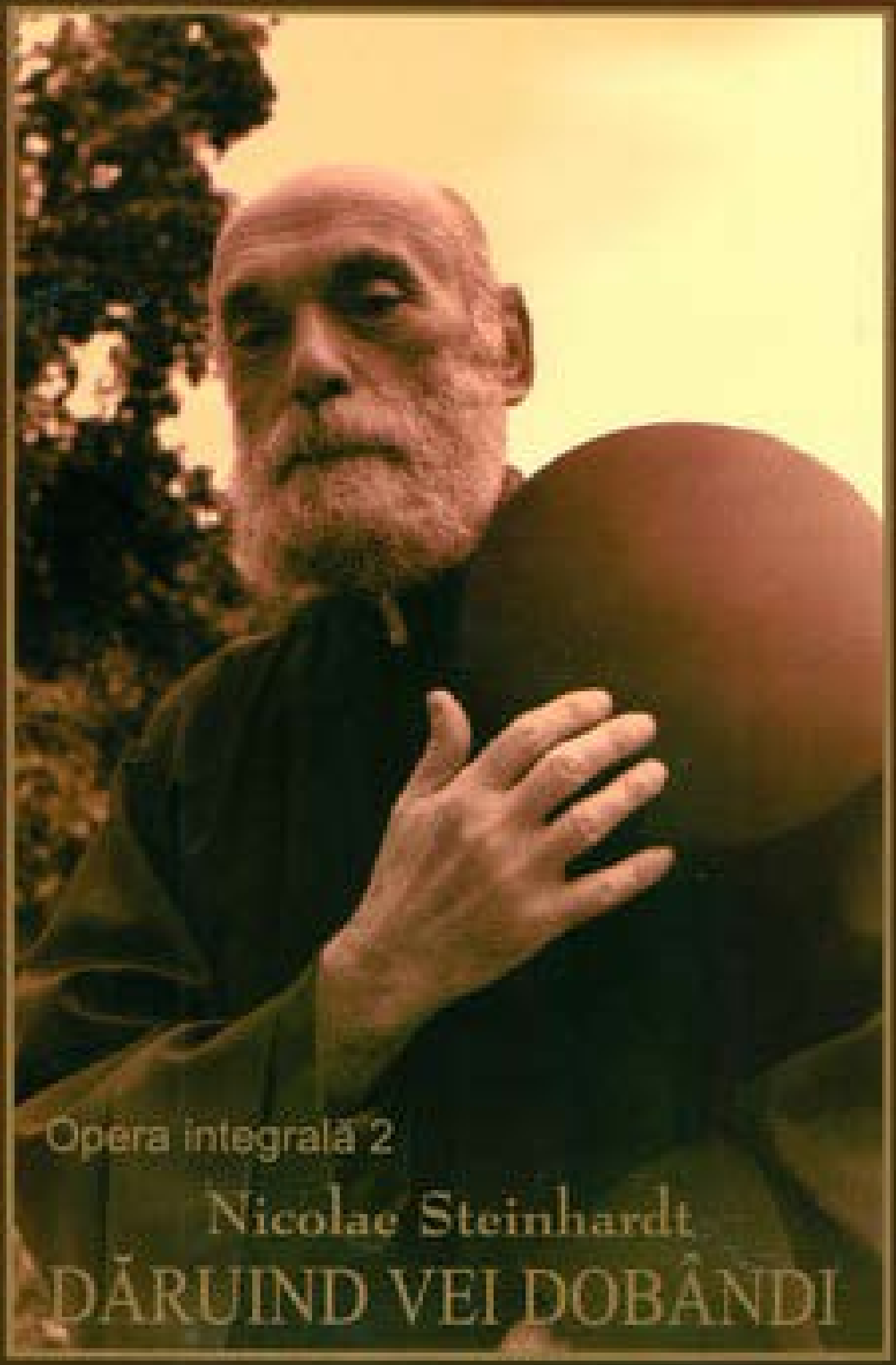
Opera integrală 2
Nicolae Steinhardt
DĂRUIND VEI DOBÂNDI

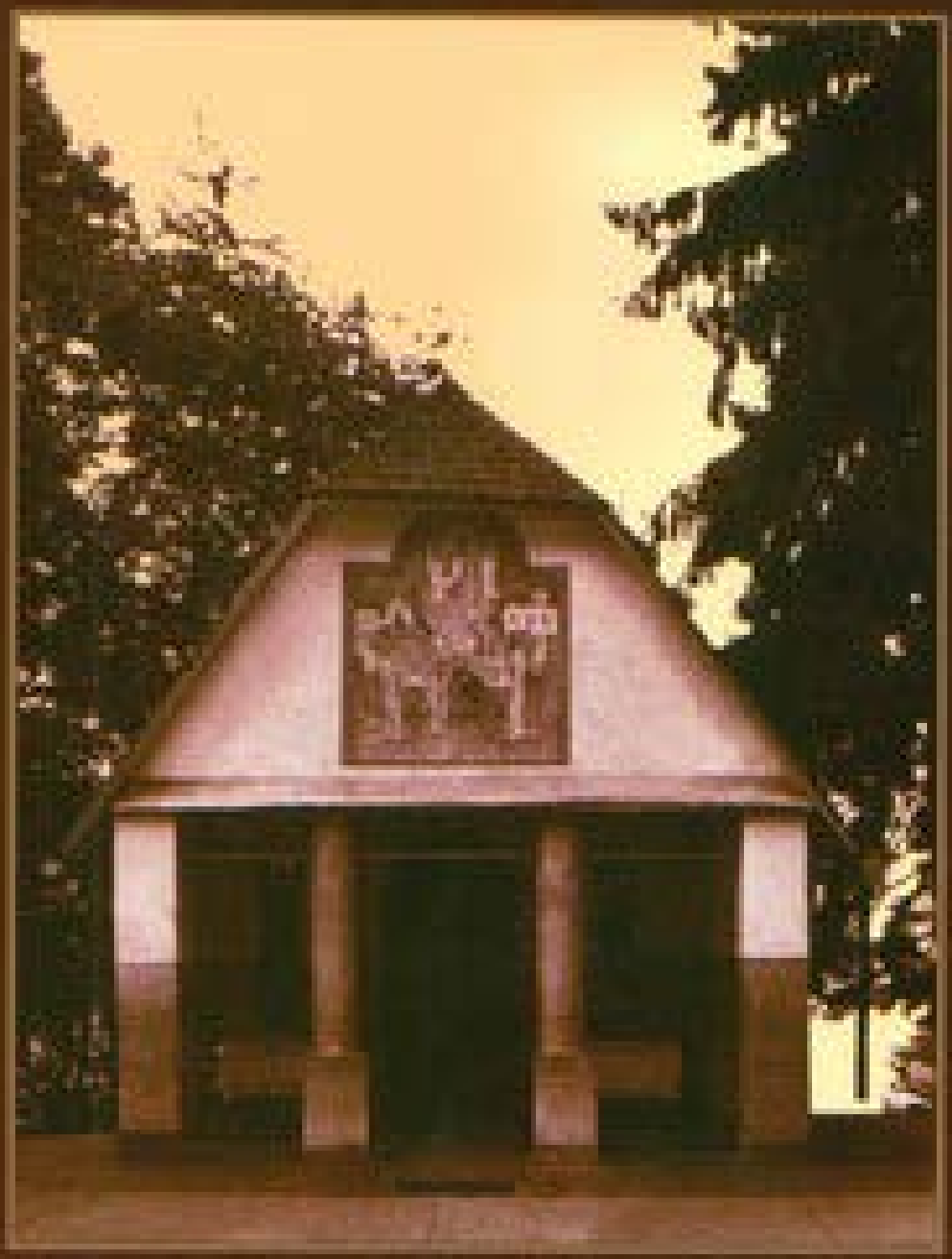

Editura Mănăstirii Rohia

ISBN 973-87153-3-4

2006

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
STEINHARDT, NICOLAE
Dăruind vei dobândi: cuvinte de credință / N. Steinhardt (Monahul Nicolae Delarohia). - Rohia
Editura Mănăstirii Rohia, 2005
ISBN 973-87153-3-4

252:281.95
821.135.1-97

© Mănăstirea Rohia

Coperta I: Monahul Nicolae Delarohia
Coperta IV: Vechea biserică a Mănăstirii Rohia (1926-1996) în care monahul Nicolae a rostit cuvântările din prezentul volum

ISBN: 973-87153-3-4

N. STEINHARDT
(Monahul Nicolae Delarohia)

Dăruind vei dobândi

- Cuvinte de credință -

EDITURA MĂNĂSTIRII ROHIA, 2006

Prea Cuviosului Arhimandrit
MINA DOBZEU
în amintirea zilei de 15 martie 1960,
data primirii Botezului creştin

Prea Cuviosului Arhimandrit
SERAFIM MAN
în amintirea zilei din 16 august 1980,
data tunderii în monahism

Ediţia de faţă se tipăreşte sub îngrijirea şi cu suportul financiar al Mănăstirii Rohia

ÎNTEMEIERE ÎNTRU CUVÂNT*

Nicolae Steinhardt, după ce a intrat în Mănăstirea „Sf. Ana" – Rohia şi a îmbrăcat haina renunţării şi a dăruirii totale, venind la mine m-a întrebat: Mai am voie să scriu? La aceste cuvinte i-am răspuns: Până acuma ai scris din propriul îndemn. De acum înainte, Părinte Nicolae, nu numai că ai voie să scrii, ci mai mult, primeşti ascultarea ca să scrii şi să publici de sute şi mii de ori mai mult.

Şi ce aţi vrea să scriu? – m-a întrebat în continuare.

Să scrii tot ce te va inspira Dumnezeu, i-am răspuns. Scrie fără frică, fără reţinere, nu îngropa talantul. Ce şi cum să scrii, dumneata ştii. Şi sunt sigur că vei scrie numai ceea ce trebuie omului de azi, oamenilor în general, risipind întunericul în care ne aflăm.

Monahul Nicolae Delarohia a scris şi a vorbit mult credincioşilor, care se adunau în duminici şi sărbători acolo – la Rohia – în acel miraculos loc din Maramureş. Atmosfera acestui loc l-a transfigurat, l-a transformat într-un adevărat apostol, într-un credincios desăvârşit, într-un filosof real, care nu este numai al cuvântului, ci şi al faptei, al trăirilor spirituale, pe care nu le cunoaşte decât cel care are îndrăzneala să se lepede de sine şi să îmbrace haina pe care odinioară au purtat-o marii eroi ai

* Cuvânt la ediţia din 1992, apărută în Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului - Baia Mare

vieţii spirituale. După ce a îmbrăcat haina de monah ortodox, tot ce a scris şi a publicat Părintele Nicolae Steinhardt (în presa teologică ori literară) poartă amprenta autenticului, întemeiat pe Cuvântul revelat de Dumnezeu. Iar aceste pagini de lumină cuprinse în această carte sunt rodul binecuvântat al ascultării. Al ascultării de Dumnezeu în primul rând. De aceea cuvintele acestea sunt purtătoare de lumină şi de har. Ele vor revărsa bucurie şi pace în multe suflete care încearcă să se regăsească pe sine şi să regăsească drumul spre scopul suprem al existenţei, care este Dumnezeu.

Fiecare pagină din această carte poartă un mesaj şi o binecuvântare pentru că a fost scrisă de un om cu inima curată, care L-a găsit pe Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul şi Mântuitorul nostru al tuturor.

† JUSTINIAN CHIRA
Episcopul Maramureşului şi Sătmarului

ARGUMENT

La volumul „Dăruind vei dobândi"

În anul 2005, Mănăstirea „Sfânta Ana" Rohia a editat primul şi cel mai important volum din opera integrală N. Steinhardt: „Jurnalul fericirii". Lansarea cărţii s-a bucurat de o primire impresionantă pe piaţa cărţii din România, mai cu seamă că noua ediţie aborda personalitatea cărturarului-monah din toate unghiurile şi în toată complexitatea ei.

Iată-ne la cel de-al doilea volum din zestrea culturală, filozofică şi teologică a monahului Delarohia. Cel de-al doilea volum este şi ca importanţă pe locul doi şi este alcătuit din eseuri-cuvântări rostite de la amvonul mănăstirii Rohia, începând cu momentul în care N. Steinhardt a devenit monahul Nicolae, îmbrăcând rasa monahală.

Din acel moment mănăstirea Rohia i-a pus la dispoziţie amvonul bisericii, şi pe lângă bucuria de a sta de vorbă cu credincioşii pelerini care o cercetau, începând cu anul 1980 şi până în 1989, anul plecării la Domnul a rostit în faţa acestora o serie de cuvântări care pe lângă faptul că erau pe înţelesul ascultătorilor, abordau teme şi probleme subtil strecurate prin care combătea, atât cât se putea, abuzurile regimului comunist. Noi am fost martorii acestora şi eram îngrijoraţi de faptul că ştiam sigur că ele sunt înregistrate de trimişii celor care-l urmăreau pas cu pas şi că s-ar putea ca într-o bună zi să-i însceneze ceva prin care să-l aducă din nou în faţa justiţiei servitoare a regimului comunist cum s-a întâmplat cu atâţia alţii.

În cuvântarea de la „Duminica înmulţirii pâinilor" – în situaţia în care, în ţară pâinea era raţionalizată şi bieţii români stăteau la coadă pentru a-şi cumpăra pâincea cea de toate zilele – a făcut următoarea actualizare a textului pericopei evanghelice, folosindu-se de un citat din Nicolae Berdiaev: *„Problema pâinii, spunea marele gânditor, problema pâinii pentru mine ca ins, care,*

nu mă ascund, sunt lacom şi cunosc tendinţa de a mă văicări şi a fi nemulţumit, este, da, o problemă materială. Dar pâinea aproapelui meu, continuă Berdiaev, nu mai e o problemă materială, ci o datorie spirituală. Să luăm, înfiorați de respect, aminte la schimbarea de registru tonal: când sunt în joc eu cu nesaţul meu, eu individul cârcotaş şi pofticios, pâinea e o problemă. Când mă preocupă pâinea aproapelui meu, problema devine datorie, saltă de pe tărâmul material pe cel spiritual.

Iată cel mai bun răspuns dat falşilor idealişti. Dacă în loc de a mă plânge pe mine, îi deplâng pe cei lipsiți, cârteala se preface în compătimire şi ia cu totul altă înfăţişare" (Dăruind vei dobândi pag. 61). Este cât se poate de clar că în acest fel îndemna la atitudine şi curaj faţă de ororile regimului.

Dumnezeu ne-a salvat şi nu s-a întâmplat ce putea să se întâmple. Dealtfel, monahii au făcut faţă presiunilor şi nu l-au trădat ci l-au ocrotit, preţuit şi iubit, iar el simţea acest lucru şi a rămas cu toată fiinţa lui legat de mănăstire până la cea din urmă zi a vieţii sale.

Publicând cel de-al doilea volum din opera integrală N. Steinhardt, mănăstirea Rohia, pe lângă faptul de a-i fi fost mireasă duhovnicească în vremea vieţii pământeşti, sanctuar de cultură, altar de jertfă şi amvon de mărturisire, iată în acest fel ne ajută să parcurgem un memorial al crucii şi suferinţei, al morţii întru nădejdea şin învierii întru credinţă al acestui mare şi unic mărturisitor al lui Hristos.

Mănăstirea Rohia
21 noiembrie 2005
Intrarea în Biserică a Maicii Domnului

† Justin Hodea Sigheteanul
arhiereu - vicar

CUVÂNT ÎNAINTE

Textele acestei cărţulii – cu excepţia *Crezului ortodox,* a *Reflecţiilor călugăreşti* şi *Taberei Măgura* – sunt predici. Nu au fost stilizate ori revizuite. Conţin drept aceea multe repetări, teme recurente şi obsesii stilistice. Sau dezvăluie manii cogitative, sărăcia lexicală şi metaforică, un câmp informaţional restrâns. Cu atât mai bine îl descoperă pe autor (predicator) în toată slăbiciunea lui psihică, mintală şi culturală, predicile devenind ceea ce trebuie de fapt să fie: o mărturisire publică şi un dialog cu ascultătorii[1], iar nu o trufaşă, pedantă, sclivisită dojană sau o învăţătură triumfalistă. Predicatorul şi enoriaşii păşesc împreună – dibuind, revenind, stăruind, pricepând anevoie, minunându-se – către Hristos.

N. S.

[1] Cf. Dumitru Stăniloae în *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu:* „Mijlocul spiritual principal prin care omul se comunică altora si alţii se comunică lui ca izvoare complementare de sensuri, de simţiri, mijlocul de îmbogăţire şi *de* întărire reciprocă este cuvântul prin care oamenii îşi întăresc umanitatea comună... Oamenii se adapă spiritual unul pe altul prin cuvinte, dar dintr-o trebuinţă zidită în ei de o putere mai presus de ei. Iar cuvintele nu sunt importante pentru ei prin faptul că sună, ci prin faptul că şi comunică apa lor ca izvoare spirituale, legate subteran între ele şi cu oceanul spiritual suprem. Omul însuşi vine în cel ce-i aude cuvintele, el însuşi se deschide celui care i le comunică. Omul însuşi e apă vie, prin faptul că se dă pe sine însuşi şi adapă pe cel căruia i se dă prin cuvinte".

CE-I DATOREZ EU LUI HRISTOS

Fericiți cărora s-au iertat fărădelegile și cărora s-au acoperit păcatele.
(Psalm 31, 1)

Și le poruncea să nu spună nimănui. Dar, cu cât le poruncea, cu atât mai mult ei Îl vesteau.
(Marcu 7, 36)

Există în ritualul iudaic o rugăciune alcătuită dintr-un șirag de mulțumiri aduse lui Dumnezeu pentru toate binefacerile hărăzite poporului Său Israel. Ca refren ori stih intercalat după fiecare dar pomenit figurează vorbele *dai lanu,* ce se tălmăcesc: de ajuns nouă. De n-ar fi decât că Domnul ne-a scos din pământul Egiptului, destul ar fi spre a-L binecuvânta și a-I aduce slavă. De n-ar fi decât că a prefăcut marea în uscat, destul e spre a-L blagoslovi și a nu înceta să-I mulțumim. De n-ar fi decât că ne-a hrănit în pustiu... Și așa mai departe. Fiecare faptă a divinității, fiecare minune ajunge spre a stârni recunoștința norodului și a-i provoca exclamația: *dai lanu!*

Tot astfel gândește orice evreu trecut prin Sfânta Taina a Botezului, căruia Domnul i S-a revelat și care, acum, se numără printre „iudeii care au crezut în El", căci poate de asemenea striga: de ajuns făcut-ai Hristoase Dumnezeule pentru mine !

Pentru a fi desprins solzii care-mi acopereau ochii, îți mulțumesc din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul și toata virtutea mea. Doar atât de ai fi făcut după ce ai luat aminte la mine, cu vrednicie și cu dreptate este să strig cu lacrimi: *dai li!*

Pentru a-mi fi dat putința să-mi cunosc propria păcătoșenie, nimicnicie și ticăloșie Îți aduc laude și mulțumiri; și de s-ar mărgini doar la atâta darul făcut mie, tot prea destul e ca să repet: *dai li!*

Pentru a-mi fi îngăduit să Te pot ruga, să Te iubesc și să mă închin Ție – de ajuns, prea deajuns ca să binecuvântez Sfânt Numele Tău.

Pentru a fi sădit în mine nădejdea iertării și a fi început să întrezăresc putința mântuirii – fii, Doamnè, preamărit!

Pentru a-mi fi dat îndrăzneala să concep stabilirea unor relații de tip eu-tu cu Tine, Domnul și Dumnezeul meu mă minunez și nepricepându-mă a spune altceva, strig: *dai li!*

Și tot așa fiindcă de acum mă pot închipui printre acei cărora le-ai grăit: „Dacă veți rămâne în cuvântul Meu, sunteți cu adevărat ucenici ai Mei. Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi" (Ioan 8, 31-32).

Recunoscător peste orice posibilitate de exprimare în slabele și banalele noastre vorbe omenești îți sunt, Hristoase al meu, și pentru a fi dobândit calitatea de „prieten" al Tău, pentru a fi fost, altfel spus, înnobilat, căftănit prin credință și apa Botezului Duhului Sfânt. Pentru a fi ieșit din tristețe, mohoreală, jale, descumpănire, acedie (exista o acedie a laicului, a necredinciosului), deznădejde și a mă fi apropiat de starea fericirii.

Și fiindcă, îndeosebi, m-ai socotit în măsură a înțelege și a fi cu desăvârșire convins că Tu ești Adevărul, Calea și Viața.

De nu-mi va fi dat a mă mântui și încă această absolută convingere îmi este cu totul suficientă spre a cunoaște liniștea și

a gusta neîngrijorarea, mi-ai dăruit, Doamne, în nespusa Ta mărinimie, să aflu tot adevărul – atroce – despre mine însumi; m-ai slobozit din robia păcatului, care slujitor mai ferecat decât mine nu cred să fi avut.

Mai mult decât atât (căci nu dăruieşti niciodată puţin, cu parcimonie, după dreptate, ci numai clătinat şi îndesat, har peste har, nu împarţi bacşişuri ci poftеşti la cina împărătească) datorită bunătăţii şi milostivirii Tale mi-am putut însuşi spusa lui Dostoievski: de mi s-ar dovedi în modul cel mai indubitabil, pe patul de moarte fiind, că nu Hristos este adevărul, că adevărul e altul – dacă demonstraţia ar fi incantabilă şi covârşitoare – n-aş sta nici o clipă la îndoială; aş alege să rămân cu Hristos, nu cu adevărul.

Dai li!

Din rob şi schilod m-ai făcut om liber şi senior; din fricos şi mişel, om îndrăzneţ; din fiinţă a întunecimii, un ahtiat după lumină şi slobod a încerca senzaţia că nu-mi este interzis a năzui să mă port efectiv potrivit cu învăţătura şi vrerea Ta.

Pentru că nu numai că m-ai descoperit pe mine mie însumi întru toată mizeria şi josnicia şi nimicnicia mea, ci mi-a dezvăluit mie însumi latenţele bune şi priincioase dinăutrul meu:

— mi-a arătat că nu sunt definitiv şi iremediabil pierdut;

— m-a scos din cloacă, îngustime şi beznă;

— mi-a tradus existenţial şi pe a mea seamă cutremurătoarea (şi mângâietoarea) frază: *Qui Mariom absolvisti mihi quoque spem dedisti;*

— şi nu mi-a cerut să mă anihilez, să mor, ci – dimpotrivă – să mor păcatului şi zădărniciilor şi să viez puternic întru El – cu dragoste şi bucurie – adică întru libertate, voie bună şi calm (căci El „preţuind pe om nu vrea – zice Părintele Stăniloae – confundarea lui cu Sine, ci menţinerea şi ridicarea lui într-un dialog etern al iubirii").

Mi-a descoperit şi o altă mare (şi vreme îndelungată cu totul nepresupusă) taină, anume ineluctabila universală lege a paradoxului, înlesnindu-mi să înţeleg că nevinovăţia nu se poate obţine decât pe calea aceasta paradoxală a recunoaşterii propriei culpabilităţi.

Mi-a dat de asemenea voie să mă împărtăşesc cu prea curatul Său Trup şi scump Sângele Lui şi să-mi pot da seama că orice faptă josnică îmi este numai izvor de amărăciune şi tulburare, iar că actele de mărinimie, curaj şi dejăsare – „faptele bune şi frumoase" ale atât de hulitei morale practice – sunt singurele creatoare de pace şi mulţumire.

Îl chemi pe Hristos la telefon? ironiza André Gide. Nici nu e nevoie de o chemare, e mereu prezent, gata să intre pe uşa (deschisă) a inimii şi capabil numai de actele caracteristice nobleţei lăuntrice, pe care şi nouă ni le propune, propovăduindu-ne că ne sunt mereu accesibile: discreţia, iertarea, uitarea, degajarea dintre meschinării şi mărunţişuri, alungarea ţinerii de minte a răului, sila de răzbunare, ura, susceptibilitatea, irascibilitatea, ţâfna şi multe alte stupidităţi a căror jalnică inferioritate şi acută nocivitate ne-a destăinut-o o dată pentru totdeauna şi ne-o destăinuie de fiecare dată mai dureros.

În cele din urmă m-am putut convinge că libertatea se cucereşte numai prin omorârea păcatului şi m-am trezit în stare să descifrez formula „fac ce vreau": ea nu înseamnă că dau ascultare necondiţionată viscerelor şi tropismelor mele, pornirilor şi instinctelor mele dobitoceşti, constituindu-mă prizonier al egoismului, turpitudinilor şi plăgilor firii mele, ci supunându-le pe acestea voinţei, raţiunii şi conştiinţei mele, părţii bune (curăţite) a eului meu, supra-eului meu. Fac ce vreau eu, credinciosul şi smeritul ucenic al lui Iisus Hristos, iar nu ce i-ar plăcea demonului sălăşluind înlăuntrul meu sau târcolind în juru-mi să fac în numele aşa-zisei libertăţi instinctuale, în temeiul

căreia mă ispiteşte spre a mă îndemna să mă dau rob lui şi duhurilor sale celor rele.

Nefiind botezat în pruncie ci în deplină maturitate, am putut experimenta botezul totodată ca Sfântă Taină şi taina ca moarte şi înviere, ca izvor nesecat de apă vie şi de senzaţională fericire. Covârşitoarea majoritate a creştinilor n-au cum şti *ce simte* cel botezat şi ce este în adevăr actul acesta fulgerător; dar cei aflaţi în situaţia mea ştiu cum nu se poate mai limpede că nu e o formă, un ritual, o ceremonie, un simbol; e o lucrare directă a Dumnezeului celui viu[1].

Îi mai datorez Domnului şi nepreţuita, nesperata putere de a îndura şi suferi, de a mă supune, răbdător şi următor Lui, pildei ce ne-a dat ştiind că „El participă împreună cu noi la suferirea necazurilor şi tot în acest sens se smereşte împreună cu noi, îngropându-se într-o chenoză, într-o noapte pe care o repetă în viaţa fiecăruia dintre noi" (Dumitru Stăniloae). Ori, cum spunea Simone Weil, evreică rourată de harul credinţei în Hristos; creştinismul nu ne oferă un mijloc miraculos de a scăpa de suferinţă, ci ne pune la îndemână miraculosul miljoc de a o îndura.

Ceea ce deloc nu vrea să însemne identificarea creştinismului cu suferinţa. Prin suferinţă se poate ajunge la adevăr şi lepădare de sine, însă Albert Camus arată că desprinderea de cele lumeşti inima vrednică o poate afla şi prin fericire. *Mai ales* prin fericire ne putem înălţa până la treptele cele mai de sus ale scării. Durerea, de fapt, e „faţa mai puţin nobilă a strădaniei". Ţinta rămâne fericirea, pe care se cuvine să ne-o însuşim, dincolo de nenorociri, necazuri şi încercări. Esenţa învăţăturii creştine e această deprindere, această descoperire a fericirii.

[1] „Ca şi la Botezul Domnului, în botezul oricărui creştin se deschide cerul, se deschide câmpul înţelegerii duhovniceşti a sensurilor existenţei" (Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu în *Jertfă şi răscumpărare).*

Aşa încât mai presus de orice îi datorez lui Hristos simţământul liberator, îmbătător, exaltant, transformator, nelimitat al fericirii – ascuţit ca o sabie cu două tăişuri – şi luarea la cunoştinţă a faptului că „El poate face din tine o făptură nouă" nu e o simplă enunţare teologică ori o afirmaţie pilduitoare, ci un constant obiectiv, o realitate brută.

Iată de ce, dintre toate versetele Psaltirii, pe acestea (din Psalmii 65 şi 72) îmi place a mi le repeta, ca mai apropiate mie, ca mai grăitoare ale bucuriei în care neîncetat mă desfăt din binecuvântata zi când am primit euforicul dar al Sfântului Botez:

„Trecut-am prin foc şi prin apă şi ne-ai scos la odihnă".

„Veniţi de auziţi toţi cei ce vă temeţi de Dumnezeu şi vă voi povesti câte a făcut El sufletului meu".

„Nedreptate de am avut în inima mea să nu mă audă Domnul".

„Pentru aceasta m-a auzit Dumnezeu; luat-a aminte la glasul rugăciunii mele".

„Binecuvântat este Dumnezeu, Care n-a depărtat rugăciunea mea şi mila Lui de la mine".

„Că eram fără de minte şi nu ştiam; ca un dobitoc eram înaintea Ta".

„Apucatu-m-ai de mâna mea cea dreaptă. Cu sfatul Tău m-ai povăţuit şi cu slavă m-ai primit".

De la aceste inspirate cuvinte la simţământul de împăcare generală, ce mă cuprinde, nu-i departe. Care împăcare? Cu Dumnezeu, cu oamenii şi cu lumea, cu oamenii care-mi vor răul, cu cei care mi-au greşit, ba lucru pe de-a-ntregul extraordinar – cu cei cărora le-am greşit eu, şi în cele din urma, până şi cu mine însumi.

I.
PROLEGOMENA VERBIS
– TIMPUL SMOCHINELOR –

NICODIM

Lui Nicodim, Domnul îi vorbeşte ca unui om inteligent şi cult. Îl califică „învăţător al lui Israel". Drept care nu recurge la parabole ori la pilde clare ori la grăiri sfătoase, ci îi dezvăluie pe nepusă masă (cum ar veni) tainele finale şi principiile de căpetenie ale noii Legi. Ca pentru o faţă bisericească şi ca pentru un profesionist, atacă nemijlocit partea practică a problemei în cauză; înseşi procedeele şi condiţiile *sine quibus nan* ale mântuirii. Tonul e grav, de explicaţii lesnicioase nici pomeneală. S-ar zice că Domnul urmează preceptul de mai târziu al lui Thomas More: *I trust I make myself obscure,* ce se tălmăceşte (cum mai potrivit nu se poate pentru convorbirea dintre Iisus .şi musafirul său nocturn): trag nădejde că nu-s uşor de înţeles, că îţi dai seama – tu, cel căruia mă adresez – de complicaţia şi greutatea subiectului ce abordăm, de încrederea ce-ţi dovedesc expunându-ţi nu gânduri convenţionale în cuvinte oarecare, ci frământările cugetului meu celui mai intim, mai nedesluşit. Aşa şi Mântuitorul nu vrea să-l cruţe pe fariseu, să-l menajeze, să-i îndruge vorbe degrabă inteligibile, să-l amăgească a crede că-i împărtăşeşte adevăruri simple, să-l cucerească în doi timpi şi trei mişcări. Semne nu-i va da. Şi-i aplică regula : celui ce are mult, mult i se va cere. Domnul nu Se sfieşte a-l ului şi, oricum, nu-şi pierde vremea cu preambule şi pregătiri. Dă brânci unuia care nu ştie a înota şi-l azvârle în apă adâncă. Parcă mai mult ca oricând Hristos Se învăluie în negură şi în mister, împrejurul Lui numai nori, apă întunecoasă şi cărbuni de foc, aidoma ca în Psalmul 17 al cra-

iului David. Atât sunt de nepătrunse şi de zguduitoare cele pe care îi este dat lui Nicodim să le asculte.

Şi bietul om, învăţat şi doctor ce se afla, prea puţin pricepe. Iar de reacţionat reacţionează aidoma celui mai neştiutor ins şi pune întrebări vrednice de un tinerel naiv sau de chip fără de carte şi maliţie, unul dintre acei săraci cu duhul care sfinţesc locul unde hălăduiesc însă nu au nici un soi de acces la viaţa spirituală. Căci voitei obscurităţi a Domnului, metodei de şoc – de *satori* zenist – pe care o foloseşte interlocutorul său, năucitorul cărturar îi opune obiecţii de o elementaritate infantilă şi dând dovadă de o totală obtuzitate. *I trust I make myself obscure:* cu adevărat Domnul a izbutit să Se îmbrace în negură şi taine, cu adevărat Nicodim e ameţit şi pierdut.

De unde rezultă două concluzii certe:

a) caracterul extrem de neaşteptat paradoxal şi surprinzător al învăţăturii creştine;

b) imensa dificultate pentru raţiunea comună şi cărturăria erudită de a-şi asimila arcanele acestei învăţături.

Nici nu sunt, la drept vorbind, de mirare totala neînţelegere manifestată de învăţatul fariseu ori infantilismul reacţiei sale: (cum adică? să se nască omul a doua oară şi să intre iarăşi în pântecele maică-si?) Infantilismul acesta nu-l compromite pe Nicodim ci, dimpotrivă, mărturiseşte cu totul altceva: cât de surprinzător, neaşteptat şi paradoxal e creştinismul! (Şi cât de falacioasă, urmare descoperirii manuscriselor de la Qumran, strădania universităţii din Ierusalim şi a rabinatului internaţional de a preface creştinismul într-o oarecare sectă de tip esenian.) Botezul şi Cuminecătura sunt două soluţii întru totul extraordinare şi aproape de neconceput pentru mintea omenească normală, chiar neprevenită, neostilă, necoruptă. Cu atât mai vârtos vor fi apărut ele aşa unei minţi normale din vremea aceea: la orice nou sistem etic se putea aştepta; dar ca *soluţia* mântuirii

să stea în stropirea cu apă şi în consumarea cărnii şi sângelui unui semen se arată dincolo de capacitatea de raţionalizare a făpturii gînditoare şi peste putinţa ei de a se dezbrăca de idei apriorice. O doctrină morală, oricât de severă ori de rafinată, nu ar fi stupefiat, nici produs îndepărtarea. Dar naşterea de-a doua din apă şi din duh! Aşa fiind, lui Nicodim – depăşit, iritat, supărat desigur pe sine, prins ca într-o ambuscadă mintală – nu-i rămânea decât refugiul în extrema simplicitate a puterii de judecată, în perplexitate, într-o semiotică strict literală, în agăţarea de semnificant, în refuzul categoric de a trece la înfricoşătorul (prin profunzime şi implicaţii) sens. Domnul înţelegându-l, nu Se arată, El, surprins de răspunsul oaspetelui: nu Se osteneşte a-i da alte lămuriri, o tot ţine pe linia unui satori necruţător, încredinţându-se bunei voiri, bunei credinţe, bunelor intenţii ale interlocutorului care, negreşit, va sfârşi prin a pricepe.

Ceea ce s-a şi întâmplat. Nicodim va interveni pentru Hristos în faţa arhiereului şi fariseilor (Ioan 7, 51 : „Nu cumva Legea noastră judecă pe om dacă nu-l ascultă mai întâi şi nu ştie ce a făcut ?"). Va fi, alături de Iosif din Arimateea, unul din acei care vor îngriji de cuviincioasa înmormântare a Domnului, aducând o sută de litre dintr-un amestec de smirnă şi aloe.

Episodul Nicodim este, probabil, dovada cea mai bună a imposibilităţii culturii şi inteligenţei de a constitui singure calea către Hristos. Cultura, inteligenţa ori ştiinţa nu-s piedici, dar nici elemente ajutătoare. Iar cazul în speţă atâta chiar dovedeşte: că mintea şi învăţătura pot să nu stea în calea credinţei. (Odată omul ajuns la credinţă, cunoaşterea şi ascuţimea îi vor fi însă de folos, vor amplifica, adânci şi ageri credinţa).

Momentul Nicodim mai este – în cadrul referatelor evanghelice – şi singurul exemplu al unui fariseu luminat de credinţă. Va fi fost desigur şi pricină de mângâiere şi încredere pentru Domnul. Unul din ai Săi care-L caută, îl recunoaşte, I se

dăruie! Nicodim e prudent (vine noaptea, intervine procedural), e un iudeu habotnic, e un fariseu, dar nu e orb; își dă seama că numai unul care vine de la Dumnezeu poate săvârși ceea ce face Iisus Nazarineanul. De aceea și merge la El. Mai târziu va fi mai puțin prudent: va interveni pentru învinuit, iscând supărarea colegilor săi (Ioan 7, 52 : „Nu cumva și tu ești din Galileea ?"), va purta de grijă trupului neînsuflețit al Răstignitului (Ioan 19, 39), stârnind fără îndoială mânia acelorași.

Nu știm dacă Nicodim a fost ori ba mucenic. Știm totuși că prin el s-a arătat altceva: că, anume, la Hristos au venit nu numai vameșii, desfrânatele, păcătoșii, ci și cărturarii. Cazul Nicodim dovedește că *toți* sunt chemați și toți primiți. Fiecare după măsura și felul darului, pregătirii, minții: Nicodim, așadar, mai cu asprime și mai cu exigență, ca unul învățat ce este. Nu numai vameșii, desfrânatele, păcătoșii – ci și drepții! Nicodim ni se înfățișează ca atare, opusul fratelui celui bun din parabola fiului risipitor. Spre deosebire de acela, el – drept, cărturar, curat – intră la ospăț, nu se sfiește a se alătura desfrânatelor și păcătoșilor; nici pic de orgoliu la el. Nicodim ne oferă tabloul – încântător, consolator, splendid – al cărturarului modest, al fariseului nesigur și nedelectat de sine. Iată-l acolo, șezând în fața Domnului, biet vizitator nocturn, oarecum zăpăcit de cele ce aude, înfricoșat neîndoielnic și de cele ce i se spun și de perspectiva descoperirii sale de către zeloșii farisei în casa amăgitorului, căznindu-se a înțelege, afurisindu-se probabil pentru răspunsurile neroade ce singur găsește a formula și de a căror stupiditate nu se poate să nu-și fi dat prea bine seama. Iată-l plin de bunăvoință, curiozitate și incertitudine, de puternica dorință de a înțelege și crede, plin de admirație și simpatie și venerație pentru Cel care-i stă în față și ale Cărui vorbe le ascultă cu nesaț, parcă și cu teamă dar și stăpânit de o nădejde nebună. Cu nădejdea aceea nebună despre care Fr. Mauriac socotește că s-ar cădea să ne-o insufle purtarea de pe

cruce a tâlharului celui bun: iată-l pe Nicodim, tâlhar în ochii colegilor săi întru fariseism, rostind parcă și el: Pomenește-mă, Doamne, întru împărăția Ta, pomenește-mă și pe mine, neîndemânatecul întru taine cărturar, neștiutorul întru cele adevărate doctor. Și nu numai la lumina acestui biet opaiț de pe această sărmană masă, ci și la lumina zilei înfricoșatei Tale judecăți, pomenește-mă alături de toți cei care de-a lungul vieții Tale pământești îți vor fi umplut ori îți vor umple sufletul de mângâiere și duioșie: Prea Curata Maica Ta, iubitul Tău ucenic, Înaintemergătorul Tău, Veronica, tâlharul cel bun, aprigul Petru și toți ceilalți și toate celelalte. Nu ne uita nici pe mine, ori pe Luca, ori și pe ceilalți puțini care adeveresc oamenilor că și cărturarilor le este deschisă calea spre cer.[1]

Nicodim – nădejde nebună a intelectualilor unui sfârșit de veac covârșit de tipărituri, informații și servo-mecanisme, înfometat de credință, dibuind în lumea semnificațiilor și semnificatelor – urma facerilor Atotțiitorului și a făgăduințelor lui Hristos.

VOCAȚIA MONAHALĂ

Văzând străină întruparea lui Dumnezeu,
să ne înstrăinăm din lumea cea deșartă.

(Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos)

Spre a încerca să o înțelegem și să o lămurim este neapărat nevoie să efectuăm o scurtă incursiune în trei domenii ale științei: logica matematică (algebra), geometria și fizica.

Din algebră ne amintim că dacă există A, cu necesitate va exista și Non-A. (În terminologia cibernetică digitală: 1, 0). Orice valoare poate purta semnul plus ori semnul minus. Cinci, spre pildă, implică pe minus cinci, doi pe minus doi ș.a.m.d.

Lumea, până nu prea de multă vreme, a dat crezare geometriei formulate acum vreo două mii și trei sute de ani de învățatul grec Euclid. Elementele geometriei acesteia, euclidiene, presupuse a fi fa fel de imuabile ca ale mecanicii lui Newton ori cosmografiei lui Ptolemeu, au suferit și ele prefaceri revoluționare. Matematicieni ca Riemann, Bolyái, Lobacevski au demonstrat că poate fi închipuită o geometrie care să-l contrazică pe Euclid, una unde liniile paralele se întâlnesc ori suma unghiurilor unui triunghi să fie superioară ori inferioară cifrei de 180°. Există, așadar, în afară de clasica geometrie euclidiană, o surprinzătoare (de nu și uluitoare) și totuși întru totul rațională geometrie neeuclidiană.

Fizica, în sfârșit, a trecut și ea printr-o criză următor căreia s-a dovedit că materia din care este alcătuit universul se poate înfățișa și în ipostază de anti-materie. În materie, atomii constituenți ai întregului cuprind – *grosso modo* – un proton central purtând o sarcină electrică pozitivă, în juru-i gravitând pe diferite orbite particule mai mici denumite electroni, încărcate cu electricitate negativă. Dar, afirmă fizicienii veacului nostru, poate ființa și o anti-materie în care protonii centrali sunt negativi, iar electronii înconjurători sunt pozitivi (de unde și numele lor de positroni).

De ce a fost nevoie să amintim aici aceste sumare noțiuni științifice ?

Pentru simplul motiv că ele ne pun la dispoziție însăși definiția cea mai exactă a monahismului care aceasta chiar e: lumea lui Non-A, a geometriei neeuclidiene și anti-materiei. Scurt spus lumea opusă celei obișnuite, lumea contrară și contradictorie – dacă-mi este îngăduit a mă exprima astfel – a lui Ion Anapoda.

Ce vor, ce urmăresc oamenii ?

a) Să ia, să adune, să agonisească, să primească lucruri, obiecte,bunuri, bani. Bunuri de tot felul, importante sau mărunte, cât maimulte; și bani, care sunt mijlocul prin care insul are acces la bunuri;

b) Să-și apropie cât mai mulți oameni, câștigându-și prieteni, relații, cunoscuți. Aceștia nu-s mai puțin utili decât banii, pot fi și ei aducători de foloase și chivernisire și în orice caz satisfac foarte puternica și generala nevoie de sporovăială. Prietenii, spun englezii, iată capitalul cel mai de seamă. Și nu exprimă verbul a trăncăni una din marile plăceri ale omului euclidian?

Dar monahii? Ei vor contrariul celor de mai sus.

Nu a-și însuși ci a da, a dărui, a distribui chiar și puținul pe care-l au, a se lipsi de lucruri, bunuri și bani. În loc de a-și încărca

garderoba cu haine şi sălaşul cu mobile, ei îşi restrâng îmbrăcămintea şi mobilierul la strictul necesar. Scopul lor e strâmtorarea, puţinătatea, sărăcia, mergând până la practicarea cerşetoriei. Unele ordine monahale catolice – ca franciscanii şi carmeliţii, (cel puţin în faza lor iniţială) – impuneau aderenţilor lor să trăiască numai din cerşit. Şi astăzi în India şi în Extremul Orient numeroşi călugări budişti (ori şi mireni bătrâni care se retrag din lume şi-şi părăsesc locuinţa) duc o viaţă pribeagă: poartă cu ei un găvan şi nu mănâncă decât (şi tot) ce li se pune de pomană într-însul.

Precum sărăcia (ori modestia extremă şi totala frugalitate), călugării, spre deosebire de semenii lor din lume, caută izolarea şi tăcerea. Avva Arsenie auzea un glas care-i poruncea: fugi, taci, linişteşte-te. Iar Fer. Bruno, întemeietorul ordinului cartusanilor, e reprezentat cu degetul arătător al mâinii drepte aşezat peste buze, simbol al tăcerii. Apoi monahii nu numai că se feresc de vorbărie şi pălăvrăgeală, dar mai şi consideră ca incompatibil cu modul lor de viaţă orice fel de tânguire şi văitătură. Patericul ne dă pilda celor doi călugări care aud cum geme şi se jeleşte un om. Cine-i mireanul acela care geme? – întreabă unul dintre călugări pe celălalt. Nu-i un mirean, Părinte, răspunde întrebatul, e un frate de-al nostru care-i bolnav. Rosteşte cel dintâi : Un călugăr care se vaită şi se plânge ? Fugi de-aici, Părinte, e fără doar şi poate un mirean.

Exemplu de purtare neeuclidiană prea monahală ne dă şi Sfânta şi Cuvioasa Maică Paraschiva: tinerică cum se află îşi dăruieşte căldurosul şi împodobitul palton unui sărac. (În lumea lui A, copila ar fi cerut părinţilor ei, oameni cu stare să-i cumpere ei un palton cât mai fălos). Ori surorile Arnauld, dintr-o evlavioasă şi avută familie franceză a secolului al XVII-lea, foarte tinere, fug de acasă la mănăstire. Părinţii vin să le certe, să le roage, să le ceară să se înapoieze în sânul familiei. Fetiţele

nu le dau ascultare şi nici măcar nu se învoiesc să li se dea voie părinţilor să treacă pragul mănăstirii. (Scena e pe larg comentată de Sainte-Beuve în al său *Port-Royal).* Ori fraţii Anuv şi Pimen la poarta sihăstriei cărora bate, strigă, plânge şi se roagă să fie primită mama lor: „Voiesc să vă văd pe voi fiii mei, că ce este de vă voiu vedea pre voi? Au doară nu sunt eu mama voastră? Au doară nu eu v-am aplecat pe voi? Cu totul sunt căruntă". „Ce facem cu bătrâna aceasta? se întreabă ei. Atunci Avva Pimen merge la poartă şi zice: „Ce vrei, bătrâno? De ce strigi aşa? Aicea vrei să ne vezi pe noi, aicea ori în lumea cea de acolo?". Şi bătrâna, pricepând, pleacă liniştită. Ori Avva Arsenie care solicitat de Arhiepiscopul Teofil şi de un însoţitor al lui să le spună un cuvânt de folos, îi întreabă: „Dacă vă voi spune un cuvânt îl veţi păzi? Ei făgăduind că aşa vor face, aud din gura bătrânului: Oriunde veţi auzi că este Arsenie, să nu vă apropiaţi".

În loc de a-şi însuşi, monahului îi place a dărui, căci el ştie (Fapte 20, 35) că mai fericit este a da decât a lua. În loc de a vorbi, a tăcea (Ps. 37, 13-14: „Iar eu ca un surd nu auzeam şi ca un mut ce nu-şi deschide gura sa. Şi m-am făcut ca un om ce nu aude şi nu are în gura lui mustrări"). În loc de a se văita, a pătimi. În loc de a agonisi, a risipi. Bogăţiei îi preferă sărăcia. Relaţiilor, izolarea. Succesului, obscuritatea. Agitaţiei, liniştirea. Îmbuibării, postul. Desfrânării, castitatea. Voinţei de putere care clocoteşte în sufletul fiecărui om (atât de constant scoasă în evidenţă de Nietzsche şi Adler), ascultarea şi supunerea. Protestării şi violenţei, resemnarea. Înălţării eului, smerenia. Plăcerilor, înfrânarea. Obţinerii biruinţei într-un proces, suferirea strâmbătăţii, răbdarea pagubei (1 Cor. 6,7).

Întemeietorul creştinismului, Însuşi Iisus de ce a venit în lume? Să I se slujească, aşa cum firesc era? Nu, ci ca să slujească El! (Matei 20, 28) Ca să I se jertfească? Nu, ca El să Se jertfească.

Oare ca să împărătească? Nu, ca să moară de ruşinoasă şi blestemată moarte pe Cruce.

Da, suntem în plină lume a lui Dostoievski, acolo unde adeseori doi plus doi fac cinci. În lumea paradoxului, care nu-i alta decât cea esenţială creştinismului, credinţă potrivit căreia, bunăoară, cea mai bună cale către nevinovăţie este pentru om a se recunoaşte vinovat. În lumea ieşirii totale din mecanica, logica, geometria şi fizica sistemelor sublunare. În *Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă,* Înalt Prea Sfinţitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, caracterizează de aceea vocaţia monahală drept „un soi de anticipare a vieţii eterne în veacul prezent". Mai mult, „confirmarea constantă şi expresă a perspectivei eshatologice a existenţei". Întrebuinţându-se o imagistică vie şi percutantă, ni se arată că „nu există ştiinţă fără câţiva oameni de geniu care se consacră integral ştiinţei. Nu există muzică fără compozitori de geniu, adică fără câţiva indivizi care i se consacră integral... Monahul este tipul creştinului care se consacră integral", este creştinul absolut.

Ar fi însă o greşeală să se creadă că monahii nu urmăresc fericirea. Pe aceasta, întocmai ca mirenii, o vor şi ei; doar căile şi metodele sunt diferite, atât atot. Să nu-şi închipuie prin urmare mirenii că monahii sunt fiinţe întru totul excepţionale şi să nu le poarte admiraţie exagerată. Scopul este comun amânduror categorii: şi cine poate spune şi pretinde că numai calea lui este sigură şi bună ? *Patericul* ne învaţă că un simplu cizmar, om de treabă, nu era socotit inferior unui mare pustnic. La drept vorbind şi cugetând nepripit vedem că meritul monahilor nu este atât de excepţional pe cât se crede îndeobşte, deoarece nu încape îndoială că mai uşoară este calea lor şi, poate, mai largă poarta pe care au ales-o ei. Oare nu este mai uşor a da decât a primi? O, mult mai uşor! Nu este mai uşor a trăi izolat decât să te străduieşti a-ţi câştiga prieteni şi relaţii şi a le dobândi afecţiunea, ajutorul

şi devotamentul? A ierta decât a urzi complicate planuri de răzbunare gen Monte-Cristo? Mai uşor, desigur, este a pierde decât a câştiga (calculul probabilităţilor o dovedeşte categoric) şi a sărăci decât a te îmbogăţi. A respecta monotonia unui orar decât a căuta zi de zi alte distracţii, distrageri şi preocupări. A vieţui în pace şi nepăsare decât a jindui ranguri şi titluri.

Vechiul ritual al primirii candidatului în obştea mănăstirească dovedeşte cu toate acestea ca există între cele două moduri de viaţă o deosebire – şi nu dintre cele mici. Zăbovirea aceea, zile întregi la poarta mănăstirii (fără a fi luat în seamă), apoi vorbele aspre, luarea în râs, alungarea, urmate în sfârşit de primirea în incinta aşezământului însoţită de munci grele şi înjositoare şi lipsite de orice cuvânt mângâietor ori măcar nerăstit, apoi trimiterea, după un an, înapoi în lume cu dreptul de a reveni doar după împlinirea întocmai a termenului, anii lungi de ucenicie (pentru cei care se întorceau la sfârşitul celor douăsprezece luni de retrimitere în lume) se puteau eventual încheia cu rasoforia şi în cele din urmă cu tunderea în monahism. Dar cât de anevoie! Ce însemna tunderea aceasta după atâtea neînduplecate probe? Nimic alta decât trecerea candidatului de la starea de materie la aceea de anti-materie.

Şi ne putem întreba: oare savanţii, în laboratoarele şi institutele ştiinţifice ale lumii, nu au încercat să obţină anti-materia? Ba da, constatând însă că numai pentru realizarea plasmei, adică a celei de-a patra stări a materiei (alta decât cele trei ştiute: solidă, lichidă, gazoasă) ar fi necesar să se realizeze o temperatură de trei sute de milioane de grade. De obţinut, deocamdată, au izbutit să obţină numai o sută de milioane şi doar pe o durată de o milionime de secundă.

Călugărul însă, părăsind condiţia euclidiană de mirean şi dobândind acces la starea de anti-materie monahală, ce ispravă face? Făureşte şi întreţine în sufletul, în cugetul şi în inima lui –

şi nu pentru o fracţiune de secundă ci pe durata unei vieţi întregi – o temperatură de trei sute de milioane de grade! Aceasta, poate, este chiar definiţia corectă, riguroasă a vocaţiei monahale: posibilitatea pentru cel în cauză de a menţine – ca un adevărat personaj de literatură ştiinţifică – în sinea lui, sub smeritele sale veşminte şi îndărătul sărăcuţei sale înfăţişări – o stare continuă de Non-A, de neeuclidianitate, de anti-materie, o din afară nebănuită şi – dinăuntru – neîncetată temperatură de trei sute de milioane de grade.

Votul sărăciei, al fecioriei şi ascultării? Desigur, desigur. Dar şi al nestingerii Duhului, care ştim prea bine că e foc arzător. După naşterea creştinului din apă şi din Duh (Ioan 3, 4), naşterea monahului din Duh Sfânt şi din foc!

Călugăr se cheamă cel care următor darului primit dă glas acestor cuvinte ale psalmistului (38, 4): „Înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul meu şi în cugetul meu se va aprinde foc". Iar Hristos, El ce zice? „Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş vrea să fie acum aprins" (Luca 12, 49).

NUNTA DE LA CANA GALILEII

Sfânta Scriptură nu dă numele celui la nunta căruia S-a numărat printre oaspeţi Domnul Hristos (se crede, îndeobşte, că va fi fost a lui Natanael „israelitul în care nu este vicleşug"), care a constituit prilejul săvârşirii primei Sale minuni şi cuprinde semnificaţii de natură a lumina într-un chip oarecum diferit de perspectiva comună învăţătura creştină ori, mai bine zis, concepţia hristică despre viaţă (Ioan 2, 1–11).

La Cana Galileii, Hristos ni Se dezvăluie Domn al belşugului, veseliei şi plinătăţii, iar creştinismul ca întru totul diferit de un soi de puritanism posac şi mohorât, amator şi slăvitor de lipsuri, sărmănie, puţinătate, intransigenţă şi acreală, vetre stinse şi feţe aspre. Dar nu! Domnul blagosloveşte înmulţirea roadelor, prisosul de vin, voioşia făpturilor Sale! Se încruntă numai când vorbeşte cu fariseii, Se mânie numai când îi vede pe cei care prefac casa de rugăciuni a Tatălui în peşteră de tâlhari, ori când aude judecăţile celor care nici pe ei nu se mântuie şi nici pe alţii nu-i lasă să-şi afle mântuirea. Uşor şi logic ar fi să ni-L închipuim răspunzând Preacuratei Maicii Sale în timpul nunţii de la Cana: Ce-ţi este ţie femeie a le purta acestora grija băuturii? Destul că venirăm aici. Oare vrei să-i îmbătăm?

Nu aşa grăit-a Dommul Atoatefăuritor. După ce din porunca Maicii Sale fost-au umplute vasele toate cu apă, El preface apa în vin. Şi ce fel de vin? Atât de bun încât îl năuceşte pe nun şi desigur pe toţi nuntaşii. A lucrat Domnul ospeţelor, a binevoit Domnul mănoşiei. Şi tot astfel făptuieşte întotdeauna şi fără greş.

Totul, în pildele, învăţăturile şi îndemnurile lui Hristos, e spre bogăţie, seceriş îmbelşugat, blagoslovenie, belşug, rodire, prea plin, har peste har, răsplătire „clătinat şi îndesat şi cu vârf", iar celui ce are i se mai dă, celor ce aduc cinci ori zece talanţi li se dau cinci ori zece cetăţi, pe sluga cea bună stăpânul se încinge şi o slujeşte, cel ce bine s-a purtat nu cu fărâmituri ori cu bacşiş se va alege, ci cu poftire la cina împărătească!

Nu, desigur, nu hotărât, Domnul nu iubeşte şi nu propovăduieşte pustiul, pusta, tundra, spinii, mărăcinii, pălămida, şarpele, piatra, scorpia, uscatul. Ci strugurii, smochinele, pâinea, oul, peştele, mierea, vinul vechi şi bun.

Mesele şi ospeţele, referirile la mâncare şi băutură, la cină şi nuntă sunt atât de frecvente în *Evanghelii* încât, fără a ne teme de acuza de hulă, suntem îndreptăţiţi a spune că în cuprinsul lor nu se pierde nici un prilej de înjghebare a unui ospăţ şi că vorba bătrânească „întinde-te masă, ridică-te masă" nu-i – în înţelesul ei neprofan – deloc nepotrivită spre a caracteriza faţa lumesc-comunitară a purtării Domnului şi a ucenicilor Săi în relaţiile cu semenii şi cu nevoia lor de omenie şi căldură omenească.

Exemplul tipic ni-l dă pescuirea minunată. Luca (5, 6) se referă la „mulţime mare de peşte, că li se rupeau mrejele", iar Ioan (21, 6) menţionează că „au aruncat-o (mreaja) şi nu mai puteau să o tragă de mulţimea peştilor". Împărăţia cerurilor însăşi ce este? Spre a ilustra împărăţia cerească, Domnul (Luca 14, 16) ce altceva găseşte de spus decât de a o asemăna cu o cină mare? De cină mare este vorba şi în parabola fiului risipitor şi în relatarea celor petrecute în casa de la Betania. De vreme ce Marta (Luca 10, 40) se străduieşte cu „multă slujire" înseamnă că se pregătea ospăţ mare[1]. Domnul mereu Se adevereşte grijuliu de

[1] Unele traduceri aşa se exprimă : „Se pregătea să facă ospăţ mare"

mâncare: tot spre a defini împărăţia cerurilor face pomenire de făină şi aluat: ia apărarea celor ce au mâncat, fiindu-le foame, din pâinile punerii-înainte ce se cuveneau a fi mâncate numai de slujitorii altarului ori a ucenicilor Săi, care, înfometaţi şi ei, au smuls spice în zi de sâmbătă; porunceşte a se da de mâncare înviatei fiice a lui Iair ; se preocupă în două rânduri de miile de oameni veniţi să-L asculte în pustie: să mănânce, să nu care cumva să le vină rău pe drum! Textele evanghelice vorbesc de mila Domnului şi din toate reiese o indubitabilă, înduioşătoare şi părintească solicitudine a Sa pentru îndestularea tuturor, pe care îi va sătura din plin astfel încât la sfârşit să prisosească coşuri întregi de fărâmituri. La Emaus stă la masă cu doi ucenici şi acolo li Se descoperă a fi învăţătorul lor, acolo în hanul acela modest şi la masă, unde inimile se deschid şi firile se dau pe faţă. După înviere, spre a dovedi că nu-i nălucă, oare ce face? Mănâncă! Aidoma şi după minunata pescuire. Hananeencei îi vorbeşte de masă, pâine, fărâmituri. Pe apostoli îi ceartă şi-i previne referindu-se la pâine şi aluat. Spre a grăi cât mai pe înţelesul tuturor numeşte fericite slugile acelea pe care, venind, stăpânul lor le va afla veghind: „Adevărat zic vouă că se va încinge şi le va pune *la masă* şi, apropiindu-se, le va sluji". Şi în cazul lui Zaheu (Luca 19, 6 şi urm.), Domnul intră în casa vameşului acestuia spre a găzdui, ceea ce desigur implică şederea la masă. Domnul intră în casa oricui (bun şi rău, credincios ori păcătos) ca să mănânce, acceptă orice invitaţie la masă, nu-i refuză nici pe farisei, până şi pe leprosul Simon îl cinsteşte cu prezenţa Sa. La Apocalipsă (3, 20) textul e cum nu se poate mai limpede: cum va răspunde Domnul celui care-I va auzi glasul şi-I va deschide uşa? „Voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine". (De ce această repetare, de ce şi Eu cu el şi el cu Mine? Pentru a înlătura orice urmă de condescendenţă, pentru a stabili un soi de paradoxală şi mult nobilă egalitate şi frăţietate).

Bucuria e, neîndoielnic, tema fundamentală a creştinismului, ca şi buna-vestire: „Intră în bucuria Domnului tău", se spune în pilda talanţilor. „Ucenicii se umpleau de bucurie şi Duh Sfânt", stă scris la *Faptele Apostolilor* 14, 52. La Filipeni 4, 4: „Bucuraţi-vă pururea întru Domnul. Şi iarăşi zic: Bucuraţi-vă". La II Corinteni 13, 11: „.Deci fraţilor bucuraţi-vă". La I Telasoniceni 5, 16: „Bucuraţi-vă pururea". La I Petru 4, 15: „Să vă bucuraţi cu bucurie mare". Iar Apostolii, urmând pilda Învăţătorului, sărbătoresc şi ei orice vindecare, minune şi convertire de nu cu un „ospăţ", măcar cu o masă, o cină. Exemplu la Faptele Apostolilor 16, 34 : „Şi ducându-i în casă (după convertirea temnicerului şi casei) a pus masa şi s-a veselit cu toată casa". Ceea ce fac Apostolii este în deplină conformitate cu cele relatate în textul evanghelic. Zice Domnul (Ioan 10, 10): „Eu am venit ca (oile Mele) viaţa să aibă şi din belşug să aibă". Desigur că „din belşug" se referă la substantivul precedent viaţă: nu-i totuşi mai puţin corect a tălmăci textul ca însemnând şi: să aibă viaţă îmbelşugată! Şi aceasta potrivit altei pericope cu desăvârşire limpezi, unde tot de mese, ospeţe, cine şi de belşug în general este vorba. Astfel Matei 8, 15; „Şi S-a atins de mîna ei (a soacrei lui Petru) şi au lăsat-o frigurile şi s-a sculat şi Îi *slujea* Lui" (vezi şi Marcu 1, 31; Luca 4, 39). Sau cum ne este caracterizat Fiul Omului de El Însuşi ? „Iată om mâncăcios şi băutor de vin" (Matei 11, 19; Luca 7, 34). E aici o intenţie ironică, o mustrare pentru cei îndârjiţi în necredinţă şi indiferenţă dar faptul rămâne. După cum şi acceptarea invitaţilor poate însemna – pe plan uman – şi sărăcia Fiului Omului Care de vreme ce nu va avea unde să-Şi plece capul, e foarte probabil, să fi suferit, El şi ucenicii Lui de lipsuri. Sau în cazul chemării lui Levi-Matei: „Si pe când şedea El *la masă* în casă, iată mulţi vameşi şi păcătoşi au venit şi au şezut la masă împreună cu Iisus şi cu ucenicii Lui" (Matei 9, 10; Marcu 2, 15; Luca 5, 29). Luca precizează (5, 30): fariseii şi

cărturarii întreabă: De ce *mâncaţi şi beţi?* În parabola fiului risipitor se face pomenire de junghierea viţelului îngrăşat, de „cântece şi jocuri" şi iarăşi ni se transmite imaginea unui ospăţ, a unei mari veselii cu aspect foarte simplu omenesc.

Dar impresia aceasta de sfinţire a bucuriilor simple, de ridicare a unor (desigur) simple metafore şi analogii la rang de semnificanţi cu tâlc de semnificaţii, de voinţă a Domnului să nu-i fie confundată predania cu cine ştie ce morocănoasă, falsă, înveninată şi fariseică „virtuoasă filoşofie" a vieţii, de prefacere a ei în apăsare, întunecime şi mohoreală, se vede cel mai clar şi mai cutremurător în chiar Taina supremă a creştinismului. Unde o înfiinţează Hristos? La o cină! Şi în ce constă ea? În mâncare (pâine) şi băutură (vin)! Şi care-i menirea ei, ce urmăreşte printr-însa Cel care a întemeiat-o? A Se da pe Sine a fi mâncat şi băut, în vederea dobândirii dreptului de intrare la nunta împărătească, la cina cerească, acolo unde aleşii se vor împărtăşi din belşug, dar peste dar, din bucatele şi băuturile Ierusalismului celui atotfrumos.

Nu altul putea fi gândul Celui care n-a venit spre a judeca ori pierde lumea, ci spre a o mântui; spre a ne binevesti; spre a ne înştiinţa că ziua învierii Sale este aceea în care se cuvine a ne veseli şi a ne bucura într-însa[2]. Care mai presus de orice ne

[2] Drept care şi pune Apostolul fără a le tăgădui cătuşi de puţin utilitatea sub semnul relativităţii înfrânările de la mâncăruri şi, indirect, ascezele toate: „Nu lua, nu gusta, nu te atinge! Toate lucruri menite să piară prin întrebuinţare – potrivit unor rânduieli şi învăţături omeneşti? Unele ca acestea au oarecare înfăţişare de înţelepciune în păruta lor cucernicie, în smerenie şi în necruţarea trupului, dar n-au nici un preţ şi sunt numai pentru saţiul trupului" (Coloseni 2, 21-23).
În pasajul acesta osebit de categoric *(oarecare* înfăţişare, *păruta* lor cucernicie n-au *nici un preţ, numai* pentru saţiul trupului iar în altă traducere: sunt tot spre măgulirea omului pământesc), puţin citat în general, Sfântul Apostol Pavel reduce nu numai prescripţiile vechii Legi, ci şi nevoinţele celor de sub Har la nivelul lor de simple exerciţii de stăpânire de sine, desigur lăudabile, dar nu soteriologice. În regimul

cheamă să ne bucurăm şi să fim fericiţi. Urând dezmăţul, păcatul, dar nu osândind cinstita bucurie, binecuvântatul belşug, sfânta dragoste de viaţă, al cărei alt nume este Hristos: *Eu sunt învierea şi viaţa; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi* (Ioan 11, 25). Şi mai cutezăm a contesta spiritul nunţii de la Cana? A pretinde că nu-l înţelegem? A-l considera ca întâmplator, ca excepţional, ca legat numai de ocazia unei festivităţi? Ca neluminând, nelămurind şi neîntruchipând întreaga ulterioară învăţătură? Dintru început, de la cea dintâi manifestare a Dumnezeirii Sale, Hristos ni Se revelează Domn sfinţitor al belşugului, voioşiei şi darului!

libertăţii hristice, bucuria şi dragostea covârşesc asprimea şi continenţa întrucât devin scopuri autonome şi pierd din vedere esenţa. în acest sens trebuie, cred, înţelese şi cuvintele Episcopului Meletie al Antiohiei către acel Sfânt Simion care cu un lanţ îşi ferecase piciorul de un zid: Nu cu lanţuri se leagă credinciosul de Hristos ci cu dragoste şi cu har. Şi tot aşa grăise şi fericita Ecaterina din Sienna: nu piroanele L-au ţinut pironit pe Hristos pe Cruce, ci dragostea Sa de oameni.

TIMPUL SMOCHINELOR

Domnul, aşadar, urca de la Betania spre cetatea Ierusalimului. În ajun, potrivit *Evangheliei lui Matei*, alungase din templu pe cei care vindeau şi cumpărau, răsturnase mesele schimbătorilor de bani şi scaunele celor care făceau negoţ cu porumbei (Matei 21, 12–13). Conform referatului evenghelistului Marcu, scena izgonirii din templu s-a produs ulterior episodului cu smochinul neroditor (Marcu 11, 15–17). Oricum ar fi, îl aflăm pe Hristos în momente de mare tensiune şi efervescenţă, a doua zi după intrarea triumfală în Ierusalim, după sau în ajunul curăţirii templului de „tâlhari", în preajma tragicului deznodământ al misiunii Sale pământeşti. Starea aceasta de spirit – încleştată şi nezăbavnică – pare să o fi avut în vedere proorocul Isaia: „S-a îmbrăcat cu dreptatea ca şi cu o platoşă şi a pus pe capul Său coiful izbăvirii; S-a îmbrăcat cu răzbunarea ca şi cu o haină şi S-a înfăşurat în râvna Sa ca şi într-o mantie" şi „Priveam în jur: nici un ajutor! Mă cuprindea mirarea: nici un sprijin! Atunci, braţul Meu M-a ajutat şi urgia Mea sprijin Mi-a fost" (Is. 59, 17 şi 63, 5).

Mânecă, deci, dimineaţa din Betania şi pe drum flămânzeşte. Şi vede, fiind încă departe, un smochin înfrunzit. Se îndreaptă într-acolo gândind, nădăjduind că va găsi şi roade. Dar îl aşteaptă o dezamăgire (de nu adeverirea unei aprehensiuni, căci nu se putea să nu ştie că „nu era timpul smochinelor"). Pomul,

[1] Atenţie: a nu mai izbuti să ajuţi pe aproapele tău e o nenorocire, un blestem cumplit, o năpastă!

într-adevăr, nu-L îmbie (de suntem abilitaţi a recurge la un verb atât de cordial) decât cu frunze ; fructe nu-s şi nici că puteau fi. Supărat, ca niciodată, Domnul blestemă pomul: în veac să nu mai facă rod şi nimănui să nu-i mai fie de folos![1] Ceea ce s-a şi petrecut, smochinul degrabă uscîndu-se din rădăcini.

Ce se poate înfăţişa mai nedrept, mai nemilos, mai strigător la cer? A oropsi şi usca un biet copac întru totul nevinovat! Nevinovat, desigur, dat fiind că textul însuşi recunoaşte că „nu era timpul smochinelor". Dacă nu era timpul menit rodirii, de ce să fi fost osândit smochinul? raţionează cugetul simplu şi curat al omului de bun simţ, fie el necredincios ori şi credincios. Îi uneşte aici şi acum pe amândoi – pe necredincios şi pe credincios – comuna împotrivire a insului normal în faţa unui act de vădită inechitate; şi cine s-ar încumeta să-i contrazică? Speţa apare atât de sobră şi de limpede: e o nedreptate, o icnire a mâniei, nu avem cum a o tăgădui, a o camufla.

Se întâmplă însă cu pilda smochinului ceea ce are loc şi în alte domenii, în numeroase alte cazuri :faptele sunt judecate pe baza unor premise şi principii juste însă nedeosebitoare de situaţii diferite prin însăşi natura lor şi de aceea false. Paradoxul zis al cretanului mincinos şi alte exemple de logică aparent absurdă n-au putut fi soluţionate până ce logicienii nu şi-au dat seama că exista adevăruri complexe ori „absurdităţi", care nu-şi află explicaţia dacă nu se recurge la teoria *nivelelor*: Ea constată că o aceeaşi formulare poate fi exactă la un nivel de gândire (şi percepere a realităţii) şi inexactă la un altul, confuzia iscându-se numai când, prin nesăbuită şi îndărătnică simplificare, refuzăm a observa că zisul paradox absurd (al cretanului) implică soluţii diferite pe diverse planuri cognitive şi perceptibile, la succesive stadii de generalizare.

Tot astfel, şi în matematica infinitului. Acolo lucrurile stau cu totul altfel decât în aritmetica numerelor finite, şi totu-i numai

uimire şi paradox: partea este egală cu întregul, iar adăugirile ori substacţiile nu modifică totalul. În hotelul cu infinit de multe camere – zis hotel al lui Hilbert – problema găzduirii unor noi călători nu se pune chiar când toate camerele sunt ocupate. Recepţia nu are decât să mute – ori de câte ori va fi necesar – pasagerul din camera 1 în camera 2, pe cel din camera 2 în camera 3 ş. a. m. d., creându-se astfel un număr nelimitat de proaspete posibilităţi locative.

Pericopa smochinului se cade a fi şi ea supusă unui tratament analog, înţelegând că trebue interpretată nu după regulile dreptăţii naturale şi valorile axiologiei elementare, ci la nivelul propoziţiilor duhovniceşti alegorice. Da, nedrept este a-i pretinde smochinului (sau oricărui alt arbore fructifer) roade atunci când nu-i vremea recoltei, dar nedreptatea încetează dacă înţelegem că este în fapt vorba de a fi ori a nu fi de folos lui Dumnezeu, de a răspunde ori ba chemării Sale. Nu de smochini şi de smochine se face menţiune în parabola aceasta ci de om (tot aşa şi în alte metafore neotestamentare; parcă de păsări ori de boi se îngrijise Atotputernicul!); care nu dispune de scuză valabilă spre a-L refuza pe Făcătorul sau ori pentru a-l spune: n-am timp sau nu-i acum momentul potrivit. Soroace, date, condiţii, clauze, tocmeli sunt lovite de nulitate absolută. Chemării de sus i se poate răspunde numai cu „iată-mă" ori cu „da, Doamne". Motivările, fie ele omeneşte plauzibile, nu sunt luate în consideraţie. Nu ne este îngăduit a ne eschiva nici măcar pentru ne îngropa tatăl, ori a ne rândui cete din gospodărie, nici pentru a ne duce să vedem ţarina ce tocmai am agonisit; nici pentru a cerca boii de curând cumpăraţi; nici pentru a nu ne despărţi de femeia de care abia ne-am însoţit prin nuntă.

Mereu şi în orice clipă este vremea – *şi acum este* – a răspunde „iată-mă" lui Hristos. La acest nivel, pe acest plan nu se poate judeca potrivit celor de pe tărâmul profan al logicii juridice. Acolo

termenele, intervalele, şarturile, epocile, datinile sunt perfect valabile. Dincoace, cu totul nesemnificative şi nejustificative. Roadele smochinului – produse ale firii, ale naturii naturate – sunt subordonate ciclurilor de rodire, însă devotamentul oamenilor nu cunoaşte soroace şi pauze. Interpretarea alegorică se impune: smochinul e omul, iar smochinul neroditor e omul şi el neroditor, rece, aspru, nereceptiv chemărilor cereşti. Reacţiile „robustului simţ comun" nu au ce căuta în citirea formulelor spaţio-temporalităţii (sunt date peste cap); şi tot aşa nici în dezlegarea încifrărilor duhovniceşti. Iată de ce putem afirma că omul (smochinul, în limbaj codificat) trebuie să fie oricând gata, oricând disponibil pentru Hristos. Nicăieri teoria disponibilităţii integrale enunţate de André Gide nu se aplică mai la propriu şi mai desăvârşit decât în relaţiile dintre făptură şi Ziditorul ei. Iar a fi disponibil înseamnă a te nimeri oricând încins, cu toiagul în mână, cu încălţămintea în picioare, pregătit de drum, de acţiune, de răspuns afirmativ, de *roadă.*

There is always time for good manners, zicala aceasta de largă circulaţie în sudul Statelor Unite ne poate fi pildă şi temei: se cade să avem întotdeauna timp pentru a ne purta cuviincios, pentru a da dovadă de bune deprinderi[2]. După cum în textul de la Matei 5, 25: („Împacă-te cu pârâsul tău degrabă până ce eşti cu el pe cale..."), pârâşul – potrivit interpretării Părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa (v. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovniceşti,* 1984, p. 111) – nu este decât conştiinţa noastră care ne cere să ne împăcăm cu Dumnezeu cât mai suntem încă pe calea acestei vieţi ori după cum din înseşi cuvintele Mântuitorului (Matei 13, 18 şi urm.; Marcu 4, 3 şi urm. ; Luca 8, 5 şi urm.)

[2] Cf. Camil Petrescu: Condamnat la moarte şi dus spre eşafod, nu aş spune prietenului care m-ar opri în drum: Acuş nu am timp să stau de vorbă cu tine.

rezultă că locurile unde cad seminţele semănătorului reprezintă inimile ascultătorilor Cuvântului dumnezeiesc. Tot astfel smochinul de la Matei 11,15-17 nu-i decât simbolul omului în general, iar smochinele sunt faptele sale bune, supunerea sa vrerii lui Dumnezeu, propensiunea (şi datoria) sa de a veni în ajutorul aproapelui, de a nu-şi precupeţi înnăscuta putinţă: a răspunde în oricare caz, repede şi cu sârg, oricărui apel al divinităţii sau al semenului aflat la ananghie. Pe acest semen îl personifică îndeosebi Hristos în episodul smochinului, pentru că se arată constrâns de o nevoie strict omenească: foamea. (În chip analog este şi călătorul rănit din parabola samarineanului milostiv, iar preotul şi levitul sunt smochini neroditori de milă, de luare-aminte la suferinţa altuia şi de răgaz: nici pentru ei nu a fost „timpul facerii de bine").

Nu putem culege scuze nici dintre cele mai fireşti şi mai legitime împrejurări; ţarinile, boii, nevasta, ba şi înmormântarea părintelui nu-s, când răsună goarna mobilizării (glasul lui Dumnezeu adică, ori strigătul de chemare în ajutor al semenului) decât chichiţe legaliste şi pretexte procedurale. De aceea şi îmbracă invocarea lor un aspect incongruent de nu şi – cu excepţia dorinţei de a fi de faţă la îngroparea tatălui – de-a dreptul caraghios. Orice preocupare, orice grijă, orice bucurie, orice exigenţă păleşte şi piere în prezenţa vocii divine. Orice neascultare este vinovăţie; şi orice neîmplinire a poruncii ori solicitării de acelaşi calificativ se învredniceşte, fie ea însoţită de argumentele cele mai solide. Pentru care pricină? Pentru că este mărturie de totală imposibilitate a efectuării unei ierarhizări normale între obligaţii. Dacă-i vorba de a-L urma pe Hristos sau de a-L sluji, nimic nu poate să constituie temei de absenţă motivată, considerent de neîntocmire a unui proces-verbal de carenţă, legitimă apărare, scuză legală. Bogăţia (parabola

tânărului bogat: Matei 16, 16 şi urm.), ogoarele, dobitoacele, căsătoria, până şi pietatea filială se şterg la ivirea Domnului[3].

Zadarnic se apără smochinul fluturând tipicul anotimpurilor, termenelor fatale, soroacelor de obşte şi de şart. Ele toate – cum grăieşte o destul de vulgarizată şi coruptă prin abuzivă şi nediscriminatorie întrebuinţare expresie populară – *nu ţin*. Oricând, oriunde, în orice împrejurări omul e ţinut (şi de data aceasta verbul îşi redobândeşte ipostaza lui nobilă) să meargă, să alerge, *să sară* în sprijinul coexistenţilor săi ori la slujirea Făcătorului său. Am pomenit *supra* de goarna mobilizării. Nici că se poate comparaţie mai adecvată: chemarea lui Hristos mobilizează irezistibil, amânare nu încape, motivaţii nu-s de conceput; nici Moise care-şi invoca gângăvia, nici tânărul care-şi pretextează bogăţia, nici omul căruia i-a rodit ţarina nu-s scuzaţi; li se cere să asculte (în amândouă înţelesurile). Sărmană scuză a smochinului: nu-i vremea mea! E întodeauna vremea slujirii şi facerii binelui[4]. Şi vai de cei ce nu procedează aidoma fraţilor Simon şi Andrei (Matei 4, 20: „Iar ei, *îndată* lăsând mrejele, au mers după El"), fiilor lui Zevedeu (Matei 4, 22: „Iar ei, *îndată* lăsând corabia şi pe tatăl lor, au mers după El") sau lui Levi – Matei (Matei 9, 9: „Şi plecând Iisus de acolo a văzut un om care şedea la vamă, cu numele Matei, şi i-a zis acestuia: Vino după Mine. Şi *sculându-se* a mers după El"). Repede, de îndată,

[3] Şi imposibilitatea se nuanţează: nu i se cere omului imposibilul fizic, unuia care cântăreşte 70 kg să ridice 200 kg; i se cere imposibilul posibil, cel moral adică (să-şi iubească vrăjmaşii, să se lepede de sine, să-şi jertfească singurul fiu), în conformitate cu modul cum Paul Claudel defineşte Divinitatea: „De ce vă temeţi ? Sunt Imposibilul Care vă priveşte".

[4] *„Mai mare este dragostea decât pravila"*, îi spune Protosinghelul Ghervasie-Hulubariu Părintelui Ioanichie Bălan *(Convorbiri duhovniceşti,* pag. 347 şi continuă: „Când cineva îţi bate la uşă, lasă-ţi pravila, deschide-i uşa...". Smochinul nu şi-a lăsat pravila, ci mai vârtos în sine şi-n fire s-a încuiat.

fără şovăială, toate lăsându-le baltă (de-mi este permis a zice astfel), neprivind înapoi, necerând nici o păsuire cât de mică, de îndreptăţită, de firească[5]. Glasul Domnului – tunet, goarnă, instantaneitate.

Nefericitul smochin nu-i altul decât neştiutorul, proceduristul, legalistul, de-sine-stătătorul, învârtoşatul, formalistul fariseu care se socoteşte apărat de termene şi de stricteţea prescripţiilor, care îşi ajunge sieşi nu are nevoie de milă ori duh Sfânt, care altădată se îndreptăţea fălindu-se că dă zeciuială din chimen, izmă şi mărar!

Ce-ar fi putut face, practic, smochinul? Să fi intrat de obidă şi ruşine, în pământ; să se fi strămutat, de ciudă şi emoţie, în mare; sau mai bine, mult mai bine, să-l fi fost Domnului – prin lăuntrică bunăvoinţă, strădanie şi cutremurare – prilej de minune pozitivă. Există o mică legendă japoneză a cărei citare nu-i nelalocul ei aici: un filosof se plimbă în pădure, se opreşte în faţa unui arbust şi se adresează unei ramuri rostind: vorbeşte-mi despre Dumnezeu. Creanga, atunci, înfloreşte. De nu putea să rodească fructe, smochinul ar fi putut măcar înflori. Ori a se pleca sfios şi nemulţumit de sine. Dar priveliştea aceea a pomului încremenit în cenuşiul nerodirii sale, sec (nu mai puţin decât lemnul crucii), sterp, încăpăţânat, credincios neînduplecatei lui scadenţe, tare pe situaţia lui calendaristică, semeţ în fariseica lui „dreptate", netulburat de vreo îndoială, trebuie să fi trezit mânia Domnului nu mai puţin decât forfota vânzătorilor de porumbei şi a schimbătorilor de bani în cuprinsul unui lăcaş de sfinţenie *(din palida lor aşchie va fi răsărit neroditorul pom!).* Hristos, în jurul Căruia se strâng firele complotului ucigaş, Hristos e să nu

[5] În tabloul lui Caravaggio *Chemarea lui Matei*, pe masa vameşului stau o sumedenie de hârtii şi fişicuri de bani, iar în juru-i oameni care aşteaptă, cu treburii. Vădit e că abrupt se va despărţi de toate şi de toţi.

uităm, într-o fază mai curând dreaptă decât milostivnică: Aşa încât pe unii cu biciul îi alungă, iar pe celălalt îl afurisește.

Să stăm bine, să luăm aminte, să judecăm cu multă chibzuință. Pentru nimic în lume să nu primejduim avutul cel mai de preț – sufletul, oferind Domnului jalnicul, iritantul, netrebnicul spectacol al unor ființe refugiate în prostia rea, fudulă, stupidă a legalismului contabilicesc. Contabilitatea, celălalt nume al demonismului, arma preferată şi statornica metodă de lucru a vrăjmaşului! Să nu plece Hristos de la noi înfometat, înşelat, cu inima deşartă şi sufletul mâhnit. Tânărul bogat se îndepărtează trist, dar înțelept este a presupune că, văzându-l cum pleacă, Domnul se va fi îndurerat de El. Dacă Hristos ne face neasemuita cinste de a ni se adresa, răspunsul nostru fulgerător – neoprindu-se la nimic altceva: real, cuminte, sigur – să fie numai: „Iată-mă, Doamne". Răspuns neexaltat, neexagerat, străin de orice imprudență şi delir, răspuns calm şi sagace, pentru că ştie că realitatea cea mai reală se numeşte Hristos. Hristos acum şi de-a pururi. Hristos „cu timp şi fără timp". Hristos, deținătorul cheilor vieții, Domn al sâmbetei şi al timpului.

FEMEIA HANANEANCĂ

Etapele teribilului examen căruia Domnul o supune pe femeia hananeancă din ținutul Tirului şi al Sidonului se enumeră precum urmează:

Prima: neluarea în seamă, ignorarea.

Ea îi ține calea, topită de nefericire, strigă şi-L imploră; El însă nu-i răspunde nici un cuvânt (Matei 15, 23). O nesocotește, o disprețuieşte, ba se poate spune că o şi batjocorește, căci ce jignire e mai cruntă decât a vorbi cuiva şi a nu primi răspuns, nici măcar adresându-ți-se un cuvânt de supărare ori făcându-ți-se o dojană? Tăcerea aceasta, de gheață şi depărtări, e mai rea decât sudalma şi ustură mai cumplit decât insulta.

A doua: respingerea intervenției mult iubiților Săi ucenici. Apostolii Domnului, ucenicii, credincioşii, apropiații Săi, aceia pe care-i asigură că lor li s-a dat să cunoască tainele Împărăției cerurilor (Matei 15, 11), ai căror ochi văd şi ale căror urechi aud ceea ce ar fi vrut să vadă şi să audă – şi n-au văzut, n-au auzit – mulți drepți, proroci şi împărați (Matei 13, 17), cărora li s-au încredințat cheile Împărăției cerurilor şi puterea de a lega şi dezlega pe pământ (Matei 16, 19 şi 18, 18; Ioan 20, 23), care atunci când Fiul 0mului va şedea pe tronul slavei Sale vor şedea şi ei pe douăsprezece tronuri judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel (Matei 19, 28), pe care-i numeşte „mama şi frații Mei" (Matei 12, 49) şi-i încredințează că vor mânca şi bea la masa împărătească (Luca 22, 30); intervin în zadar pentru hananeancă. Ei se roagă, iar Domnul nu-i ascultă, deşi altădată

grăise cu a Sa gură: „Pe cel care vine la Mine nu-l voi scoate afară" (Ioan 6, 37). Intervenţia bătrânilor lui Israel în sprijinul sutaşului roman este luată în considerare (Luca 7, 4–5), dar a ucenicilor pentru hananeancă nu !

A treia: declinarea de competenţă.

Cuvintele: „Nu sunt trimis decât către oile pierdute ale casei lui Israel (de altfel contrazise de „Mai am şi alte oi care nu sunt din staulul acesta") (Ioan 10, 16) constituie ceea ce în limbaj juridic se numeşte declinare de competenţă şi totodată singurul caz din tot cuprinsul *Evangheliilor* unde Domnul Se arată procedurist. El care a pus duhul deasupra literei, El care a proclamat şubrezenia formelor şi le-a defăimat cu putere, care pe farisei îndeosebi i-a mustrat pentru că acordă preeminenţă exteriorului în raport cu interiorul şi nu curăţă partea dinăuntru a paharului şi blidului ci numai pe cea din afară, pentru că se aseamănă cu mormintele frumos văruite pe din afară dar înăuntru sunt pline de oase şi necurăţie, pentru că, aşadar, aşează faţa mai presus de conţinut şi gestica mai înainte de inimă, El Care mereu a învăţat că esenţială e substanţa, El – de data aceasta – hananeencei îi opune o excepţie strict procedurală şi de formă; cazul tău nu intra în atribuţiile Mele.

Ca şi cum ar fi spus: ducă-se petiţionara la alt ghişeu, aici nu are ce căuta.

E în acest legalism, în această interpretare literală a legii, în uscăciunea şi asprimea acestui răspuns procedurist ceva nu numai cu totul lipsit de seamăn în referatul evenghelic dar şi cu desăvârşire contrar duhului hristic şi reacţiei constante a Domnului în prezenţa relaţiei dintre formă şi fond.

A patra: insulta, jignirea, ocara.

După ce – cu vorbe ca de gheaţă – şi-a declinat competenţa, Iisus trece la insulte directe, la ofense grele şi la cinica zeflemisire. El Care stabilise că oricine se mânie pe fratele său

vrednic va fi de osândă şi cine va zice fratelui său *raca* vrednic va fi de judecata sinedrului, iar cine-i va zice nebunule vrednic va fi de gheena focului (Matei 5, 22), El o apostrofează pe hananeancă şi-i azvârle proverbul cu pâinea ce nu se cuvine a fi dată câinilor. Altfel spus făcându-i pe solicitantă şi pe ai săi câini, iar pe ea personal – consecvent celei mai elementare logici – o defineşte căţea.

Atât de singular şi disonant şi uimitor e acest episod în viaţa pământească a Mântuitorului, atât de ciudată scena (în total contrast cu spiritul evanghelic), încât nu le putem înţelege şi interpreta decât ca reprezentând etapele unui examen, unei probe, unei încercări. Nu Domnul milei Care n-a venit să judece lumea ci să o mântuiască (Ioan 12, 47),îi vorbeşte hananeencei, ci săvârşitorul unei experienţe de punere la încercare a unei credinţe şi a unui caracter.

Iar candidata cum dovedeşte că a trecut proba, prin ce-şi câştigă excepţionalele calificative şi premiul ce i se acordă?

a) Prin *credinţă*. Ea, păgâna, străina, vine cu deplină încredere la Hristos şi nici o clipă – în toată vremea crescândelor greutăţi ale examenului – nu se îndoieşte, nu se supără, nu cedează ispitei de a renunţa să mai ceară imboldului de a se îndepărta şi a-şi căuta de treabă, nu manifestă o cât de mică slăbiciune;

b) Prin *dezinteresare*. Nu cere pentru ea, cere pentru fiica ei;

c) Prin *curaj*. Curajul de-a revendica, acolo pe pământ cananean, ajutorul unui iudeu. Apoi curajul de a rezista afronturilor, insultelor ce i se aduc în public. În sfârşit curajul (ori îndrăzneala) nu numai de a cere ci şi de a striga;

d) Prin *siguranţă*. Hananeanca persevereză, nu se dă bătută, pare a cunoaşte parabola judecătorului nedrept (ba şi mai mult: a şti că judecătorul acesta nu-i nedrept ci numai exigent. Ne este poate îngăduit a presupune că hananeanca a intuit sfântul „joc" al Domnului);

e) Prin *bunăcuviință,* impecabilă politețe și nedezmințită eleganță. Nu-i luată în seamă, e respinsă, e alungată, e bruftuită, e insultată, e făcută de râs și ocară – și-și păstrează totuși, neîntrerupt calmul, nu încetează a se purta și a răspunde cu cea mai desăvârșită cuviință. I se *închină* Domnului, I *se aruncă la picioarele Lui* (Marcu 7, 25), zice: *Doamne ajută-mă,* iar invocării disprețuitorului, atrocelui, nemilosului proverb cu pâinea rezervată copiilor și tăgăduită câinilor ce replică îi dă? Îl neagă cumva ori protestează, ori îi denunță cruzimea, ori îl discută, (cum ar fi putut prea bine – chiar în limitele politeței – face?) Nu, câtuși de puțin. Îl confirmă; zice: Da, *Doamne;*

f) Prin *smerenie.* Încuviințând: afirmația Domnului, *Da, Doamne,* hananeanca dă dovadă și de mare smerenie, deoarece se recunoaște a fi nu mai puțin nevrednică de mila Sa decât un biet animal (socotit de popoarele orientale ca spurcat);

g) Prin *inteligență.* Printr-o mare și iscusită inteligență și un răspuns pe cât de neașteptat pe atât de extraordinar și de abil și care pe Domnul – iubitor de vorbire mintoasă – trebuie să-L fi încântat.

(A nu se pierde din vedere ca Domnul în repetate rânduri nu a disprețuit folosirea deșteptăciunii și rațiunii omenești: răspunsul dat în problema dajdiei, în cazul femeii surprinse în adulter, în al femeii succesiv măritate cu șapte frați ori în formularea întrebării cu privire la natura botezuluui practicat de înaintemergătorul Ioan. De fiecare dată Domnul răspunde ori întreabă cu acea superioară iscusință a minții, care-i pune în derută pe cei ce veniseră să-L ispitească.)

Așa și hananeanca: politicoasă, supusă, smerită dar și strălucit de inteligentă, pricepându-se a răspunde prompt și ingenios! Și înțelept! (E în răspunsul ei un amestec de sfătoșenie, agerime și subtilitate care farmecă și biruie)

De aceea și trece examenul cu brio și ia o notă peste calificarea maximă, ia – cum ar veni – zece plus. Se alege – doar ea, .numai ea – din toți și toate cărora Iisus le-a făcut o minune pentru că L-au rugat și au crezut în El, se alege, ea singura, cu apelativul *O,* femeie! Vocativul acesta exclamativ e absolut unic în Evanghelii. Tot unic este și adjectivul *mare* din sintagma *mare este credința ta.* Nimănui altcuiva nu-i spune Domnul *mare* este credința ta. Și tot nimeni nu se învrednicește de cinstitoarea, aleasa, suprema învoire: *fie ție după cum voiești.* Nu (ca celorlalți) „după credința ta", ci „după cum voiești". E o nuanță care nu ne poate scăpa. Rezultatul, firește, e același în toate cazurile. Aprecierea, de asemenea. Dar modul de exprimare e diferit – și nu se cade a nu fi luat aminte. Hananeencei i se acordă har peste har, se vede limpede ca Examinatorul după ce a căznit-o dorește acum să o copleșească: și o cinstește cum știe El, clătinat și îndesat, din belșug și din prea plin, boierește, împărătește.

Hananeanca e răsplătită în conformitate și proporțional cu greutatea examenului la care a fost supusă și potrivit calității răspunsurilor date. Domnul pare a fi voit să-i spună: Aferim! așa te-am vrut! Iar neobișnuita asprime ba și încrâncenare a Domnului așa, numai așa (desigur) se explică: prin hotărârea de a hărăzi pe hananeancă unui examen de grad înalt.

Fericită hananeancă! A luat premiul întâi cu cunună de la învățătorul, care pe mulți i-a miluit, pe câțiva i-a și lăudat, dar numai ei i S-a descoperit ca un examinator mai întâi fără milă iar apoi fără de rezerve în distribuirea elogiilor.

Bine este a deduce din pilda aceasta că dintre însușirile plăcute Domnului I-au stârnit bucuria și admirația: credința, dezinteresarea, curajul, stăruința, bunacuviință, smerenia și inteligența. Credința, dezinteresarea, stăruința, smerenia le știm îndeobște ca necesare și binevenite. Dar cazul hananeencei ne arată și dovedește că tot atât de puternice și de prețioase sunt

calităţile mai puţin accentuate de comentatori: curajul, politeţea, inteligenţa. Domnul iubeşte pe credincioşi, pe altruişti, pe stăruitori. Şi nu mai puţin pe curajoşi, pe cuviincioşi, pe inteligenţi. Frica, obrăznicia şi prostia nu-s plăcute lui Hristos. Hananeanca – lipsită de aceste urâte însuşiri - ne-o spune desluşit. Osebitul ei succes la excepţionalul examen semnifică biruinţa unor virtuţi creştine de noi nu îndeajuns proslăvite.

Fie ca răspunsul pe care-l vom da la sfârşitul mai lungului examen ce este viaţa fiecăruia dintre noi, să ne învrednicească şi El desigur nu de menţiunea „magna cum laude" obţinută de femeia hananeancă însă măcar de nota de trecere sau poate chiar, din mila Judecătorului, de notă bună!

ÎNFRICOŞĂTOAREA JUDECATĂ

În textul referitor la Judecata de Apoi (Matei 25, 31–46) deodată accentul cade pe om. În tot cuprinsul Legii noi (ca şi al Legii vechi) prioritatea este acordată iubirii de Dumnezeu: porunca întâi ne spune să-L iubim din toată inima, din tot sufletul, din tot cugetul şi toată puterea noastră. Iubirea aproapelui, deşi socotită nu mai puţin însemnată, e totuşi prevăzută de porunca a doua, oarecum subordonată celei dintâi, un soi de consecinţă a ei. Aşa apare la Matei 22, 30 ; Marcu 12, 31 şi Luca 10, 27 („Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" este cuprinsă şi în Legea veche: Levitic 19, 18 – figurativ). În perioada Judecăţii viitoare însă, iubirea aproapelui nu numai că trece înaintea celeilalte, ba se şi înfăţişează ca *singura* avută în vedere. Totul, aici, e în funcţie de relaţiile interumane, nu se face vorbire decât de fapte privind ajutorarea semenului. Iubirea de Dumnezeu nu mai e pomenită – nici credinţa, care s-a transmutat potrivit afirmaţiilor Sfântului Apostol Ioan (în prima sa epistolă sobornicească, capitolul doi şi ale Sfântului Apostol Iacov tot în al doilea capitol) în fapte şi iubirea de fraţi – nu despre aceasta va fi întrebat împricinatul, ci numai dacă a dat de mâncare celor flămânzi şi de băut celor însetaţi, dacă a primit pe străin şi a îmbrăcat pe cei goi, dacă a cercetat pe cei bolnavi şi pe cei întemniţaţi. Totul, aşadar, se concentrează asupra binefacerilor făcute oamenilor îngreuiaţi şi împresuraţi de năpaste şi griji, aproapelui aflat la necaz.

Evangheliile reiau ideea expusă pe larg de Matei 25, 31–46 şi precizează: „Şi atunci (Fiul Omului) va răsplăti fiecăruia după

faptele sale" (Matei 16, 27) sau „Şi pentru ce Mă chemaţi: Doamne, Doamne şi nu *faceţi* ce vă spun?" (Luca 6, 46). Cuvintele-cheie: *fapte şi faceţi* sunt subliniate de mine. Când, de asemenea, Domnul se referă la cele zece porunci în convorbirea cu acel care vroia să ştie ce să facă spre a moşteni viaţa veşnică, El le menţionează numai pe cele cinci privitoare la relaţiile cu oamenii, iar nu şi pe celelalte, decurgând din latria datorată lui Dumnezeu, enumeră adică obligaţia de a nu săvârşi adulter, a nu fura, a nu mărturisi strâmb şi a nu înşela, a nu ucide, a-şi cinsti tatăl şi mama.

Judecata, vedem, se face şi ea în acelaşi duh, în temeiul unor criterii faptice, lumeşti, practice, pragmatice. Domnul însuşi, vrând .să explice (Ioan 5, 27) pentru care pricină i s-a dat de către Tatăl puterea să facă judecată, indică drept cauză: „pentru că este Fiul Omului".

Ce vrea sa zică această motivare? Că Hristos e împuternicit să fie Judecător deoarece a fost şi El om şi deci prea bine cunoaşte firea oamenilor, lumea, cum stau lucrurile acolo pe pământ, care sunt cu adevărat raporturile dintre făpturi, care le sunt nevoile, grijile şi durerile. Hristos e Judecător fiindcă *ştie* cum stau lucrurile *din lăuntru,* experimental, ca Unul Care şi El a cunoascut ispitele, oboseala, foamea, durerea. Care a stat faţă către faţă cu trufia, invidia, ura, prostia şi trădarea. Care a fost vândut, batjocorit, pălmuit, scuipat şi omorât, în chinuri, Căruia I s-a pus pe cap cunună de spini şi a fost îmbrăcat cu purpură mincinoasă. Ca Unul Care va judeca în *cunoştinţă de cauză,* nu după relatări şi expuneri purtate din gură în gură, ca Unul Care ştie despre ce e vorba *(de quoi il en retourne,* spun plastic şi intraductibil francezii, eu aş tălmăci: care cunoaşte tărăşenia şi dedesubturile toate), Căruia nu-i poţi îndruga verzi şi uscate şi câte-n lună şi-n soare sau suci şi răsuci adevărul sau a I-l ascunde sau măslui sub vorbe frumoase cu iscusite

vicleşuguri. Ca Unul Care a fost şi El Om, ca toţi oamenii, Care va aprecia nu după criterii şi consideraţii teoretice, abstracte, „divine", ci după criterii şi consideraţii foarte simple, foarte omeneşti, *de toute zilele,* banale, vulgare (să nu ne sperie termenul acesta, să nu uităm că limbajul evanghelic nu-i simandicos şi fandosit, că nu se fereşte a denumi lucrurile pe şleau şi pe adevăratul lor nume), criteriile „omului de pe stradă", ale omului dosădit, trudit, ferecat în supărări şi necocolit de valurile vieţii. Ale omului obişnuit, cel din viitoarea şi frecuşul vieţii celei mai neangelice, ne-„spiritualizate", criteriile bunului simţ celui mai elementar. Şi care-s acestea? Cele ale întrajutorării (a da năpăstuitului de ce are mai întâi nevoie: hrană, adăpost, culcuş, îmbrăcăminte, cercetare la spital şi închisoare), bunei vecinătăţi, solidarităţii celor nerăsfăţaţi de ursită.

Absolut nimic „fin" în felul cum ne este descris marele Judeţ al sărmanilor (şi sărmani, la drept vorbind, suntem toţi cei născuţi sub pecetea păcatului strămoşesc), nimic elegant, „superior", intelectualist, mistic, sofianic, transcendental, abisal, apologetic, „idealist", mistagogic, tainic, pitagoreic, isihastic, „sublim" ori extrasensorial şi parapsihologic. Toate cazurile evocate de Hristos la Matei 25, 31–46 se referă la nevoi şi scârbe ale vieţii oamenilor de rând, ale oameniior care se izbesc prea puţin de „înaltele" piedici scoase în calea lor de potrivnicii îndeobşte specifici legii numerelor mari: oamenilor bolnavi, flamânzi, strâmtoraţi, întemniţaţi (pe drept ori pe nedrept). Lipsiţi de bunurile, de larg consum ale vieţii, loviţi de năpastele celor simpli, de năpastele „curente": boala, sărăcia, foamea, birocraţia, singurătatea, obida! Textul nu ne poartă în vreun empiriu, o academie platoniciană, un tărâm sacru, ci pe uliţe şi străzi ori pe drumuri şi poteci unde omul se zbate şi se luptă cu istovitoarele angarale majoritare într-o lume pe care poeţii romantici au numit-o sub-lunară.

Hristos va judeca aşa cum ar face un oarecare muritor anevoie îmbătat cu apă rece, o gospodină cu treburi multe şi puţin răgaz pentru braşoave, un ins lovit de soarta, trecut prin ciurul şi dârmonul vieţii materiale, străin de orice speculaţii teologice, filosofice, metafizice, ascetice şi de solicitările discursivităţii. Nimic subtil în tot cuprinsul textului matein referitor la ziua cea mare. Se ia aminte numai la faptele (elementare, crude, brute) care ar fi reţinut atenţia şi declanşat reacţia apreciativă a oamenilor năpădiţi de păsurile şi poverile cotidianului celui mai îndepărtat de estetism, nelinişti spirituale, dubii mintale, de toate acele cu totul diferite frământări ale celui care nu cunoaşte grija zilei de mâine şi a pâinii de astăzi.

Acesta e mai ales surprinzător, straniu şi cutremurător în felul de a proceda al Fiului Omului când va şedea pe tronul slavei Sale prefăcut în divan de judecată: această bruscă revenire la simplicitate şi elementaritate, această exclusivitate acordată numai şi numai faptelor bune, milosteniei celei de uz comun, iubirii aproapelui exprimate în termenii filotimiei şi sprijinului între fiinţe plămădite din aceeaşi frământătură şi vremelnice gazde ale unui aceluiaşi duh.

Criteriile textului nostru sunt, scurt spus, strict „materiale", banale, triviale, pe înţelesul, la nivelul şi în conformitate cu viziunea *(Weltanschauung)* „celor mici", celor umiliţi şi obidiţi (i-a plăcut lui Dostoievski să le zică) dintr-un cartier de margine de oraş ori dintr-un sat nepricopsit, care pot gusta din plin savoarea unei fapte bune. Căci ceilalţi, „superbii" (cum le spune scriitorul francez Jules Romains) nu prea ştiu de foame, golătate, spital, puşcărie, calicie, lipsă de adăpost şi nevoie de ajutor. Ei, superbii, au mai ales parte de anxietăţile spiritului şi ale minţii, de goana după noţiunile manipulate de cuget şi altele de acest fel, nobile desigur, necesare civilizaţiei şi culturii, însă ocrotite

de satisfacerea cerinţelor primare, prielnică desfăşurării unei activităţi dezinteresate.

Iată că nu de astfel de subtilităţi (ori chiar prea frumoase porniri spre desăvârşire) se va preocupa Hristos şi se va ţine seama la Judecata de Apoi, ci de lucruri mult mai „grosolane": vor fi răsplătiţi nu cei care au gândit, meditat, filosofat, misticizat, scripturizat, migălit, angelizat ci acei care – omeneşte, existenţial, bătrâneşte, copilăreşte, nesofisticat, la nivelul cărbunarului lui Jean-Jacques Rousseau, al lui Jean-Jacque Bonhomme, al humuleştenilor lui Creangă, al eroilor lui Brătescu-Voineşti, al lui Mary Poppins, al basmelor şi poveştilor, al îngerului păzitor de copii cuminţi, al oamenilor de treabă şi de ispravă hălăduitori în atâtea şi atâtea istorisiri ale noastre şi ale tuturor neamurilor – îşi vor fi ajutat fără ifose şi mendre, fără şovăire şi zăbavă şi cu totul în afara perimetrului firelor tăiate în patru, proprie celor prea învăţaţi, lipsiţi de contactul cu realităţile dure, nesperioase şi necruţătoare ale vieţii, pierduţi în lumea imaginară (de cele mai multe ori), a construcţiilor cerebrale, îşi vor fi ajutat, zic, semenii aflaţi la ananghie.

Judecata de Apoi, în concepţia creştină, e cu totul tainică şi deosebită de concepţia comodă a iudaismului. Evreul evlavios ştie că dacă a dat ascultare poruncilor din Decalog şi celor şase sute treisprezece comandamente ale predaniei va fi izbăvit. Nu tot aşa creştinul, care se va înfăţişa unei judecăţi înfricoşătoare deoarece nu se poate şti cum se va pronunţa Judecătorul. Ştim că naşterea din apă şi duh, credinţa, faptele bune, nelepădarea şi neruşinarea de Hristos, virtuţile şi altele ca acestea vor fi ţinute în seamă, dar siguranţă absolută nu are nimeni. Pericopa zisă a Judecăţii viitoare ne pune totuşi la îndemână un îndreptar precis şi ne aşează pe un tărâm solid, de mare şi neaşteptată smerenie de nu şi (pentru mulţi dintre noi) naivitate. Există o cale sigură, neînşelătoare ce duce spre o soluţie fericită a judecăţii

nemitarnice: calea modestă, străină de fumuri şi extravaganţe, calea din moşi-strămoşi ştiută şi de conştiinţa noastră dintotdeauna bănuită a fi cea dreaptă; calea făptuirii binelui şi venirii în sprijin celor atât de pregnant denumiţi în textele noastre religioase „necăjiţi". Hristos, înţelegem din cele relatate de Sf. Apostol şi Evanghelist Matei, de aceasta se va interesa mai întâi: cum ne-am purtat în lume cu fraţii, vecinii, semenii .şi vrăjmaşii noştri. De comportarea noastră în lumea relaţională.

Ca şi la Răstignire, la Judecată are loc o teribilă şi minunată chenoză: Domnul se transpune *în* şi se identifică cu făpturile Sale cele mai oropsite. El se recunoaşte a fi însetatul, flămândul, întemniţatul... Probabil că dacă nu s-ar fi întrupat, divinitatea n-ar fi pomenit foamea, setea, golătatea. Spitalul şi puşcăria mărturisesc însă realitatea şi deplinătatea întrupării, o cunoaştere *intimă* a condiţiei umane, iar cercetarea bolnavilor şi a întemniţaţilor eu unul o socotesc a fi contribuţia Celui care a experimentat *in vivo* amărăciunea singurătăţii şi dulceaţa compătimirii.

Curios rămâne faptul că omul (finit şi infinit precum stăruitor îl defineşte Heidegger) apare (tocmai la Judecata cea mare, unde ne-am fi aşteptat să-l vedem luat în seama îndeosebi ca „infinit") sub aspectul de fiinţă creată şi vulnerabilă, de părticică a unei comunităţi concrete, cu nevoi rudimentare, nu a vreunei noosfere de tip Teilhard de Chardin. Dar de ce ne-am mira. Ca de obicei Hristos grăieşte şi procedează tocmai altfel decât ne aşteptam, ba chiar potrivnic acelor aşteptări. E o dovadă certă de autenticitate. El întru adevăr a luat trup, iar de judecat vom fi judecaţi în prezenţa îngerilor însă de către Fiul Omului.

II.
VERBUM DEI
– APA CEA VIE –

FALSUL IDEALISM

Pericopa bunului samarinean (Luca 10, 25–37) care este a milei şi grijii de nevoile şi necazurile semenului ne evocă pe acei falşi idealişti neobosiţi în a ne spune: ce vă tot plângeţi şi văicăriţi că nu aveţi destulă pâine şi nu mâncaţi pe săturate? Sunteţi, nu încetează ei a stărui şi dojeni, sunteţi materialişti, robi pântecelui şi prea puţin creştini. Vă tot plângeţi şi tot cârtiţi : dar nu pâinea este esenţialul şi nu ea vă va mântui ; oamenii, o ştiţi doar, nu trăiesc numai cu pâine!

Predicatorii aceştia ai idealismului se recrutează de cele mai multe ori dintre ghiftuiţii şi îmbuibaţii lumii. Pe deplin lămurit, este că nu au citit parabola samarineannlui milostiv şi că nu se pricep să facă distincţie între necesar şi exces. Una este lăcomia, alta este strictul necesar vieţii. Au dreptate cât priveşte gândul după delicateţuri şi răsfăţuri, nu însă când e vorba de pâine. Ni se pomeneşte de înfrânare şi ascetism, dar se pierde din vedere că ascetismul e treabă voluntară; când e impus nu de un imbold lăuntric ci de o situaţie obiectivă exterioară, el îşi pierde orice merit soteriologic. În sfârşit, cei pe care i-aş numi falşii idealişti mai dau dovadă că nu cunosc învăţătura lui Hristos.

Hristos ce a făcut, ce a provăduit? A înmulţit pâinile şi peştii, a prefăcut apa în vin. Întotdeauna Domnul şi-a manifestat grija pentru nevoia de pâine a oamenilor. I-a apărat pe apostoli când, fiindcă le era *foame,* au smuls spicele de grâu în zi de sabat (Matei 12, 1 şi urm.). A socotit că bine au făcut David şi însoţitorii lui când, *flămânzind,* au intrat în casa lui Dumnezeu, în zilele lui

Abiadar arhiereul, şi au mâncat pâinile punerii înainte pe care nu se cuvenea să le mănânce decât preoţii (Marcu 2, 25-26). A săturat cu pâine o dată patru mii de bărbaţi şi altă dată cinci mii, motivând minunea săvârşită astfel: „Milă îmi este de mulţime că sunt trei zile de când aşteaptă lângă Mine şi *n-au ce să mănânce*; şi să-i slobozesc nu voiesc, *ca să nu se istovească pe drum*" (Matei 15, 32).

Iată cum grăieşte şi cum făptuieşte autenticul Iisus: nu certându-i pe oameni că sunt robi pântecelui şi se gândesc numai la mâncare, nu dându-le poveţe idealiste şi îndemnându-i să se mulţumească cu hrana spirituală (şi uşor I-ar fi venit să le ceară să nu uite că au ascultat cuvinte dumnezeieşti), nu lăsându-i să se descurce cum vor putea, ci săturându-i din belşug (de au rămas o dată şapte şi altă dată douăsprezece coşuri cu fărâmituri) şi îngrijindu-se ca nu care cumva să leşine de foame pe drum. Dar la sfârşitul capitolului al 25-lea din *Evanghelia Sfântului Matei*, unde e vorba de înfricoşata Judecată, cum ni se spune că va proceda Fiul Omului întru slava Sa, cum va deosebi oile de capre, pe cei buni de cei răi, pe binecuvântaţi de osândiţi, după care criteriu va efectua despărţirea? După cum I s-a dat *să mănânce* când a fost *flămând* ori nu I s-a dat să mănânce când a fost flămând (criteriu desigur trivial în ochii „idealiştilor"). Pentru fiica lui Iair, mai-marele sinagogii din Capernaum, după ce i-a poruncit: „Talita kumi" şi a înviat-o, ce dispoziţie dă acolo pe loc şi neîntâziat: să i se dea *să mănâce!* (Marcu 5, 43). Pe smochinul neroditor care, atunci când El *a flămânzit* şi nu I-a dat roade, cum l-a tratat Domnul? Blestemându-l! (Marcu 11, 14). Şi cum se auto-caracterizează Iisus ? „Om mâncăcois şi băutor de vin" (Matei 11, 19; Luca 7, 34). Domnul e mereu gata şi dispus să primească invitaţii la masă: cinează în casa lui Zaheu, a lui Matei-Levi, ba şi în a fariseului Simon leprosul (şi probabil că nu numai în a lui Simon, căci fariseii, iscodindu-L, îl vor fi poftit în casele lor şi la mesele lor spre a-L

prinde mai lesne în cuvânt). Cum se mai numeşte Domnul pe Sine? *„Pâinea* vieţii" şi adaugă : „cel ce vine la Mine *nu va flămânzi"* (Ioan 6,35 şi 48). Şi se mai defineşte cu acelaşi prilej : „Eu sunt *pâinea* ce S-a coborât din cer" (Ioan 6, 43). Iisus, hotărât lucru, nu Se ruşinează a vorbi pe şleau de foame şi de sete şi de mâncare şi nici de a mânca. Împărăţia cerurilor cu ce o aseamănă? Cu o cină, iar celui care Îi va deschide uşa ce îi făgăduieşte? Că va intra la el şi va cina cu el (Apoc. 3, 20). După înviere, cum îi convinge pe apostolii care se spăimântaseră că e nălucă şi se tulburaseră, că El este şi că nu-i arătare? Mâncând în prezenţa lor peşte şi miere (Luca 24, 41–43).

Nu, Domnul, binecuvântat fie Numele Său, nu a fost ceea ce în limbaj curent se cheamă „idealist", ci a fost materialist întrucât a luat fără greş aminte şi în mod foarte deschis, foarte participatoriu la problema pâinii.

Să fie oare această grijă pentru pâine – care-i şi a noastră – mărturisire de robie a pântecului, de josnică preocupare animalică, de materialism grosolan?

Problema o rezolvă în mod definitiv, cred, Nicolae Berdiaev. Problema pâinii, spune marele gânditor, problema pâinii pentru mine ca ins care, nu mă ascund, sunt lacom şi cunosc tendinţa de a mă văicări şi a fi nemulţumit, este, da, o problemă materială. Dar pâinea aproapelui meu, continuă Berdiaev, nu mai e o problemă materială ci o *datorie spirituală*. Să luăm aminte, înfioraţi de respect, la schimbarea de registru tonal: când sunt în joc eu cu nesaţul meu, eu individul cârcotaş şi pofticios, pâinea e o problemă. Când mă preocupă însă pâinea aproapelui meu, *problema* devine *datorie,* saltă de pe tărâmul material pe cel spiritual.

Iată cel mai bun răspuns dat falşilor idealişti. Dacă în loc de a mă plânge pe mine, îi deplâng pe cei lipsiţi, cârteala se preface în compătimire şi ia cu totul altă înfăţişare.

Şi le mai amintim aşa-zişilor idealişti că Domnul nu ni se dă nouă spre consumare în idealitate şi abstracţiune, ci la modul materialităţii: ca pâine şi ca vin. Şi ce sunt acestea de nu cele două elemente consubstanţiale vieţii ; pâinea (prea curatul Trup) pentru întreţinerea vieţii, vinul (scumpul Sânge) pentru veselirea şi îndulcirea ei? Căci fiinţa omenească nu e făcută numai pentru a vieţui, a exista (animalic) şi a trudi, ci şi pentru a se bucura de viaţă în chip conştient, a o gusta şi proslăvi în ceasuri de odihnă şi înălţare sufletească. Vinul simbolizează această caracteristică din urmă a fiinţei înzestrate cu duh şi cu darul cuvântării. Pâinea şi vinul, laolaltă şi dual, alcătuiesc cumpăna vieţii noastre, o metaforizează şi totodată o explică, o condiţionează.

Cum îşi intitulează frumosul său roman scriitorul italian Ignazio Silone? întocmai chiar: *Pâinea şi vinul.* Iar fiului rătăcitor înapoiat la vatra părintească ce i se arată mai întâi în poezia lui Trakl ? Pâinea şi vinul – strălucind în curată lumină *(da serglänzt in reiner Heile)* – pe masă.

Şi Domnul cum ne învaţă să ne rugăm în rugăciunea domnească (atât de sintetică, de concentrată în esenţe)? Oare nu cerând să ne fie dată pâinea cea spre fiinţă?

Falsul idealism nu mi se pare nimic altceva decât făţărnicie, nedragoste de aproapele, grandilocvenţă deşartă şi necreştinism. Bunul samarinean s-a apropiat de năpăstuit, i-a legat rănile, i le-a uns cu untdelemn şi le-a stropit cu vin, l-a suit pe dobitocul său şi l-a dus la casa de oaspeţi ca să i se dea îngrijiri şi să fie de bună seamă hrănit. Iată idealismul în acţiune. Falsul idealism nu-i decât fariseism şi se identifică purtării preotului şi levitului care au trecut nepăsători pe lângă cel aflat în mare strâmtorare. (Îi vor fi acordat în gând consolări idealiste: mai bine ar fi făcut să stea acasă şi să nu umble hojma teleleu-tănase de colo până colo).

Hristos ne învaţă, El, să nu dispreţuim pâinea, să nu facem paradă de idealism fariseic şi să nu fim nepăsători – ca preotul şi

levitul – faţă de foamea, setea, nevoinţele şi necazurile fratelui nostru.

Pâinea, în învăţătura Domnului, e sfântă. Şi sfântă a fost din străvechime pentru întregul popor, atât cel din oraşe cât şi cel de la sate. În frumoasele noastre sate mai ales, unde s-au păstrat neştirbite valorile creştineşti şi datinele strămoşeşti, unde se face atât de vădit văzută continuitatea caracterului naţional, dacă se întâmplă ca un dumicat de pâine să cadă pe jos e numaidecât ridicat ; pâinea se aşează numai la loc curat, de cinste; e oferită, odată cu sarea, oaspeţilor de vază; o taie numai capul familiei, având mereu grijă să cresteze într-însa semnul Sfintei Cruci cu vârful cuţitului.

Pâinea e dătătoare şi întreţinătoare de viaţă. Prin mijlocirea ei, transubstanţializată, ni se dă spre consumare Trupul Domnului. Nu numai cu pâine va trăi omul, desigur, dar nici fără ea cât timp sufletul nu se va fi slobozit din lut. Hristos nu a binevestit „idealismul" (aşa-zisul nerod şi mincinos idealism al făţarnicilor), ci dimpotrivă şi-a exprimat grija (atentă, serioasă, părintească) pentru pâinea cea spre fiinţă, cea de toate zilele, a făpturilor Sale.

DOAMNE, SĂ VĂD!

De orbire Domnul îi vindecă pe oameni în repetate rânduri. Referatul lui Matei pomeneşte două cazuri[1] şi în amândouă este vorba de doi orbi. Marcu[2] menţionează numai un caz, ai lui Bartimeu. Luca[3], tot unul, localizat, la Ierihon. Iar *Evanghelia lui Ioan* consacră un întreg capitol – al nouălea – tămăduirii orbului din naştere. În referatele sinoptice orbii sunt cei care solicită mila şi lecuirea. La Ioan textul pare să impună concluzia că Iisus a lucrat din proprie iniţiativă. Domnul, în versiunile sinoptice întreabă pe cel orb ce voieşte sau pe cei orbi ce voiesc să le facă. Iar cel ori cei întrebaţi răspund aidoma (în vorbe niţel felurite): Doamne, să se deschidă ochii noştri; Învăţătorule, să văd iarăşi ; Doamne, să văd! Şi cererea le este de îndată împlinită.

Desigur că orbii implorau să-şi redobândească vederea, vederea fizică, posibilitatea pentru ochii lor de a-şi exercita funcţia lor firească, înregistrarea pe retină a înfăţişărilor lumii exterioare. Şi Iisus aceasta chiar, neîndoielnic, le dă: posibilittatea aceasta organică, fiziologică, fotografică.

Dar întrebarea pe care ne-o putem pune este dacă nu cumva Domnul săvârşeşte nu numai înlăturarea unui beteşug corporal (funcţional), ci şi mai mult decât atât? (În privinţa orbului din naştere evident e că-i dă har peste har: Se descoperă ca Fiu al lui

[1] Matei 9, 27-.30; 20, 30-34
[2] Marcu 10, 46 – 52
[3] Luca 18, 35-42

Dumnezeu). Dacă, anume, reînnoita minune a vindecării orbilor nu cuprinde şi un învăţământ ascuns, duhovnicesc. Cuvintele din referatul lui Ioan (9, 39): „Am venit în lumea aceasta ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi" îndreptăţesc – întocmai ca reiterata Sa identificare cu lumina – bănuiala aceasta, impulsul de a căuta substantivelor orb, ochi, lumină şi verbului a vedea un tâlc simbolic, neaparent.

Căci de văzut – în sens propriu, direct – văd şi fariseii, care sunt orbi. Şi vedem cu toţii, buni şi răi, vedem bine, ba şi prea bine. Prea bine îi vedem pe *ceilalţi*, pe semenii şi vecinii noştri (pe alcătuitorii iadului nostru, zice Jean-Paul Sartre), vedem toate paiele din ochii lor, până la firicelul pe care natural ar fi fost ca mărunţirea să-l fi apărat de furia noastră detectivă. Le urmărim – necruţători, neobosiţi, nesăţioşi – toate gesturile, în nădejdea că vom surprinde greşeli, păcate, turpitudini de care să ne înfiorăm, dobândind astfel dreptul să începem a striga cu glas înalt şi a dezlănţui oprobiul public împotriva lor; ori măcar niscaiva obiceiuri, manii, tabieturi în temeiul cărora să-i putem face de râs şi de ocară. Le aflăm cu exactitate contabilă abaterile toate, încă şi nevinovatele – micuţe, neînsemnate – devieri de la normă, ne sprijinim pe acest simţ al văzului, pe această acţiune scrutătoare a privirii vigilenţa noastră neadormită şi vrăjmaşă, o folosim spre a ne alimenta şi împrospăta ura, scârba şi zavistia şi apoi a statornici un fundament moral şi obiectiv propensiunii noastre fierbinţi către delaţiune şi făurirea atât de plăcutului şi mereu savurosului, inepuizabilului desfătător spectacol al suferinţei prăbuşirii şi pieririi aproapelui nostru.

„Doamne, să văd" poate însemna, pe lângă voinţa recâştigării simplei capacităţi vizuale (care se confundă cu defăimarea şi condamnarea celor din jur) şi altceva: putinţa de a vedea, observa (mai bine zis), reţine, sesiza nu numai defectele, greşelile şi ticurile (ori trăsăturile) specifice altora (cu alte cuvinte nu numai

un soi de cumplit şi încăpăţânat antropomorfism), ci şi natura cu podoabele ei, produsele artei, însuşirile ei îmbietoare şi faptele bune ale semenilor noştri, actele lor de sfinţenie şi eroism (rare, însă nu inexistente, nu excluse), scurt spus *splendorile lumii acesteia*. „Să văd" poate semnifica şi zdruncinarea fixaţiei hidoşeniilor (efective, presupuse ori transmutate din lăuntrul nostru la ceilalţi), lărgirea câmpului vizual (care să nu se mărginească la depistarea întru denunţare a erorilor sau slăbiciunilor altora ci să îmbrăţişeze şi tot ceea ce în această lume înrobită păcatului certifică totuşi lucrarea duhului: arta, bunătatea, jertfa, bunăvoirea, compătimirea, slujirea, curajul, devotamentul, frumuseţea, fidelitatea), trezirea noastră din coşmarul urii şi intoleranţei.

„Să văd" poate, aşadar, însemna şi nădejdea accesului la o cale „strâmtă" care apropie de Domnul. Exclamaţiei „Doamne, să văd" e plauzibil să i se atribuie şi un al doilea înţeles, de taină. Acest înţeles ultim şi criptic este poate cel adevărat şi principal deoarece nu implică doar o categorie restrânsă de infirmi, ci întregul neam al oamenilor. În această semantică *a vedea* vrea să zică mai presus de orice a *ne vedea pe noi*. Ce-i dăruieşte mai de preţ Hristos celui care crede în El ? Care anume extraordinară facultate i-o pune la îndemână ? Aceea de *a se vedea pe sine* aşa cum îl văd ceilalţi din preajma sa, cum îl socotesc şi-l califică răuvoitorii săi cei mai îndârjiţi. Deodată, prin harul lui Hristos, ne vedem în realitatea, nimicnicia, ticăloşia şi jalnica noastră josnicie. Ieşim din noi. Ne părăsim. Ne însuşim o forţă psihică anti-gravitaţională. Hristos ne deschide ochii tuturora, nu numai orbilor, asupra noastră chiar. Şi declanşează în memoria noastră un proces anamnezic de neasemuită intensitate, aducându-i conştiinţei aminte de toate, riguros toate relele ce a făptuit cândva. Aceasta-i, probabil, esenţa actului de convertire, acesta-i primul, cel mai surprinzător şi mai aprig efect al întâlnirii cu

Mântuitorul, cu Descoperitorul. Devin, cum grăieşte Apostolul, o făptură nouă. Dar în prealabil ni se relevă ca într-o străfulgerare făptura veche, înlănţuită în fărădelegile ei nenumărate. Şi oarecare vreme *(trei zile a fost fără vedere)* nu văd, adică nu mă văd decât pe mine, fantoma obsesivă şi spăimântătoare a fiinţei ce am fost până a nu mă fi fulgerat şi învăluit lumina milostivirii împărăteşti.

Dintr-o dată vălul cade – şi vedem. Ce vedem? Pe noi, mai întâi. Mă văd pe mine, complet, nesulemenit, neamăgit, şi nu din lăuntru. Între fiinţă şi sine e acum o distanţă uriaşă, o prăpastie. Şi mă cutremur şi mă înfior, ca la Judecata de Apoi. Nu mai am pe ce mă rezema, unde mă voi adăposti, pe cine chema în ajutor. Se adevereşte remarca lui Marcel Jouhandeau: nu de Dumnezeu mă tem, fiindcă e atotbun, ci de mine însumi; liber şi rău fiind pot să nu-I deschid uşa. Judecata de Apoi creştinul şi-o face el însuşi, de vrea şi poate, zilnic, mai degrabă acuzator decât apărător al său. Examenul de conştiinţă, la sfârşitul fiecărei zile, recomandat atât de morală cât şi de psihanaliză, ce-i în adevăr de nu o Judecată de Apoi efectuată reflexiv şi individual de creştin? Psihanalitic şi eshatologic, creştinul se vede la acest examen şi se preţuieşte întocmai ca Dreptul Judecător, din afară, neindulgent, ca pe un oarecare străin, ca pe un oarecare altul. Şi e în măsură – în ciuda legii Michelson-Morley – a se judeca pe sine la fel de rece, de nepărtinitor, de *absolut,* ca pe semenul său. Creştinul, prin aceasta, scapă de sub îngrădirile relativităţii generale, dezminte experienţa Michelson-Morley şi se supune marelui îndemn al Învăţătorului său ; izbuteşte a ieşi din sine.

Iată darul cel mare al lui Hristos: ne binecuvintează cu această minunată, supranaturală putinţă de a răsturna principiile termodinamicii, ipseitatea, ecuaţia personală ; ne vedem aşa cum suntem (şi fără a fi nevoie să recurgem la ipoteza unui corp astral), nu cum ne plăcea a ne socoti (la fereală de orice posibilă

învinuire); înzestrați numai cu drepturi și calități, neprihăniți, stăpâni ai lumii, superiori tuturor imbecililor, răufăcătorilor si neînțelegătorilor de pe glob și îndeosebi celor din câmpul energetic al imperialei noastre persoane. Încântătoarea iluzie încetează. Creștinului începe – sub acțiunea darului – a-i fi silă și groază de el (așa cum, foarte probabil, le este și altora). El nu se mai consideră drept și îndreptățit, având neîncetat dreptate și îndurând necazuri și nevoi numai din culpa celorlați și exclusiv datorită urii lor neîmpăcate, nu mai crede că-i este îngăduit orice, revenindu-le celorlalți numai sarcina de a-l admira și ridica în slăvi.

Să văd. Să mă văd, adică. Să mă pot osândi eu, acum, înainte de obștească judecată, la fel de fără părtinire ca atunci. De nu și mai sever, pentru că Dreptul Judecător va fi, oricum, blând și milostiv; așa-i este firea. Judecata de Apoi prealabilă și pregătitoare o putem cugeta a fi suprema harismă acordată creștinului, căci este cea mai utilă și de priință prezentării noastre la Judecată în condiții cât mai ușurătoare mandatului încredințat îngerilor celor buni.

Să văd. Să văd cu ochii trupești. Mai larg: să-mi fie întreg trupul sănătos și să funcționeze fără greș, informat de cele cinci simțuri neștirbite. Și mai larg; să văd slobod, neferecat în strânsura abjectă a concentrării privirii mele asupra paielor (ori și bârnelor) din ochii vecinilor mei. Să desprind toate splendorile lumii; să mă bucur, să mă delectez, să mă curățesc, să mă înalț, să mă consolez prin ele. Să-mi fie izvor de exaltare și fericire, de punere sub obroc a ticăloșilor și smintelilor care-mi dau concentric asalt. Să mă văd pe mine precum sunt: din exterior, cu ochi străini, descotorosit de milă. Să-mi țin ochii neclintit deschiși (cu pleoapele împiedicate în clipsuri ca eroul *Portocalei mecanice* atunci când i se face reeducarea) și îndreptați mai vârtos asupră-mi. Hristos ne transmite ceva din lumina Lui; s-ar zice că

putem mânui o faclă, o lanternă, un laser și încă de pe acest tarâm putem cunoaște neasemuita senzație a descoperirii noastre totale. Experiențele relatate de doctorul Moody, creștinul le poate realiza fără a fi nevoie de moarte clinică. El se poate părăsi, străbate carapacea *oarbă* a sinelui – parcă plutind, așișderea pacienților doctorului Moody, pe deasupra chipului său trupesc – se poate învoi unei cercetări de unde să lipsească orice complezență, înduioșare sau orice alt subterfugiu al eului vechi incapabil a vedea clar și la rece.

Fie ca această însușire dată de Hristos fiecărui om *(Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume)* să ne pricepem a o pune în practică, mulțumind Celui Care ne-a încredințat-o, spre desferecarea noastră din cătușele întunecimii.

„Eu sunt lumina lumii". Biruitorule al beznei scoate-ne din îngusta, neagră pușcărie unde singuri, de proști și răi ce suntem, ne-am înzidit!

MĂRTURISIRILE DOMNULUI

Domnul, la sfârşit, după ce ucenicilor Săi le vorbeşte deschis şi li Se destăinuieşte întreg (Ioan, 16, 2,9: „Iată acum vorbeşti pe faţă şi nu spui nici o pildă"), se recunoaşte drept ceea ce cu adevărat este şi în prezenţa autorităţilor lumeşti: a sinedriului şi a ighemonului Pilat. Referatele evanghelice folosesc patru formule al căror conţinut e unul şi acelaşi: *Tu zici, Tu ai zis, Voi ziceţi, Eu sunt* şi *veţi vedea...* În afara acestor declaraţii publice, oficiale, necesare, mai există un număr de recunoaşteri spontane, acauzale, ferite, care-şi au şi ele adânca semnificaţie. Sunt mărturisiri *proprio motu* ale Sale.

Întreaga vieţuire a Domnului pe pământ, şi îndeosebi anii activităţii Sale propovăduitoare ca şi toate minunile savârşite mărturisesc calitatea Sa de Fiu al lui Dumnezeu, punctul culminant al dezvăluirii depline constituindu-l neîndoielnic Schimbarea la Faţă, darea în vileag totală şi indubitabilă a Dumnezeirii Sale. Momentele în care – potrivit textelor evanghelice – Îşi declară neprovocat, în cerc intim, cu totul spontan şi totodată făţiş, nu aluziv, nu în pilde, nu indirect dumnezeirea şi calitatea de Fiu al Tatălui ceresc mi se pare că pot fi socotite şase – şi în toate aceste cazuri recunoaşterea are un caracter voluntar, neaşteptat, intempestiv, discret. Domnul Se mărturiseşte:

1. Orbului din naştere

Ioan 9, 35–38: „Auzind Iisus că l-au dat afară şi aflându-l i-a zis: Crezi tu în Fiul lui Dumnezeu? El a răspuns şi a zis: Şi cine

este Doamne, ca să cred în El? Şi a zis Iisus: L-ai şi văzut! Chiar Cel Care vorbeşte cu tine. Acela este".

De ce fostului orb? Pentru că s-a purtat bine. Nu s-a dus să-L denunţe fariseilor[1]. S-a ţinut tare, deşi a fost cu prisos hărţuit. L-a preamărit pe Domnul. Nu s-a ruşinat de El. I-a înfruntat, netemător, pe farisei. A dat admirabilul răspuns (Ioan 9, 30): „Tocmai în aceasta stă minunea că voi nu ştiţi de unde este şi El mi-a deschis ochii".

Domnul îl preţuieşte pe fostul orb, îi place de el, de curajul, de recunoştinţa[2] şi tăria lui. De aceea i Se şi mărturiseşte cu un soi de bucurie, de grabă şi spre a-l consola cât mai rapid şi mai nepregetat că el trebuie să îndure ocara din pricina Lui (Aşa cum, de-mi este îngăduită îndrăzneaţa asemuire, Cuza Vodă îl sărută pe ţăranul care fusese scuipat de boier). În ce fel să-l răsplătească pentru aceasta? Prin darul cel mai scump ce-l putea face, prin onoarea supremă, prin copleşitoarea supracinstire a împărtăşirii tainei cele mai mari: îi face *suprema onoare* de a i Se mărturisi ca Fiu al lui Dumnezeu. Taina aceasta – care-i fără pereche – i-o încredinţează *ex abrupto* şi *stante pede*. Ca un împărat care pe câmpul de luptă şi-ar smulge decoraţia cu lentă de la gât şi ar petrece-o în jurul gâtului unui brav.

Şi de data aceasta Domnul nu dă cu ţârâita şi cu zgârcenie. Nu dă meschin, ci boiereşte, conform obieciului Său. Nu-i spune celui tămăduit: Să ştii că Eu sunt un vraci cu puteri ascunse... Nu, i Se *declară* la modul absolut: Eu sunt Fiul lui Dumnezeu! Ca unui ucenic, ca unui frate, ca unui prieten, ca unui *confident* al Său, ca unui sfetnic de taină, ca unui om de încredere şi de

[1] Altfel îi vorbeşte Hristos slăbănogului, un vechi păcătos, un turnător. Aceluia îi spunea doar: „De acum să nu mai păcătuieşte ca să nu-ţi fie ceva mai rău" (Ioan 5, 14).
[2] Analogică celeia a celui de-al zecelea lepros lecuit, singurul înapoiat ca să mulţumească. Ceilalţi nouă se vindecă, numai el se şi mântuieşte.

nădejde. *I Se încredinţează.* Cu alte vorbe, îi spune ceea ce avea să-i rostească mai târziu tâlharului celui bun: „Astăzi vei fi cu Mine în rai".

Orbul din naştere e mai întâi vindecat de orbirea trupească; i se dăruieşte apoi şi privelişteа lumii duhovniceşti, vederea de ordin superior. Hristos *vine la el* şi-i descoperă, faţă către faţă, pe Dumnezeu. Ca altădată, pe munte, lui Moise. O! neasemuita fericită cutremurare a clipei când i s-a spus: „L-ai şi văzut!"

2. **Martei**

Ioan 11, 25–27: „Şi Iisus i-a zis: Eu sunt învierea şi viaţa, cel care crede în Mine, chiar dacă va muri va fi viu. Şi oricine trăieşte şi crede în Mine nu va muri niciodată. Crezi tu aceasta? Zis-a Lui: „Da, Doamne. Eu am crezut că Tu eşti Hristosul, Fiul Lui Dumnezeu, Care a venit în lume".

Aici, Domnul provoacă mărturisirea credincioasei. O întreabă şi ea dă răspunsul cuvenit.

Poate că Domnul regreta că fusese oarecum aspru şi că o dojenise *(Marto, Marto ...)* Poate că I se păruse că prea se lăsa furată de grijile gospodăreşti (adică lumeşti) şi că voia să-i dea acum prilejul de a se scutura de ele mărturisindu-L pe Hristos; ca să iasă de sub înrâurirea forţelor pământeşti nefaste, a grijilor (chiar nepăcătoase, chiar binevoitoare, totuşi acaparante) care de fapt sunt spini, spini dintre aceia care înăbuşă sămânţa cea bună.

Celor care ar fi putut gândi (ori au şi gândit) că Domnul nu numai o mustrase pe Marta ci o şi respinsese, li se arată acum lămurit că nu-i aşa; o certase pe Marta, desigur, dar nu o alungase. Acum o reabilitează, îşi dovedeşte deplina încredere în ea şi o aşează pe acelaşi plan cu Maria, dându-i prilejul izbăvitor de a-L mărturisi nereticent, ritos şi solemn, catehetic. Tocmai pentru

ca să nu mai subziste nici o îndoială asupra egalei credinţe şi egalului statut duhovnicesc al celor două femei. (Marta fiind o fire mai puţin mistică nimerit este a i se da putinţa să-şi rostească crezul în formă canonică).

Marta este, aşadar, expres reabilitată şi aşezată pe aceeaşi treaptă cu soru-sa.

3. **Apostolilor**

Matei 16, 15–17: „Dar voi cine ziceţi că sunt? Răspunzând, Simon Petru a zis: Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu. Iar Iisus, răspunzând, i-a zis: Fericit, eşti Simone, fiul lui Iona; că nu trup şi sânge ţi-au descoperit ţie aceasta, ci Tatăl Meu Cel din ceruri" (Marcu 8, 29 şi Luca 9, 20).

Cu alt prilej (Ioan 6, 69) următor întrebării: „Nu vreţi şi voi să vă duceţi?", Simon-Petru răspunde la fel ca mai sus: „Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieţii celei veşnice. Şi noi am crezut că Tu eşti Hristos, Fiul Dumnezeului celui viu".

Domnul, din nou, nu-l contrazice. Dimpotrivă, îl confirmă, de data aceasta, exclamând bucuros, cu mai puţină gravitate şi parcă dându-şi încuviinţare Sieşi: „Oare nu v-am ales Eu pe voi cei doisprezece"? (Nu fără a Se corecta: şi totuşi unul dintre voi este diavol).

4. **Femeii samarinence**

Ioan, 4, 25–26: „I-a zis femeia: Ştim că va veni Mesia care se cheamă Hristos; când va veni Acela, ne va vesti nouă toate. Iisus i-a zis: Eu sunt, Cel Care vorbeşte cu ţine".

Mărturisirea este identică aceleia făcute orbului din naştere. De ce o enunţă Domnul şi de data aceasta? Pentru că I-au plăcut curajul, isteţimea, vânjoşia şi impetuozitatea femeii. Nu I s-a părut

obraznică, doar dârză, inteligentă şi slobodă la gură. Chiar aceasta a stârnit mulţumirea (şi. cine ştie? zâmbetul lăuntric) Domnului: tonul ei liber, neînfricat, nefăţarnic, deschis, cercetător, înfipt, îndrăzneţ, inimos, niţel semeţ. (Semeţ nu în sensul orgolios şi încrezut în sine, ci temeinic statornicit în postura-i de fiinţă raţională, dispusă a crede, însă nu uşor). Aceste însuşiri cutezătoare, cărora nu li se adaugă insolenţa, deşi la marginea bunei cuviinţe, I-au fost pe plac Domnului, mare amator de curaj, de inteligenţă, ba şi de îndrăzneală şi caractere ferme (hananeanca, văduva stăruitoare), de oameni dintr-o bucată. Dar Căruia nu-I sunt vrednici de îndrăgire căldiceii, linguşitorii, nehotărâţii, făţarnicii. Iar samarineanca numai fricoasă nu-i şi nici nu linguşeşte, nici nu se făţăreşte şi-i gata să se dea învinsă de evidenţă (când Hristos îi spune că nu are bărbat, ea nu-L contrazice, nu se ascunde ci pe dată îşi dă seama că are în prezenţa ei un prooroc, ba poate pe Mesia). Spune ce crede şi ce cugetă, nu se fereşte a vorbi „tare" cu Domnul, ba a-L şi ironiza niţel: (*Doamne, nu ai găleată şi fântâna este adâncă: de unde dar ai apa cea vie?*)

Samarineanca e raţionalistă, pozitivă, practică (aparţine categoriei mintale a Sfântului Toma), e deşteaptă, judeca logic; şi nu are lacăt la gură, e vorbăreaţă, e ţeapănă, are o fire comunicativă de ţărancă neamăgită ori de orăşeancă frecată cu lumea, nu cunoaşte timiditatea şi ocolişurile, aidoma – ne va fi din nouă îngăduită raportarea la profan – personajelor lui Creangă.

Această simplitate, această îndrăzneală, această agerime, această sinceritate, acesta sfătoşenie de Smărăndiţă samarineană au trezit simpatia şi atenţia Domnului – drept care i Se mărturiseşte şi ei! Desigur, pentru că s-a dovedit *deodată femeie* şi *om de caracter,* iar nu vreo miorlăită, vreo lipsită ce darul sfânt al grăirii pe şleau şi de al recunoaşterii teofaniei când ea binevoieşte a se

manifesta şi în împrejurimile cele mai neaşteptate şi mai necxcepţionale!

5. Lui Natanael

Ioan, 1, 49–50: „Răspunsu-I-a Natanael: Rabbi, Tu eşti Fiul lui Dumnezeu, Tu eşti regele lui Israel. Răspuns-a Iisus: Pentru că ţi-am spus că te-am văzut sub smochin, crezi? Mai mari decât acestea vei vedea".

Aici Natanael, neprovocat, mărturiseşte pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu, iar Domnul nici lui nu i Se tăgăduieşte, făgăduindu-i şi mai desăvârşite descoperiri. Ba le şi spune (lui Natanael, lui Filip[3] şi celorlalţi de faţă): „Adevărat, adevărat zic vouă, de acum veţi vedea cerurile deschizîndu-se şi pe îngerii Domnului suindu-se şi coborându-se peste Fiul Omului" (versetul 51).

Răspunsul e eshatologic şi apocaliptic.

Ce stimulase mărturisirea lui Natanael? Faptul că Domnul îl observase, îl văzuse sub smochin, luase aminte la el şi-l definise: „Iată israelit în care nu este vicleşug".

Întregul episod stă sub semnul văzului şi văzutului, al vederii. Natanael fusese văzut şi calificat. *(Numărat, cântărit,* însă nu *împărţit* ci confirmat şi de binecuvântat*).* Adică: ales. Fericirea şi entuziasmul îmboldesc starea de graţie a tânărului Natanael, care – ca şi în proorocia lui Ioil – e în uimire, în *vedenie* şi mărturiseşte. Nu i-a trebuit mai mult decât să ştie că a fost văzut. Aici totul se petrece telegrafic, prin transmisiune directă a gândului, pe plan *esenţial,* cu viteza luminii, a vântului şi a comunicării duhovniceşti (duhul fiind asemuit cu cuvântul de

[3] Pe acesta îl ceartă că atâta vreme fiind cu El n-a înţeles că Tatăl este întru El şi El întru Tatăl.

Însuşi Domnul). Sub semnul vederii şi ochilor Domnului (Care îl judecă şi-l măsoară *din ochi* pe Natanael) I *se prind ochii* de Natanael, care şi dânsul *are ochi,* e *numai ochi* şi *nu-şi crede ochilor* de fericire. Totul se desfăşoară instantaneu, la nivel de comunicare spirituală, cu expunere fotografică scurtă, la măsura simultaneităţii.

Domnul omologhează, aşadar, declaraţia lui Natanael, apoi o dezvoltă, o întăreşte eshatologic, apocaliptic, metaforic, imagistic, în loc de a Se mărgini să zică: Da, Eu sunt, Se descrie pe Sine în Ziua de Apoi, în clipa finală a Slavei, înfăţişează – lui Natanael şi celorlalţi ucenici – tabloul Zilei Domnului. S-ar zice că entuziasmul şi euforia sunt contagioase, că de la Natanael au trecut la Hristos care – ca şi în cazul orbului din naştere, al Martei, al lui Petru, al samarinencii – dă orice prudenţă şi secretivitate la o parte. Se bucură cu duhul întru Sine că a întâlnit făpturi vrednice a şti Cine este cu adevărat. Şi-şi leapădă anonimatul cu desăvârşire, iar la întâlnirea cu Natanael poate cu o fervoare iconografică specială, datorată încântătoarei constatări a unei convertiri bazate pe te miri ce.

6. Tâlharului celui bun

Luca 23, 42–43: „Şi zicea lui Iisus: Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni în împărăţia Ta. Şi Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ţie, astăzi vei fi cu Mine în rai".

De unde rezultă că tâlharul cel bun recunoaşte pe Domnul ca împărat al cerurilor şi ca Dumnezeu. Iar Domnul îl confirmă indirect dar şi cum mai categoric nu se poate. „Spaţial": în *rai;* „temporal": *astăzi;* ipostatic; *cu Mine.*

Iată încă o mărturisire completă a Domnului: astăzi, în rai, cu Mine. Singura concluzie posibilă: Eu sunt Fiul lui Dumnezeu, Tatăl şi cu Mine una suntem.

Ce răsplăteşte Domnul aici? Caracterul profund dramatic (cutremurător) al mărturisirii făcute de pe Cruce şi în preajma morţii; smerenia (şi *noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite...*) căinţa, suferinţa (care este spre folos). Mărturisirea tâlharului celui bun e cu atât mai de preţ cu cât e făcută în chinuri şi este a unuia care (fie-mi îngăduit şi iertat a spune astfel) e colegul de pătimire al Domnului (Maica sfântă, mironosiţele, ucenicul iubit, Iosif din Arimateea, Nicodim, ceilalţi suferă cumplit, o sabie le străpunge inima, dar *nu sunt pe Cruce;* durerile tâlharului celui bun sunt *identice* cu ale Domnului). Groaznica suferinţă nu-i este tâlharului acestuia spre deznădejde, şupărare şi poftă de a blestema (ca celuilalt), ci spre compătimire, modestie, blândeţe, părere de rău, nădejde. Îi este spre îmbunătăţire şi de aceea Domnul îl mântuie şi i Se mărturiseşte şi El ca Dumnezeu şi-l asigură că va fi primul locuitor al redobânditului Eden.

În toate aceste cazuri de mărturisire privată se constată că Domnul răsplăteşte anumite calităţi ori purtări care-L determină a Se dezvălui, din simplu entuziasm şi nestăvilită bucurie. (Sau pentru a face dreptate Martei). Sunt mărturisiri secrete, neobligatorii, neceremoniale, spre deosebire de cele publice (lui Pilat, sinedriului), ori finale (Apostolilor, înainte de patimi). De aceea poate cu atât mai patetice, mai înduioşătoare, mai propice meditaţiei şi cutremurării noastre, a credincioşilor Săi cei ce-L mărturisim fiecare după sărmanele noastre puteri, dar din toată inima, din tot sufletul şi tot cugetul ca pe Domnul, Împăratul şi Dumnezeul nostru.

APA CEA VIE
(Femeia Samarineancă)

Dacă episodul femeii hananeence poate fi considerat ca relatarea unui examen (foarte sever), al samarinencii nu-i decât urmărirea unui duel aprig şi fără cruţare.

Scena, ca în teatrul clasic, duce lipsă de recuzite infame. Totul se petrece la nivelul confruntării spirituale, ca în tragediile lui Corneille ori Racine. Stau acolo, faţă către faţă în tăcerea şi arşiţa amiezii de vară, în centrul întinderii deşarte, având drept singur focar fântâna (iar prezenţa – nevăzută – a elementului apă va fi în curând completată prin manifestarea Duhului însuşi) – două *caractere,* două *puteri,* două *libertăţi.* Hristos a recunoscut în femeia care a venit să scoată apă una din acele firi necăldicele vrednice a fi provocate şi cucerite de El.

Întâlnirea lui Hristos cu samarineanca, aşa cum e relatată de Sfântul Apostol Ioan (4, 4–12) – nu altminteri decât a lui Iacov cu îngerul Domnului (Facere 32, 4 şi urm.) – este prezentarea unui duel. Analogia între cele două ciocniri e izbitoare: atât Iacov cât şi femeia din Sihar au ceea ce psihologii numesc personalitatea marcantă şi nu-s nici unul nici cealaltă de ieri, de alaltăieri pe acest pământ. Hristos are de înfruntat (şi biruit) o fiinţă vie şi puternică, o femeie, o înfiptă, tare de cerbice şi stăpână pe drepturile ei de făptură înzestrată cu inteligenţă şi judecată şi mândră, ironică, arţăgoasă. Domnul o acceptă aşa cum este, se supune tacticii, fentelor, regulilor, răbdărilor şi impetuozităţilor duelului, dar şi marii lui legi nescrise, căreia toate i se pleacă: a învinge cu orice preţ!

De aceea Domnul procedează mai întâi fără grabă, accentuând aspectul întâmplător al întâlnirii şi parcă încercându-şi, măsurându-şi, iscodindu-şi adversara; abia la sfârşit şi numai după ce va fi desprins punctul vulnerabil al partenerei – situaţia ei matrimonială *(bine ai zis că nu ai bărbat ...)* – va da (asemenea medicului chirurg: izolează abcesul înainte de a-l cauteriza) lovitura cea mare, lovitura de graţie, irezistibila: *Eu sunt, Cel Care vorbesc cu tine.*

Dialogul, în paralele cu duelul, scapără de la prima încrucişare a săbiilor:

— Hristos (scurt); Dă-mi să beau.

— Samarineanca (arţăgoasă, mîndră, ca să făurească numaidecât, o distanţă, ca un cumva să pară măgulită ce-i vorbeşte un iudeu, să se situeze aşadar într-o poziţie de inferioritate): Cum, tu iudeu, îmi vorbeşti mie!

— Hristos (ia ofensiva): Firesc ar fi să-Mi ceri tu Mie să bei.

— Samarineanca (ironica, de sus): Nici găleată nu ai... (din ce în ce mai ironică, trecând de-a dreptul la obrăznicie): Nu cumva eşti Tu mai mare decât părintele nostru Iacov!

— Hristos (atacă din altă direcţie): Cine bea din apa pe care o dau Eu nu va mai înseta niciodată.

— Samarineanca (obraznică, dar şi raţională, practică, înţelegând că din convorbirea aceasta s-ar putea alege cu un folos însemnat): Da, dă-mi acea apă ca să nu mai vin aici să mă obosesc.

— Hristos (care ştie unde este punctul vulnerabil, atacând prin surprindere, din cu totul alt unghi, ca un duelist experimentat): Cheamă-ţi bărbatul.

— Samarineanca (de felul ei nefăţarnică, nemincinoasă): N-am bărbat.

— Hristos (începe a Se dezvălui): Ai spus adevărul... Ai avut cinci...

— Samarineanca (ştie să se plece în faţa adevărului); Tu eşti prooroc!

— Hristos (Se dezvăluie din ce în ce mai mult) enunţa două principii: a) va veni ceasul *şi acum este;* b*)* se cuvine să ne închinăm lui Dumnezeu numai în Duh şi adevăr.

— Samarineanca (adulmecând adevărul final, presimţindu-l): Va veni Mesia-Hristos.

— Hristos (descoperindu-Se, dându-i lovitura de graţie, doborând-o): Eu sunt!

În sumara-I eshatologie, Hristos pune accentul pe timpul prezent: *acum este.* Pentru Hristos toate sunt în prezent afară din timp, aşa cum Aldous Huxley avea să scrie după vreo două mii de ani: *Timpul trebuie să ia sfârşit.* Hristos e în afara timpului, e din veşnicie. Samarinencii îi vorbeşte însă ca întrupat. Acum, aici: e momentul Botezului, credinţei, mântuirii. Şi al alegerii: cu sau fără Hristos. La Sihar timpul e încă în suspensie. Dar de ce stă scris: *va veni* şi *acum este*, de ce nu e folosită formularea mai simplă: a venit vremea? Pentru ca să fie vădit temeiul de împlinire al profeţiei, al făgăduinţei. Transformarea propoziţiei în frază dă, pe de altă parte, afirmaţiei o notă augustă, cutremurătoare: *şi acum este;* şovăielile, amânările, rezervele sunt alungate, descântate, *dezlegate.* Totodată este scoasă în evidenţă o altă trăsătură esenţială a creştinismului: închinarea în duh, nu *ratione loci,* pe Muntele Garizim ori la Ierusalim, ci pretutindeni. Creştinismul e universal, nu cunoaşte îngrădiri naţionale, teritoriale sau de orice alt soi. Orice fel de segregaţie e necreştinească. Cât despre cuvintele: „Voi vă închinaţi căruia nu ştiţi, noi ne închinăm căruia ştim", ele se încadrează într-o viziune ecumenică a creştinismului. Fiindcă se referă nu numai la samarineni, ci la toţi precursorii Domnului, şi ei însufleţiţi de Duhul Sfânt într-o oarecare măsură şi reprezentând preînchipuiri parţiale ale revelaţiei: la Moise în primul rând, apoi la Buddha,

Lao-Tse, Confucius, Socrate, Platon, Aristotel şi ceilalţi „sfinţi" ori celelalte „sibile", zugrăviţi şi zugrăvite pe zidurile exterioare ale multor biserici ortodoxe, vădindu-le toleranţa şi universalitatea. Islamismul, ulterior vieţii pământeşti a lui Hristos, se cuprinde şi el în şirul acesta de premergători înduhovniciţi prin felul cuviincios cum sunt menţionaţi în Coran părintele nostru Avraam, Sfânta Fecioară şi Domnul Însuşi, fapt menţionat nu fără emoţie de F. M. Dostoievski în *Amintiri din casa morţilor.*

Ca un trăsnet din cer senin şi arzător cade mărturisirea Domnului: atât e de bruscă, de nereticentă, de totală! Ca de obicei Hristos nu umblă cu jumătăţi de măsură: când dă, boiereşte dă, când Se descoperă, o face desăvârşit. Pentru samarineancă, pentru orbul din naştere: *Eu sunt.* Eu, Cel care-ţi vorbesc, Eu, Cel din faţa ta. Nu prin aluzii sau deducţii: direct. Şi samarineanca, după ce se împotrivise, ironizase şi se obrăznicise, dintr-o dată – ca odinioară Iacov (făcătorul fântânei alături de care se desfăşoară scena actuală) – se prăbuşeşte, se predă. Se predă total, simetric lui Hristos care S-a dezvăluit în întregime, necondiţionat, se supune înfrântă, stăpânită de tremur şi cuprinsă de iubire, întocmai – şi trag nădejde că pe nimeni nu va sminti comparaţia aceasta – ca la sfârşitul dialogului dintre Elizabeth Bennet şi Darcy în *Mândrie şi Prejudecată,* de Jane Austen, unde, următor sfidării reciproce, bărbatul şi femeia îşi dau în final seama că sunt făcuţi unul pentru altul.

Şi neîntârziat, tot brusc, tot fulgerător (ritmul referatului evanghelic acum nu mai e lent şi mişcările nu mai sunt de învăluire şi încercuire, ci de atac frontal şi schimbări decisive), după ce Hristos iese din anonimat, ea, biruită, se preface în apostol. Acum e cuprinsă de iubire pentru Hristos, e convinsă, e metanoizată, *e făptură nouă.* Şi dă fuga în cetate. De ce? Ca să-L vestească pe Hristos, ca să predice Evanghelia, să răspândească

vestea cea bună, ca un adevărat ucenic al Domnului. Ea, înfiptă şi îndrăzneaţă, dar nobilă şi curajoasă, cunoscîndu-şi dulcea înfrângere, nu se mai slujeşte de subtilităţi, nu mai discută, nu mai argumentează; alta-i este grija în faza aceasta a desfăşurării minunatei întâmplări: să se grăbească a proclama *coram populo:* Mesia e printre noi! E vestitoare de Hristos şi e gazdă a Lui, ca şi Zaheu, căci Domnul zăboveşte două zile în Sihar şi-i foarte probabil că în casa ei a sălăşluit.

Scena din capitolul 4 al *Evangheliei lui Ioan* este de mare intensitate dramatică, în cadenţă neîncetat mai sacadată, în *tempo* din ce în ce mai iute. Duelul, iată, singura imagine pe care o poate evoca, duelul pe răpunere şi marile dialoguri ale tragediilor clasice.

Nobleţea hananeencei se vădeşte în credinţă, curaj, stăruire, cuviinţă şi inteligenţă. A samarinencii prin felul cum se dă bătută, fără reţineri, cu entuziasm, după ce mai întâi se opusese din toate puterile şi iscusinţele minţii ei. Ea, când i se revelează adevărul, îi recunoaşte şi trage toate consecinţele numaidecât. *Acum este.* Nici amânare, nici îndoială, nici sfială. Pe loc porneşte să-L anunţe pe Mesia, să-I proclame prezenţa, să dea de ştire tuturor ce se petrece pe meleagurile lor, de ce neînchipuită cinste se învredniceşc, din ce neverosimilă bucurie sunt chemaţi să se împărtăşească. Aşa precum şi vrea Hristos: pe care-i cheamă îi vrea *deîndată* ai Lui, lăsând toate baltă, neopriţi de nici o treabă, nici un considerent, nici o altă datorie, fie ea oricât de firească ori de curată. Ţarina, negoţul, însurătoarea, îngropăciunea – fleacuri, *nugas!* le spunea poetul din vechime. Samarinencii, pe care suntem în drept să ne-o închipuim privită cu ochi nu prea buni în oraşul ei, nu-i mai pasă de ce spune lumea: chiar printre ai săi (unde-i va fi fost mai greu, ca şi lui Iisus) se grăbeşte să-L preamărească pe Domnul, să-I fie roabă şi crainică.

Samarineanca e un admirabil exemplu al felului cum lucrează Domnul în calitatea Sa de vânător (de oameni) îndeosebi atras de vânatul dificil, de ucenici şi ucenice de *caracter,* care opun rezistenţă, dar şi sunt în stare ca acum chiar (nu după o zi ori un ceas ori un sfert de oră) să I se predea în duh şi adevăr. I-au fost pe plac un prigonitor ca Saul din Tars, o desfrânată din pasiune ca Maria Egipteanca, un vameş înrăit ca Zaheu, o sfădăreaţă ca samarineanca; nu i-au plăcut feţele palide, călâii, plângăreţii, strecurătorii de izmă, chimen şi untariţă, fătarnicii, purtătorii de caftane şi ciucuri lungi, zeloşii aprinzători de luminări. Pe Simon-Petru l-a iubit mult fiindcă era din speţa inşilor înfocaţi, intempestivi, nerăbdători.

În duelul acesta, nu de formă, samarineanca e atinsă mortal cu o lovitură nu pricinuitoare de moarte, ci de viaţă veşnică. Nu, Domnul nu a minţit-o: cu adevărat i-a dăruit apă vie, apa vieţii fără apus, iar pe ea prefăcând-o din trufaşă potrivnică, în ucenica şi apoi muceniţă a Sa.

Ne mai putem pune întrebarea: de ce pentru a transmite dublul Său mesaj, Hristos a preferat calea dialogului, a duelului? Ca să dea, probabil, mesajului – neapărata instantaneitate a oricărei convertiri ce nu mai cată înapoi şi aspaţialitatea oricărei credinţe dârze şi oricărui crez adevărat – o intensitate dramatică şi dinamică sporită. Dialogul nu se imprimă în cuget şi-n simţire mai adânc decât naraţiunea. Simpla expunere nu ar fi avut desigur tăria captivantă a voroavei contradictorii. Iată de ce cred că Duhul i-a insuflat ucenicului mult iubit alegerea formei diacronice.

Episodul cu femeia samarineanca ni se mai arată a fi dialogul Domnului cu sufletul omenesc (aşa cum va apărea şi în *Urmarea lui Hristos),* care mai întâi se împotriveşte dar după aceea se supune şi-şi adoră Creatorul.

Domnul a ţinut ca biruinţa-I să nu fie uşoară, ca de la sine înţeleasă, mecanică, în sitl pilduitor; ci liberă, spontană, izvorâtă

dintr-o convingere precedată de îndoieli, total transformatoare a credincioasei din Samaria.

În ultima analiză actul de credință chiar astfel se cade a fi. El se produce – lucru prea bine înțeles de Sören Kierkegaard – atunci când sufletul aflat în rugăciune nu pe sine orant se aude, ci pe Celălalt mărturisindu-i-se: da, nu te înșeli, da, Eu sunt, Eu Cel viu, Eu care sunt Cel ce este, Care te cheamă. Vino după Mine. Iar sufletul răspunde fără a pregeta: Amin.

CURAJUL

Este o prea rareori pomenită și totuși esențială însușire creștină. Poate că, îndată după virtuțile teologale, ocupă locul de frunte. Fără de curaj existența Bisericii nu ar fi de conceput. A fost nevoie, ca să ia ființă, de curajul Întemeietorului ei; ca să dureze, de cel al discipolilor Săi.

Ni se vorbește de blândețea Domnului, care e asemuit unui miel blând și lipsit de glas. Metafora e îndreptățită și înduioșătoare. Nu mai puțin este aceea ce adoptă drept cuvânt-imagine un leu viteaz. Cine oare s-ar fi urcat pe Cruce, primind de bună voie una din morțile cele mai cumplite din câte se pot închipui, de nu un viteaz cu inimă de leu? Care fire, de nu una de inflexibilă tărie ar fi îndurat vreme de trei ani și jumătate, senină și calmă, ura, vrajba, perfidia, ambuscadele vrăjmașilor? Ar fi stat, neclintită și neînfricată, în fața dregătorului și a sinedriului? (A nepăsării unuia și înverșunării celorlalți)? Și cum altfel decât act de îndrăzneală ar putea fi socotită plecarea Apostolilor la provăduire printre oameni ostili fără a duce cu ei nici traistă, nici toiag, nici pâine, nici bani? Și care inși de nu dintre cei mai dârji și mai neștiutori de teama ar fi răbdat chinuri cu adevărat atroce mai degrabă decât să-și lepede, fie și în schimbul celor mai ademenitoare făgăduielii, credința? Nu-i deloc neexact din punct de vedere istoric ori exagerat din punct de vedere psihologic a spune că sângele martirilor constituie podoaba, purpura și visonul Bisericii; e și temeiul ei, în sensul cel mai strict și mai tehnic al cuvântului.

Că aşa stau lucrurile o dovedeşte nu numai procesul evolutiv al instituţiei eclesiastice, ci şi textul însuşi al Scripturii care, parcă prevestitor, a pus accentul pe această calitate intrinsecă şi *sine qua non* a creştinismului. Mântuitorul şi ucenicii Lui direcţi au ştiut prea bine şi *ab initio* unde sălăşluieşte marea taină a creşterii şi durabilităţii Legii noi. De aceea şi aflăm nenumărate referiri – *în Evanghelii, în Faptele Apostolilor, în Epistole* – la socotirea curajului drept trăsătură fundamentală a caracterului unui creştin.

Martir înseamnă martor, dar sinonimul substantivului este, erou. Desigur că mucenicii au depus mărturie de fidelitate, smerenie, statornicie, putere de pătimire. Şi-au mărturisit deopotrivă inimoşia, vrednică de a celor mai bravi dintre eroii vieţii profane (militare şi civile). Şi voi sunteţi nişte militari le rosteşte colonelul Chabert, personajul titular al unei frumoase nuvele de Balzac, călugăriţelor căminului de pensionari unde e găzduit. Şi nu încape îndoială că pentru militari curajul e particularitatea specifică. Mucenicii, anticipând cuvintele lui Saint Just, au confirmat cu mult înainte de revoluţia franceză spusa că împrejurările nu sunt grele decât pentru cei care se dau înapoi din faţa mormintelor lor. Ei, mucenicii, nu s-au dat înapoi; ba au şi mers, nu o singură dată, către ele, fără a fi constrânşi, plini de încredere, de voioşie şi de hotărâre. Pentru ei n-au existat împrejurări dificile, situaţii imposibile, greutăţi de neînvins. Lor, fraza lui Brice Perain, filologul francez din veacul nostru, pare să le fi fost cunoscută: *e simplu, dacă vrei să fii liber, trebuie să nu-ţi fie frică de moarte.* Iată de ce aurul, visonul, purpura şi podoaba Bisericii se confundă cu sângele de pe Cruce şi cu sângele martirilor. Paralele celor mai strălucite victorii militare ale istoriei profane. De la Duhul Sfânt şi din sângele acesta s-a întrupat şi a dăinuit şi de-a pururi va dăinui Biserica lui Hristos.

În textele scripturistice, îndemnurile la curaj ale Domnului sunt numeroase.

Nu te teme îi spune (Marcu 5, 36; Luca 8. 50) mai marelui sinagogii, lui Iair, când vin unii şi-i vestesc că fiica lui a murit. *Nu te teme, crede numai şi se va izbăvi.* (Credinţa este, prin urmare, recunoscută a fi o faptă de curaj, iar curajul e declarat, aidoma credinţei, o taină). Lui Simon, la fel i se grăieşte: *Nu te teme,* de acum înainte vei fi pescar de oameni (Luca 5, 10). Ucenicilor şi mulţimii tot aşa: *Nu te teme* turmă mică (Luca 12, 32). *Nu te teme* găsim şi în Apocalipsă (1, 17).

Acelaşi îndemn apare şi în formă plurala: Deci nu *vă temeţi* (Matei 10, 26); aşadar *nu vă temeţi* (Matei 10, 31); îndrăzniţi, Eu sunt, nu *vă temeţi* (Matei 14, 27; Ioan 6, 20): toate către Apostoli, când s-au speriat văzându-L că umblă pe mare. La Schimbarea la Faţă, după trecerea norului luminos, Se apropie de Petru, Iacob şi Ioan şi atingându-i le zice aşijderea: sculaţi-vă şi *nu vă temeţi* (Matei 17. 7). Îngerul către femeile venite la mormânt: Nu *vă temeţi* (Matei 28, 5), iar Domnul repetă şi El aceloraşi: *Nu vă temeţi* (Matei 28, 10). Îngerul Domnului către păstori: *„Nu vă temeţi"* (Luca 2, 10), „căci iată vestesc vouă bucurie mare"! Când Iisus Se arată celor unsprezece şi ei se înfricoşează crezând că văd duh (Luca 24, 36–37) nu rosteşte aceleaşi cuvinte, dar sensul vorbelor: „Pace vouă" şi „de ce sunteţi tulburaţi?" – este identic cu „nu vă temeţi". („Să nu se tulbure inima voastră, *nici să se înfricoşeze*"-stă scris şi la Ioan 14, 27). Când scena umblatului pe apă pe vreme rea este relatată de Ioan (6, 10–20), cuvintele folosite sunt aceleaşi ca la Matei:„Ei s-au înfricoşat; iar El le-a zis: Eu sunt, *nu vă temeţi*".

Alteori întâlnim: *nu vă înspăimântaţi.* Astfel, la Marcu 16, 6 (îngerul către femei, în dimineaţa Duminicii de după răstignire).

Frica e vrednică de certare şi dojana: de ce vă este frică, puţin credincioşilor?, li se spune (Matei 8, 26) celor din corabie,

spăimântați de valurile ce o acopereau. La fel la Marcu 4, 40: *„Pentru ce sunteți așa de fricoși?* Cum de nu aveți credință? *Fără fricâ* își dorise să primească darurile cereşti şi Zaharia, tatăl Înaintemergătorului, după ce a scris numele copilului pe tăbliță. Formele negative: *nu te teme, nu vă temeți, nu vă înspăimântați, să nu se tulbure inima voastră* sunt adesea înlocuite prin imbolduri la curaj: *Îndrăznește* fiule (Matei 9, 2: către un slăbănog); *Îndrăznește* fiică (Matei 9, 22; Luca 8, 48: către femeia cu scurgere de, sânge); *Îndrăzniți* (Matei 14, 27; Ioan 10, 33); „În lume necazuri veți avea, *dar Îndrăzniți.* Eu am biruit lumea"; *Îndrăzniți:* (Marcu 6, 50); *Îndrăznește,* scoală-te! (Marcu 10, 49: către orbul Bartimeu).

Care este efectul principal al fricii? Îndepărtarea de Hristos. Relatarea de la Luca 8, 37 e pe deplin edificatoare: după ce scoate duhurile rele din omul demonizat iar porcii se aruncă în lac, mulțimea din ținutul Gadarenilor „e cuprinsă de frică mare". Urmează consecința: „L-au rugat pe El toată mulțimea să plece de la ei". (Matei 8, 34 şi Marcu 5, 17 zic: L-au rugat să treacă – sau să se ducă – din hotarele lor). Legătura de cauzalitate e limpede: îi cer să plece pentru că le este frică. Frica, aşadar, aduce cu sine ruperea de Hristos.

Dacă „nu vă tulburați" este echivalentul lui „nu vă înfricoșați", căci îngrijorarea e tot o formă a fricii, probabil că Marta a fost certată şi din pricina aceasta, Domnul ştiind ca îngrijorarea zămisleşte simțăminte şi stări ale minții străine învățăturii Lui.

La *Faptele Apostolilor* apar mereu aceleaşi poveţe: *îndrăznește, îndrăznește Pavele,* iar el (ei) *îndrăznind ...*

De asemenea în mai toate *Epistolele Sfântului Pavel*: „De aceea nu *ne pierdem curajul*" (II Cor. 4,16); „*Îndrăznind* deci totdeauna" (II Cor. 5, 6); „Fără *să vă înfricoșați* întru nimic" (Filip. 1, 28); „Căci Dumnezeu *nu ne-a dat duhul temerii*" (II

Tim. 1,7: frica, aşadar, e de la diavol, ca şi păcatul, ca şi moartea; textul acesta e capital, ne dă posibilitatea să desprindem adevărata sorginte a fricii). Apostolul creştinilor, mai înainte de orice, le cere să fie îndrăzneți: „Drept, aceea, fraților, *având îndrăzneală,* să intrăm în Sfânta Sfintelor, prin sângele lui Iisus" (Evrei 10, 19). Tot el adoptă în repetate rânduri stilul şi tonul cel mai militar cu putință; „în *lupta* voastră cu păcatul nu v-ați împotrivit încă *până la sânge*" (Evr. 12, 4: David, Hanibal, Cezar, Napoleon nu le-ar fi vorbit altminteri ostaşilor lor); „*Luptă-te lupta* cea bună a credinței, *cucerește* viața veşnică ..." (I Tim. 6, 12) „*Luptă* ... ca un *bun ostaș* al lui Hristos Iisus" (II Tim. 2, 3).

Textul de la Efeseni 6, 11 şi urm. e plin de cuvinte cu iz ostăşesc: „*întăriți-vă* întru *puterea...*, îmbrăcați-vă cu toate *armele ...*, luați *toate armele...*, toate *biruindu-le...*, stați deci *tari...*, având mijlocul vostru *încins...*, îmbrăcându-vă cu *platoșa.... pavăza* credinței, luați şi *coiful* mântuirii şi *sabia* Duhului. S-ar zice că răsfoim un regulament militar, că citim un ordin de zi al unui căpitan de oşti.

Există în Noul Testament un stil imperativ al curajului, obârşia căruia se afla în porunca dată lui Avraam: „Ieşi din pământul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău" (Fac. 12, 1) – şi Avraam ascultă, plin de curaj, neştiind încotro merge şi unde se va opri, ca un *bun ostaș* ce se află (V. şi Evr. 11, 8). Stilul evanghelic militar se manifestă şi prin verbe „active", verbe îmbolditoare, imperioase, răsunătoare ca: stăruiți, întrebați, vegheați, privegheați, treziți-vă, cuceriți, priviți cu luare-a minte, fiți gata, mergeți, cercetați, căutați, bateți, încingeți-vă.

Acestea toate din partea Mântuitorului şi Apostolilor Săi. Dar şi creştinul, având bună îndrăzneală, răspunde în acelaşi mod, în aceeaşi tonalitate a neînfricării: „Nu mă voi teme!" (Evr. 13, 6) De ce? Pentru că ştie două lucruri: mai întâi că„partea celor fricoşi... este iezerul care arde cu foc şi pucioasă" (Apoc.21, 8 –

înşiruirea osândiţilor începe cu fricoşii, ei mai întâi; necredincioşii, spurcaţii, ucigaşii, desfrânaţii, fermecătorii, închinătorii la idoli şi mincinoşii sunt menţionaţi în urma lor) – iar apoi, şi mai ales, că „în iubire nu este frică, ci iubirea desăvârşită alungă frica" (I Ioan 4, 18). În felul acesta curajul ajunge a fi, alături de dragoste, singura virtute în veci nepieritoare.

Domnul ne scoate din robia păcatului şi totodată ne liberează din tirania fricii. Ne dăruieşte cele două nestemate: libertatea şi curajul. Aşa fiind, creştinului nici nu-i incumbă îndatoriri mai sfinte şi mai de seamă decât a iubi şi a-şi dovedi curajul. Ca unii care suntem urmaşi prin credinţă ai celor care L-au văzut pe Dumnezeu întrupat, ni se aplică textul de la Evrei 11, 27, reprodus pe statuia amiralului de Coligny, pe una din străzile Parisului: „A rămas neclintit ca unul care a văzut pe nevăzutul împărat". Covârşitoarea însemnătate acordată curajului atât de Domnul Hristos cât şi de Biserică rezultă şi din aceea că precum scrie la Matei 11, 12: „împărăţia cerurilor se ia prin străduinţă şi cei ce se silesc pun mâna pe ea". Cerurile, spune limbajul popular (tot în stil marţial), se cuceresc. În traducerea Radu Vasile şi Gala Galaction se folosesc termeni mai tari, o grăire mai directă: împărăţia se ia cu *năvală* şi cei ce *dau năvală pun mâna pe ea.* Francezii spun şi ei că împărăţia e *silită* şi că *violenţii* o înşfacă *(s'en emparent).* Tot de violenţă şi forţa pomenesc versiunea veche şi versiunea nouă a Bibliei englezeşti. Verbul *to seize* este concordant cu a înşfăca, a pune mâna pe în tălmăcirea lui Luther substantivul *Gewalt* nu e deosebit de forţă şi vilolenţă, iar verbul *weg reisen* e aprig şi expresiv, aproape de a răpi.

Drept concluzie aş cere voie să afirm: Dacă vechea Lege a putut fi rezumată în două porunci. Să iubeşti pe Dumnezeu şi să iubeşti pe aproapele tău (Matei 22, 37; Marcu 12, 30–31; Luca

10, 27), Legea nouă poate – sub aspectul ei operaţional – fi conspectată astfel: crede, iubeşte şi nu te înfricoşa. Frica – păcat urât în ochii Domnului; curajul – virtute mult plăcută Lui şi consubstanţială situaţiei de creştin.

PILDA MAGILOR ŞI NEPILDA LUI IROD

Întregul text de la Matei capitolul *2*, versetele 1–18 se dovedeşte de strigentă actualitate dacă ne pricepem a-l citi cu luare aminte şi duh treaz, aşa cum atât Mântuitorul cât şi Apostolul neamurilor ne îndeamnă fără greş. Din textul acesta neîndoielnic viu – deşi relatează întâmplări petrecute acum două mii de ani – se cade să fie câştigate două învăţăminte principale: unul pozitiv, unul negativ.

Cel negativ îl are în vedere pe Irod, care lăsat de izbelişte şi de ocară de cei trei crai, se răzbună printr-un act de sălbăticie şi de exterminare în masă, dispunând uciderea tuturor pruncilor din Betleem şi din toate hotarele lui până la vârsta de doi ani. Tradiţia ne spune că în nădejdea omorârii Pruncului başbuzucii lui Irod au măcelărit paisprezece mii de nevinovaţi. Actul acesta de genocid (cu certe, vai, rezonanţe în istoria veacului nostru) reprezintă pilda pe care omenirea trebuie să nu o urmeze, ci să-i opună o aversiune suprasaturată de criminalitate îndârjită şi neroadă. Purtarea magilor, în schimb, care-i un act de nedelaţiune, propune pilda cea bună. Ei nu se duc să-l încunoştiinţeze pe Irod, aşa cum fuseseră solicitanţi să facă (pasămite pentru ca regele să poată merge să se închine şi el noului-născut), ei refuză să joace rolul de informatori (adică de turnători) şi-şi cată de drum în vreme ce, cu buzele umflate, păcălitul Irod turbează de mânie şi îngălbeneşte de ciudă.

Actualitatea textului evanghelic este, aşadar, dublă. Într-adevăr, din ziare, emisiuni radiofonice şi imagini ale

televizorului, noi, cei de astăzi, ce anume citim, auzim şi vedem? Din Asia, din Africa, din America, din Occidentul Europei, din Orientul Apropiat ce aflăm? Mai ales acte vrednice de lumea lui Irod. Asasinate, violuri, răpiri de avioane şi de oameni, luări de ostateci, omorâri de ostateci, atentate cu bombe în gări, aeroporturi, cafenele, teatre, restaurante, parcuri, locaşuri de rugăciune şi alte locuri publice, jafuri, răpiri de vase, exterminări de populaţii, prigoniri, incendieri, înfometări, torturi. S-ar zice că lumea lui Irod – a omorurilor, cruzimii, neînduplecării şi setei de sânge – a renăscut şi s-a extins peste tot locul. Nimic nu pare să-i mai facă plăcere insului contemporan decât să-şi omoare semenul, de preferinţă în chinuri, să privească îndelung şi cu netăinuită satisfacţie cum se perpeleşte, să-i verse sângele şi, cine ştie, să-l bea.

Vechile plăceri ale omului întotdeauna au ajuns nevolnice în a procura îndestulare noilor poftе. Nu băutura, nu mâncarea, nu avuţia, nu dragostea trupească, nu ambiţia mai pot pretinde a fi obişnuitele desfătări. Şi-au pierdut legitimitatea, prestigiul şi hazul. Egoiste, grosolane, trupeşti, lipsite de valoare duhovnicească, brute erau totuşi străine de înfiorătoarele abisuri ale sadismului colectiv, iar sângele nu le păta. Şi implicau numai răspunderea, persoana şi nivelul sufletesc ale celui în cauză. Se încadrau în perseverenta animalitate a fiinţei gânditoare, în ceea ce francezii numesc „partea diavolului", nu-şi arogaseră încă drepturi de intervenţie şi suzeranitate asupra semenilor făptaşului. Erau, putem spune, modeste, cunoşteau ruşinea, nu-şi organizau publicitatea. Stârnesc, de aceea, în felul lor nostalgia.

Alături de lumea lui Irod, şi-n bună vecinătate cu ea, stă lumea lui Iuda. Pe aceasta magii au renegat-o. Oare ce le ceruse regele Irod magilor? Ce însemnau acele informaţii care urmau să-i fie date, împărtăşite, la întoarcerea lor în drum spre patrie? Nimic altceva decât un act de pârâ, denunţ, delaţiune, turnătorie. (Fiecare

termen e de ajuns, înşirarea e pleonastică, dar e voită, ca să scoată mai bine la iveală infamia, să işte mai cu tărie scârba). Ca şi setea de sânge şi delectarea întru fapte de tortură, denunţul e o caracteristică a timpurilor noastre. Şi ce păcat groaznic şi mârşav semnifică! Din nou observăm o falie între vechile păcate omeneşti şi răspândirea molimii acesteia noi. Căci furtul, beţia, lăcomia, desfrânarea, violenţa chiar sau crima din pasiune pălesc în prezenţa turnătoriei, a unui păcat fără de riscuri, necondiţionat de curaj şi niciodată însoţit de circumstanţe atenuante. Lumea lui Irod şi lumea lui Iuda se completează de minune şi alcătuiesc un tablou de o ferocitate şi de o abjecţiune pe care nici formele cele mai acute ale vechilor păcate omeneşti – oricât de murdare, monotone, respingătoare şi, în fond, de ridicole şi deşarte – nu le pot măcar parţial concura.

Denunţul e un păcat mai grav decât oricare altul pentru trei pricini hotărâtoare:

1. E un păcat împotriva Duhului Sfânt, deoarece în oricare om există suflare divină. Lui Adam protopărintelui nostru, Dumnezeu i-a dat suflu de viaţă din însăşi suflarea Sa, faţă către faţă. Denunţarea semenului vrea aşadar să zică vânzare de duh dumnezeiesc şi este păcat strigător la cer, întocmai ca al lui Iuda.

Denunţarea smulsă prin tortură nu poate, desigur, fi socotită drept păcat. Dar pâra la rece, denunţul scris sau oral, turnătoria efectuată din proprie iniţiativă şi în deplină libertate a voinţei e cel mai abject, mai mârşav, mai ticălos, mai spurcat şi mai nemernic dintre toate mişeleştile păcate existente. Poate că insistenţa aceasta a mea să fie socotită exagerată şi că asemenea puhoi de cuvinte insultătoare şi încrâncenate să pară nelalocul lor sub condeiul unui purtător de haină călugărească. Nu i-ar fi mai de priinţă un limbaj mai cumpătat, epitete mai puţin violente, nu atâta stăruinţă şi o atitudine mai reţinută? Răspund, fără a

şovăi, că dacă aş afla alte adjective mai triviale, mai infame, mai becisnice, mai spurcate, mai ticăloase nu m-aş da înlături să le folosesc, părându-mi doar rău că posed un vocabular atât de sărac pentru a-mi exprima oroarea şi dezgustul şi a califica după sfânta dreptate păcatul despre care vorbesc;

2. Denunţul, act de hulă împotriva Duhului Sfânt şi de pângărire a scânteii divine sălăşluitoare în orice făptură a lui Dumnezeu, vânzare de sânge nevinovat şi întovărăşire cu Iuda, este în al doilea rând *păcat gratuit*. Vechile omeneşti şi prea omeneşti păcate îşi aveau logica şi explicaţia lor: satisfacerea unei patimi: lăcomia, desfrânarea, dorinţa de mărire, arghirofilia... Denunţul însă e act gratuit. Exceptând câteva rare cazuri când turnătorul e plătit cu bani peşin ori recompensat în alt mod, el nu aduce făptuitorului nici un profit direct. Vânzătorul acţionează – ca şi unele personaje ale cărţilor lui André Gide – fără motivare, din *pură plăcere drăcească* şi numai din imboldul de a săvârşi răul şi de a-şi vârî aproapele în scârbe, năpaste şi urgii;

3. Din acest punct de vedere denunţul se identifică plăcerii, singurei plăceri de care au parte dracii în iad. Căci e bine să ştim că şi dracii trăiesc nu altfel decât osândiţii, tot în cuprinsul şi-n putoarea iadului, acolo chiar, nu aiurea. De aceea, probabil, le şi vine la îndemână să hălăduiască şi hoinărească pe pământ, de aceea, gândesc, se roagă de Domnul în ţara gherghesenilor să nu-i trimită în adâncuri (adică în iad, în locaşul lor) ci oriunde altundeva, fie şi într-o turmă de porci (Matei 8, 31; Marcu 5, 12; Luca 8, 31–32). De aceea şi ies atât de greu zvârcolindu-se şi strigând cu glas tare, din trupul demonizaţilor. De aceea dacă unul dintre ei găseşte o casă curată, măturată şi împodobită se grăbeşte să cheme alte şapte duhuri să locuiască împreună cu el (Luca 11, 26). Dracii, aidoma gardienilor din închisori (ori

caraliilor, cum li se mai spune) respiră acelaşi aer infect ca şi osândiţii, acelaşi jalnic şi înfiorător spectacol se desfăşoară înaintea ochilor lor, de acelaşi întuneric, de aceleaşi flăcări, de aceleaşi hidoşenii se învrednicesc. Nu le desfată nările alt miros decât putoarea iadului, nu le mângâie urechile alte sunete decât gemetele, ţipetele, vaietele şi sudălmile chinuiţilor. Şi, atunci, care mângâiere le rămâne, care distracţie? În ce fel se deosebesc ei de nenorociţii încredinţaţi neîndurării lor? Una singură e diferenţa, una singură e consolarea: putinţa de a-şi vărsa năduful, lehamitea şi jalea asupra celor pe care îi stăpânesc discreţionar; mai iau câte o găleată de smoală şi o aruncă în căldare, înfing mai adânc ţepuşul în carne, aţâţă focul mai abitir, strâng funia mai vârtos, înmulţesc batjocurile, neruşinările, umilinţele. Asta le este supapa, ventilul, mijlocul unic de răcorire şi de oarecare potolire a necazului şi rănii lăuntrice.

Bucuria denunţătorului nu-i de alt soi, mângâierea lui nu-i izvorâtă din alte regiuni ale psihiei. Denunţătorul se identifică dracilor, nedescoperind alt eşapament răutăţii ce mocneşte într-însul decât facerea răului.

Creştinii pot cu uşurinţă deduce din textul de la Matei 2, 1–18 că li se cuvine să fie revoltaţi, dezgustaţi şi înfioraţi de orice fapte de sălbăticie şi cruzime în genul celei făurite de Irod şi, dimpotrivă, atraşi ca de un desăvârşit model de purtarea magilor, care-i exact contrariul purtării lui Iuda.

Noi, oamenii obişnuiţi, nu avem aur, smirnă şi tămâie spre a le aduce drept daruri lui Hristos. Dar dacă nu avem aur ori alte nestemate şi mirodenii de mare preţ, nu înseamnă că nu aveam ce prinosuri aduce şi noi. Putem, de exemplu, resimţi oroare faţă de cruzime, omor, ură, prigoană, sălbăticie. Putem refuza să urmăm pilda lui Iuda, concepând vânzarea aproapelui ca păcat nu mai venal decât hulirea numelui lui Dumnezeu ori trădarea Mântuitorului.

Lumea lui Irod şi lumea lui Iuda, a cruzimii şi a netrebniciei, să ne fie deopotrivă străine, stranii şi de neînţeles. Bucuria să nu ne-o căutăm pe meleagurile ticăloase ale răutăţii gratuite şi în imitarea dracilor al căror singur balsam e zvârcolirea în chinuri a damnaţilor.

Să ne străduim, cu alte cuvinte, a da actualitate textului evanghelic asupra căruia ne-am oprit: frumoasei pilde a magilor dându-i ascultare, spăimântătoarei pilde a lui Irod opunându-i-ne din răsputeri (slabele noastre răsputeri), însă nu lipsite de acea vlagă de răspândire şi contaminare conferită oricărui act – oricât de modest ar fi el – de curaj, curăţie şi bunăvoire.

SFÂNTUL ANTONIE CEL MARE

„De multe ori s-au luptat cu mine, din tinerețile mele și nu m-au biruit".

Psalm 128, 2

Praznicul sfântului de astăzi nu-l are în vedere pe Fericitul Anton dePadova, portughezul trăit în Italia în veacul al treisprezecelea, franciscanul îndeobște zugrăvit în icoane ținind în brațe pe pruncul Iisus ori în mână cu un crin, binecunoscut și la noi și sărbătorit la treisprezece ale lunii iunie, ci pe omonimul său, Antonie cel Mare, egipteanul din secolele trei și patru, despre care știm că a trăit una sută și cinci ani.

Antonie acesta, dintr-un neam de vază și cu multă stare, a rămas de tânăr orfan. Și-a împărțit curând averea săracilor și a practicat mai întâi sihăstria particulară; viața monahală a trăit-o de unul singur în chiar satul său de baștină. *Viețile sfinților* ne spun că mai târziu s-a retras în pustie („fugind de întunericul Egiptului"), retragere urmată de o alta în adâncul și mai neînlocuit al pustiei și, apoi, în ceea ce textul hagiografic numește „muntele". Aici a împlinit misiunea de întemeietor al primelor mănăstiri, numele său figurând, alături de al unui Pahomie, unui Pavel Tebeul, unui Amun, unui Pimen printre ctitorii vieții monahale, rânduielile căreia în forma ei de obște avea să le statornicească ulterior Sf. Vasile cel Mare din Capadocia.

Antonie este universal știut pentru marile lupte pe care le-a purtat cu dracii și marile ispite la care a fost statornic supus de

aceștia. Îl urau și îl prigoneau cu o înverșunare ce-i stă spre cinste. L-au chinuit cu ispitele desfrânării, cu bătăi, cu zgomote drăcești și cu tot soiul de năluciri trimise buluc asupră-i. Au încercat să-l momească folosind aurul și argintul, în zadar. Nălucirile de fiare (cele mai felurite și spăimântătoare au stârnit imaginația multor pictori și scriitori, în special pe a marelui Gustave Flaubert în vestita lui povestire *Ispitirea Sfântului Antonie)* nu s-au dovedit nici ele de priință diavolilor. Tărăboiul, larma, huietul li s-a părut de asemenea acestora a fi arme de nădejde împotriva îmbunătățitului monah, râvna căruia spre desăvârșire îi irita grozav; nici cu ele nu și-au atins scopul.

Pe toate, nevoitorul le-a defăimat și surpat ca pe niște gunoaie si niște netrebnicii, nu însă fără îndelungate și grele trude. Din războiul acesta de zeci de ani cu vrăjmași neosteniți și neîmpăcați, Antonie a ieșit deplin învingător. I-a biruit pe draci, ajungând să stea de vorbă cu tartorul lor, într-un mod oarecum analog celui în care, la sfârșitul unei anchete în care învinuitul „s-a ținut tare" și nu a putut fi speriat și silit să facă mărturisiri ce s-ar fi întors împotrivă-i sau împotriva prietenilor săi, ofițerul anchetator stă la taifas „liber" cu anchetatul neînfrânt.

Din viața Sfântului Antonie cel Mare, așa cum ne este ea relatată, se cuvine a extrage două învățăminte de cea mai stringentă însemnătate pentru orice creștin, fie el călugăr ori simplu mirean. Cel dintâi învățământ: prin luptă și rezistență se ajunge la constatarea faptului că toate marile ispite, în ciuda caracterului tragic și iremediabil în care încearcă Satana să le înveșmânteze și virulenței ce izbutește să le confere, nu-s nimic alta decât fum și amăgiri, aburi și iluzii[1].

[1] De ce, atunci, ne este atât de greu să le înfrângem? Poate fiindcă se aplică aici formula Simonei Weil: ne atrag forțe și lucruri ireale, însă lanțurile care ne leagă de ele sunt reale.

Lucrul acesta l-au înţeles de minune doi importanţi artişti creştini ai secolului nostru: regizorul italian de filme Federico Fellini şi pictorul catalan Salvador Dali. Primul, în filmul *Giuletta degli spiriti* (1965) a demascat necruţător, definitiv şi la modul estetic cel mai pregnant că toate acele aşa-zise duhuri atotputernice pornite asupra sărmanei spăimântate Giulleta nu erau în fapt decât fantasmagorii, închipuiri şi reziduri psihologice. Impunătoarea navă care i se arată ca venind să pună stăpânire pe spiritul şi mintea ei – să le înrobească pentru totdeauna – nu-i decât o haraba, o şandrama plutitoare, o răvăşeală de cârpe şi bulendre, un fel de castel din cărţi de joc, o adunătură de gioarse vopsite în negru şi roşu malefic. Doar spaima victimei le preface într-o primejdie reală. Giuletta e tămăduită în chiar clipa când tărăşenia e dată pe faţă şi fortăreaţa aceea minată de valuri se năruie de la sine şi se descompune în adevăratele ei elemente constitutive; zdrenţe, petice, paceaure, flendure.

Al doilea artist denunţător al tertipurilor demonice, marele pictor Salvador Dali, a înfăţişat ispitele şi lucrările lui Scaraoţchi ca pe nişte uriaşi elefanţi ce înaintează în şir indian asupra Sfântului Antonie refugiat într-un colţ al tabloului. Antonie e tare mic, iar elefanţii înfricoşător de mari. Antonie ţine totuşi în mîna-i dreaptă ridicată o armă de încredere (şi lucrătoare): crucea, iar îngrozitoarele animale îşi au trupurile lor urieşeşti proptite pe nişte picioare subţiri şi lungi ca de insectă! Ce vrea să însemne contradicţia aceasta anatomică, trucul acesta figurativ, disproporţia aceasta catastrofală făurită de scăpărătorul artist atât de profund creştin? Nimic altceva decât că ispitele şi ademenirile vrăjmaşului sunt simple iluzii lipsite de concreteţe, de temei, de gravitate (în ambele înţelesuri: moral şi mecanic): simple deducţii ale închipuirii, simplă scenografie, simple vicleşuguri regizorale! Elefanţii cu picioare filiforme de firave insecte, iată ce sunt ele

în adevărul lor adevărat, iată ce ne demonstrează şi ce ne dezvăluie despre firea lor ultimă biruitorul Antonie cel Mare. Caracterul tragic al ispitelor – fie ele trupeşti ori spirituale – atât de puternic şi de impresionant scos în evidenţă de marii scriitori ori psihanalişti ai lumii – un Racine, un Goethe (în *Faust),* un Freud, un Schnitzler, un Wedekind, un Baudelaire, un Proust (ori, la noi, un Macedonski, un Gib Mihăescu, un Panait Istrati, un Mircea Streinu) – , Dali şi Fellini îi prefac în fum, pulbere şi iluzie optico-cerebrală. Hlamida romantică, solemnă şi falnică a lui Mefisto ei smulg şi scuturând-o de paietele ei magice şi expresioniste, o desfăşoară şi ne-o arată în jalnica ei realitate de veche şi găurită manta de iluzionist rătăcitor, pripăşit pe unde se nimereşte.

Acesta-i unul din nemuritoarele merite ale monahului Antonie. Şi el, după lungi şi amarnice nevăzute războie, a sfârşit prin a străpunge perdeaua de fum a uneltirilor diabolice şi a o împrăştia. Le-a smuls aura, prestigiul şi teroarea. Fellini şi Salvador Dali, în zilele noastre, n-au făcut şi ei decât să-i urmeze învăţătura şi să redea viaţa, prin arta lor cinematografică şi picturală, experienţei sale irezistibile.

A doua mare învăţătură de preţ a pustnicului egiptean este că adevăratul monah ori autenticul mirean creştin nu poate fi niciodată supărat, acru, încruntat, bosumflat, mahmur, îmbufnat, botos. *Vieţile sfinţilor* ne spun despre acel pe care cu admiraţie şi veneraţie îl prăznuim astăzi că „nu era ca un crescut în munte şi îmbătrânit acolo, având obicei sălbatic, ci era vesel, blând şi politicos".

Vesel, blând şi *politicos:* acestea sunt însuşirile ce se cade să le dovedească monahul creştin, câtuşi de puţin încruntarea, posomoreala ori cerbicia. Bădăranul, mojicul, supăratul, mereu grăbitul şi repezitul, posacul, îmbufnatul, crâncenul călugăr creştin nu e nici creştin, nici monah. E marfă de contrabandă,

contrafacere, monedă calpă. Sf. Serafim din Sarov, monah exemplar şi creştin autentic cum ni se relatează că era? Neîncetat vesel, liniştit, plin de amicitate şi curtenie. Îşi primea oaspeţii cu bunăvoire, îi saluta prietenos, îi numea „bucuria mea". Nimic aspru, îndârjit ori respingător în relaţiile sale cu semenii. Numai faţă de el însuşi, în singurătatea şi intimitatea vieţii sale de sihastru, se vădea aspru şi neiertător – cu sine însuşi, niciodată cu ceilalţi!

Monahul caută a se supraveghea şi în vorbirea lui, luând pildă tot de la Sf. Antonie. Ni se mai aduce la cunoştinţă că „avea cuvântul îndulcit cu sarea dumnezeiască". Oare ce deducem de aici? Că dacă vedem un om, fie el ascet riguros şi mare nevoitor, şi-l aflăm grosolan, mârlan, burzuluit, înciudat nevoie mare, să ştim cu siguranţă că nu-i un nevoitor cinstit, că-i creştin numai cu numele, că-i un făţarnic şi un actor nepotrivit în rolul pe care se încumetă şi se străduieşte să-l joace.

Da, Sfântul Antonie ne poate fi, în orice clipă a vieţii model de tărie în lupta cu dracii pe care nu numai că i-a înfrânt necondiţionat (cum se spune astăzi), dar cărora le-a şi spulberat principalele trucuri, văzând caracterul iluzionist şi fantastic al marilor ispite la care recurg de preferinţă în lupta lor cu bieţii muritori. Ce a mai rămas din „tragicul" şi strâşnicia mânuite de implacabila zeiţă Libido, ori din spaimele şi beznele stârnite de şăgalnicul zeu Pan? Puţin, *următor descoperirilor* lui Antonie care sunt deajuns pentru a pune în cumpănă toată literatura freudiană şi a-i aşeza fatalitatea sub semnul întrebării.

Apoi Antonie rămâne dascăl de bună şi cuviincioasă purtare creştină şi monahală, învăţându-ne pe toţi – mireni şi monahi – a ne sârgui şi constrânge (la nevoie) să fim buni, blajini, amabili, îngăduitori, voioşi, calmi faţă de aproapele nostru, întotdeauna şi oricât am fi de frământaţi ori de necăjiţi în lăuntrul fiinţei noastre. Să nu se ştie în afară de bătălia pe care o susţinem în

sinea noastră! Să luăm aminte, din viaţa Sf. Antonie, că adevăratul monah nu se cunoaşte după lungimea bărbii ori după murdăria trupească sau a veşmintelor, a chiliei. Nelăutul poate fi o nevoinţă personală (discutabilă desigur, ca şi legarea de zid cu un lanţ a nevoitorului pe care l-a certat episcopul Meletie al Antiohiei: de Hristos nu ne legăm cu lanţuri ci cu dragostea noastră şi cu harul lui Dumnezeu), dar nicicând nu poate fi prefăcut în principiu şi pildă. Nici privirile crunte şi sulităose, nici posomoreala şi acreala, nici cântatul obligatoriu pe nas şi bolborosirea cuvintelor (astfel încât să nu se mai înţeleagă nimic şi-n urechile ascultătorilor să se imprime numai victorioasele, trufaşele modulaţii nazale ale cântăreţului convins că doar el e vrednic a-L sluji pe Domnul şi a-şi teroriza fraţii cu monopolul unor solfegii decretate cu de la sine putere a fi singurele primite), nici fanatismul literal de inspiraţie curat fariseica (edificator fiind cazul „sfântului nostru calendar": reduce la adevăratele ei proporţii înşelăciunea ori incomensurabila naivitate stilistă[2]) şi urâta deprindere de a te referi ostentativ la nevoinţele practicate (bunăoară postul: unui creştin şi cu atât mai vârtos unui monah îi este cu desăvârşire oprit a zice postesc; mai bine este, suntem povăţuiţi de Pateric, a mânca de trei ori pe pe zi carne!), nici asprimea faţă de alţii ori tunetele şi fulgerele distribuite de sus ca de către un Jupiter *fonans şi pluvius* şi nici, în general,

[2] Calendarul, constată Părintele Arhimandrit Ilie Gleopa (în *Cuvânt de lămurire în legătură cu rătăcirea stiliştilor*, Bucureşti, 1955), nu-i decât o simplă unealtă ca şi ceasornicul, e folosit pentru împărţirea periodică a timpului. Unealtă pentru păstrarea curăţeniei este mătura. Putem oare vorbi de „sfânta noastră mătură"? Arhimandritul Paulin Lecca, starețul mănăstirii Arnota, mi-a povestit următoarele: unui călugăr care ţinea morţiş să nu fie actualizat vocabularul Psaltirii, i-a pus întrebarea: înţelegi cuviosia ta tot ce stă scris în vechea psaltire? – Da, i s-a răspuns. – Atunci spune-mi ce înseamnă mâşcoi. – Deh! a şovoit vajnicul căuzaş al cuvintelor ieşite din uz, gândesc că-i o muscă mare. – Adevărul este că în limbajul vechii psaltiri mâşcoi apare în loc de catâr sau cal.

atitudinea „osebită" nu ţin de ceea ce este şi se cade să fie specific vieţii monahale. Bucuros, blând, smerit, *discret* l-a voit Hristos pe orice creştin, iar monahii – neîndoielnic – e necesar să dea dovadă, la un grad superior de intensitate, că posedă darurile pe care le exprimă adjectivele acestea.

E, în învăţăturile bătrânului aceluia de demult, un mesaj care nu ţine seama nici de spaţiu şi nici de timp. Din adâncul pustiei egiptene, de peste zeci de veacuri, el ne vorbeşte despre lucruri foarte actuale. Ceea ce ne transmite cu privire la războiul împotriva diavolilor ori referitor la corecta purtare a monahului nefăţarnic îşi află un ecou puternic în inimile noastre, deoarece atât ispitele diavoleşti cât şi capcanele vieţii de obşte s-au schimbat doar prea puţin. De-am avea numai urechi de auzit, minte de priceput şi voinţă de pus în aplicare!

LEPĂDAREA DE HRISTOS

– cuvânt de învăţătură, aşa cum a fost rostit în biserica mănăstirii Rohia în duminica întâia după Pogorârea Sfântului Duh (1987) –

Aşa cum îmi e obiceiul şi potrivit firii mele vă voi vorbi şi acum foarte deschis şi pe şleau. Şi aceasta cu atât mai vârtos cu cât şi textul evanghelic al zilei nu e ticluit din cuvinte amabile, mângâitoare şi sfioase, ci este şi el redactat cu vorbe dure şi foarte pe şleau.

Socotesc că e mai bine să citim din nou împreună textul evanghelic aflat, în Evanghelia Sfântului Aposlol Matei capitolul 10, versetele 32-33 şi 37-39:

„Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri.

Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor şi Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri.

Cel ce iubeşte pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine; cel ce iubeşte pe fiu ori pe fiică mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine.

Şi cel ce nu-şi ia crucea şi nu-mi urmează Mie nu este vrednic de Mine.

Cine ţine la sufletul lui îl va pierde, iar cine-şi pierde sufletul lui pentru Mine, îl va găsi".

Textelor acestora li se adaugă un altul, care nu v-a fost citit în cadrul *Sfintei Liturghii*, dar care le completează şi stă în

legătură nemijlocită cu ele. Să-l citim şi pe acesta, aflat în *Evanghelia Sfântului Apostol Luca* 14, 26:

„Dacă vine cineva la Mine şi nu urăşte pe tatăl său şi pe mamă şi pe femeie şi pe copii şi pe fraţi şi pe surori, chiar şi sufletul său însuşi, nu poate să fie ucenicul Meu".

Iar versetul 21 aproape că repetă versetul 38 din capitolul 10 al *Evangheliei după Matei*:

„Şi cel ce nu-şi poartă crucea sa şi nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu".

Stranii şi spăimîntătoare cuvinte, fraţi creştini, stranii şi spăimântătoare cuvinte!

Cum adică, Domnul Hristos cel bun, blând şi milostiv, Domnul Care întotdeauna ne-a propovăduit iubirea, care e Însuşi Dumnezeu – iubire, a cărui învăţătură dă iubirea drept pivot al Lumii şi esenţă a credinţei, dintr-odată şi în chipul cel mai neaşteptat ne predică ura, ne îndeamnă să urâm şi să vrăjmăşim? Şi încă pe cine! Pe soţie, pe copii, pe părinţi, pe fraţi şi surori, casa noastră, sufletul nostru, pe noi înşine?

Greu îmi vine a crede că Dumnezeul iubirii a putut să ne voiască duşmănoşi. Eu unul cred că textul evanghelic de astăzi nu trebuie înţeles numai după ce pare a propovădui, altfel spus după înfăţişarea sa strict literală. Cred că trebuie tălmăcit şi înţeles în adâncime.

Iar înţelesu-i adânc şi ziditor îl bănuiesc a fi în conformitate cu învăţătura creştină: se cuvine a ne iubi soţia, fraţii, surorile, copii, părinţii, casa. Da, a-i iubi. A nu ne urî nici pe noi înşine (numai păcătul sălăşluitor în noi). Dar – şi repet adverbul acesta – *dar*: la nevoie, la o adicătelea (cum se zice în limbaj popular), în momentele grave şi hotărâtoare ale vieţii, când se pune pentru noi problema de a da pe faţă cine suntem şi ce credem, ei toţi – soţia, copiii, tatăl, mama, fraţii, surorile şi aşa mai departe – nu

trebuie să ne fie piedică pentru *mărturisirea cu glas puternic şi înalt* a lui Hristos.

Zic unii oameni: ce vreţi? ce pot face? ce vreţi să fac? Am nevastă, am copii mici, am părinţi batrâni, am şi eu o căsuţă, o brumă de bunuri, o oarecare situaţie, ce vreţi, n-am ce face! De voie, de nevoie, n-am încotro, mă lepăd de Hristos, măcar de formă şi numai cu vorba.

Acesta, nu este un raţionament creştinesc. Adevăratul raţionament creştinesc, conform textului evanghelic şi fidel atât libertăţi cât şi spiritului său este: *deşi* am nevastă, copii ş. a. m. d., *măcar* că am nevastă, copii ş. a. m. d., eu tot nu mă lepăd de Hristos, eu îl mărturisesc. Pe nimeni altcineva nu iubesc mai mult în lumea aceasta decât pe Hristos, la nimic în lumea aceasta nu ţin mai mult decât la Hristos. Nevasta, copiii ş. a. m. d. nu-mi sunt mie piedică în mărturisirea lui Hristos. Îmi iubesc familia, rubedeniile, fiinţa, dar stabilesc o ierarhie: în primul rând Îl aşez pe Hristos, iar pentru dragostea ce o port alor mei nu vreau să le dau o pildă rea, să ajungă a se ruşina de mine.

Zic unii oameni: nu mă lepăd de Hristos, îl iubesc, îl mărturisesc, îl venerez, însă în inima şi în sufletul meu, înlăuntrul sinei mele, în ascunzişul persoanei mele intime. Cu gura, cu glas puternic şi înalt nu-mi dă mâna să o fac. Ei şi! nu aceasta trage greu la cântar. Esenţial nu-i oare ce credem, ce mărturisim în sinea noastră, în adâncul fiinţei noastre spirituale? Vorbele nu-s decât sunete şi părelnicii, alcătuiri şubrede şi de suprafaţă, zboară, se pierd în vremelnicie.

Nici raţionamentul acesta nu-i creştinesc. Luaţi aminte: nu ajunge credinţa lăuntrică, nu ajunge dragostea nemărturisită în afară, orcât de sinceră, de fierbinte. E făţarnică. Cum adică făţarnică de vreme ce este sinceră, ba şi caldă? E făţarnică pentru că nu se dă pe faţă, e pe jumătate: numai înăuntru, e drămuită. Făţarnică este aceea manifestată doar la exterior, înjumătăţită,

necompletă, necurată este şi aceea care se ascunde în interior, se piteşte în găoace şi se teme de lumină. Că aşa este, că am dreptate rezultă din însuşi textul *Sfintei Scripturi*. Mă refer la *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel* (10, 10):

„Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire."

Auziţi! din inimă mărturisirea lăuntrică e bună pentru sporirea noastră duhovnicească, pentru mântuire însă e nevoie, neapărată nevoie de una exterioară cu gura, cu vorba. Nu ajung iubirea sau credinţa din inimă, ne mai trebuie şi curajul de a ne mărturisi credinţa cu gura, ori care ar fi riscurile.

Un mare scriitor rus contemporan ne spune că atunci când ne aflăm la ananghie, în mare primejdie, într-o situaţie-limită (cum se exprimă limbajul cult), în pericol de a ne trăda pe noi înşine şi de a săvârşi acte ori a grăi cuvinte de care apoi ne vom căi amarnic, în asemenea momente există o singură soluţie eficace şi fără greş: să ne considerăm morţi!

Dacă ne socotim morţi nu ne mai paşte nici un pericol. Nimic nu ne mai poate speria, cu nimic nu mai putem fi momiţi, la nimic să nu mai luăm aminte în afară de credinţa noastră: suntem doar morţi! Ce ne-ar mai putea ispiti?

A! spune acelaşi mare scriitor, pot striga: păcat de tinereţele mele (sau vai de bătrâneţele mele), păcat de cărţile pe care nu le voi mai citi, păcat de plimbările pe care nu le voi mai putea face, păcat de muzica pe care nu o voi mai asculta, de mâncărurile pe care nu le voi mai mînca, de băutura pe care nu o voi mai bea, păcat de toate frumuseţile şi minunile acestei lumi pe care nu le voi mai vedea, însă altă cale nu există pentru mine: mai bine îmi este să mor odată eu Hristos decât să-L reneg.

Nimic nu poate fi pus în balanţă cu Hristos: nici nevasta, nici copiii, nici părinţii, nici rudeniile, nici casa, nici bunurile, nici situaţia, nici slujba, nici chiar viaţa. Când e vorba de Hristos, El

trebuie mărturisit de făpturile cele mai apropiate şi mai dragi nouă; şi anume trebuie mărturisit cu vorba, cu gura.

Cu vorba, cu gura.

De ce oare? Cum adică, pot obiecta unii oameni, sunt oare atât de importante vorbele, cuvintele? Vorbuliţele, cuvinţelele, formulele, *vorbele goale?* Au ele atât de mare însemnătate? Se cade să le acordăm precăderea?

Răspund: da, sunt însemnate, da, importanţa lor e covârşitoare. „Ca-n basme-i a cuvântului putere", spunea poetul Alexandru Vlahuţă. Nu ajunge să crezi cu inima. Ni se cere o declaraţie publică. Nu-s puse în discuţie numai oarecare cuvinte şi formule, oarecare cuvintele şi vorbe de clacă. Mărturisirea cu glas puternic e altceva, e cu totul altceva. E tot una cu o luare de atitudine, cu adoptarea unei ţinute, cu vădirea fiinţei noastre lăuntrice, darea noastră pe faţă şi în vileag, arătând cine şi ce suntem, de ce parte suntem, unde ne situăm, ce hram purtăm, ce căutăm pe acest pământ, ce sens dăm prezenţei noastre în lume, cum ne definim.

Nu putem fi şi cu Dumnezeu şi cu Mamona. La nevoie trebuie să ştim – dacă suntem cu adevărat ai lui Hristos – să acceptăm suferinţa, sărăcia, necazul, crucea, chiar şi moartea.

Moartea!

Ei, în secolul nostru şi în societatea contemporană nu prea este vorba de moarte. Problema nu se mai pune în termeni, atât de categorici. Pe vremuri, da, când împăraţii romani îi prigoneau pe creştini, exista pericolul apostasiei, adică al lepădării publice şi solemne de Hristos, cerându-li-se creştinilor, sub ameninţarea morţii şi a celor mai groaznice chinuri, să se dezică de Hristos şi să se ducă să se închine idolilor.

Acum nu mai stau lucrurile aşa. Creştinii nu mai sunt ameninţaţi cu moartea şi chinurile, nu li se mai cer acte solemne de apostasie şi lepădare publică de Hristos. Ceea ce ştim

înseamnă însă că nu mai există şi acum lepădarea de Hristos. Există lepădări indirecte, nu mai puţin reale totuşi decât apostasia de odinioară. Ne lepădăm de Hristos aderând la o doctrină ateistă, participând la adunări ateiste, dându-ne în orice fel consimţământul la o mişcare ateistă. Sau ruşinându-ne şi ferindu-ne să ne facem semnul Sfintei Cruci, ruşinându-ne si ferindu-ne să fim văzuţi intrând într-o biserică ori rostind acele cuvinte sau făcând acele gesturi care ne-ar putea descoperi drept creştini.

Atunci când ni se cere o lepădare, fie ea doar indirectă şi bine camuflată, de Hristos, atunci, da, e bine să ne urâm pe noi înşine, familia noastră, bunurile noastre. Alunci să-L mărturisim pe Hristos cu orice preţ. Ăsta-i examenul, asta-i proba, asta-i Judecata de Apoi pe pământ.

„Încă nu v-aţi împotrivit până la sânge" grăieşte Apostolul neamurilor, iar noi ne ferim de necazuri, neplăceri, de oarecare suferinţe, de vorba lumii, de mărunte pierderi.

În vreme ce Hristos ne cere curajul, fermitatea, neclintirea, puterea de a putea privi Crucea.

Da, fraţi creştini, aşa e cu Hristos. E pe viaţă şi pe moarte, nu-i de joacă, nu-i de şagă, nu-i cu jumătăţi de măsură, nu-i cu fofârlica, uite popa nu e popa, nu-i cu „să vezi că", nu-i cu „ce putem face", cu „împrejurările m-au silit"...

Hristos e bun, blând, milostiv, mângâietor şi dulce. Dar nu e numai atât. E tot una cu Acela care S-a suit de bună voie pe Cruce şi Şi-a vărsat sângele pentru noi, murind în chinuri cumplite. Hristos e bun, blând, milostiv, mângâietor şi dulce dar e şi *teribil,* e Cel care n-a pregetat a Se lăsa răstignit. El ne cere să luăm foarte în serios situaţiile noastră de creştini. Cu El nu-i de şagă şi de joacă. Pe oameni îi putem minţi, înşela, amăgi, duce cu vorba. Pe Domnul nu-L putem minţi, înşela, amăgi, duce cu vorba. Dacă ne lepădăm şi ne ruşinăm de El şi El se va lepăda şi ruşina de noi la Judecata din urmă.

Există, fraţi creştini, o imagine înfiorătoare, cer voie să o evoc înaintea dumneavoastră. Vă mărturisesc că-mi vine adeseori în gând, că mă obsedează cutremurându-mă şi îngrozindu-mă. Iat-o: Hristos stă pe scaunul de judecată în ziua de apoi, pe tronul Său nepărtinitor şi oamenii vin toţi în faţa Lui. Şi El îi împarte în două cete: de-a dreapta şi de-a stânga, oile şi caprele. Pe cei din dreapta îi binecuvântează şi-i trimite în rai, acolo unde este fericirea veşnică. Pe cei din stânga, blestemaţii, îi trimite în gheena focului, acolo unde-i plângerea şi scrâşnirea dinţilor.

Dar mai există o a treia ceată!

E a celor pe care înainte de a-i osândi şi trimite în iad, Domnul, de cât îi este silă şi scârbă de ei, nici nu vrea să-i vadă, să se uite la ei: şi când I se înfăţişează, El îşi ridică braţul drept, săltându-şi cotul şi acoperindu-şi ochii cu palma. De cât Îi este silă şi scârbă de ei. Nici măcar o privire nu le aruncă!

(E posibil să-mi spuneţi: dar Domnul e Duh! Cum poate fi vorba de ridicarea braţului şi acoperirea ochilor? Da, Domnul e duh, dar din pricina slăbiciunii noastre, noi, în sfintele noastre icoane, ne închipuim Puterile cereşti luând chip omenesc. Iar Iisus S-a înălţat la cer cu trupul, cu trup de slavă dar cu trupul, şi-n unele icoane e înfăţişat şezând de-a dreapta Tatălui şi ţinând Crucea alături de El, amintire a pătimirilor Sale lumeşti, trupeşti. Aşa încât cred că nu e o erezie ori greşeală a pomeni de acoperirea ochilor şi ridicarea braţului.)

Pe cei care s-au lepădat de El, pe hulitorii Sfântului Duh, pe prietenii, urmaşii şi credincioşii lui Iuda (pe vânzători adică, pe delatori, pe turnători). El îi trimite acolo unde le este locul fără a-i socoti vrednici măcar de căutătura Sa cea mai aspră.

Imaginea aceasta mă obsedează şi vă mărturisesc că adesea mă rog lui Dumnezeu să nu fie aşa şi pentru mine când voi veni la Judecată. Să ne rugăm cu toţii fierbinte să nu fie aşa pentru nici unul dintre noi. Să nu-Şi ridice Judecătorul braţul spre a-Şi

acoperi ochii, spre a nu fi silit să ne privească. Să nu avem parte de această supremă lepădare şi această înfricoşătoare ruşine. Să nu fie aşa!

III.
GENERATIO HAEC SIGNUM QUAERIT
– TRAGEDIA LUI IUDA –

ÎNCREDEREA

De la „credere Deum est"
la „credere in Deum"

Textul evanghelic, atât în referatul lui Matei (8, 22–35) cât şi în referatele lui Marcu (4, 36–41) şi Luca (8, 23 - 27) foloseşte cuvântul credinţă (*cum de nu aveţi credinţă?* sau *unde este credinţa voastră* sau iarăşi *puţin credincioşilor*), dar în pericopa liniştirii (potolirii) furtunii de pe mare eu unul socotesc termenul *încredere* a fi mai potrivit. Domnul îşi ceartă ucenicii pentru două pricini: că sunt fricoşi şi că le lipseşte credinţa. Fricoşi cu adevărat nu s-ar zice totuşi că sunt, deoarece pericolul a fost real şi iminent (de calificativul infamant „fricos" învrednicindu-se socot, mai degrabă cei pe care îi tulbură şi-i zăpăcesc simpla eventualitate a unei ameninţări); tustrele pericope vorbesc fie de-o furtună atât de mare încât corabia se acoperea de valuri, fie de valuri ce se prăvăleau peste corabie (şi corabia era aproape să se umple), fie de corabia ce se umplea de apă aşa încât erau în primejdie, în asemenea cazuri de pericol real şi iminent poate că nu de frică trebuie să fie vorba ci de alarmă legitimă. Şi, tot astfel, poate că în loc de substantivul credinţă este mai adecvat, mai oportun acel de *încredere*. De aceasta, gândesc, au dat mai ales dovadă că sunt lipsiţi apostolii. N-au pus temei pe actualitatea prezenţei în corabie a Învăţătorului lor, nu au dat crezare simţământului, intuiţiei, convingerii că

nimic rău nu li se poate întâmpla atâta vreme cât se află sub oblăduirea imediată a lui Hristos. Se vede, totuşi – recunosc – şi necredinţa propriu-zisă, parcă au uitat care este însoţitorul lor. Au uitat de bună seamă, deoarece toţi se miră după ce vântul încetează şi marea se astâmpără, şi se întreabă: Cine o fi Acesta care porunceşte, iar vântul şi apa Îl ascultă?

Emoţiile şi starea de spirit pe care le cunosc ucenicii pe corabia încercată de valuri nu sunt specifice vieţii pământeşti a Mântuitorului. Ele îşi au echivalentul în diferite împrejurări ale istoriei profane, unde, în acelaşi fel, se vădeşte neîncrederea. Când Cezar trece din Galia în Britania şi se dezlănţuie o puternică furtună pe braţul de apă dintre cele două ţări, soţii lui, de asemenea, sunt cuprinşi de panică. Îi ceartă Cezar: oare nu ştiţi cine este cu voi? Oare nu pricepeţi că nimic cu adevărat rău nu are putere asupra voastră câtă vreme sunteţi cu Cezar? (Nu spune: cu mine vorbeşte la persoana a treia, se obiectivează – ca în *De bello gallico*, se desprinde parcă de sinele său.) Baltazar Gráian în *Criticonul* observă: „Bărbaţilor de seamă şi primejdiile le ştiu de frică sau le poartă respect: moartea uneori nu se-ncumetă să-i înfrunte, iar ursita se potriveşte după firea lor". (trad. de Sorin Mărculescu, *Criticoniil*, edit. *Univers*, 1987, pag. 47). Grácian citează şi el „tempestele" lui Cezar şi adaugă: năpârcile care l-au iertat pe Hercule, oţelurile pe Alexandru Macedon, gloanţele pe împăratul Carol Quintul. S-ar zice că stihiile, primejdiile, armele ucigătoare nu se ating, nu au liber acces asupra anumitor oameni atâta vreme cât aceştia nu au împlinit sarcina încredinţată lor, cât timp *nu şi-au predat mesajul*. Cezar pe corabia din Canalul Mânecii pare a deţine informaţia că nu şi-a jucat încă rolul în întregime, că nu a predat lumii mesajul sădit de Istorie în cugetul şi în mintea sa.

Aceeaşi linişte la Hristos pe marea Tiberiadei, în timpul furtunii: ştie prea bine că *încă nu I-a venit ceasul*. De aceea

doarme paşnic, de aceea îşi învinovăţeşte (deşi poate în pripă) discipolii şi-i dojeneşte că nu au credinţă. În adevăr, când eşti într-o oarecare împrejurare pizmaşă cu Acel căruia I-ai afierosit toată puterea ta de iubire şi de crezământ, nu-ţi este îngăduit să te mai îngrijorezi, să te mai îndoieşti, să cugeţi că sorţii au căzut potrivnici şi că vei pieri.

Scena deţine ceva din dramatismul unui tablou de Géricault ori Delacroix: noaptea e întunecoasă şi rea, cerul acoperit, valurile uriaşe, vântul suflă nemilos, mica ambarcaţiune tremură şi şovăie între viaţă şi abis. Hristos, la căpătâiul corabiei, doarme nepăsător, departe de îndârjirea realităţii. Iar ucenicii se zbat, îşi frâng mâinile, nu ştiu să facă altceva – deşi sunt, câţiva dintre ei, pescari, deprinşi cu de-ale mării – decât să-şi trezească învăţătorul din somn. Şi parcă îndrăznind să-L mustre: sunt pe cale de a se prăpădi cu toţii, iar El doarme!

Editorii şi comentatorii textului evanghelic fac trimiteri la Vechiul Testament, acolo unde este menţionată puterea divităţii asupra furtunilor. Aşa, spre pildă: *Psalmul* 88, 10: „Tu stăpâneşti puterea mării şi mişcarea valurilor Tu o potoleşti"; *Psalmul* 106, 29: „Şi i-a poruncit furtunii şi s-a liniştit şi au tăcut valurile mării"; Iov 26, 12: „Cu puterea Lui El a despicat marea şi cu înţelepciunea Lui a sfărâmat furia ei".

Dar e în episodul domolirii furtunii de către Hristos un tâlc secund, mai adânc: se dă aici în vileag însăşi taina relaţiei dintre făptura omenească şi Mântuitorul ei, ba şi problema capacităţii omului de a se încrede *pe deplin*, în chip *absolut*, fără pic de îndoială şi îngrijorare în Acel pe Care şi L-a ales drept Îndrumător şi Învăţător. Duhul, da, e osârduitor şi gata să creadă, să se încreadă; trupul, totuşi, ori zonele intermediare dintre carne şi spirit, regiunile inferioare ale sufletului vegetativ sunt mult mai instabile, mai deschise temerilor ancestrale şi dubiilor scepticismului sălăşluitor până şi-n adâncurile entuziasmului

celui mai sincer. Apostolii, în împrejurarea aceasta, se dovedesc a fi oameni în toată tăria sau mai bine, mult mai bine zis, în *toată slăbiciunea* cuvântului. I-au urmat lui Hristos, Îl însoţesc, Îl iubesc, dar la o adicătelea, în faţa primejdiei reale şi peremtorii, când le vorbeşte de la atât de mică depărtare şi atât de furios, de ameninţător, de implacabil, de vizibil, de *real* – tot ce este superior, fierbinte, *ideal* într-înşii se clatină, se frânge şi-n cele din urmă se dă în lături spre a face loc fricii şi mai *ales* neîncrederii, imposibilităţii de a percepe glasul care le spune: nu vă temeţi! O putere mai mare decât a valurilor acestora învrăjbite vă ocroteşte, e aici alături de voi. Apostolii, confruntaţi cu furtuna, reintră în rândul oamenilor ştiutori numai de ce se vede şi se aude şi se simte, cunoscători numai ai *datelor imediate* ale sensibilităţii informate de instincte, reflexe şi tropisme; grav – şi de aceea probabil tonul dojanei lui Hristos e aspru – se arată a fi că ei sunt cei care dorm de vreme ce nu realizează Cine le este tovarăş de drum, că se tem de ceea ce ţine de o lume inferioară, că nu înţeleg că materia e subordonată Duhului.

Când Dostoievski a scris: pe patul de moarte fiind şi venind careva să-mi demonstreze cu argumente irezistibile că nu Hristos e adevărul ci altceva, eu voi rămâne cu Hristos şi mă voi despărţi de adevăr, el a dat expresie unei stări de spirit opusă celei căreia vremelnic a căzut pradă mica turmă a lui Hristos. În prezenţa valurilor vieţii, a multiplelor ei furtuni, ispite, capcane, avalanşe, zgomote şi furii, creştinul e dator să-L aleagă – oricât ar fi tumultul de mare, de năprasnic, de *incontestabil* – pe Hristos. (Furtuna este realitatea, dar Adevărul este Hristos). Să se încreadă în Cel nevăzut, să nu se supună cerinţelor semeţe şi spaimelor negre făurite de o regie abilă dar în fapt superficială, aparentă, care-i în funcţie de durată, adică val care ca valul trece. Tărăboiul desigur e mare şi realitatea se arată a fi devenit numai ostilitate şi vuiet, hău şi năvală, porţile s-ar zice că au fost ferecate, ieşire

nu mai încape, ajutor nu mai are de unde şi pe unde veni, duhuri kafkiene par a se fi pornit din toate azimuturile; da, valurile pot acoperi în orice clipă mica, neputincioasa navă a vieţii omeneşti. A spune totuşi: nu, a repeta (cum ne sfătuieşte Andre Suarès) cuvântul lui Neptun către valurile dezlănţuite: nu, nu, nu, a considera drept *maya* (cum zic hinduşii) – adică iluzie, amăgire, scenografie – tot decorul acela ce se străduieşte a transmite impresia de ineluctabilitate şi iremediabil, *iată arta de a fi creştin:* încrederea în Hristos chiar şi la ananghie, nu numai în zilele vieţii de şart, când cerul e senin ori uşor posomorât, când zgomotul de fond al realităţii nu s-a prefăcut în urgie sonoră iar stihiile nu au prins a rânji şi a se urni asupră-ne ca pădurea de la Birnam împotriva nefericitului rege Macbeth.

Nu-i de-ajuns să credem în Hristos şi în dumnezeirea Sa. Ni se cere şi simţământul mai omenesc, mai puţin teologal, *mai intim,* mai direct şi mai cald, mai apropiat de o relaţie de tip eu – tu (Martin Buber), de la persoană – la persoană (Dumitru Stăniloae), al *încrederii* de fiecare clipă, în toate diversele (mărunţele ori decisivele) vicisitudini ale vieţii. E limpede că există o deosebire – măcar că nu e decât o nuanţă, echivalentul unui semi-ton – între *credinţă* şi *încredere.* Cei de pe corabia ameninţată de mânia valurilor mai cu seamă de încredere nu au dat dovadă. Încrederea are drept temei entităţi mai puţin abstracte şi falnice decât credinţa: un anume soi de naivitate, de pornire copilăroasă a inimii, un refuz de a lua în serios hidoşeniile şi asupririle lumii neînsufleţite, o încredinţare totală a eului care se predă (necondiţionat) ocrotitorului său: îngerul păzitor, Bunul Dumnezeu, Hristos cel Milostiv, Sfântul cel mai iubit. Puterii numai de El ştiută. Încrederea e ca un fir telefonic particular, o lungime de undă selectivă care leagă sufletul de obiectul nedezminţitei, neîndoielnicei, neironicei Sale iubiri. Ea creează ceva asemănător unui meterez de apărare, ce nu poate fi străpuns

de variatele şi complicatele şiretlicuri şi subterfugii – adeseori spăimântătoare, sumbre, teribile – ale sarcasmului diabolic hotărât să surpe tot ce este curat, candid şi dârz în sufletul totodată matur şi profund pueril al fiinţei gânditoare. *Cred în Hristos şi am încredere în El* se cade a fi deviza completă a creştinului. El ştie că pe corabia în care străbate marea vieţii, în nava aceea oricând expusă scufundării, nu e singur; undeva în ascunzişurile, în umbrele ei se află, dimpreună călătorind, Hristos. Şi aceasta îi dăruie un calm, o putere de îndurare, o stăpânire de sine ce pot fi supuse la grele, la foarte grele încercări, dar nu anihilate şi prefăcute în deznădejde, haos, rătăcire.

Dacă, *strâns cu uşa*, ar trebui să definesc cu precizie deosebirea dintre *încredere* şi *credinţă* m-aş încumeta să enunţ – referindu-mă la Hölderlin şi Heidegger – că încrederea se înfăţişează îndeosebi ca o *putere poetică* a spiritului omenesc, în vreme ce credinţa este facultatea sa pneumatică. Iar despre acele clipe de îndoială, spaimă şi descumpănire prin care au trecut ucenicii Domnului, ele ne învaţă a fi smeriţi (ne arată cât de şubrezi suntem toţi) şi totodată ne amintesc aceste cuvinte pline de har şi adevăr ale lui Dostoievski: „Spre a judeca forţa morală a unui norod (n. n.: a unui om, a unor oameni) şi ceea ce este el în stare a face cu ea în viitor, nu se cuvine a lua în consideraţie gradul de josnicie la care se poate să fi căzut la un moment dat; se cuvine a lua în consideraţie numai gradul de spiritualitate pe care-l poate atinge când va veni momentul".

Apostolii, cei şovăitori şi temători de pe marea Ghenizaret, acele *figuri sfios-plăpânde* (ar zice Goethe, aşa cum e tălmăcit de Şt. Aug. Doinaş) sunt neclintiţii şi vitejii mucenici şi mărturisitori de mai târziu ai lui Hristos – Biruitorul.

VERBUL A CREDE

„Iisus i-a zis; Pentru că M-ai văzut ai crezut. Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut!

Ioan 20, 29

Când arhiereii şi cărturarii, păşind prin faţa Răstignitului de pe Golgota, îşi clătinau capetele şi spuneau: *Pe alţii a mântuit, dar pe Sine nu poate să Se mântuiască; Hristos, împăratul lui Israel, să Se coboare acum de pe Cruce ca să vedem şi să credem în El*, ei desigur săvârşeau blasfemie. Dar mai făceau şi o eroare de ordin lingvistic. Întreaga scenă sumar înfăţişată în *Evanghelia de la Luca* (23, 25) şi pe larg de cele ale lui Matei (27, 31 şi urm.) şi Marcu (15, 29 şi urm.) transmite cititorului un fior profund realist şi autentic. Toate amănuntele vădesc referatul întocmit pe date culese la faţa locului şi par întru totul verosimile. Huu! (ori he!) strigă bătrânii şi fruntaşii lui Israel şi s-ar zice că şi comentează compătimitor şi ironic: pe alţii a ştiut să-i ajute, pe Sine iată că nu poate... Fiul lui Dumnezeu!... Un amăgitor, un naiv, singur şi-a făcut-o...

Şi apoi se justifică, îşi dau loruşi certificat de bună, raţională şi logică purtare: A! dacă s-ar ţine de cuvânt, dacă ne-ar da o dovadă de consecvenţă (şi care alta ar fi mai peremtorie decât coborârea de pe această cruce?), atunci, da, noi ca oameni drepţi şi cu judecată ce ne aflăm, deîndată L-am recunoaşte ca împărat... Dar aşa, *pe ce*

anume să ne întemeiem credința? Lăsau să se întrevadă și nițică nedreaptă milă pentru nenorocitul acela destul de tânăr, însă nu se puteau lepăda și de *un* ton de biruință, nu puteau renunța la minunatul prilej de a-L batjocori (în sfârșit, oficial și legitim) și dăscăli (profesoral și nepărtinit) pe Acel care le pricinuise atâtea supărări, temeri, iritații și griji; și erau grăbiți, mai ales grăbiți, considerent pentru care și scurtaseră din plăcerea contemplării mersului sub arșița amiezii a osânditului cu unealta de tortură în spate și făcuseră apel la Simon din Cirene. Aici, însă, își acordau răgaz, se destindeau, își savurau triumful și-l explicau: să Se mântuie, coborându-Se de pe cruce! Dacă vom vedea, vom și crede! Și așteptau plini de bunăvoință și înțelepciune...

Eroare lingvistică, de bună seamă. Căci nu numai că nu bănuiau pe Cine spânzuraseră pe lemn clar nu știau nici ce înseamnă „a crede" și foloseau cuvântul fără a-l înțelege deloc. Dacă, următor injoncțiunii arhierești, Domnul ar fi coborât de pe crucea pe care, grăiește atât de frumos Fericita Caterina din Siena, nu piroanele ci dragostea Îl ținea țintuit, cuvântul „credință" ar fi fost desființat pentru totdeauna și năvalnic s-ar fi înscăunat împărăția lui Dumnezeu. *Faptul* coborârii nu putea fi crezut, ci numai constatat, înregistrat, luat la cunoștință în plinătatea evidenței sale. S-ar fi impus ca atare și ar fi redus la zero orice supraviețuire a enigmaticului verb a crede. A crede nu este sinonim cu *a dovedi, a demonstra, a fi evident*: cu sintagma *„a crede pentru că"*[1]. A crede înlătură orice dubiu, rezervă și

[1] Dimpotrivă: A crede vrea să zică a crede cu toate că, deși, în ciuda, în pofida anumitor realități; a crede împotriva probabilităților, statisticii, legii numerelor mari. E un verb adversativ, o sfidare, o provocare, o aruncare a mănușii de către duhul omenesc lumii, rânduielilor, căutărilor, legităților și inexorabilităților ei. Cred în Hristos deși există moartea, bolile, suferințele, nedreptățile, crimele, tortura, delațiunea, sadismul și câte altele. În ciuda cumplitului spectacol, mă învoiesc cu ideea unui Mântuitor și a unui Mângâietor.

motivație. Brusca apariție a unei imense păsări roșii căzută din cer i-ar pune pe oameni, scrie Kierkegaard, față în față cu un eveniment extraordinar și senzațional care nu le-ar mai îngădui să nu-și dea seama că au de a face cu un *semn cert*[2], unul dintr-acelea stăruitor cerute de farisei, scribi și cărturari. Coborârea de pe cruce, la Golgota, ar fi fost o asemenea uriașă pasăre colorată; după ivirea căreia arhiereilor și tuturor celor aflați în perimetrul acela nu le mai rămânea altceva de făcut decât să se supună evidenței, să îngenuncheze, să cânte *osana!*

Nu așa însă lucrează dumnezeirea, nu așa a înțeles Domnul verbul a crede ori de câte ori l-a rostit și mai ales când S-a adresat lui Toma la opt zile după înviere. Textele pauline toate, arată că acest cuvânt de bază al creștinismului – credința – se prezintă ca străin de orice dovezi, fapte constatatoare, înscrisuri, parafe, obiecte vizibile. *Să vedem* și *să credem*, spun arhiereii, și contradicție mai acută nici că se poate să fie. Dacă vedeau nu mai avea nici o noimă să creadă; nici că s-ar mai fi putut să creadă din moment ce „vedeau cu ochii", ce le impunea evidența cu irezistibila-i putere de ridicare a oricărei șovăieli. A *crede* înseamnă a *nu vedea*. Sfântul Apostol Pavel e cât se poate de limpede: „Dar nădejdea care se vede nu mai e nădejde. Cum ar nădăjdui cineva ceea ce vede?" (Rom. 8, 24). Sau: „Iar credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor nevăzute" (Evr. 11, 3). Sau încă: „Neprivind la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd" (2 Cor. 4, 18). Întreg capitolul 11 al *Epistolei către Evrei*, versete ca cele de la Rom, 4, 13 și urm., ori Efes. 3, 17 și urm. arată și ele deslușit că entitatea principală în relația dintre om și Dumnezeu nu are nimic de a face cu „negrul pe alb", revolverul fumegând *(smoking gun)* al englezilor, flagranta

[2] Sartre susține că semnele, toate, sunt susceptibile de interpretări felurite. Cel din exemplul dat de Kierkegaard e însă monovalent.

certitudine, indubitabilul. Şi totuşi ea e condiţia şi esenţa: „Dreptul din credinţă va fi viu" (Rom. 1, 17; Evr. 10, 38). Textul de la 1 Cor. 2, 4–5 completează perfect cele de mai sus: „Iar cuvântul meu şi propovăduirea mea nu stăteau în cuvinte de înduplecare ale înţelepciunii omeneşti, ci în adeverirea Duhului şi a puterii. Pentru ca credinţa voastră să nu fie în înţelepciunea oamenilor, ci în puterea lui Dumnezeu". Frumos au onorat reformaţii francezi memoria amiralului de Coligny, înscriind pe statuia sa din Rue Saint-Honoré la Paris cuvintele de la Evr. 11, 27: „A rămas neclintit, ca cel care vede pe Cel nevăzut".

A crede e cu totul altceva decât aparent asemănătorul „a crede pentru că" şi nu are nici o legătură cu simţul văzului îndeobşte socotit cel mai ferm şi mai neînşelător. Tocmai pe acesta – atât de sigur de sine! – îl contrazice uneori şi-l îndepărtează. A crede este a crede, pe nevăzute, a chezăşui (şi au fost epoci în istorie când chezăşuirea aceasta s-a plătit cu viaţa) aserţiuni neverificate experimental, neprobate pe căile simţirii. Credinţa în textele pauline e mai ales apropiată de alte trei elemente: libertatea (opusă robiei), duhul (opus literei) şi bucuria (opusă întristării). Câtuşi de puţin de fapte categorice, semne univoce şi fenomene vizuale imperative.

Credinţa se identifică, aşadar, cu ceea ce Pascal, Kierkegaard şi existenţialiştii aveau să numească risc, pariu, aventură; André Gide, act gratuit; Henri Bremond, poezie pură. Un act *nemotivat*! Înţelegi, exclamă Gide dintr-odată cuprins de entuziasm, înţelegi, un act neîntemeiat, cu totul fără cauză, explicaţie, raţiune, plauzibilitate! Închis în el însuşi! Doar că pentru a exemplifica Gide (în *Beciurile Vaticanului)* alege o crimă lipsită de interese materiale şi coerenţă, un asasinat *sine ira et studio*. Dacă însă e dată la o parte pilda (şi ea, în bună parte, ironică), calificanţii lui Gide se aplică întocmai credinţei şi o descriu fără greş. Nu cred pentru că dispun de cutare dovezi. Dovezile ştiinţifice, istorice,

geografice, arheologice, literare, scripturistice, logice etc. etc. pot, eventual, întări credinţa (cu toate că şi acest mod de exprimare e greşit: o credinţă adevărată nu poate fi mărită din afară, nu poate depinde ca intensitate de aportul unor consideraţii relative şi supuse interpretărilor); îi pot da, în faţa oamenilor, o justificare raţională, ceea ce nu-i neapărat de dispreţuit, dar şi deloc decisiv. Nici dovezile cele mai înduioşătoare şi mai ştiinţific controlate nu constituie o excepţie (cum ar fi giulgiul de la Torino).

Coborârea de pe cruce ar fi fost un act de autoritate, de constrângere, de siluire a voinţei şi libertăţii, de înlocuire a credinţei prin evidenţă. Cercetarea atentă a textelor evanghelice şi meditarea lor ne îndeamnă să ajungem la concluzia că nu aceasta a fost „stilul de lucru" al Domnului. Nu cu evidenţe, cu dovezi, ci parcă dimpotrivă, în mod tainic şi dubitativ I-a plăcut să procedeze, lăsând totdeauna posibilitatea sesizării unei doze de incertitudine şi a conceperii validităţii unor îndoieli. Iisus nu ne-a lăsat nimic scris de El, de scris a scris numai pe nisip: portrete ale Sale nu există decât cel întipărit pe marama Veronicăi şi cel destinat regelui Avgar – amândouă pierdute; de confirmări independente – cum le place englezilor a grăi – nu dispunem. Referatele evanghelice pot fi oricând şi de oricine contestate ca părtinitoare şi datorate unor partizani, deci nu „obiective"; ba şi ca tardive şi prelucrate *post factum;* până şi puţinul material aflat la Tacit, Pliniu cel Tânăr ori Josephus Flavius a fost învinuit de interpolări; iar argumentele apologetice, toate sunt sustrase istoriei, ţin numai de foarte relativa filosofie. S-ar zice că Hristos a făcut totul pentru ca să nu putem invoca acte sigure şi tangibile, pentru a nu fi trecut în rândul personajelor istorice. Ca să nu scadă întru nimic potenţa verbului a crede şi a nu ştirbi nimic din minunata valoare a oricărui act de credinţă ci a-i păstra integral puterea, virtutea şi originalitatea. Dovezi certe în sens ma-

terial, juridic şi ştiinţific nu avem şi nici nu vom avea până la plinirea vremii şi la a doua venire, când, firește, va dispărea şi credinţa, precum şi Sf. Pavel constată la I Corinteni 13.

Domnul, ce anume cere de la noi? Să credem, act „absurd", ilogic, acauzal şi de netălmăcit în limbaj concret, sminteală şi nebunie în ochii inteligenţilor greci ori nenumăraţilor inşi de bun simţ de pe întinsul lumii vechi. Fii ai libertăţii, nu ai robiei, suntem trataţi cu deferenţă: nu ni se impune nimic, nu ne constrâng evenimente absolute ca acel reclamat cu puternice (şi mieroase) glasuri de vrăjmaşii lui Hristos; ceea ce ei – cu atât de perfidă ingenuitate – voiau, s-ar fi redus la o constatare ulterior căreia credinţa îşi pierdea sensul. „Credinţa mea – declară Joris Karl Husysmans, flamandul scriitor de limbă franceză, aprigul convertit, credinţa mea nu se sprijină nici pe raţiunea mea, nici pe mai mult ori mai puţin certele percepţii ale simţurilor mele; ea ţine de un simţământ lăuntric, de o siguranţă dobândită prin dovezi lăuntrice".

Desigur că verbul *a crede*, ca temelie a religiei, pare straniu. De ce tocmai o vocabulă atât de greu de înţeles, de definit şi precizat să constituie miezul creştinismului? Nu ar fi putut Domnul şi Apostolii Săi găsi o alta mai puţin misterioasă, mai accesibilă înţelegerii mulţimii oamenilor şi la urma urmei – de ce nu? – mai puţin scandaloasă şi derutantă pentru oamenii de ştiinţă raţionalişti şi logicieni care nu sunt toţi şi negreşit de cealaltă parte a baricadei ori zăvorâţi în prejudecăţi?

Dar dacă ne adresăm ştiinţei, aflăm că şi acolo substantivul de bază folosit spre a lămuri alcătuirea şi menţinerea universului e tot unul prea puţin logic, prea puţin inteligibil; vag, confuz, plurivalent; un termen şi el aferent *domeniului afecţiunii şi sentimentelor*; un termen şi el piatră de poticnire pentru acea matematică şi materială rigoare presupusă ştiinţei şi în special astrofizicii, astronomiei şi mecanicii. Cuvântul cheie al

organizării cosmice se numeşte atracţie universală. *Atracţie*! Căci legea gravitaţiei aceasta şi nimic altceva este, în cuvintele însesi ale formulatorului ei. Şi ce poate fi mai duios, mai gingaş, mai nedefinit, mai puţin solemn şi rece!

Iată pentru care pricină şi verbul *a crede* şi substantivul *credinţă* trebuie să işte mai potolită uimire într-un domeniu ca al religiei; *atracţia şi credinţa* sunt în fizica universului ori în inimile oamenilor deopotrivă de neconcordante cifrelor, severităţii, sistematicii, deopotrivă de „ne-ştiinţifice" în sensul pedant al calificativului.

Dintr-o înţelegere mai atentă a verbului a crede îmi pare că rezultă numeroase consecinţe. Trei se arată vrednice a fi menţionate aici pe scurt:

1. De vreme ce esenţa o constituie credinţa, se poate afirma că actele de ascezăse bucură numai de o valoare şi o însemnătate individuală şi educativă. Textul de la Colos. 2, 20–23 ne ajută să pricepem o enunţare la prima vedere îndrăzneaţă. Se întreabă Apostolul neamurilor de ce oamenii care cred în Hristos rabdă porunci ca: nu lua, nu gusta, nu te atinge! Apoi numindu-le lucruri menite să piară prin întrebuinţare potrivit unor rânduieli şi învăţăminte omeneşti, conchide: „unele ca acestea *au oarecare* înfăţişare de înţelepciune în *păruta* lor cucernicie, în smerenie şi necruţarea trupului *dar n-au nici un preţ* şi sunt numai pentru saţiul trupului". Ascezele, aşadar, nu sunt osândite (să nu fie!) ori minimalizate, însă ţi se delimitează câmpul gravitaţional, magnetic şi valoric: sunt bune ca acte de înfrânare şi smerenie, ca „exerciţii spirituale", ca disciplină, dar nu atrag prin ele însele ceea ce numai harul, credinţa şi faptele bune, laolaltă, ne pot face să dobândim;

2. Se cade să nu ne lăsăm ispitiţi de vraja (ori obsesia) căutării şi aflării dovezilor; pot fi de ajutor unora, dar nu celor care ştiu că „Hristos n-a vrut să-Şi întemeieze împărăţia Sa spirituală pe

nisipul iluziilor *(i. e.:* ştiinţifice, istorice ş, a. m. d.), ci pe stânca de granit a credinţei".

Toate argumentele filosofice, istorice ori ştiinţifice sunt supuse, relativităţii acestor discipline mereu schimbătoare. Ptolemeu l-a înlocuit pe Aristarh din Samos; Copernic pe Ptolemeu; Einstein pe Copernic. În aşteptarea zilei când, probabil, tahionii ori alt fenomen încă neobservat ori alte calcule vor pune în discuţie teoria relativităţii;

3. Dacă prin credinţă ne apropiem în modul cel mai desăvârşit de Hristos, dacă ea este calea cea bună spre mântuire, nu e mai puţin adevărat că fără fapte credinţa e moartă (Iacov 2, 17). Mai mult decât atât: aici pe pământ „cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire" (Rom. 10, 10). Credinţa, s-ar putea spune interpretând cuvintele apostoliceşti, e suficientă în relaţia de tip eu – tu dintre credincios şi Mântuitorul său. Dar în relaţia mai complicată om – mediu – Dumnezeu, om – semen Hristos, mântuirea implică şi *mărturisirea credinţei,* curajul de a o proclama public, în faţa celorlalţi, de a nu te lepăda ori ruşina de Hristos şi de credinţa ta. Verbul *a crede* ajungând astfel în dublu chip fundament al nădejdii mântuirii. După cum spre a ne dovedi *sinceritatea şi seriozitatea* credinţei ne sunt cerute faptele bune, tot astfel pentru a ne dovedi netemerea şi neruşinarea în faţa semenilor trebuie să o mai şi mărturisim „cu gura", către exterior. Pentru că nu credem în Hristos numai în calitatea noastră de fiinţă individuală, de suflet incomparabil, ci şi de om-în-lume, de om-printre-oameni. *Cred Doamne şi mărturisesc.* Copula este capitală şi de neevitat: amândouă verbele ne condiţionează, ne caracterizează, ne fac întru adevăr fii ai Tatălui ceresc. Astfel încât concluzia nu poate fi alta decât: nu „a dovedi" este completarea lui „a crede", ci „a mărturisi". Şi dacă-i vorba aşa, oare nu faptele bune şi mărturisirea nereticentă a credinţei sunt cele mai bune *dovezi* ale credinţei? Credinţa nu

are nevoie de nici un soi de dovezi, are însă nevoie *să fie dovedită.* Faptele bune şi mărturisirea cu gura – singure - prefac verbul *a crede* într-o putere şi-i dau încărcătura energetică şi duhovnicească necesară trecerii lui din rândul vorbelor în al cuvintelor, din al ideilor în al acelor „idei-forţă" despre care a scris Alfred Fouillée.

TRAGEDIA LUI IUDA

Tragedia lui Iuda a fost pentru unii gânditori, dramaturgi, oameni de bună credinţă şi diletanţi ai teologiei, imbold pentru a încerca să-l dezvinovăţească. Raţionamentul lor e în general uşor de urmărit şi de asimilat: dacă Iscarioteanul nu L-ar fi predat pe Iisus saducheilor, planul divin nu s-ar fi putut realiza şi mântuirea nu ar fi avut loc. Cum de l-am osândi pe acel care şi-a jucat doar rolul, care a fost o rotiţă necesară într-un angrenaj, un resort indispensabil într-o acţiune ce nu şi-ar fi aflat deznodământul fără de prezenţa unui „trădător"? Drept e să fie condamnat şi disprețuit cel care a făcut ce trebuie?

Aşa e tâlcul piesei lui Paul Rayna! *(A pătimit sub Ponţiu Pilat),* jucată pe scena Comediei Franceze în 1938.

Părerea căreia mă raliez recunoaşte deplina vinovăţie a lui Iuda şi constată că argumentele de tip Paul Raynal sunt greşite. Oricât ar fi ele de seducătoare prin mărinimia pe care o dovedesc şi de lăudabilă dorinţa de a voi să dezvinovăţească pe un acuzat. Pe Iuda nu se cade însă a-l scoate basma curată deoarece este efectiv culpabil şi nu există motive pentru a-l achita.

În prealabil e bine să precizăm că Dumnezeu S-a folosit de netrebnicia lui Iuda, cunoscând-o, ceea ce nu înseamnă câtuşi de puţin că i-a dat El lui Iuda menirea de vânzător. Iscarioteanul nu fusese „distribuit" în rolul său nefast ci, ştiindu-se dinainte ce ticăloşie ar fi gata să facă, s-a elaborat un plan în care ticăloşia sa era una din piesele angrenajului. Dacă noi suntem lămuriţi asupra mârşăviei cuiva şi, atunci când se iveşte prilejul, constatăm

că se poartă mârşav, precum ne şi aşteptăm să procedeze, nu rezultă de aici că respectivul este nevinovat deoarece şi-a susţinut rolul.

Trecând la fond, putem constata că marele păcat al lui Iuda – în argumentarea de tip Paul Raynal – este unul de trufie dementă: voinţa lui de a se ridica la rang de colaborator al lui Dumnezeu şi de a participa la actul mântuirii de pe poziţii ne-omeneşti. Da, nu-i exclus ca Iuda să fi raţionat aşa cum presupun Paul Raynal şi alţii: îşi va fi spus că dacă nu se află cineva care să-L predea pe Iisus Hristos autorităţilor iudaice, El nu va putea suferi şi nu va fi în măsură a-şi împlini misiunea mântuitoare. Şi atunci a luat asupră-şi această sarcină, consimţind să treacă drept vânzător, în ochii vulgului. Raţionând astfel, Iuda uita (ori se făcea că uită) ce este şi unde se află. Ce este: om; şi unde se află: pe acest pământ. Raţionamentul lui Iuda (în cazul că acordăm teoriei Raynal caracterul de ipoteză verosimilă) implica ferma convingere că e egal cu Dumnezeu şi că se află pe cine ştie ce tărâm privilegiat la care oamenii obişnuiţi nu au acces. Iuda s-a crezut şi s-a voit *co-redemptor*: aceasta a fost uriaşa, nenorocita, tragica lui greşeală. A raţionat prea subtil şi prea sofisticat şi s-a trufit peste orice închipuire.

Ce putea face? Ce trebuia să facă? Să judece nespus mai simplu şi mai uman, aş spune mai ţărăneşte şi mai bătrâneşte. S-ar fi cuvenit să-şi spună mereu, oricând era vizitat de ispita demonică a asumării rolului de *co-redemptor*: treci îndărătul meu satano, eu nu-s decât un biet om păcătos. Nu mă amăgi pe mine cu sarcini care ţin de cei de sus. N-are cine să aducă la îndeplinire iconomia divină? N-aş crede că Dumnezeu nu poate găsi şi alte mijloace. Oricum, nu ştiu. Nu mă amestec. Nu-i treaba mea de om. E treaba lui Dumnezeu. Facă dar ce ştie şi cum o crede mai bine. Eu unul nu-s Dumnezeu, eu una ştiu şi bună: prietenul şi învăţătorul nu mi-l vând şi nu mi-l trădez.

Dacă Iuda ar fi judecat astfel – simplu, țărănește, bătrânește, modest – el n-ar fi ajuns să cadă în groaznicul său păcat. Că păcat a fost, a recunoscut-o singur de vreme ce l-au chinuit remușcările, că a restituit banii și că în cele din urmă s-a sinucis.

Cei care încearcă să-l apere pe Iuda săvârșesc o greșeală asemănătoare cu păcatul său: judecă prea subtil și prea sofisticat. Aici totul se datorește complicației, trufiei, părăsirii terenului sigur al bunului simț nițel rudimentar. Dar în situații-limită, în situații delicate și dubioase singurul criteriu solid, singurul refugiu sigur e bunul simț, suprema soluție e simplitatea cea mai brută. Ea ne este scăpare, ea ne este liman, ea ne este stâncă, temelie, cetate: *feste Burg*. Ce trebuia să facă Iuda? Să nu se preocupe de lucruri care-L priveau pe Dumnezeu și țineau de nesfârșita Sa înțelepciune. Nu-L vindea Iuda pe Hristos? S-ar fi găsit altă soluție pentru realizarea jertfei; că doar nu depindea Dumnezeu exclusiv de Iuda bar Simon din Keriot și s-ar mai fi găsit o cale și fără el. Datoria lui Iuda era să judece simplist, cu o totală lipsă de imaginație și de largi perspective: cât mai îndărătnic, cât mai îngrădit, mai dobitocește, mai umil: eu nu-s Dumnezeu și nici *co-redemtor*, eu îs un biet om: eu prietenul și învățătorul nu mi-l vând. Atâta știu (lucru știut de toată lumea, din moși-strămoși). Altceva nimic. De aici nu ies. Raționamentul meu e limitat și îngust? O fi. Dar de el nu mă depărtez. Am zis. Faceți ce știți, lăsați-mă-n pace. Nu mie îmi revine sarcina mântuirii lumii, eu am atribuții nespus mai smerite, doar pe acelea le împlinesc. Se poate, prin urmare, ca motivele care l-au determinat pe Iuda să fi fost mult mai subtile și mai complicate decât cel indicat de Sfântul Apostol Ioan în *Evanghelia* sa. Dar, ca și în cazul unui Brutus ori unui Raskolnikov, motivarea crimei este cu desăvârșire acoperită de oroarea termenului lingvistic care mereu își impune el denumirea, iar nu argumentele și justificarea filosofico-cerebrală a eului care o comite. Oricât de nietzscheană

și de înălțătoare va fi fost dezbaterea lăuntrică a intelectualului Raskolnikov și, în fond, de spiritual „dezinteresată" îndelung raționata sa crimă, până la urmă tot drept dublă crimă sordidă va fi cunoscută și tot de organele trivialei poliții și funcționărești procuraturi va fi anchetată. Din oricât de sublime și de patriotice motive și-a implântat Brutus pumnalul în trupul dictatorului pe viață cu veleități de rege, tot sângele părintelui său adoptiv a fost împroșcat și istoria existențială – inevitabila realitate – tot numai cuvintele: „Și tu, fiule" le-a reținut. Se poate ca pe Iuda să nu-l fi îmboldit simpla cupiditate, dar posteritatea reținând numai fapta brută și dându-i numele ei generic (fără a se preocupa de voința de participare la un plan de redempțiune ce ar fi rămas în gol dacă nu intervenea el) drept vânzător îl va califica și va face pe veci din numele lui sinonimul trădării.

Spiritul, înainte de a se angaja în fenomenalitate, se cade să se înarmeze cu multă smerenie și să știe că va avea de a face:

a) atât cu imprevizibila și uluitoarea complicație a vieții cât și cu

b) vechile, nemiloasele, cinicele nume date lucrărilor și faptelor și care au puterea și darul de a pune pângăritor și rece la punct cele mai sofisticate raționamente și mai bune intenții. Crimă, adulter, trădare sunt numele date cu cinism și egalitară indiferență de lumea fenomenală unor acțiuni înapoia cărora stau complicate și câteodată nespus de pure considerații. Ce-i pasă realității? Ea nu-ți cercetează inima, rărunchii și mintea, ci deschide vechile dicționare mucegăite și cele mai noi suplimente argotice spre a scoate dintr-însele denumirile cele mai împuțite și mai „ordinare", mai grele de povara tuturor străbunelor fărădelegi.

Lucrurile acestea le-ar fi înțeles ușor orice organ de anchetă care, supunându-l pe Iuda unui interogatoriu, repede ar fi terminat cu el.

— Ai fost la popi, mă?
— Da, dar să vedeți că...
— Mă, ai luat bani de la ei, recunoști?
— Recunosc, însă eu nu i-am cerut. Ei m-au silit să-i iau.
— Lasă asta, i-ai luat ori nu? Răspunde!
— I-am luat.
— Și le-ai arătat locul unde urma să vină husănul?
— Eu am vrut cu totul altceva...
— Tu răspunde la întrebări. Le-ai arătat?
— Da.
— Așa. Și pe acela l-ai sărutat?
— Mi-era prieten.
— Mă, podoabă, tu ca prieten l-ai sărutat ori ca indicator?
— Eu am vrut să-l ajut să...
— Nu ține, mă, tu ai vândut pontul și ai mers acolo să-l predai oamenilor popimii, așa-i?
— Eu...
— Atunci ce-o tot întorci ca la Ploiești?
— Dar banii i-am dat înapoi și m-am sinucis.
— Păi tocmai asta dovedește că te recunoști vinovat și că te știi agent informator.

Există inclusă în cuvinte o putoare a uzurii și sălășluiește în fapte o concreteță irezistibilă căreia subtilitatea arguțiilor și complicata gingașă sofistică a motivării nu le pot face față.

Intențiile dramaturgului Paul Raynal (altminteri scriitor de bună calitate și autorul câtorva nobile și frumoase piese) au fost bune, dar croarea lui e totală.

O CONTRIBUȚIE LA PROBLEMA EPIFANIEI

Succesul de necontestat și influența crescândă a unor științe ca semiotica, bionica, cibernetica, informatica nu puteau să nu sfârșească prin a chezăși intrarea în vocabularul teologic a unor termeni popularizați de ele. Mai mult decât atât, au înrâurit până și modul de a pune, și formula problemele.

Un exemplu îl constituie misterul epifaniei, pe care un predicator din ce în ce mai cunoscut și mai apreciat nu se sfiește a-l prezenta într-un limbaj aflat sub controlul teoriei comunicațiilor.

Preotul J.-M. Lustiger, astăzi cardinal – arhiepiscop al Parisului *(Sermons d'un curé de Paris,* ed. Fayard, 1978), vorbind credincioșilor săi despre epifanie începe într-adevăr prin fixarea unor premize nemijlocit legate atât de știința semnelor cât și de știința astrofizică.

S-au întrebat astronomii și fizicienii (dar mai cu deosebire lingviștii) care să fie calea cea mai lesnicioasă pentru stabilirea unor contacte între oameni și eventuale ființe extraterestre (a căror existență în al său *Hexaimeron* Sf. Vasile cel Mare nu o exclude). Camille Flammarion, încă de acum aproape un veac, presupunea că figurile geometriei și demonstrarea grafică a teoremelor geometrice ar oferi baza unui limbaj comun. Alții – soluție comodă, adoptată de mai toți autorii de SF – au imaginat transmisiunea directă a gândului. S-a dat crezare (e tema filmului *Close encounters of the third degree)* și aflării unor anume acorduri sau game în putere a constrânge muzical pe cei de pe farfuriile zburătoare să aterizeze. (Ar fi un caz particular al principiului rezonanței).

Discuția nu e factice. Dacă, în adevăr, există ființe raționale în afara Terrei, găsirea unui limbaj, altfel spus a unui „cod", a unui sistem de semne egal inteligibil ambelor părți este esențială și prealabilă unei apropieri rodnice (fiindcă poate fi pusă întrebarea: nu cumva extrapământenii au încercat să ne „agrăiască", dar noi nu suntem în stare să le receptăm mesajul?)

Pornind, și nu fără curaj, de la aceste date, cardinalul-arhiepiscop Lustiger ne cheamă să reflectăm asupra felului cum a rezolvat divinitatea problema aceasta centrală și teribilă. De vreme ce Dumnezeu este cu totul diferit de făptura creată, de vreme ce între Făuritor și făurit, între cauză și efect, între olar și vas deosebirea nu e de grad ci de natură, de vreme ce pe Dumnezeu nu-L putem defini și înțelege în cadrul categoriilor noastre mintale și al atributelor de care dispune rostirea omenească – ci numai apofatic – , de vreme ce ființează o falie, un hiatus, o soluție de continuitate, o prăpastie între infinit și lumesc și omul nu poate sta de vorbă „față către față" cu Atotputernicul, intrarea în legătură a celor două persoane (divină și umană) reprezintă o problemă dintre cele mai insidioase și mai reale, mai „practice". În Vechiul Testament, Domnul îl cheamă pe om după numele său, îl strigă și acesta răspunde: iată-mă, Doamne. Teologii secolului al XX- lea consideră modalitatea aceasta de comunicare a fi perimată[1] și, întocmai ca Lustiger, caută o soluție adecvată cunoștințelor dobândite în ultimele decenii, metodologiei și logisticei acceptate de noile demersuri ale puterii noastre de judecată. (Nu este, adică, vorba de o „reconsiderare" a situației de fapt și deci a textului scripturistic

[1] Proorocii, e drept, vorbeau și transmiteau mesaje verbale. Să nu se piardă totuși din vedere că în general manifestau simptome perturbatoare pentru o bună recepție: făceau spume la gură, bolboroseau, proferau o metaforică greu inteligibilă și polisemantică. Sfințenia lor era agitată și uneori putea fi asemuită posesiunii de neinițiați.

ori a Sfintei Tradiții, ci de o reformulare în termenii gnoseologiei contemporane).

Ce a făcut Dumnezeu confruntat cu problema intrării în comunicare cu făpturile Sale atunci când a socotit că e momentul să li Se reveleze mai desluși și să le deschidă poarta izbăvirii? A proiectat o soluție pe care Lustiger o caracterizează drept cum mai neașteptată și mai ciudată nici că poate fi (cf. și cp. J. B. S. Haldane: universul e poate nu numai dincolo de puterea noastră de pricepere ci și dincolo de puterea noastră de închipuire). Nu a recurs la formule matematice și nici la O.Z.N.-uri, unde electromagnetice, descărcări de energie ori apariții ectroplasmice provocate de solicitările celor adunați în jurul unor mese fără cuie. Nu a căutat o „cale", un „mijloc", o *teleoperație* oarecare. Nu a lucrat din depărtări, de la distanță, distant cum ar veni.

Spre a înjgheba puntea de legătură, Dumnezeu a făcut un lucru la care nici cu gândul, nici cu rațiunea și nici cu imaginația nu am fi ajuns noi oamenii vreodată: S-a făcut prunc și S-a născut din femeie. Iar mai apoi S-a urcat pe cruce pentru a muri ca un răufăcător.

Era, de fapt, continuă Lustiger (și întreagă această vorbire nițel prețios științifică nu se cuvine a scandaliza pentru că este de perfectă bună credință și trădează numai o slăbiciune a unor teologi catolici pentru adoptarea cât mai nereticentă a terminologiei la zi) singura soluție posibilă, logică și convingătoare, în ciuda aparentei sale desăvârșite absurdități. Oricare alta nu ar fi asigurat o înțelegere deplină, nu ar fi creat o semiotică întru totul limpede pentru om. Ar fi lăsat să subziste o *distanță,* luând aminte împrejurarea că ancheta divină (cercetarea *in vivo,* cât mai neinterferată a vremelnicei) s-ar fi efectuat în temeiul unor informații culese din afară iar nu dintr-o experimentare existențială a „condiției umane", a vieții limitate de spațiu și timp.

Epifania devenind un caz al teoriei comunicațiilor (capitol al informaticii), se cade a constata că rezolvarea hristică a dificultății *(id est:* întruparea) e mai puțin stranie și paradoxală decât s-ar zice. Pentru a stabili o legătură cât mai neviciată de factori tulburători și agenți deformanți externi între A și a, A *devine, se face* a *(Verbum caro factum est).* Soluția aceasta – directă, „economică" și rapidă de nu și intempestivă și, în orice caz, riscantă: totul depindea de consimțământul Fecioarei, A în clipa Bunei Vestiri este (f) a. Mai are un nume: ea se definește și *dragoste.* Într-atâta a iubit Dumnezeu pe om încât pentru a i Se descoperi cât mai nereticent și mai inteligibil S-a identificat cu el, a luat însăși firea lui, S-a supus unei intrafigurări: S-a replămădit om. Chenoza e soluția cea mai *simplă*, poate, cea mai sigură (fără îndoială) deoarece este cea mai completă și mai angajantă, dar nu rămâne mai puțin ingenioasă și cutremurătoare.

Pentru ca să fie absolut convins de sinceritatea, seriozitatea, totalitatea și ireversibilitatea soluției divine era necesar ca identificarea lui A cu el să nu îngăduie omului nici cea mai infimă doză de suspiciune de joc ori trucaj sau și de menținere a unei discontinuități, unei posibile linii de repliere, de retragere. Hristos, de aceea (și e tocmai ce n-au sesizat monofiziții[2] se pleacă și-și asumă cele două situații mai specifice și mai fidele condiției de om. Născându-Se din femeie și murind în grele chinuri, înseamnă – și cuvântul acesta, verbul acesta trebuie luat în accepțiunea sa cea mai precisă, mai semiologică, mai saussuriană – că *smerenia* și *suferința* au fost preferate oricăror alte procedee deoarece sunt cele care nu înșeală, care *nu pot* înșela, care nu

[2] Fantaziaștii, docheții și monofiziții săvârșesc ceea ce Walter Benjamin a numit o eroare semantică. Se mai poate spune că spre a decoda mesajul divin ei întrebuințează un cifru (resp. o cheie) greșit. Nu-i de mirare că le-a scăpat înțelesul mesajului, că l-au „citit" invers, atribuind divinității un joc dublu, de nu chiar un joc, o teatralitate.

permit îndoieli, care certifică identificarea și sugrumă în față orice bănuială. Secretul epifaniei hristice (unde sângele e prețul, unde plata, așadar, se dovedește cu un zapis ce nu poate fi măsluit ori eludat) este desigur chenoza – secretul tehnic. Dar taina lucrării – secretul emoțional – ține de alt domeniu; de al duhului și inefabilului: e dragostea[3].

Numai dragostea poate explica, fundamenta și justifica drumul ales de epifania hristică: nu Mă apropiu de om, nu-l ascult cu atenție, cu bunăvoință, cu solicitudine, nu Mă asemăn lui, nu iau aparență de om, ci Mă *fac om.* Devin rob și Eu. Mă ferec în lanțuri și Eu. Îl vindec pe lepros prin atingere. Mă substitui.

Așa se confirmă, se clarifică, se întăresc din belșug spusele Sfântului Apostol Pavel (I Cor. 13), cum că dintre toate câte sunt cea mai mare și mai trainică este dragostea. Și de ce, la sfârșit, după dispariția nădejdii și a credinței, va rămâne doar ea?[4] Pentru că nesemnificanții, inutilii, pier ca fumul, se topesc ca ceara în fața focului. Pentru că nu mai este nevoie, atunci, de semne comune, de un limbaj, pentru că s-a intrat în faza comunicării directe – fără oglinzi, fără ghicitură, fără coduri, fără posibile de nu și inevitabile erori de transmisie – la nivel de semnificat.

[3] Cf. Virgil Stancovivi, *Filosofia integrării* (București, 1978): relațiile dintre universul necreat și universul creat sunt descrise ca stând sub semnul paterici și iubirii.

[4] Părăsind lumea după împlinirea misiunii Sale, aduce cu Sine stigmatele și crucea, simboluri certe ale tărâmului durerilor și nedreptăților. Corolarul ori teorema-reciprocă a chenozei este îndumnezeirea lui A. Stigmatele purtate de Hristos în cer (și crucea, de care imagistica populară nu îl desparte nici acolo) consfințesc justețea interpretării date la Sinodul de la Calcedon. Prezența crucii în supremele înălțimii, la dreapta Celui ce stă de-a dreapta Tatălui, nu-i incongruentă sau strict sentimentală, e mărturie a faptului că întruparea nu a fost o „aventură", o „trecere prin", ci o deplină contopire și o angajare lipsită de căi de retragere echivalentă cu arderea podurilor în urma trupelor atacante. Domnul Savaot! Hristos Biruitorul!

Cosmosul acum inundat (potrivit teoriei lui Ştefan Lupaşcu), exclusiv de fotoni, se află curăţit de semne.

Iar semnificatul, tâlcul întregii acţiuni (sau tragedii), de la iesle la Cruce, de la Viflaim la Golgota, îl rezumă numai cuvântul acesta de *dragoste,* mai tainic, mai fascinant, mai intraductibil (simţămintelor noastre păcătoase, cugetului nostru corupt, imaginaţiei noastre mărginite) decât oricare altul.

SE VA LUA DE LA VOI
Matei 21, 33-34

Fariseii, firește, au înțeles numaidecât, și saducheii o dată cu ei, încotro bătea pilda lucrătorilor celor răi. Și nici că era greu de tălmăcit o parabolă atât de transparentă. De vreme ce acei cărora le fusese încredințată via (adică le-a fost rezervată revelația și cu strămoșii cărora a fost încheiat legământul) s-au arătat nevrednici de încrederea ce li se dovedise și de misiunea pe care o primiseră, ce altceva putea să urmeze decât înlocuirea lor cu alții în stare a da la timpul sorocit roadele cele bune? Fuseseră uciși proorocii; avea să fie răstignit Fiul. (În text: slugile, moștenitorul). Desigur că via se cuvenea luată de la cei răi și dată spre îngrijire și lucrare altora, mai de nădejde. (Consecința aceasta logică au dedus-o și împricinații).

Cred însă că e în parabola de la Matei, capitolul 21, versetele 33 la 44, vorba și de ceva mai adânc și mai cuprinzător decât – mă exprim în termeni juridici – o simplă novațiune prin schimbare de mandatar. Ne este propusă spre a fi abordată cu emoție însăși teribila și tainica – mai înfricoșătoare și mai greu de pătruns de nu și de conceput dintre toate – problemă a menirii omului (a speciei umane) în univers. Poate că nicăieri în toată succesiunea referatelor evanghelice nu apare Hristos (deși nu-i menționat cu numele) mai vădit în ipostaza Sa cosmică de punct Omega (de ne este îngăduit a folosi vocabularul lui Teilhard de Chardin), de Mediator între zidire și Ziditor.

Rezultă din parabolă – dacă nu ne sfiim a-i da un înțeles mai larg decât cel strict textual – că ni se cere a fi nu numai simpli

semnatari-parteneri ai unui legământ, ca noţiunea închegată în cuvântul ebraic *brit* implică o participare activă, constantă şi caldă la planul divin, asumarea totală a rolului misterios şi imens pe care este chemat omul a-l îndeplini pe acest pământ şi, probabil, dincolo de limitele lui, pe întinsul spaţiilor şi timpurilor galactice. Nu putem sta pasivi ori nepăsători, necum ne împotrivi prin fărădelegi, ne mânji şi compromite prin fapte josnice şi slute, a ne depărta de Atotţiitorul prin calcule interesante, grija de rapida chivernisire şi alte soiuri de jalnice scârnăvii.

Celui ce are i se va da, iar celui ce nu are şi puţinul ce are ori crede că îl are, i se va lua (Matei 25, 29; Marcu 4,25; Luca 8,18 şi 19,26); suntem aşadar trataţi şi răsplătiţi proporţional cu intensitatea părtăşiei ce manifestăm neprofanului (luând aminte la primejdia că deprinzând a ne închina lui Mamona ne vom afunda din ce în ce mai iremediabil în nisipurile mişcătoare ale uscăciunii şi lipsei de apă). Partea noastră nu poate fi decât alături de Tatăl, Care până acum lucrează (Ioan 5, 17) şi de Fiul deopotrivă lucrător; ne sunt cerute, ca şi lucrătorilor din vie, *roade,* altfel spus fapte, acţiuni, conlucrare.

Iar de nu, dacă ne arătăm incapabili şi nevrednici – ori şi ostili, răufăcători, agenţi activi ai răului – treaba nu poate rămâne în suspensie şi de izbelişte, aducerea ei la bun sfârşit va fi luată de la noi şi pusă în mâinile altora. Răspunderea noastră e colectivă, e a întregii specii, în orice caz a celor conştienţi şi aflaţi în situaţia de a putea să determine cursul evenimentelor, a celor care nu pot invoca odioasa scuză „n-am ştiut" ori culpabilul argument „ce-mi pasă mie" (cu varianta: nu sunt păzitorul fratelui meu).

„Lucrarea viei" nu are în vedere doar pe farisei ori saduchei, ci însuşi neamul israelitean, însăşi omenirea, sincronismul activităţii omului cu planul divin, cosmic şi soteriologic.

Nu vreţi voi? Vă depăşeşte rolul în care aţi fost distribuiţi?

Vă copleşeşte măreţia misiunii? Sau vi s-a stins vechea flacără? Aţi pierdut virtutea de altădată? V-aţi rătăcit printre ispite şi aţi căzut în robia patimilor? Ei bine, se va găsi cine să lucreze în numele Meu. Aşa-zisa fidelitate a evreilor faţă de Vechiul Testament e aparentă şi cu totul iluzorie. Când Domnul le spune că dacă ar crede cu adevărat în Moise ar crede şi în EI, pe Care Moise L-a proorocit (Ioan 5, 46), El are în vedere tocmai împrejurarea că acei care s-au înstrăinat de Lege sunt iudeii deoarece resping toate profeţiile (atât de numeroase, de percutante) despre Iisus-Mesia, din Legământ. Tăgăduind profeţiile şi sensul izbăvitor al Vechiului Testament, evreii iar nu creştinii sunt contestatarii autentici ai legăturii cu Predania şi cu Scriptura. Despre Sine, Hristos vorbeşte ca de Unul care nu a venit să schimbe Legea ci să o împlinească, iar din Lege spune că nu va cădea nici o cârtă ori un corn de literă (Matei 49, 8; Luca 16, 17). A face din creştini nişte răzvrătiţi împotriva *Vechiului Testament* înseamnă a săvârşi o profundă eroare de perspectivă, ei sunt Israilul cel nou care duce mai departe misiunea universală a poporului ales, desolidarizându-se de cei care din Lege s-au priceput a reţine exclusiv dispoziţiile formale, cuantificându-le în şase sute treisprezece porunci pozitive şi negative.

Lucrătorilor li se cer roadele viei fiindcă ele reprezintă esenţialul (Matei 7, 16: „După roadele lor îi veţi cunoaşte"). Ei nu numai că ucid pe trimişii Stăpânului (proorocii) şi pe Fiul (Iisus), dar şi trădează cauza viei, menirea şi rostul ei, adică misiunea omului de a înduhovnici viaţa, de a da un sens universului, de a-l face grădina lui Dumnezeu. Din chiar lipsa aceasta a roadelor bune provine acuzaţia îndreptată împotriva iudeilor. Le vor trece înainte bărbaţii din Ninive şi regina de la miazăzi. Îi depăşesc samarinenii (cel milostiv, singurul lepros recunoscător, femeia din Sihar transformată în vestitoare de Hristos-Mesia). Rodirea viei va fi luată de la ei şi încredinţată

altora: „Şi zic vouă că mulţi de la Răsărit şi de la Apus vor veni şi vor sta la masă cu Avraam şi cu Isaac şi cu Iacov în împărăţia cerurilor. Iar fiii împărăţiei vor fi aruncaţi în întunericul cel mai din afară: acolo va fi plângerea şi scrâşnirea dinţilor" (Matei 8, 11-12); „De aceea vă spun că împărăţia lui Dumnezeu se va lua de la voi şi se va da neamului care va face roadele ei" (Matei 21, 43). Şi nu înseamnă referirea la femeia văduvă din Sarepta Sidonului (în casa căreia a fost trimis proorocul Ilie) şi la vindecarea de către proorocul Elisei a sirianului Neeman (în vreme ce erau mulţi leproşi în Israel) tot aluzii clare la caracterul universalist al noii propovăduiri şi la nevrednicia acelor care, ucigători ai trimişilor divinităţii, nu încetau a se făli cu titlul de fii ai lui Avraam şi deţinători exclusivi ai mântuirii? Degeaba vor invoca toţi lucrătorii nedreptăţii vecinătatea lor sau înrudirea lor cu Fiul (Luca 13, 26), li se va răspunde iarăşi: „Nu ştiu de unde sunteţi, depărtaţi-vă de la Mine, nu veţi avea parte de împărăţia lui Dumnezeu, unde se află Avraam, Isaac şi Iacov, veţi fi aruncaţi afară dintr-însa" (Luca 13, 27–28).

Hristos nu a pierdut nici un prilej pentru a-şi afirma solidaritatea cu revelaţia din *Vechiul Testament*, perfecta continuitate cu învăţătura proorocilor şi cu *Tora lui Moise*. El predică în Templu şi în sinagogi, El apără curăţia Templului alungând pe zarafi, El se supune tăierii-împrejur, respectă regula cu privire la dreptul de a prooroci numai după împlinirea vârstei de treizeci de ani, citează de istov Decalogul şi consideră traducerea în fapt a celor zece porunci drept temei al dobândirii vieţii veşnice (Matei 10, 17: „Iar de vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile". Vezi şi Marcu 10, 19–21; Luca 10, 25–29 şi 18, 20–21). Momentul culminant al strânsei legături dintre *Vechiul* şi *Noul Testament*, scena irecuzabilă şi distrugătoare a marcionismului îl constituie desigur prezenţa lui Moise şi a lui Ilie la dreapta şi la stânga Mântuitorului în minunea Schimbării

la Faţă. Atunci şi acolo, pe Taborul ieşit din timp, se vădeşte în modul cel mai neîndoielnic şi caracterul profetic al Legii vechi şi lipsa oricărei soluţii de continuitate între cele două revelaţii, una pregătitoare iar cealaltă împlinitoare.

Doar că însuşirea de fii ai lui Avraam şi ai femeii libere, de primitori ai mesajului divin, de împuterniciţi ai răspândirii cuvântului dumnezeiesc nu este suficientă spre a scuza abaterile grave şi a chezăşui impunitatea după săvârşirea fărădelegilor strigătoare la cer. Zadarnice ajung atunci invocarea ascendenţilor iluştri şi titlurilor măreţe. Însemnătatea nu are obârşie (oricât de nobilă), însemnătate şi realitate au numai faptele, roadele, trăirea. În limbaj pur pragmatic Domnul grăieşte: „După roadele lor îi veţi cunoaşte. Au doară culeg oamenii struguri din spini sau smochine din mărăcini? Aşa că orice pom bun face roade bune iar pomul rău face roade rele... Iar orice pom care nu face roade bune se taie şi se aruncă în foc" (Matei 7, 16–19).

Poporul israelitean – şi acesta e meritul său incontestabil şi nepieritor – a recunoscut pe Dumnezeu când pe acelaşi munte cu două nume, Sinai şi Horeb, i-a vorbit printre fulgere şi tunete lui Moise ori ca adiere de vânt lin şi dulce i S-a arătat lui Ilie. Când însă prin glasul proorocilor l-a chemat la îndreptare, norodul acesta teofor n-a ştiut decât să-i prigonească ori să-i omoare pe purtătorii de cuvânt ai divinităţii. Iar când, asemenea stăpânului viei, Tatăl trimite în lume pe Însuşi Fiul Său prea iubit, urmaşii milostivnicului şi ospitalierului părinte Avraam nu găsesc nimic altceva de făcut decât să-L răstignească pe Acesta, poticnindu-se de piatra de la capătul unghiului, care-i şi zdrobeşte.

Nu se putea ca ucigaşii proorocilor şi ai Fiului, ca făcătorii de rele şi zămislitorii de roade acre să mai continue a deţine monopolul făgăduinţei. Ea urma să treacă (fără a exclude câtuşi de puţin cazurile individuale de păstrare a dreptăţii şi deci a calificativului de „om al lui Dumnezeu") asupra tuturor

neamurilor, pe linia planului divin de mântuire cosmică şi de lărgire neîncetată a cunoaşterii adevărului. Parabola lucrătorilor celor răi ne vorbeşte în cuvinte lesne de înţeles despre părăsirea de către iudei a *Vechiului Testament* (pe care-l înlocuiesc cu *Talmudul* – cod de procedură canonică) şi despre preluarea Revelaţiei dintâi de către creştinism. Litera Legii, iudaismul o păstrează cu o minuţiozitate şi o scrupulozitate (un fel de panică a mărunţişurilor) nu lipsite de dramatism şi îndârjire; dar spiritul Legământului l-au moştenit – prin şi întru Hristos – ucenicii, urmaşii şi credincioşii Săi, care au înţeles că litera omoară iar duhul dă viaţă. A lor este acum via, spre lucrare, rodire şi îmbogăţire. Fie ca ei să se dovedească în adevăr vrednici de misiunea ce li s-a încredinţat, care-i bună şi fericită vestire, dar presupune totodată şi cutremurătoare răspundere.

Ce ne călăuzeşte? *Vechiul Testament* ca proorocie şi preînchipuire a *Noului Testament*, *Noul Testament* ca împlinire şi desăvârşire a celui Vechi, *Scriptura* adică, întreagă, Cuvântul Unuia şi Aceluiaşi Dumnezeu Care mai întâi a dat Legea pe Muntele descoperirii iar apoi a îngăduit săvârşirea jertfei de pe dealul Căpăţânii, spre a ne chema la libertate, a ne mântui şi a ne deschide ochii asupra misiunii noastre fără seamăn pe pământ şi în lume. O! de ni s-ar lumina mintea ca să pricepem, de ni s-ar înzeci puterile ca să putem făptui, de ni s-ar aprinde râvna ca să facem din via aceasta sădită de dreapta lui Dumnezeu preafrumoasa grădină pentru înflorirea căreia S-a urcat pe cruce Fiul Său Cel Unul-Născut.

IV.
PROBET AUTEM SEIPSUM HOMO
– DĂRUIND VEI DOBÂNDI –

IERTAREA

Spre a vorbi cu folos despre virtutea iertării – atât de firească la oamenii din neamul românesc, mereu gata să răspundă afirmativ ba şi cu efuziune, cu mâna întinsă şi un zâmbet prietenos cuvintelor: te rog să mă ierţi – se cuvine a cunoaşte că ea e de patru feluri: l. iertarea greşiţilor noştri, 2. iertarea celor cărora noi le-am greşit, 3. iertarea de sine, 4. iertarea păcatelor şi greşelilor de către Dumnezeu.

Reluând:

1) Iertarea greşiţilor noştri e simplă, elementară şi lesnicioasă. Omul de treabă iartă fără a se lăsa prea mult rugat şi de îndată dă glas magicei formule atât de proprie fiinţei simţitoare şi gânditoare: te iert, Dumnezeu să ne ierte pe toţi. (El ştie că este deasemenea supus greşelii şi cunoaşte ori poartă din fire în adâncul sinei sale textul Sfântului Apostol Pavel: „Nu este drept unul; nu este cel ce înţelege, nu este cel ce caută pe Dumnezeu; toţi s-au abătut împreună, netrebnici s-au făcut; nu este cine să facă binele, nici măcar unul nu este")[1]. Domnul însuşi ne-a poruncit să iertăm oricând şi ori de câte ori va fi nevoie, fără limită; căci ce înseamnă răspunsul dat lui Petru (Matei 18, 20–22) „de şaptezeci de ori câte şapte" altceva decât: de infinit de multe ori, dificil fiind a presupune că omul cel mai nărăvit chiar ne va greşi de patru sute nouăzeci de ori într-o singură zi! Iar în

[1] Rom. 3, 10 -12; Vezi şi Ps. 13, 2-3 şi 52, 3-4.

Rugăciunea domnească iertarea păcatelor de către Dumnezeu e condiționată și pusă în concordanță cu prealabila iertare a greșiților noștri, devine – cum spune limbajul matematic – funcție a capacității insului de a-și ierta semenii.

Felul acesta direct, limpede și ușor de iertare implică totuși două adaosuri:

a. Nu putem ierta decât răul făcut nouă personal, nu altora. Când un frate al nostru e nedreptățit, insultat, lovit, ocărât, înșelat nu avem nici o cădere a ierta, noi, pe făptașul răului. Cu atât mai puțin când nu mai e vorba de un individ ci de un grup de oameni ori de o colectivitate întreagă. Dacă o asemenea colectivitate ori o națiune ajunge a fi obiect de discriminări de orice natură, dacă e prigonită, sărăcită, batjocorită, mințită, năpăstuită, împilată ș.a.m.d., ne este oprit a ierta în numele ei, nu avem calitatea de a o face.

Nicolae Iorga, nu numai neîntrecut istoric dar și cugetător adânc, era convins de lucrul acesta, afirmând și el că fiecare poate ierta numai răul făcut lui însuși, nu altuia ori altora.

b. Nu ajunge să ierți, mai e neapărat nevoie să și uiți. Iertarea neînsoțită de uitare nu înseamnă nimic, e vorbă goală, vorbărie, flecăreală, amăgire și mască a ținerii de minte a răului. Am cunoscut un preot, om de mare ispravă (mi-a fost cândva duhovnic), părintele George Teodorescu din București. Obișnuia să spună enoriașilor săi: „Vin la mine bărbați ori femei și grăiesc: de iertat îl iert sau o iert, dar de uitat nu pot uita. Le răspund: zici că ierți dar că nu poți uita. Prea bine. Ți-ar plăcea însă, după ce te voi fi spovedit și-ți voi fi pus patrafirul pe cap și voi fi rostit: te iert și te dezleg, să vezi că sare Hristos de colo și-mi strigă: l-oi fi iertând sfinția ta dar să știi ca Eu unul nu-l uit. Aud?".

În romanul său *Madeleine Ferrat,* Emile Zola închipuie groaznica imagine a unei păcătoase pe care Iisus o iartă dar Dumnezeu-Tatăl nu, pentru că nu uită nimic. Lucrarea aceasta (a

minții scriitorului francez influențate probabil de marcionism) ne întărește parcă și mai mult în convingerea că iertarea e lipsită de valoare și farmec și putere izbăvitoare (și nu face, pentru a vorbi mai pe șleau nici doi bani și nici cât o ceapă degerată) dacă nu i se alătură uitarea.

Că uitarea e mai anevoioasă decât iertarea nu încape iarăși dubiu. E cu adevărat grea. Dar nu-i oare întreg creștinismul greu? Cei care vin la Hristos, neluând aminte la paharul pe care l-a băut (paharul amărăciunii, și până la fund) și la botezul cu care S-a botezat (moartea pe cruce) dau dovadă că nu știu cărui Dumnezeu se închină și în ce obște se află. Desigur că uitarea e grea, precum greu îi este oricui să-și iubească vrăjmașul, să întindă obrazul stâng după ce i-a fost lovit cel drept, să nu păcătuiască nu numai cu fapta ci nici cu gândul, să aducă la îndeplinire toate atât de subtilele și radicalele porunci ale *Predicii de pe Munte* și, în general, tot ceea ce Domnul cere de la acei care se țin și cutează să se numească ucenicii Lui.

2. Iertarea celor cărora noi le-am greșit pare a fi un paradox, de nu un sofism, și ar constitui o contradicție, o formulare absurdă. Cum oare am ierta *noi* pe cel de către noi vătămat? Nu-i limpede ca lumina zilei că *lui* îi incumbă a ne ierta, eventual, pe noi?

Și totuși, formularea nu e greșită ori forțată și nu încape îndoială că de tot gingaș ne este a ierta pe cei cărora noi le-am greșit, adică pe acei cărora le-am dezgolit și dezvăluit toată nimicnicia, sluțenia sufletească, nerozia, răutatea, necinstea, sălbăticia, perfidia, nestăpânirea, josnicia, bădărănia ori netrebnicia noastră. Pe cei în prezența cărora ne-am deșertat străfundurile tulburi ale subconștientului, ne-am dat arama pe față și poalele peste cap, ne-am făcut de basm, de ocară și de minune, îi urâm. Nu lor ne-am arătat cu înfățișarea noastră cea mai murdară și mai ticăloasă? Nu-i nevoie de prea rafinată

psihologie pentru a înţelege că de mult mai multa ruşine şi ciudă avem parte cât priveşte pe cei cărora le-am greşit noi decât în privinţa celor care ne-au greşit nouă, care s-au compromis *ei* în prezenţa noastră.

Să ne fie îngăduit, în această ordine de idei, a ne referi la o veche piesă de teatru a dramaturgului, francez Eugene Labiche. Nu-i decât o candidă comedie profană, cuprinde totuşi o învăţătură utilă. Eroul piesei, înstăritul părinte al unei frumoase fete, întâlneşte la o staţiune de munte pe cei doi tineri care deopotrivă râvnesc la o căsătorie cu fiica sa. Tatăl pe nume Perrichon – alunecă în timpul unei plimbări şi era cât pe aci să se prăvălească într-o prăpastie dacă nu-i întindea o mână salvatoare unul din tineri. E, acesta, acum sigur că el va fi alesul, în calitatea lui de binefăcător al familiei. Dar domnul Perrichon nu se grăbeşte deloc a şi-l face ginere, ba şi caută – în vanitatea sa rănită – să minimalizeze fapta salvării, afirmând că se şi agăţase de un arbore, că aşa-zisa prăpastie nu era decât o groapă, că e de felul lui agil... Celălalt candidat, mai isteţ, simulează atunci un accident, dându-i domnului Perrichon prilejul de a se dovedi vajnic salvator de vieţi omeneşti. El va fi alesul!

Cazul domnului Perrichon, credem, ne înlesneşte a înţelege cât de mare este efortul cerut pentru iertarea celor cărora le-am greşit, cât curaj şi hotărâre ni se cere pentru a-i privi drept în ochi, a le solicita indulgenţa, a nu le purta pică, a nu transfera asupra lor printr-un ciudat complex, dar şi logic proces psihanalitic necazul şi stinghereala care ne copleşesc.

3. Grea este iertarea rubricată sub numărul 2, însă mai greu ne este a ne ierta pe noi înşine. Iertarea aceasta de sine reprezintă probabil etapa care implică efortul cel mai penibil şi mai susţinut întru biruirea poftei de înfrângere şi de adăpostire în deznădejde sălăşluitoare în tot omul păcătos, prototip al defetistului integral.

După ce ne-am căit amarnic, ne-am mărturisit fără reticenţe, ne-am împlinit canonul, am făcut penitenţă, ne-am cerut din inimă, suflet, şi cuget iertare, şi am vărsat lacrimile ispăşirii, urmează ca, în deplină smerenie şi nu fără cutremur, să ne iertăm pe noi înşine. Psalmul 50, desigur, ne îndeamnă să ne cunoaştem fărădelegea şi vrea să ne fie păcatul nostru pururea în faţa noastră. Iată un sfat admirabil. Dar păstrarea, aceasta a păcatului în cugetul nostru să nu înceapă a dospi şi a se preface în izvor de înveninare a sinei şi de cădere în obidă pentru care nu există leac. Amintirea vie a păcatului poate fi salutară; nu-i mai puţin adevărat că poate declanşa otrăvirea lentă a conştiinţei. Scriitorul francez creştin Georges Bernanos pune pe drept cuvânt accentul asupra acestui soi de iertare cu atât mai anevoios de adus la împlinire cu cât vine în contradicţie cu învârtoşarea inimii noastre şi cu funciara noastră răutate. Suntem atât de răi şi de învârtoşaţi cu inima încât, ferecaţi în limitele orizontului nostru strâmt şi îmbâcsit, abia de ne putem închipui că există putinţa iertării. Ne asemănăm unor troglodiţi pe care nu-i poartă gândul până la conceperea marilor palasuri presărate pe întinsul lumii contemporane.

4. De aceea chiar, trecând la al patrulea aspect al iertării, ne pomenim atât de puţin pregătiţi a crede că Dumnezeu ne va ierta păcatele oricât de sinceră şi de fierbinte ar fi căinţa noastră. Dumnezeu, din fericire, e nespus mai bun decât noi şi e întotdeauna dispus a ierta. Omului însă, prea puţin înclinat prin însăşi firea lui căzută a crede în bunătatea altora şi prea puţin pornit a se ierta nici pe sine, îi trebuie un efort considerabil ca să creadă cu adevărat în posibilitatea ştergerii depline a păcatelor sale. Vechea perspectivă a talionului şi a compensaţiei mai dăinuieşte în cugetul său, împotrivindu-se învăţăturii lui Hristos, care nu pentru cei sănătoşi, drepţi şi buni a venit în lume ci pentru cei păcătoşi. În *Vechiul Testament*, Dumnezeu i Se dezvăluie lui

Moise numai ca legiuitor şi aspru judecător; Hristos desăvârşeşte revelaţia şi ne descoperă Sfânta Treime făuritoare, mântuitoare şi mângâietoare, adică pe Dumnezeul îndurării.

De nici un folos nu ne este a crede că Hristos e Mântuitorul dacă nu credem tot atât de puternic, fiecare, că şi *pentru mine* a venit, ca să mă mântuiască pe mine, ca Mântuitor *al meu.*

Unora li se pare, poate, că păcatele săvârşite de ei întrec până şi capacitatea iertătoare a lui Dumnezeu. Întrucât gândul acesta îşi are obârşia în teama de Domnul, în umilinţă, scrupul şi delicateţe a conştiinţei, e tămăduitor şi bun. Dacă însă e pricinuitor de îndoială ineficacitatea pocăinţei, în puterea şi bunătatea lui Dumnezeu – ca pentru Iuda, şi e deci temei al deznădejdii – se transformă în păcat care strigă la cer, adevărul fiind că nu se află păcat a cărui virulenţă să poată frânge iubirea de oameni a Ziditorului. Pe de altă parte, mai înseamnă a trece peste foarte precisele cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel de la I Cor. 6, 9–11, care dau categoric soluţia problemei: „Nu ştiţi, oare, că nedrepţii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu? Nu vă amăgiţi: nici desfrânaţii, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiţii, nici furii, nici lacomii, nici beţivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu. Şi aşa eraţi unii dintre voi". Până aici textul e constatator şi rece. Imediat însă tonalitatea se schimbă şi apare făgăduinţa iertării dacă s-a ivit căinţa. Metanoia răstoarnă situaţia şi deschide orizontul mântuirii: „Dar v-aţi spălat, dar v-aţi sfinţit, dar v-aţi îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi în duhul Dumnezeului nostru."[2]

Poate că e bine să ne aducem cât mai des aminte de cuvântul Sfântului Isaac Sirul: „Nu huliţi spunând că Dumnezeu e drept"!, cuvânt la prima vedere paradoxal şi scandalos, în fapt profund

[2] Vezi şi Efes. cap. 2 şi 5, 5–8

ortodox şi adevărat, şi neavând de ce ne sminti. Căci dacă Dumnezeu ne va judeca numai după dreptate, suntem cu toţii pierduţi, nici unul nu va ieşi izbăvit dintr-o judecată exclusiv dreaptă şi contabilă[3]. Dumnezeu care – din dragoste pentru făpturile Sale – nu a fost drept îngăduind să moară pe cruce Acel Nevinovat, nu este, spre fericirea şi nădejdea noastră, drept în înţelesul straşnic şi neînduplecat al termenului. Dumnezeul nostru – Sfânta Treime – e Dumnezeul milei, care e un sinonim al „nedreptăţii", adică al unei dreptăţi mai adânci, mai cuprinzătoare, mai tainice, unei dreptăţi de ordin superior. În mila Sa nespusă, Dumnezeu (despre care s-a spus că din douăzeci şi patru de ore stă pe tronul dreptăţii numai una, iar celelalte le petrece pe tronul milostivirii) poate şi voieşte să ne ierte şi să ne mântuiască.

A ierta este în esenţă un atribut dumnezeiesc (iertarea omenească apărând în consecinţă ca încă o probă a prezenţei suflului divin în făptură). Singur Hristos poate, ca dintr-o ştersătură de burete, curăţa o întreagă tablă neagră plină de păcate, poate albi pelicula pe care s-au înregistrat toate faptele şi gândurile rele ale unei vieţi omeneşti. Străduindu-ne a ierta şi învăţându-ne a practica şi iertarea sub formele ei mai subtile (pe cei cărora le-am greşit noi, pe noi înşine după ce ne-am căit cu adevărat), ne apropiem de înţelegerea iertării divine. Nu de judecata lui Hristos se înspăimântă Marcel Jouhandeau, ci de a sa proprie: de-ar fi după mintea obtuză, învârtoşarea inimii şi îndârjita sa meschină răutate de om, el singur pe sine s-ar osândi. De iad, mai degrabă bunătatea şi mărinimia Domnului ne feresc decât vrerea noastră. Greu accesibilă ne este nobleţea supremă a

[3] Psalm 129. 3–4: „De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?"; Psalm 142, 3: „Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni din cei vii nu-i drept Înaintea Ta".

iertării. Şi misterul stă tocmai în aceea că puterea de sus prin milă şi har scoate făptura din întunecimea încrâncenării şi-i descoperă lumina de pe Golgota, neîngrădită, infinită, biruitoare a beznei. Să deprindem a crede în iertare, a îndrăzni să credem aşa, să ne rugăm a fi tămăduiţi de neîndrăzneală. Să ne deprindem a nu deznădăjdui ca Iuda – care n-a crezut nici că Hristos e de-ajuns de bun ca să voiască să-l ierte şi nici destul de puternic pentru a putea să-l ierte – ci a-l urma pe Sfântul Apostul Petru care s-a căit, a plâns amarnic şi nu s-a îndoit de voinţa iertătoare a Învăţătorului său. Să nu pierdem nici o clipă din vedere că nu mai suntem sub neînduplecata Lege, că suntem sub har, adică sub milă şi bunăvoinţă. Cele trei feluri de iertare omenească să ni le însuşim aşadar netemător; în cea dumnezeiască să avem nestrămutată încredere. Ele, laolaltă, alcătuiesc un tot inseparabil, stau la însăşi temelia credinţei creştine şi ne îngăduie a nădăjdui în *sfânta milostivnica nedreptate* a Domnului, acum şi-n ceasul judecării noastre. Amin.

DOMNUL A VENIT SĂ NE MÂNTUIASCĂ ŞI SĂ NE SCANDALIZEZE

Pe cât este de sigur şi de limpede că Domnul a venit să ne mântuiască (Ioan 12, 47: „N-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea"), pe atât este de logic şi de raţional a deduce din toate faptele şi învăţăturile Sale că a venit cu bună ştiinţă şi cu tot dinadinsul, să ne scandalizeze. Faptul însuşi al întrupării lui Dumnezeu este un imens scandal şi poate mai greu de conceput şi de asimilat pentru mintea noastră decât orice altceva. Şi nu numai că Dumnezeu ia trup de rob, dar mai şi alege drept loc al sălăşluirii Sale pământeşti o ţărişoară neînsemnată şi învinsă şi, acolo Se naşte într-o familie dintre cele mai simple, în casa unui oarecare teslar (meşteşug pe care îl va practica şi El). Condiţiile acestea ale întrupării[1] au produs firească uimire şi scandal. „Au nu este Acesta teslarul, fiul Mariei şi fratele lui Iacov şi al lui Iosif şi al lui Iuda şi al lui Simon? Şi nu sunt, oare, surorile Lui aici la noi?" (Marcu 3, 3; *id.*: Matei 13, 55-56; Luca 4, 22; Ioan 6, 42). Înşirarea numelor bărbăteşti şi folosirea unui diminutiv au drept scop accentuarea caracterului exorbitant al pretenţiilor mesianice ale unui ins bine înfipt în realitatea imediată; numele femeieşti, potrivit obiceiului oriental, sunt trecute sub tăcere. Scandal deopotrivă de cutremurător e şi atât de mult repetata revendicare a calităţii de Fiu al lui Dumnezeu.

[1] Şi zeii păgâni luau chip omenesc însă numai temporar şi totdeauna îngrijindu-se de onorabilitate.

Putea fi pentru monoteismul strict al iudeilor pretenție mai strigătoare la cer și mai vrednică de caracterizat drept hulă? Domnul însă nu șovăie măcar o singură dată și neîncetat Se proclamă Fiu al Atotputernicului. Își aroga capacitatea de a ierta păcatele (atribut dumnezeiesc) și Se descrie pe Sine a fi una cu Tatăl ceresc.

Printre ce fel de oameni Și-a petrecut Domnul viața pământească? Nu printre cărturari (El Însuși nu a fost mare cărturar), nu printre nobili, bogătași, oameni aleși ori oameni curați și drepți (Iosif din Arimateea, Nicodim, Iair sunt excepții), ci mai vârtos printre oameni foarte simpli (pescari, mici slujbași), samarineni (norod nesuferit iudeilor și din belșug disprețuiți), păgâni (adică spurcați), lunatici, vameși (colaboratori ai ocupantului, așadar vânzători de neam), demonizați, desfrânați și desfrânate, dezmoșteniți ai soartei, cerșetori, bolnavi. Și cu precădere bolnavi de boli respingătoare și urâcioase: femei cu scurgere de sânge, leproși, idropici, slăbănogi, paralizați, epileptici, orbi, muți, ciungi, șchiopi, paludici, oamenii cei mai scârbavnici ce pot fi pleava și drojdia societății, proscrișii din rândurile lumii cumsecade, normale și respectabile. Nu numai că-i frecventează pe samarineni (parcă n-ar fi destul!), dar mai e în bune relații și cu dușmanii principali ai neamului, cu romanii cotropitori! Îi ascultă cu atenție pe ei și îi vindecă pe slujbașii lor! Zeloții, desigur, tremurau de indignare, mânie și dezamăgire. Ei, care-și puseseră atâta nădejde în El! Trădător al cauzei naționale îl socotesc de la un moment dat încolo, înregistrând cu scârbă și îngrozire declarațiile pacifiste, elogiul blândeței nediscriminatorii, propovăduirea milei, resemnării, compasiunii generale, principiul întoarcerii celuilalt obraz, indiferentismul politic.

Fariseii, firește, vor fi fost cei mai scandalizați. Hristos nu pierde nici un prilej pentru a-i înfrunta, zi de zi, ceas de ceas,

parcă, pas cu pas. Pe cine? Pe deținătorii predaniei, pe vajnicii *Domini canes* ai vremii, pe vigilenții Legii lui Moise, pe cei care în toate puneau litera deasupra duhului. „Neam viclean și desfrînat" îi numește. Refuză să le dea semn, îi contrazice, îi critică cu asprime, îi ironizează. Îi învinovățește de învârtoșarea inimii, îi face „fățarnici" (trebuie să-i fi durut, era un adevăr care nimerea în plin), le istorisește pilda lucrătorilor celor răi din vie și pe a lucrătorilor din ceasul al unsprezecelea care deși n-au dus greutatea zilei și arșiței primesc tot atâta ca și cei din ceasul întâi, le pomenește de piatra pe care nu au luat-o în seamă ziditorii și totuși ajunge în capul unghiului. Le mai zice și altele la fel de necruțătoare: că acei de pe urmă vor fi întâi și cei dintâi la urmă, că mai ușor le va fi Sodomei și Gomorei în ziua Judecății decât cetății care nu-i va primi pe ucenicii Săi. Și nu Se sfiește să răstoarne firească, tradițională ierarhie: „Care dintre voi vrea să fie întâiul să vă fie vouă slugă". (Acestea sunt spuse ucenicilor, însă bate șeaua să priceapă iapa). Pilda lucrătorilor din vie (Luca 20, 9 și urm.) le va fi pus capac la toate. Nici că era nevoie să fie fariseii tare deștepți pentru a pricepe încotro țintește parabola și cui îi este ea menită: „Lucrătorii vor fi pierduți, iar via va fi dată altora". Aluzia era clară ca lumina zilei. Și „ei au înțeles că Iisus spusese pilda aceasta pentru ei". Le rupea gura cu răspunsurile Lui înțelepte și le dejuca toate ispitirile, tertipurile, ambuscadele. Diatriba cea mare (Matei 23, 13–39) le va fi spulberat orice iluzie asupra unei posibile înțelegeri, îmbunări ori ademeniri. (Căci de ce îl tot urmăreau și-I ieșeau în drum și-L pofteau la masă și nu-L slăbeau din ochi? Pentru a-L iscodi, a-L ispiti și a-L supraveghea, desigur, dar și pentru a încerca să și-L apropie, cred, a-L recruta, cum se va spune mai târziu). Diatriba este echivalentul desavârșitei rupturi a oricărei punți de legătură.

Călăuze oarbe, orbi, morminte, morminte văruite, ucigași, șerpi, pui de vipere (precum fuseseră – *inter alia* – calificați), au

mai fost nevoiți să asiste și la scena ungerii cu mir care i-a usturat până-n străfundul rărunchilor[2]. Dublu scandal: că a primit ca o desfrânată să se apropie și să se atingă de El; că a încuviințat să fie risipit un mir prețuit la trei sute de dinari în loc de a porunci să fie vândut și banii să se împartă la săraci. Virtutea: peste poate de ofuscată; zgârcenia (ori, mă rog, grijulia simțire gospodărească) sfruntată! (Fost-au una, ori două, ori trei femei păcătoase care au uns pe Domnul cu mir? Problema, aici, nu are importanță. Textele de la Matei 26, 6-13; Marcu 14, 3-9; Luca 7, 36-50; Ioan 12, 3–8 permit interpretări felurite. Mai verosimil este că au fost două. Oricum scena a zguduit și virtutea fariseilor și băneasca socotință a ucenicilor, și, suntem în drept a prezuma, a tuturor ipocriților înveșmântați în moderație și raționalitate).

Saducheii nu fură mai cu milă ori condescendență tratați. Că Iisus vestea Învierea nu i-ar fi supărat din cale afară, îi tolerau pe farisei care de asemenea credeau într-însa. Dar Îl priveau ca pe un nesupus, de nu ca și pe un răzvrătit. Le displăcea și faptul că-l respinsese pe tânărul bogat și că decretase că greu îi va fi celui avut să intre în împărăția cerurilor; ba mai dăduse și nenorocitul acela de exemplu, atât de expresiv, al cămilei și al urechii acului. Iar când saducheii, arhiereii și cărturarii se mânie de strigătele: „Osana Fiului lui David", Iisus ce găsește de cuviință a le răspunde? „Au niciodată n-ați citit că din gura copiilor și a celor ce sug Ți-ai pregătit laudă?". Iată-i pe ei, cele mai cinstite obraze ale țării și neamului, așezați mai prejos de prunci și de sugari! (Și Matei 11, 25: „Căci ai ascuns acestea de cei înțelepți și le-ai descoperit pruncilor".) Îndeajuns pentru a le stârni năduful și obida.

[2] Piatră de poticnire a fost scena și pentru ucenici; Mat. 26, 9; Marcu 14, 4–5; Ioan 12, 4–5.

Pe cărturari îi va fi stingherit fericirea întâi care chezășuiește biruința celor săraci cu duhul și-i va fi nemulțumit și disprețul învățătorului pentru subtilități și interpretări talmudice (deși ar fi trebuit să-și dea seama că nu fieștecine ar fi venit să împlinească Legea făcând asimilări atât de rafinate și de adânci ca aceea dintre săvârșirea păcatului cu fapta și a păcatului cu gândul). Întreaga Predică de pe Munte e o mărturie de înaltă ascuțime etică și de pătrunzătoare perspicacitate psihologică. Dar de ce ne-ar mira smintirea saducheilor, bătrânilor, cărturarilor și fariseilor când însăși familia (după trup) a Domnului Îl socotea ieșit din minți? (Marcu 3, 21) Când și discipolii ori simpatizanții au trecut prin momente de îndoială și s-au simțit covârșiți de „greutatea" cuvintelor auzite, unii încetând chiar de a mai umbla cu El (Ioan 6, 60 și 66).

Alt mare scandal e răstignirea: spectacolul divinității pironite pe lemnul batjocurii și blestemului. Rușinoasa, infama, ticăloasa moarte prin spânzurare pe lemn, după ce omul a fost bătut, pălmuit, biciuit, scuipat, încununat cu spini și îmbrăcat în derâdere cu hlamidă roșie (cu „purpură mincinoasă"). Iată-L pe Fiul lui Dumnezeu, acoperit, de răni, sânge și vânătăi, atârnat între doi tâlhari, redus la cea mai abjectă condiție rezervată corpului omenesc! Scandalul răstignirii (și al lecției: *iată omul)* e întrecut doar de al euharistiei: dacă nu veți mânca Trupul Meu și nu veți bea Sângele Meu... Scandalul cufundării actului celui mai spiritual ce poate fi (comuniunea cu Dumnezeu) în acte atât de prozaice, de elementare, de strict lumești ca mâncarea și băutura! Ba și în mâncarea de carne de om și în adăparea credinciosului cu sânge omenesc. Cât se vor fi cutremurat cei ce au auzit îndemnurile acestea solemne și atroce (și nu numai dintre adversari), cum li se vor fi părut – și nu încape îndoială că așa a fost – ca o incitație la antropofagie!

Apoi sâmbăta atât de venerată de iudei, numită *malcat sabat*, sâmbăta regină. Sâmbăta călcată, disprețuită, sfidată. Ba Iisus Se proclamă pe Sine Domn al sâmbetei (Matei 12, 8). Apoi mâncarea și băutura în general: un prooroc care se recunoaște a fi „om mâncăcios și băutor de vin" (Matei 11, 19) și ai cărui discipoli nu țin post, de mirare este că s-a pomenit acuzat a scoate demonii cu ajutorul domnului demonilor? Aprobă irosirea (mirului); bea, mănâncă, înmulțește vinul, nu-și spală mâinile, se arată sever cu drepții și mai mult decât îngăduitor cu păcătoșii, socotește pe samarineni a fi mai buni decât evreii, în pilda cu cei zece leproși vindecați singurul recunoscător e un samarinean, în pilda cu samarineanul milostiv preotul și levitul ies făcuți de ocară. De destăinuit cui Se destăinuiește? Unei femei samarinence (dublu scandal) și unui cerșetor orb! Dar mai presus de orice Se identifică cu Tatăl (Ioan 5, 18), Se face deopotrivă cu Dumnezeu. Eu sunt ușa oilor, zice, Eu sunt Păstorul cel Bun, Eu sunt Calea, Adevărul și Viața, Eu sunt pâinea vieții, Eu sunt învierea și viața, Eu și Tatăl Meu una suntem! Câtă nemărginită trufie și, pe de altă parte, câtă nesăbuită, exagerată umilință. Spală picioarele ucenicilor (și Petru era gata-gata să se sminteaască), Se lasă răstignit și ucis (și călătorilor către Emaus nu le-a lipsit mult să treacă de la tulburare la deznădejde). Motivările acestea din urmă, legate de umilință, n-au putut fi invocate decât pe Golgota, dar celelalte nu s-a putut să nu-i atâțe pe complotiștii direcți ori indirecți ai asasinatului. Și apoi toate vorbirile acelea în dodii ori referirile atât de transparente și hulitoare ori jignitoare pentru autoritățile constituite... Nu! până când vom mai răbda? Singura soluție este să-L omorâm.

Dar mai sunt și alte scandaluri, poate mai mici (unele), poate la fel de grave (altele). Nepăsarea față de cele lumești, cinstite și raționale (cum ar fi averea, grija de casă, de țarină, de rude, de morți, de împărțirea moștenirii...), discreția întinsă mult prea

departe, aproape bolnăvicioasă, pasivitatea absolută față de treburile naționale și sociale... Predica de pe Munte ce e de nu o apologie gândită anapoda, sunt puse cu sus-n jos toate cele, parcă spre ciuda și revolta oamenilor cu scaun la cap... Călcarea sistematică a sâmbetei; tonul insultător față de arhierei („Vă rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu" – Matei 22, 29); aforismul atât de îndrăzneț, de ciudat: celui ce are i se va da, dar de la cel ce nu are și ce are i se va lua (Matei 13, 12; Marcu 4, 25; Luca 8, 18); nesocotirea îndărătnică a datinei, considerată cu dispreț și-n treacăt parcă: „porunci omenești" (cum ar veni: fleacuri! *nugas*!). Auziți oameni buni, cică averea, casa, țarina, familia, judecățile, înmormântările ar fi nimicuri, mofturi!... Iar noi, pasămite, strecurăm mărarul, chimenul și izmă, iar spălarea mâinilor și paharelor și ulcioarelor ar fi cine știe ce păcat! Și câtă intransigență: lăsați toate baltă, nu-ți rândui casa, nu-ți îngropa tatăl, ci – acum, chiar în clipa aceasta – urmează-Mi Mie! Iar orașele noastre, Horazimul, Betsaida, Capernaumul puse mai prejos de Tir, de Sidon, ba și de Sodoma, de Ninive!... Iar sufletul și-l pierde acela care nu merge după El și numai care și-l pune pentru El îl va câștiga. Nu, hotărât lucru, numai uciderea Lui ne poate scăpa de atâtea sminteli!

Verbului *a scandaliza* dușmanii Domnului i-au dat numai înțelesul primar, de ultragiu adus ideilor și instituțiunilor celor mai venerabile. Ei nu au fost în stare să sesizeze scadalul ca pe o metodă pedagogică și terapeutică, analoagă procedeului numit *satori* în doctrina zen și care se tâlcuiește: șoc. De *acest* scandal S-a folosit Domnul, cu această „iarbă amară" a vrut să-i vindece pe neînțelegători, să-i cheme pe toți oamenii la o înțelegere de ordin superior.

Totuși nu numai pe saduchei, pe farisei și pe alții *ejusdem farinae* i-a scandalizat Domnul, lovind în fățărnicia, aroganța, îndârjirea și orbirea lor. Și pe noi – *mai ales pe noi* – a venit să ne

scandalizeze, să ne tulbure, să ne scoată din neîngrijorare, din facile certitudini, chietudine tâmpă, idei de-a gata, prejudecăţi stupide şi vajnice îngrădiri. *Să ne trezească* şi asta cu mult *înainte de Kant, să ne poftească nu? să ne oblige la un examen critic* al vieţii, al fiinţei noastre, al rostului nostru în lume; să ne scoată (pe adversari şi pe învăţăcei, deopotrivă, căci pildele şi imprecaţiile au o valabilitate generală) din părelnicii, să ne pună faţă către faţă cu problemele finale ale existenţei. Să ne smulgă, cum spune Albert Camus, dintre mărunţişuri şi nimicuri (ex.: dacă pământul se învârteşte în jurul soarelui ori invers) şi să ne cheme la cele serioase şi importante şi decisive: (Ce este viaţa, ce este moartea, cum să dobândim fericirea, cum putem convieţui cu semenii noştri, cum ne putem izbăvi...). Să ne trezească, să ne zgâlţâie, să ne scuture, să ne cutremure, să ne supună unei serii de şocuri, să efectueze prin noi şi cu noi o adevărată operaţie kantiană de extragere din aparenţe *(Scheinbare)* a esenţei *(Ding an sich),* a adevărului. Prin şoc (scandal) de la întuneric şi confuzie la realitate şi lumină.

Şi cum vom cunoaşte, noi creştinii, noi ciracii şi urmaşii celor care din prima clipă au crezut în El, cum vom cunoaşte că o faptă, o acţiune, o purtare, un gând al nostru este sau nu creştinesc?

Cum? După *gradul de scandal* al faptei ori gândului aceluia. Cu cât va fi mai scandalos faptul ori gândul cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că e creştin. Iar de nu va fi decât foarte puţin sau deloc scandalos putem fi încredinţaţi că nu-i decât foarte puţin ori deloc creştinesc. Entropia se defineşte ca mărimea care exprimă sorţii de trecere a unui sistem de la o stare mai puţin probabilă la o stare mai probabilă. Aşa şi creştinismul: gradul de scandalozitate (de pot spune astfel după modelul propus de substantivul periculozitate) e cel determinat. Cu cât acest grad e mai ridicat cu atât mai creştinească este fapta. Dacă, bunăoară, răspund fratelui meu: „Acum nu pot să te ajut, e vremea

rugăciunii", zicerea mea nu-i câtuşi de puţin scandaloasă, e cuminte şi dovedeşte evlavie. Dar numai creştinească nu-i. Dacă judec: mai degrabă renunţ la dulceaţa slujbei decât să nu-mi ajut fratele, să-l las singur şi de izbelişte în necazul lui, să nu-mi fie milă de el, poate provoc scandal şi smintesc pe vreun fariseu, dar mă port creştineşte. Dacă mă aflu în extaz şi nesocotesc nevoia unui bolnav, dau poate dovadă de mare pietate, dar nu-s creştin! Ci – precum rostesc Ruysbroek şi Meister Eckhart (ori şi alţii) – dacă ies degrabă din extaz, îi pregătesc bolnavului o supă şi i-o servesc, nu-mi pasă de scandal deoarece dau ascultare învăţăturii lui Hristos şi-mi iubesc fratele ca pe mine însumi ori şi mai mult. Dacă arhiepiscop fiind, când izbucneşte războiul civil, rămân liniştit în catedrala mea şi mă rog, dau impresia de om înţelept şi cuminte. Şi nu-mi împlinesc datoria. Dacă însă, monseniorul Affre numindu-mă, ies în iunie 1848 din bazilica Nôtre-Dame din Paris şi încerc să împac părţile în luptă, postându-mă între baricade, risc să fiu ucis – şi chiar sunt ucis – însă cunosc că mi-am făcut scandaloasa mea datorie de creştin şi de preot, căci locul păstorului este alături de turma sa. Dacă, a raţionat Sf. Ierarh Nicolae, am întâlnire cu Dumnezeu şi urmez pilda însoţitorului meu, a Sfântului Casian Romanul, şi nu mă opresc să-l ajut pe ţăranul acesta a cărui căruţă s-a împotmolit în glod, nu-mi pătez mantia şi mă prezint în timp şi cuviincios la întâlnire. Dar eu voi face întocmai ca samarineanul cel milostiv, îl voi ajuta pe ţăran, măcar că-mi murdăresc de tot îmbrăcămintea şi că întârzii. Iar la înfăţişarea lor înaintea lui Dumnezeu, ce s-a petrecut? Pe cine a lăudat Domnul? Nu pe Casian cel imaculat, ci pe Nicolae, al cărui nume va fi cel mai popular, în vreme ce al celuilalt va fi purtat de un om la zece mii – cel mult.

„Fericit este acela care nu se va sminti întru Mine", grăieşte Domnul. Noi nu ne-am smintit şi nu ne-am scandalizat de surprinzătoarele Lui acţiuni şi declaraţii, noi am intuit caracterul

lor mântuitor. Noi, spre deosebire de farisei, am înțeles ce fel de „scandal" a ținut Hristos să iște. Nu spre pierzanie, ci spre zidire. Spre înțelepțire, nu spre înșelare. Spre luminare, nu spre zăpăcire. Pentru noi ciudatele reacții ale lui Hristos în fața păcătoșilor și păcătoaselor (și nu mai puțin ciudatele apostrofări ale „drepților", purtările și răspunsurile Sale întotdeauna surprinzătoare, neîntrerupt opuse celor la care ne-am fi putut aștepta) nu-s piatră de poticnire, ci mod de rezolvare concretă a marilor probleme ale vieții. Pe noi, departe de a ne abate din drum, așa-zisul scandal ne susține, ne călăuzește; e pentru noi calea cea dreaptă, a metanoiei, pe care, cu ajutorul Mântuitorului nostru, mergem și nu ne vom opri a merge plini de încredere și de nădejde, *din scandal în scandal,* spre înfruntarea și nimicirea veșnicului fariseu trăitor în sunetul omului nedăruit cu har de la cădere încoace.

FANTOMELE DIN CEAȚĂ

(Matei 18, 23-35)

Vrem să fim iertați, dar nu suntem dispuși să iertăm și noi. Vrem să ni se acorde atenție și să ne fie luate în seamă toate drepturile, dorințele de nu și capriciile, luăm însă foarte grăbit și, împrăștiat aminte la nevoile, doleanțele și solicitările celorlalți. Dar ceilalți? Ei ne apar undeva, departe, ca un soi de fantome pierdute în ceață.

Ni se pare, de fapt, că toți cei din jurul nostru au obligații față de noi, iar noi față de nimeni, niciodată. Toate ni se cuvin, tot ce facem e bun și îndreptățit, numai noi avem întotdeauna dreptate. Nici cu gândul nu gândim că s-ar putea întâmpla să fi greșit, să fi năpustit sau insultat pe careva; parcă, temeinic încrustată în țesuturile adânci ale sinei, o balanță cu talerul dreptății neclintit îndreptat în favoarea noastră, ca și acul busolei mereu orientat către miazănoapte. Echivalentul unui *pacemaker* menit nu a reglementa bătăile inimii ci a ne întări în convigerea că tot ce facem este bun și infailibil.

Mai mult: pe toți cei care nu sunt aidoma nouă ori nu fac toate cele întocmai ca noi îi socotim, fără șovăială și din toată inima, nebuni. Adeverindu-se astfel vorba Sfântului Antonie cel Mare: va veni vremea când oamenii vor înnebuni; fiecare va crede că toți ceilalți sunt nebuni. Vremea aceea a și venit sau mai bine zis a fost dintru început, omul purtând în firea sa convingerea că numai în el coexistă armonia, buna cuviință, înțelepciunea, rațiunea, dreptatea și că el este modelul tuturor obiceiurilor, deprinderilor și gândirilor normale. Fiecare *eu* se consideră

etalonul impecabil al purtărilor fără greş: de la cele mai importante până la cele mai mărunte. Nu mănâncă, nu bea, nu se spală, nu umblă, nu cugetă, nu crede, nu se exprimă întocmai ca mine? E nebun, ce mai încoace şi încolo; e nebun furios şi vrednic de gheenă.

Fiecare *eu* se crede a fi centrul lumii. Cel mai greu ne este a săvârşi povaţa lui Hristos, a da viaţă imboldului capital: nu putem ieşi din noi adică, nu suntem în stare a ieşi din noi şi a ne privi din afară. Şi totuşi cerinţa aceasta e de neînlăturat şi de neocolit: trebuie să fim capabili a ne privi pe noi înşine din afară, a ne aprecia şi judeca pe noi înşine aşa cum – neîntrerupt, necruţător, netulburaţi – îi urmărim şi îi judecăm pe cei din jurul nostru.

Astrofizica a trecut de-a lungul mileniilor prin felurite faze: s-au succedat pe rând geocentrismul, heliocentrismul până ce, acum, începem a înţelege că pământul nu-i decât o planetă de mărime mijlocie într-un sistem solar periferic al unei oarecare galaxii, una printre numeroasele care alcătuiesc milioanele (pare-se) de roiuri aparţinând porţiunii de cosmos ce ne este deocamdată dat a cunoaşte. Firea omenească e predispusă a fi mai mărginită chiar decât heliocentrismul sau geocentrismul. Ne este congenital egocentrismul, a cărui tălmăcire în limbaj vernacular ne-o dă expresia vulgară dar şi exactă: a te crede buricul pământului. Consecinţele concepţiei acesteia sunt simple şi logice: eu am toate drepturile, mie mi se cuvine totul, eu nu am nici un soi de obligaţie faţă de nimeni, eu nu sunt cu nimic dator nimănui. Scurt spus: eu am numai drepturi, iar ceilalţi au faţă de mine numai datorii. Epitalamul acesta luciferic, imnul acesta de sine stătător al trufiei deşănţate e ritmat pe un singur şi foarte scurt refren: eu, eu, eu...

Sfatul stăruitor al Mântuitorului e cu totul diferit: *a ieşi din sine* înseamnă a ne putea privi cu ochi străini, din afară, obiectiv, la rece; înseamnă capacitatea de a ne putea vedea şi considera

(fizic şi axiologic) ca pe unul dintre cei foarte mulţi care ne înconjoară. Nu ne putem socoti „ieşiţi din noi" decât în momentul când fiecare „eu" îşi va fi dat seama că nu-i decât o biată oarecare vietate (asemănătoare celor vreo cinci miliarde de altele care şi ele roiesc pe această modestă planetă) şi va fi renunţat cu desăvârşire a se socoti singur Stăpânitor şi Domn al ei.

De ne e specifică şi ne uneşte nediscriminatoriu o însuşire, apoi este chiar această atât de vivace tendinţă a centrării lumii şi universului asupră-ne. Germanii o numesc cu un termen foarte potrivit: *Ichhaftigkeit* (atotindividualizare), deosebind în fiecare dintre noi neastâmpărata vrere de a ne lua drept un Cezar, de a juca în tot locul şi în orice împrejurare rolul de vedetă. Cezarism,vedetism.

Dacă însă izbutim să ne aşezăm (şi percepem) în adevărata noastră situaţie de infimă unitate a unui imens ansamblu de semeni, operăm o schimbare de perspectivă de însemnătate majoră: dăm realitate şi *celorlalţi* încetăm de a-i înregistra ca pe o masă amorfă de fantasme pierdute în ceaţă, aburi şi clarobscur. *Ceilalţi* devin atunci şi ei o sumă de individualităţi, de *persoane* (cum, pe bună şi sfântă dreptate, nu încetează filosofia personalistă a ne denumi), înzestraţi şi ei ca şi noi cu însuşiri proprii, cu suflet şi libertate, cu drepturi, cerinţe, speranţe, aspiraţii, pretenţii, aidoma nouă şi care ne privesc pe noi, din afară şi necruţător, închipuindu-şi, întocmai ca noi, că au numai drepturi şi deloc datorii, aşteptându-se din partea noastră la o totală conformare cu optica lor, cu mentalitatea şi coordonatele lor psihice şi simţitoare.

Pericopa evanghelică de la Matei 18, 23–35 chiar aşa ne învaţă: a nu crede că numai noi suntem vrednici de iertare, că numai noi avem drepturi, iar ceilalţi numai datorii, veşnicii datornici ai noştri cum se află, ţintuiţi în această stare mai arbitir decât şerbul de pământul pe care de-a pururi va fi silit să lucreze.

Ceața trebuie risipită, e de datoria noastră morală și creștinească să ne obișnuim a ne privi, judeca și cunoaște fără indulgență și părtinire, recunoscând și celorlalți statutul de ființe slobode și egale în drepturi cu noi. *Ceilalți* (cum îi place lui J.-P. Sartre a spune) nu sunt niște vagi concentrări ectoplasmice, niște fantome, niște numere ale lui Avogadro, ascultând doar de legile statisticii și numerelor mari: sunt *la fel de reali ca și noi*, și le suntem datori nu mai puțin decât ne sunt ei nouă. Greu ne vine a cugeta și proceda astfel, dar nimic temeinic, curat și cinstit nu putem realiza câtă vreme nu ne convingem că nu numai *eu sunt*, ci și *ei sunt*, că toți deopotrivă ne bucurăm de drepturi și suntem grevați de îndatoriri.

În mult citita carte a doctorului Moody, *Viață după viață*, sufletul omului în stare de moarte clinică e înfățișat ca ieșind din trup și uitându-se din afară, de la oarecare înălțime, la trupul întins pe un pat ori pe o brancardă în sala de reanimare a spitalului. Iată pilda pe care – fără a mai aștepta moartea clinică – ar fi cum nu se poate mai bine să o urmăm, iată acțiunea profund creștină de care se cade să ne arătăm capabili. În viață fiind, să facem și noi ca pacienții doctorului Moody: să ieșim din noi și să ne privim cu atenție, neamăgire și asprime, întocmai ca pe un altul, la fel de strașnic, de nepărtinitor și de nemilostivnic. Ne vom înfiora! Vor înceta visul dulce și înșelător al autocompătimirii și mulțumirii de sine, demonicele impulsuri ale voinței de putere, neitzscheenele, adlerienele și lorentzienele noastre instincte de supremație, imperialism și agresiune. Se vor ridica de pe ochii noștri vălurile egocentrismului care ne împiedică să acordăm realitate deplină și regim de egalitate celor care sunt dintr-aceeași plămadă cu noi. Ne vom aduce aminte de înțeleapta enunțare indiană *tat tvam asi:* și tu ești aceasta, ceilalți nu-s dintr-o altă specie, sunt în cel mai strict, mai biologic, mai științific înțeles al termenilor frații tăi, congenerii tăi...

Cercetându-ne, ispitindu-ne din afară, cu ochii nemitarnici (pe cât se poate, desigur, dar în orice caz nu cu îngăduință ori și culpabilă complezență), vom fi, fiecare dintre noi, propriul nostru Judecător de Apoi, pregătindu-ne astfel în modul cel mai nimerit pentru adevărata și obștească Judecată din urmă. Numai cântărindu-ne nepărtinitor și necruțător, efectuând zilnic ori la intervale regulate o Judecată de Apoi personală, particulară, ne vom putea îndrepta și îmbunătăți și ne vom înfățișa Judecătorului celui drept cu oarecare sorți buni, cu șorți de a fi iertați și miluiți. Câtă vreme însă ne vom socoti centrul cercului ce ne înconjoară egalitar pe toți și nu vom înțelege că acel cerc pascalian își are centrul în fiecare ființă sălășluitoare într-însul, riscăm să auzim și noi: dați-l pe mâna chinuitorilor până ce-și va plăti toată datoria. („Până" semnificând veșnicia).

Dacă ne închidem și ne ferecăm în noi și ne acordăm numai nouă drepturi și ne scutim de orice datorii suntem pierduți și vrednici de pedeapsa menită egocentrismului: singurătatea absolută. Căci în zadar și-n pustiu vom rosti și striga: Eu, eu, eu... Chemarea aceasta disperată, nimeni nu o va auzi și nimeni, așadar, nu-i va răspunde. Întru totul degeaba cere milă și ajutor însinguratul de bună voie, nemilosul împrumutător, strașnicul știutor numai de lege și neîndurare când îi iese în cale datornicul său. Va păți ca Shylock, negustătorul din Veneția, eroul lui Shakespeare, creditorul care se amăgise cu încrederea oarbă în lege până ce aceasta se întoarce împotrivă-i, învățîndu-l că tot omul are nevoie de înțelegere și îndurare. (Din partea lui Dumnezeu și din partea oamenilor). Va primi replica de care se învrednicesc, după ce și-au ucis, spre a-l jefui, fiul și fratele (pe care nu-l recunosc după o despărțire de mai bine de treizeci de ani), mama și fiica în *Neînțelegerea* lui Albert Camus, din partea bătrânului cu barba albă de pe palierul etajului celui mai de sus al hanului lor (bătrânul care de fapt simbolizează divinitatea):

Nu! un *nu* la fel de înghețat, distant definitiv și îndârjit ca și flăcările reci ale iadului. Pilda celui care datora zece mii de talanți să o primim ca pe o minunată povață divină și ca pe o stringentă lecție practică de purtare existențială.

Odată mai mult, prin textul de la Matei 18, 23–35 se adevereşte că Hristos ne-a propovăduit nu atât o nouă religie cât un nou mod de a trăi, a *way of life* zic anglo-saxonii, convinşi că de o mai utilă şi mai pragmatică învățătură decât a lui Hristos nu dăm pe acest pământ.

Să ieşim din noi, să ne privim nepărtinitor şi necruțător din afară, să risipim ceața din jur, să ne privim nediscriminatoriu, să părăsim lumea fantomatică a egocentrismului spre a intra în realitate şi în atât de elogiatul realism. Nu-i nevoie să învățăm realismul. El stă la baza propovăduirii lui Hristos. Creştinătatea, iată realismul!

DESPRE MILĂ

Luca 7, 11-17

Din textul evanghelic de la Luca 7, 11–17 reţin cuvintele: „I s-a făcut milă de ea" şi mă opresc anume asupra substantivului *milă*. E unul din termenii cei mai folosiți în cuprinsul *Sfintei Scripturi* şi îndeosebi ale *Noului Testament* ca şi de altfel în ritualul *Sfintei Liturghii* şi al tuturor celorlalte slujbe şi ierurgii, constituind un soi de fond acustico-ideativ şi de refren al tuturor rugăciunilor publice şi particulare prin sintagma: „Doamne miluieşte". Şi nu-i oare vocabula aceasta elementul de temelie al rugăciunii inimii, cea mai intimă, caracteristică şi scumpă sufletului creştinului ortodox? Prin substantivul milă şi verbul a milui intrăm aşadar în contact nemijlocit cu însuşi miezul credinței noastre, cu adâncul ei cel mai tainic şi mai potrivnic unei explicitări facile. Iată, aici e nucleul incandescent.

Mila apare în *Evanghelia Sfântului Apostol Matei* la cap. 9, v. 13 şi 12, v. 7: „Milă voiesc iar nu jertfă" şi cutremurătoare consecință a declarației acesteia este că Dumnezeu aşează mila pe care omul o dovedeşte aproapelui său mai presus chiar de cultul adus Divinității, (după cum şi la Judecata de Apoi – Matei 25, 31–47 – numai despre fapte milostivnice îl va întreba). La cap. 15, 32 Domnul zice: „Milă îmi este de mulțime", iar la 20, 34 referatul motivează minunea făcută celor doi orbi invocând acelaşi simțământ: „Şi făcându-I-se milă, Iisus s-a atins de ochii lor şi îndată au văzut".

În *Evanghelia Sfântului Marcu*, mila e pomenită de câteva ori:

Cap. 6, v. 34: „Şi ieşind din corabie, Iisus a văzut mulţime mare şi I s-a făcut milă de ei".

Cap. 8, v. 2: „Milă Îmi este de mulţime, că sunt trei zile de când aşteaptă lângă Mine şi n-au ce să mănânce".

Cap. 9, v. 22, unde tatăl copilului demonizat Îi spune Domnului: „dar de poţi ceva, ajută-ne, fiindu-ţi milă de noi".

Cap. 10, v. 47–48, aici orbul Bartimeu strigă: „Iisuse, Fiul lui David, miluieşte-mă" şi „Fiule al lui David, miluieşte-mă".

În cap. 12, v. 33 (legat de textele de la Matei 9, 13 şi 12, 7), deşi cuvântul însuşi nu apare, se face de fapt referire tot la el: a-L iubi pe Dumnezeu din tot sufletul, din tot cugetul şi din toată puterea şi a iubi pe aproapele tău ca pe tine însuţi este mai mult decât toate arderile de tot şi decât toate jertfele.

În cap. 18, v. 34 (pilda celui care datora zece mii de talanţi): „Nu se cădea oare ca şi tu să ai *milă* de cel împreună slugă cu tine precum şi eu am avut *milă* de tine?".

Cap. 20, v. 34: „Şi făcându-I-se *milă,* Iisus S-a atins de ochii lor (2 orbi) şi îndată au văzut".

În *Evanghelia Sfântului Luca*:

La cap. 10, v. 33: „Iar un samarinean, mergând pe cale, a venit la el şi văzându-l i s-a făcut *milă* de el". Iar în versetul 37: „Cel care a făcut *milă* cu el".

La cap. 7, v. 11–15 e vorba de învierea fiului văduvei din Nain-pericopa zilei de astăzi; textul arată că Domnul săvârşeşte spăimântătoarea minune deoarece I s-a făcut *milă* de văduva care-şi ducea pe singurul ei fiu la groapă.

La cap. 15, v. 20 (cu privire la fiul risipitor): „Şi încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său şi i s-a făcut *milă*".

Cap. 17, v. 12–13: „Intrând într-un sat, l-au întâmpinat zece bărbaţi leproşi care stăteau departe şi care au ridicat glasul şi au zis: Iisuse, Învăţătorule, fie-Ţi *milă* de noi!".

Cap. 18, v. 38: „Şi el (orbul din apropierea Ierihonului) a strigat zicând: Iisuse, Fiul lui David, *miluieşte-mă!*".

Cu drept cuvânt ni se cuvine a ne întreba şi a ne sili să înţelegem mai îndeaproape ce semnifică o expresie atât de dragă *Evangheliilor* şi Bisericii, atât de uzuală şi de frecventă în vocabularul creştinesc de toate zilele şi al celor de sărbătoare şi al celor obişnuite.

Mila, mai întâi, nu trebuie confundată cu milostenia, cu pomana (despre care se face vorbire în fericirea a şaptea, dar acolo prin „cei milostivi" este probabil că nu se înţelege numai cei darnici cu săracii, ci şi cei în stare, ca şi samarineanul cel bun, să resimtă milă faţă de un străin năpăstuit). Pomana este una din formele pe care le poate lua mila; dar aceasta stă nespus mai sus, cuprinde mai mult în sfera ei şi o ghicim mai învăluită în taine şi mai neprevizibilă în exteriorizările ei decât simpla dărnicie care-i un act de împărţire de bunuri materiale. Mila e un simţământ, o virtualitate, mai bine zis o stare sufletească sau şi mai precis: o stare harică.

Simţământul acesta (spre a ne da după modul de vorbire cel mai răspândit), impulsul acesta, darul acesta complex cuprinde, în doze variabile şi nouă cu neputinţă de precizat, numeroase altele dintre cele mai nobile şi mai frumoase: bunătatea, iubirea, prietenia, sensibilitatea, afecţiunea, mărinimia, frăţia, bună voirea. Dar nu se confundă cu nici unul din ele. Le împreunează, le şi depăşeşte. Şi dintre toate e neîndoielnic cel mai greu de explicat şi definit. E, mai presus de orice, o simpatie, o compătimire, o compasiune. Şi ce dezvăluie elementele acestea de compunere (sim, com) de nu tocmai părtăşia, capacitatea de a ieşi din tine însuţi, de a iubi pe semenul tău nu numai ca pe tine ci mai mult decât pe tine, de a te substitui lui, de a simţi şi suferi întocmai ca el, devenind oarecum una cu el. Mila, scurt spus, presupune facultatea de a te părăsi şi a lua locul altuia, fără a-l

judeca, nu dincolo de bine şi de rău cum spunea Nietzsche, dar dincolo de dreptate şi osândă şi tăgăduind asprul, adagiu „fiecare pentru sine".

Să nu gândim că samarineanului îi va fi fost uşor să procedeze, aşa cum a făcut. Va fi avut grijile şi preocupările lui. E foarte probabil să fi fost grăbit, plecat cu treburi cum era, că nu i-a venit la îndemână să se oprească din cale, să găsească răgazul de a se îngriji de un om grav rănit, desigur incapabil de a se mişca de unul singur. Samarineanul s-a identificat cu necunoscutul a cărui soartă o preia; nu numai că l-a ajutat, ci i-a jertfit interesele, timpul şi necazurile proprii. S-a purtat ca şi cum ar fi fost el însuşi cel lovit şi jefuit, rămas valid. A pătimit, adică, odată şi la fel cu celălalt.

Iată ce-i adevărata milă care, odată încă nu-i simplă milostenie ci înţelegere a durerii, fricii, amărăciunii, obidei altuia; care-i iubire, înduioşare şi mai ales, mai înainte de orice altceva, participare, părtăşie, facultatea de a te investi în situaţia altuia, de a vedea lucrurile din perspectiva lui, de a te părăsi pe tine însuţi spre a deveni pentru oarecare vreme un altul. (Recurgând la terminologia dramaturgică pirandelliană, oare n-am putea-o considera drept un model – *pattern* – de dublă personalitate?).

Mila, stare sufletească întru totul superioară, e de fapt un simţământ divin-omenesc. (Nu ne spun Scripturile că izvorul ei este la Dumnezeu?) Sălăşluieşte în spaţiul intermediar dintre cer şi pământ, acolo unde sentimentul şi raţiunea, abstractul şi concretul, semnificantul şi semnificaţia încă nu s-au despărţit, în zona cu totul inefabilă şi apofatică unde se combină însuşiri ca bunătatea, iubirea, altruismul, răbdarea (căci se cere să ai răbdare de a lua în consideraţie spusele sau plângerile altcuiva), atenţia (căci e nevoie de atenţie, samarineanul nu trece zorit şi fără a ţine seama de ce se petrece în jurul său), sensibilitatea (samarineanul se vede pe sine în locul celuilalt, judecă, hotărăşte

şi acţionează întocmai ca omul rănit), conştiinţa vie a frăţiei care ne leagă în clipe grele de aproapele nostru, sensibilitatea conştiinţei (care l-ar mustra întotdeauna pe samarinean, care nu i-ar mai da tihnă dacă pretinde că nu vede, dacă îşi caută scuze spunându-şi că nu are, zău, timp de pierdut, că se va găsi totuşi cineva, mai puţin prins de treburi ca el, să aibă grijă de acest biet om de care fireşte îi pare foarte rău dar nu poate, zău nu poate, să-şi lase baltă neguţătoriile şi să-i consacre, Dumnezeu ştie câte ceasuri şi din pricina căruia să se bage în tot felul de belele, dandanale şi încurcături: oblojeşte-l, transportă-l, cară-l, găseşte-i un adăpost, o îngrijire, fără a mai socoti şi cheltuiala care se prea poate să nu fie deloc mică, să se ridice la sume însemnate care cine ştie dacă îi vor fi restituite vreodată... Şi dacă moare? Dacă moare tocmai când se va fi apropiat de el, în vreme ce-l ridică sau îl poartă, ei, ce te faci? Nu poţi fi tras la răspundere, ba şi învinovăţit? Preotul şi levitul acela care s-au făcut niznai nu s-au purtat oare fără milă dar şi cu înţelepciune, nu mi-au dat o pildă bună de urmat?).

Glasurilor acestora ale odiosului bun simţ lăuntric, ale egoismului chibzuit şi cumpătat, samarineanul nu le-a plecat urechea. A învins omul înzestrat cu duh.

Mila pe care o simte Domnul faţă de mulţimea nehrănită de trei zile, faţă de orbi, faţă de văduva din Nain ori şi faţă de slăbănogul de la scăldătoarea Vitezda (acela vindecat fără a fi cerut ajutor) e o puternică dovadă a perfectei Sale întrupări şi totodată a comunicării idiomurilor, căci se manifestă ca o însuşire cu dublă origine: divină şi umană. Mila nu se dăruie din pricina unor merite (ale nevoitorului) şi nici ca răsplătire a îndeplinirii unor obligaţii contractuale (aşa cugetă religiile unde precumpănitoare sunt legea şi legământul). Nici noţiunea de merit şi nici aceea de contract nu pot contribui la precizarea mult mai complexei şi mai greu definibile idei a milei. Aceasta e mai

degrabă o consecinţă a concepţiei după care relaţia om – Dumnezeu este cel mai bine exprimată prin legătura dintre omul-persoană şi Dumnezeul-persoană (pe care Părintele Dumitru Stăniloae o consideră a fi esenţa credinţei creştine). Mila, într-adevăr, presupune un astfel de raport personal, e un simţământ, o dispoziţie, o „stare" ce nu se poate ivi decât în fiinţa capabilă a înţelege o altă fiinţă, a i se substitui, a participa la durerea ei nu din afară ci dintr-o perspectivă identică celei a coexistentului pătimitor. Mila este desigur o ieşire din sine, operaţie pe care Hristos o recomandă cu atâta stăruinţă discipolilor, credincioşilor, ascultătorilor şi interlocutorilor Săi. Ea nu e nici raţională, nici iraţională, nici tărie umană, nici pur divină (de sus vine dar clocoteşte în sufletul întrupat) şi nu se confundă cu afectivitatea ori cu într-ajutorarea. Corolarul ei este venirea în ajutor a semenului dar nu în temeiul reciprocităţii (stadiu etic inferior) şi nici chiar al solidarităţii (stadiu etic superior); ea provine din regiuni mult mai grave şi mai acoperite ale fiinţei, din aptitudini neaparente în totalitatea psiho-fizică a omului şi, după toate probabilităţile, neînscrise în codul său genetic. E, în cadrul corporalităţii, fiziologiei şi chiar psihicei omeneşti o surpriză, un efect secund.

Harul milostivirii depăşeşte până şi ceea ce suntem obişnuiţi a numi „sentimentele bune şi frumoase". Pe acelea se cuvine să le cultivăm, de mare priinţă ne sunt, totuşi nu ajung la nivelul misteriosului fenomen psihic numit milă. Şi nici virtutea ori dreptatea. Virtutea rămâne în cadrul deprinderilor utile celui care o respectă şi o pune în aplicare, spre lauda însă şi *spre binele său*. Dreptatea, sfântă şi augustă cum e, îşi găseşte locul alături de legităţi, determinisme, cauzalităţi: toate specifice lumii neorganice, lumii neînsufleţite. Dreptatea e logică, e matematică, e cantitativă şi raţională. Mila e de pe alte meleaguri se înrudeşte cu Lumina necreată, cu misterul, cu atributele necognoscibile

ale divinităţii, cu energiile divine şi cu adâncurile de nepătruns ale firii omeneşti în care sălăşluieşte o cîrtă de suflu divin. Nu intră în categoriile previzibile ale logicii cauzale şi silogistice, e din altă lume, transcende dreptatea, ba o şi desfide, cutează a nu lua aminte nici la ea şi nici la raţiunea practică ori teoretică. Domnul spunând „fiţi milostivi cum şi Tatăl vostru milostiv este", adevereşte că e dincolo de limitele lumii şi că însuşindu-şi-o, dedându-i-se, îmbrăcându-se întru ea, oamenii de fapt se îndumnezeiesc, îşi dau în vileag obârşia divină.

Mila este contrariul contabilităţii, care-i treaba demonului. Acela socoteşte întruna, cântăreşte, drămuieşte, nu iartă, nu şterge, nu uită nimic. Hristos milostivnic – *Cel Căruia îi este a ne milui* – cu un singur cuvânt şi dintr-o dată anulează păcatele unei vieţi întregi: ale femeii păcătoase, ale femeii adultere, ale vameşului Zaheu, ale tâlharului celui bun. Contabilitatea, adevărată maşină de calculat, e mecanică, neînduplecată, spăimântătoare; de vreme ce într-un registru contabil nu se poate schimba nici o singură cifră. Totul e încremenit pe veci. Mila, opusul ei, este mereu gata să uite, să ierte, să absolve, să treacă cu vederea. Din angrenajul strâns (şi teribil) al legităţilor, dreptăţii şi determinismului, numai ea – asemeni luminii farului pentru naufragiat, asemeni luminii blânde a unei căsuţe de ţară pentru drumeţul rătăcit – poate semnifica nădejdea şi înlătura aprehensiunea iremediabilului.

Omul căruia îi este milă de fratele, de aproapele, de vecinul ori de străinul şi necunoscutul său îşi dă pe faţă calitatea de fiu al Tatălui ceresc, punând sub semnul întrebării originea-i simiescă. Iar lumii şi naturii pare a le grăi: nu-s numai al vostru, deşi în cuprinsul vostru şi potrivit legilor voastre m-am născut, sunt liber să vă contrazic, să făptuiesc cu totul altfel decât aţi putut prevedea, nu ca un rival, un concurent, nu nepăsător, un vrăjmaş al congenerului meu, ci ca un prieten, un devotat, un aliat de nădejde, un frate bun al lui. Vă contrazic, aşadar, vă înfrunt

şi-mi fac râs de toate strâşniciile vostre care mă consideră ca pe o vietate integral supusă egocentrismului şi călăuzită numai de biologicul principiu al luptei pentru viaţă *(struggle for life)*. Nu numai că-mi port crucea mea, iată că asum – vremelnic măcar – şi pe a semenului meu, o port aşa cum a făcut şi Simon din Cirene pentru prăvălitul osândit Iisus. Nu din proprie iniţiativă, e drept (ar fi îngăduit oare autorităţile substituirea?), ci pentru că fariseii şi saducheii se grăbeau să termine treaba înainte de începerea sabatului, iar Cel sortit morţii Se prăbuşise de câteva ori sub greutatea uneltei de tortură; totuşi a purtat-o. Milos cu adevărat e un Simon din Cirene voluntar sau este Veronica, din fire miloasă, care neputând face altceva, a şters măcar cu mahrama ei sudoarea de pe sfânta faţă a oropsitului: *Câţi în Hristos v-aţi botezat în mila Lui v-aţi şi îmbrăcat.*

În milă se contopesc însuşiri diferite (şi opuse) ale omului: curajul şi blândeţea, avântul şi răbdarea, indignata revoltă şi duioşia. Milostivul e totodată cavaler rătăcitor plecat în lume să îndrepte nedreptăţile şi silniciile şi călugăr-infirmier într-un spital de leproşi. Căci tot omul lovit de soartă e un fel de lepros. Inspiră eventual o fugară compasiune, dar desigur groază: nenorocirea e socotită molipsitoare, iar nenorocitul izvor (fie şi involunatar) de solicitări, adică de belele împotriva cărora e mai cuminte să ridici un meterez de indiferenţă apărătoare, trecând (ca preotul şi levitul) cât mai la distanţă de el şi cât mai iute.

Într-atâta e de felurită mila de lume, de obiceiurile şi legile de aramă încât de cele mai multe ori provoacă nu numai neînţelegerea rea ci şi ostilitatea, de nu şi dispreţul, batjocura, sarcasmul. Orice milos e într-o oarecare măsură Don Quijote şi iscă râsul şi uimirea. Cum însă îi spun spaniolii smintitului bătrân cititor de romane cavalereşti care încălecat pe un amărât de armăsar, fălindu-se cu o lance ruginită şi purtând drept coif o sculă de bărbierit porneşte în lumea largă spre a îndrepta

nedreptăţile, a pune capăt silniciilor şi în fapt se luptă cu zbaturile morilor de vânt şi cu turmele de oi luate drept armatele lui Alifanfaron? Îi spun cu veneraţie *El nuestro Señor Don Quijote El Cristo Español*! Şi cum l-a răzbunat Dostoievski pe bunul, blândul şi milostivul prinţ Mâşkin poreclit idiotul de toţi deşteptii din jur? Întitulându-şi, romanul astfel chiar, *Idiotul*, prefăcând netrebnica poreclă în titlu de glorie pe veci.

Şi este de crezut că Domnul a stârnit ura saducheilor, fariseilor şi romanilor şi că a fost îmbrăcat cu purpură mincinoasă şi încununat cu spini nu numai pentru că afirma că El şi Tatăl sunt una ci şi prin toate faptele Sale de milă, iertare şi compătimire. Nu numai pentru că Se numea pe Sine Fiul lui Dumnezeu ci şi fiindcă îşi spunea – şi Se purta în consecinţă – Fiul Omului. Această înfrăţire, această coeziune cu cei obidiţi şi necuraţi, această totală dăruire a Sinei celorlalţi, această intimitate cu cei bolnavi şi necăjiţi îi va fi scos poate mai înverşunat din răbdări şi din ţâţâni decât proclamarea originei Sale dumnezeieşti. Nimic nu ni se pare mai scandalos, nu ne buimăceşte şi nu ne îndârjeşte mai aprig decât spectacolul bunătăţii gratuite, decât al insului în stare a făptui ceea ce nouă – pe plan moral – ne stă peste putinţă.

Întrebat care calitate a fiinţei slobode şi cugetătoare mi se arată a-i fi îndeosebi specifică, nu aş şovăi să răspund: mila. Drept care nu mă prinde mirarea că în psalmul cel mai citit, recitat şi invocat – psalmul cincizeci, al pocăinţei – primul vers sună: *Miluieşte-mă Dumnezeule, după mare mila Ta* şi că într-una din cele mai frecvente rostite rugăciuni ale creştinilor aflăm: *Miluieşte-ne pe noi, Doamne miluieşte-ne pe noi, că nepricepându-ne de nici un răspuns, această rugăciune aducem Ţie, noi păcătoşii robii Tăi, miluieşte-ne pe noi*

Ce lucru mai de preţ – şi în ce mod mai cuviincios – am putea cere, ce ne-ar putea face mai conştienţi de ticăloşia condiţiei noastre omeneşti, de neapărata nevoie a milostivirii Domnului?

Nu dreptatea (la care poate cu prea multă osârdie îi place psalmistului să se refere – deşi nici mila nu o uită), doar aceasta din urmă, doar mila ne poate chezăşui nădejdea izbăvirii şi tot ea, aici, pe acest vremelnic pământ, poate fundamenta cel mai eficace şi mai coerent relaţiile noastre cu ceilalţi. Creştinismului mila îi este suflet din sufletul său. Pe plan orizontal o practică faţă de aproapele său necăjit. Pe plan vertical o cere lui Dumnezeu din toată virtutea inimii şi a cugetului său. Ce altceva ne poate mai sigur trezi din coşmarul unei lumi unde toţi par a se strădui să adeverească înfiorătoarea zicere a lui Sartre: Ceilalţi? Iată iadul!

SFINŢI ŞI OAMENI IUBIŢI

Părintele nostru Avraam (1), milostivnicul, pentru a fi îndrăznit să stea la tocmeală cu Dumnezeu şi să nu se fi ruşinat să tot stăruie – scena relatată la capitolul 18 al cărţii *Facerii* (versetele 23–33) e poate cea mai emoţionantă din întreg *Vechiul Testament*. Când Dumnezeu i-a vorbit lui Moise erau tunete şi fulgere şi nor des şi sunet de trâmbiţe foarte puternic. Iar când i-a vorbit lui Ilie fost-a adiere de vânt lin. Cu Avraam însă pare a se tăifăsui. S-ar zice că-s doi cumetri, cu paharele pe masa din faţa lor, la umbra nucului din fundul grădinii şi că le este voia a nu pripi încheierea târguielii. „Poate că în cetatea aceea să fie cincizeci de drepţi... poate să fie numai patruzeci şi cinci... poate să fie numai patruzeci... poate numai zece...". E în acest *descrescendo* (numeric – de fapt un admirabil şi uimitor de îndrăzneţ *crescendo* de milă şi de iubire de semeni şi îngăduinţă pentru păcătoşenia omului) atîta curaj, atîta neostenealã şi tenacitate şi putere stăruitoare încât cititorul textului nu poate să nu resimtă mândria de a fi şi el om, umplându-i-se totodată ochii de lacrimile sfintei bucurii. Şi nu-i deloc exclus să-i sune în minte cuvintele rostite în zilele noastre de Raymond Aron: „În prezenţa măreţiei mă înfior cu respect".

Învoiala se încheie în dreptul digitului zece. Dar la ce bun? Cei din Sodoma şi Gomora nu ştiu de ea, după cum nici flegmaticilor trecători de pe dealul Căpăţânii nu le dă prin gând că Răstignitul acela *pentru ei* se chinuieşte.

2. Sfântul Ierarh Nicolae care, dimpreună cu Sfântul Cassian Romanul, se îndreaptă degrabă şi-nveşmântat în straie strălucitoare spre locul unde au laolaltă întâlnire cu Dumnezeu. Pe drum căruţa unui ţăran, adânc înţepenită în glod. Sfântul Nicolae parcă ar dori să se oprească şi să dea celui necăjit o mână de ajutor. Îl ceartă însă Cassian: se poate, să întârziem, ferească sfântul, la întâlnire şi să ne înfăţişăm înaintea Domnului cu haine mânjite de noroi sau, mai ştii minune, sfâşiate? Aşa o fi, aşa este, încuviinţează Sf. Nicolae, dar nici pe năpăstuitul ăsta nu-l putem lăsa la voia întâmplării şi trece pe lângă el ca preotul şi levitul din parabola samarineanului milostiv. Şi nici una, nici două, îşi sumecă poalele hlamidei, îşi suflecă mânecile stiharului şi coboară alături de ţăran, punând voinicește umărul sub codârlă. Se zbate, se opinteşte, asudă, se umple de mâzgă, răsuflă din greu, iar încearcă, i se fac veşmintele harcea-parcea... Dar până la urmă căruţa e scoasă la drum drept şi omul vesel şi bucuros, blagoslovindu-şi binefăcătorul, îşi poate urma calea. Sf. Cassian, estimp, privind cele ce se întâmplă, dă nedumerit din umeri şi pleacă zorit nevoie mare.

Sosesc amândoi la întâlnire. Sf. Cassian adastă (pe jăratic) de multă vreme când, în sfârşit, apare şi bietul Nicolae, gâfâind, abia trăgându-şi sufletul şi într-un hal de murdărie şi neorânduială de neînchipuit. Sfântul Cassian e uimit şi niţel scandalizat. Atotputernicul, atunci, ce face? Pe Sfântul Cassian îl primeşte cu glacială politeţe, pe Sf. Nicolae cu mare prietenie. Şi le grăieşte astfel: numele tău, imaculatule şi neîntârziatule, respectuosule şi mult protocolarule, va fi purtat doar de unul din zece mii de oameni – şi încă! Şi vei fi prăznuit numai o dată la patru ani. Iar al tău, o mult mânjitule, nepunctualule, neparolistule, dar vrednicule iubitor de aproapele tău şi adevărat ucenic al mult compătimitorului Meu Fiu, va fi printre cele mai populare din lumea toată.

Tâlcul istorisirii este că Sf. Nicolae nu a întârziat. Mai mult decât atât. A sosit înainte de Cassian. Căci în clipa chiar când şi-a suflecat mânecile şi şi-a sumes hlamida, el a stat în faţa lui Dumnezeu. Aşa ne apropiem de Dumnezeu, făcând binele; atunci ne acordă El audienţă (aude rugăciunile noastre). N-a fost nevoie de prezenţa fizică a ierarhului pentru că, prin fapta sa, a luat-o înaintea celuilalt şi a străbătut distanţele cu iuţeala gândului.

Pe acest pământ, cel mai sigur mijloc de a intra în comunicare (comuniune) cu Atotputernicul, mijlocul fără greş şi instantaneu este săvârşirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz.

3. Pe Sf. Serafim din Sarov îl iubesc mult deoarece a înţeles că cea dintâi datorie a unui creştin este să fie fericit. Ipochimenul bosumflat, mânios, ursuz, ciufut nu-i un adevărat creştin (cu adevărat primitor al vestei celei bune) oricâte mii de metanii ar bate şi oricâte zeci de mii de lumini ar aprinde.

Sf. Serafim nu spunea celor care-i ieşeau în cale ori veneau la el „domnule" ori „frate" ori „cuvioase", ci numai „bucuria mea". Sloganul său de bază era „bucuraţi-vă". Iar când intra în cimitirul mănăstirii sale (ori într-altul) striga: Hristos a înviat! Iar morţii întotdeauna, răspundeau după cuviinţă şi în cor: Adevărat a înviat!

4. Pe Sf. Ioan Nepomuk îl respect şi îl venerez pentru că, duhovnic al reginei Boemiei fiind, a refuzat să dezvăluie regelui (care nutrea serioase bănuieli cu privire la cinstea consoartei sale) Taina Spovedaniei primite. Ameninţările regelui s-au dovedit zadarnice. Sfântul a fost îngrozit cu moartea; îngrozirile acestea le-a defăimat ca pe nişte gunoaie. S-a ţinut tare, nu s-a supus, a dat ascultare numai datoriei sale de preot-confesor: să nu destăinuie nimănui, sub nici un motiv, taina încredinţată lui în timpul mărturisirii. Regele a făcut precum spusese: A poruncit

ca îndărătnicul să fie azvârlit în apele Vâltavei, fericitul primindu-şi astfel mucenicia şi dovedindu-se slujitor adevărat al lui Hristos şi vrednic preot al Bisericii întemeiate de El.

5. Pe Arhiepiscopul Dionisie-August Affre îl admir şi îl respect atât de mult încât nu pierd niciodată prilejul de a mă referi cu deferent entuziasm la el. În vremea gravelor incidente sociale izbucnite la Paris, în iunie 1848, a ieşit îmbrăcat în odăjdiile sale arhiereşti din catedrala Nôtre-Dame spre a încerca să pună capăt luptelor fratricide. Se ridicaseră pe străzile oraşului baricade; între acestea oprindu-se şi înălţând glas de pace, a fost lovit de un glonţ şi rănit de moarte: „Păstorul cel bun viaţa îşi pune pentru oi" (Ioan, 10,11).

Affre e înmormântat în chiar cuprinsul catedralei şi acolo, când mă aflam la Paris, obişnuiam să mă duc să mă închin memoriei preotului care a luat cuvintele învăţătorului său în serios şi nu şi-a părăsit turma la ananghie. Ar fi putut rămâne în catedrală să-şi continue slujirea, rugându-se pentru pace. Dar şi-a dat seama că în clipele acelea datoria îl voia afară, în stradă, printre baricade, în locuri de primejdie şi alături de oi. A fi rămas înăuntrul locaşului de cult ar fi fost echivalent cu a fugi din faţa lupului, a lăsa oile de izbelişte şi a mărturisi că nu-i pasă de soarta lor. Există un timp pentru meditaţie, rugăciune şi oficiere; există un timp pentru înfruntare, luptă şi risc, pentru *îmbulzeală*. Întru adevăr a dat el viaţă – prin moarte – cuvintelor lui Hristos.

O altă particularitate a cazului Affre este urgenţa. El nu stă pe gânduri, nu se pregăteşte deloc. Ascultă de chemarea şuieratului gloanţelor *deîndată*, ca Simon, Andrei, Ioan, Iacov şi Levi de a Mântuitorului şi, *lăsând toate baltă*, iese din biserică. *Il est allé au canon*, cum spun militarii francezi, spre deosebire de mareşalul de Grouchy care a pregetat îndelung, nu a pus în aplicare principiul acesta capital şi a contribuit astfel în bună

parte la pierderea bătăliei de la Waterloo. Affre, dimpotrivă, intră imediat în acţiune, merge într-acolo de unde vuia larma luptei, adeverindu-se astfel nu numai sfânt ci şi soldat, viteaz muşchetar, *bun ostaş* al lui Hristos.

6. Deşi lipsită de dramatism, osebit de frumoasă şi înduioşătoare ni se arată purtarea Mitropolitului Moldovei, Iacov II Stamati. Se găsea la cină cu vestiţii boieri ai ţării şi ocupa firesc locul de cinste în capul mesei. I s-a vestit sosirea unei femei care cerea să-l vadă. Mitropolitul porunci să fie chemată înăuntru. Mare le-a fost mirarea boierilor văzând că pe bătrâna ţărancă desculţă care pătrundea sfioasă în falnica încăpere, mitropolitul, ridicându-se degrabă, o pofteşte să şadă în locul lui, pe jilţul arhieresc.

Bătrâna ţărancă desculţă era mama mitropolitului care şi el a respectat şi tradus în viaţă un text al *Sfintei Scripturi*; pe al poruncii a cincea.

7. Puternic, exemplar, minunat şi tare folositor îmi pare cazul pomenit de sinaxar în ziua de 13 iunie: este al mucenicului Crescent din Mira Lichiei. Poftit cu bunăvoinţă şi nu fără oarecare amiciţie de guvernator să jertfească „de formă" idolilor spre a scăpa cu viaţă, el respinge îndemnul arătând că nu înţelege ce înseamnă a face un lucru „de formă". Trupul, îl lămureşte el, pe stăruitorul guvernator, nu poate merge unde poate merge sufletul. Crescent nu jertfeşte „de formă" şi – credincios sieşi şi Stăpânului său – moare fără a se întina printr-un act care nu ar fi fost altceva decât un şiretlic odios şi ridicol.

Pilda e bună pentru toate vremurile şi constituie un răspuns categoric dat nevrednicilor avocaţi ai soluţiei săvârşirii „de formă" a mârşăviilor de orice fel. Forma, în lumea aceasta, nu poate fi despărţită de fond. După ce ne-am depus iscălitura pe

un act ori am jertfit idolilor, forma şi fondul atât de bine s-au sudat încât nici o putere nu mai poate spune care-i una şi care-i alta!

8. Admir la Sf. Vasile cel Mare – cunoscut pentru austeritatea vieţii şi asprimea doctrinei – excepţia făcută în favoarea unei femei păcătoase care într-atâta se ruşina de cele ce făcuse încât nici nu îndrăznea să vină la mărturisire-obligator orală, potrivit canoanelor. A predat celui pe care şi-l alesese drept duhovnic o scrisoare unde-şi aşternuse penibila spovedanie.

Firesc ar fi fost să-i fie respinsă cererea, să i se ceară a-şi rosti, cu glas şi faţă către faţă vinovăţia. Dar Sf. Vasile nu numai că se învoieşte cu această cale întru totul neobişnuită de mărturisire a păcatelor ci o şi dezleagă pe femeie şi, rugându-se pentru ea, îi obţine iertarea.

Vasile a mai făcut o faptă vrednică de toată lauda şi înduioşarea: a cerut lui Dumnezeu să-i prelungească viaţa cât îi trebuia ca să boteze pe evreul Ioasaf cu toată casa lui. Cererea i-a fost primită.

9. Mare evlavie am pentru stareţul Zosima, care nu-i decât personaj literar şi făurire a lui Dostoievski în *Fraţii Karamazov,* dar cu atâta sinceritate, neconformism şi tărie conceput încât pare mai viu decât mulţi aşa-zişi vii care, – vorba lui Franţois Mauriac – nu-s decât cadavre purtate de apa mohorâtă a vieţii. Zosima e contrariul tuturor habotniciilor, îngustimilor şi neroziilor. La el ar trebui să gândească toţi acei care confundă viaţa spirituală cu uscăciunea şi monahismul, cu acreala ori cu murdăria. Dostoievski l-a şi opus lui Terapont, falsul grozav ascet şi sfânt de pradă, învăţându-ne a preţui nu excesele prosteşti şi bizareriile fără cap şi noimă ci adevăratele virtuţi creştine: libertatea, bucuria, iubirea, simplicitatea, discreţia, smerenia.

Zosima e o creaţie literară, dar cât de viu a fost genialul creştin care l-a închipuit (după un model real, pare-se), dăruindu-ni-l cu neprecupeţită mărinimie spre întărirea noastră sufletească şi spre ferirea de făţăriile pasă-mi-te foarte cuvioase ale unui Terapont. De alde Terapont şi Tartuffe e plin pământul, iar Zosima e dintre, vai, puţinii aleşi.

10. Ce propovăduia Fericita Tereza din Lisieux? Că se cuvine a da atenţie mai ales lucrurilor mici, mărunţişurilor zilnice, neînsemnatelor. Acolo, în frecuşul, monotonia şi abraziva oboseală a vieţii simple se verifică şi se adevereşte credinţa, acolo se cunoaşte pentru cine semenul său poate fi numit şi *aproapele* său. Marile acte de eroism şi mucenicie sunt, pentru cei mai mulţi, cu totul improbabile. Dar gentileţea, răbdarea, politeţea, bunăvoirea, stăpînirea de sine stau la îndemâna oricui şi oricând. De nefolos ne este a ne visa făptuitori de vitejii şi jertfe fără pereche; util şi izbăvitor ne este a da atenţie mărunţişurilor şi a ne purta constant în mod nobil, liniştit şi răbduriu (cum îi plăcea lui Iorga a spune).

11. De Sfântul Anton din Padova, atât de îndrăgit de catolici, multora le place a grăi cu mare condescendenţă de nu şi cu ironie. Sfântul care-ţi găseşte cheile pierdute şi căţelul rătăcit!

Câtă orbire şi pripită răutate în acest fel de a judeca! Teologii catolici precizează că Sf. Anton nu vine în ajutorul celor care au pierdut diferite obiecte ci în al acelora care şi-au pierdut credinţa, virtutea, nădejdea...

Nu zic ba, însă nu mă sfiesc să-l admir pe Sf. Anton din Padova şi ca ocrotitor al oamenilor umili necăjiţi şi ca sprijin întru găsirea unor lucruri care în anumite împrejurări şi pentru anumiţi oameni (bătrâni, bolnavi, însinguraţi, prigoniţi) pot lua o importanţă covârşitoare. Pierderea cheilor casei, ce chin şi ce necaz pentru

un bătrân sărac, pentru un neputincios, un neajutorat... Pierderea câinelui iubit pentru omul lipsit de orice prieten, ce nefericire! Există dureri ne-mărețe, ne-tragice, există năpaste caraghioase, necazuri sâcâitoare și boli care nu ucid însă otrăvesc viața pătimitorului: Oare nu și acestea se cade a fi luate în seamă?

În nesfârșita-i bunătate, Sf. Anton nu se rușinează a le veni neîntârziat în ajutor. E un act de curaj, căci implică sfidarea neroziei și nepăsării față de suferințe foarte reale deși lipsite de fală.

Bunul, modestul, grijuliul Sfânt Anton!

12. Port o venerație osebită Sfântului Evanghelist Marcu pentru că în referatul său (cap. 9, v. 14–29) este reluată cel mai larg vindecarea copilului lunatic și se află sintagma (v. 24) „Cred Doamne! Ajută necredinței mele" pe care o socotesc a fi temeiul credinței creștine și explicația paradoxal-dialectică a misterului acestuia cel mai tulburător dintre toate – actul de credință.

Cum de poate crede tatăl de vreme ce se recunoaște necredincios? Nu sunt cuvintele – „ajută necredinței mele" – dovada irecuzabilă a relei credințe? Nu, tatăl (omul, adică) poate ajunge la credință pentru că: 1) îl cheamă pe Domnul în ajutor, 2) strigând, 3) cu lacrimi. În felul acesta „punctul critic" al necredinței depășit și necredința se preface – zguduitor – în credință.

13. Tâlharul cel bun.

De ce s-a învrednicit a fi cu Domnul în rai în aceeași zi chiar?

Pentru că, pe cruce chinuindu-se, a fost în stare să compătimească! A mai avut, năpăstuitul, răgazul, vrerea, bunătatea să se gândească la durerea altuia.

Domnul, pe Cruce, Se roagă pentru cei ce-L răstignesc. Tâlharul, pe cruce, găsește în sine mărinimia să deplângă nedreptatea făcută unui nevinovat.

Actul acesta extraordinar de altruism, Domnul îl răsplătește după cuviință: Face din Sf. Dismas primul cetățean al paradisului recâștigat!

14. Să-mi fie îngăduit a insera printre sfinți și scriitori creștini numele unui drept iudeu, un „hasid" din școala lui Baal Șem Tov, aceea care în secolul XVIII în Polonia, a gândit și a trăit mai aproape de conceptualitatea creștină decât oricare altă sectă evreiască de la esenieni încoace.

Habbi Nahman din Vratlav grăia: Ușor îi este omului a renunța la cele esențiale ale vieții, dar nu la micile ei dulcețuri. De acestea, măcar în cantități infime, are neapărată nevoie.

15. Cazul Sfintei Maria Egipteanca este – ca și de altfel al Sfântului Antonie cel Mare, având și el, tot egiptean, de înfruntat mari ispite – elocvent. Desfrânată din pasiune, nu din interes, a petrecut după miraculoasa ei convertire, patruzeci și șapte de ani în pustie. Când, din întâmplare, după trecerea acelor ani, a întâlnit-o, i s-a părut preotului Zosima că nu are în față o ființă omenească. După identificare, spovedind-o, i-a pus întrebarea: te mai frământă ispitele trupești? Răspunsul, neașteptat, a fost: se luptă cu mine ca niște fiare sălbatice.

Da, duhul e osârduitor iar trupul e neputincios. Duhul, totuși, în cazul ei, a învins.

Relatarea aceasta, crudă și realistă, îmi place tocmai prin caracterul ei cu totul nepilduitor – ne-„edificant" (barbarismul mi se arată mai clar), lipsit de acel nesuferit iz de moralism facil și fals de care dăm în multe hagiografii. Adevărata minune nu-i vindecarea bruscă de patimi, ci puterea de a duce lupta vreme de patruzeci și șapte de ani, biruința aceasta atât de amarnic și de înfiorător de greu obținută.

Virtutea nu i-a picat Mariei Egipteanca cu hârzobul din cer. Ar fi fost, procedeul, nevrednic şi de Hristos şi de mucenița Sa.

Iată creştinul adevărat, pentru adulți, altul decât al povestioarelor bune pentru cei care nu pot bea decât lapte şi auzi numai dulcegării. Pătimaşii dăruiți cu harul căinței ar face bine să citească viața Mariei, scrisă de Patriarhul Sofronie al Ierusalimului, să ştie pe ce cale îngustă şi pietroasă le îngăduie Hristos să păşească. Dar şi creştinii toți: să le fie limpede ce înseamnă cu adevărat înfrângerea, războiul nevăzut, mucenicia.

16. Maximilian Kolbe, preotul polonez care se oferă să ia locul unui muncitor, tată a patru copii atunci, când într-un lagăr unde s-a produs o evadare, SS-iştii germani hotărăsc decimarea deținuților. Kolbe se afla alături de omul ce s-a nimerit printre cei numărați din zece în zece.

I-a luat deci locul (pe conducătorii lagărului îi interesa numărul victimelor, nu persoana lor). Şi la ce fel de moarte s-a dus? Nu la împuşcare ori spânzurătoare ci la părăsirea într-o mină pustie unde osândiții – „decimații" – urmau să moară de foame şi sete. Ba i-a determinat pe toți cei desemnați de numărătoare să meargă spre mină cântând.

Eugen Ionescu: De soartă mai fericită decât a lui Kolbe nu a avut nimeni parte pe acest pământ.

17. Mucenicul Nicolae Oprea zis Oprea Miclăuş din Săliştea Sibiului pentru câtă perseverență, răbdare, neostenealâ şi neteamă a dovedit.

A mers – simplu mirean, biet țăran – de trei ori la Viena, ca să apere Ortodoxia; a înfruntat ca nimeni altul straşnica birocrație habsburgică.

A dat la anchetele cărora a fost supus, răspunsuri curajoase, calme, înțelepte şi dârze. Nici nu se ştie bine dacă a murit în

lugubra temniță de la Kufstein ori va fi evadat pierind cine ştie unde, neluat în seamă de nimeni, unul din acei smeriți eroi anonimi care în ochii Atotputernicului compensează, cred, nepăsarea, frica, superbia ori comoditatea multor mărimi ale lumii acesteia.

18. Iosif Gheorghian, de două ori mitropolit al Ungro-Vlahiei, pentru faptul (uluitor) că prin curăția vieții, grija acordată purtării creştineşti în traiul de zi cu zi, sinceritatea evlaviei şi bunătatea arătată celor din jur a stârnit – numai el, singurul, din tot cinul călugăresc şi toată tagma preoțească – biruita admirație şi nepregetată zdrobită afecțiune – a fostului călugăr Tudor Arghezi. Ceea ce nu-i de ici de colo!

19. Katow din *La condition humaine* a lui André Malraux.

În războiul chino-japonez, din anii '30, prizonierii sunt azvârliți de japonezi în cazanele fierbinți ale locomotivelor. Katow deține o pastilă de cianură. O cedează altor doi oameni prinşi odată cu ei.

Problemă: nu este fapta lui îndemn şi complicitate la sinucidere, păcat strigător la cer?

Răspuns: este

Întrebare: aşadar vor fi tustrei osândiți la Judecata de Apoi?

Răspuns: nu cred. Cred altminteri. Că Domnul va zice dracilor: da, ai voştri sunt, pentru sinucidere (doi) şi îndemn şi complicitate la sinucidere (celălalt). Dar – în virtutea sângelui Meu vărsat pe Cruce spre mântuirea lumii şi în virtutea cuvântului: „Datu-Mi-s-a toată puterea în cer şi pe pământ", iată poruncesc să vină aici credinciosul Meu slujitor Arhanghelul Mihail şi să-şi arunce spada în talerul balanței unde se află ăşti trei nefericiți. Scapă astfel de iad. Iar pe Katow, în virtutea aceleiaşi atotputernicii date Mie, îl poftesc diseară la Cina

împărătească unde i se va da un loc de cinste ca, văzându-l, să-i pot agrăi.

Şi-apoi către draci: nu vă amărâţi, pierdeţi trei suflete, dar le aveţi pe toate ale celor care-şi asvârleau prizonierii în cazanele locomotivele. Şi nu-s puţini.

20. Nobilă şi înduioşătoare e figura pastorului anglican Arthur Shearly Cripps (care-i şi poet de seamă). În *veldt-ul* sud-african unde lucra ca misionar, niciodată n-a consimţit să umble altfel decât enoriaşii lui (adică desculţ), să locuiască altfel decât ei (adică într-o colibă) şi să mănânce altceva decât ei (adică o fiertură de plante).

21. Cine oare nu-l cunoaşte pe episcopul Myriel, eroul lui Victor Hugo în *Mizerabilii*, omul care a schimbat sufletul ocnaşului evadat Jean Valjean? După ce este găzduit în modesta casa parohială (căci din palatul episcopal Myriel făcuse cămin şi spital), Valjean fuge luând cu sine sfeşnicele de argint de pe prichiciul căminului, singurele obiecte de valoare ale locuinţei. E prins de jandarmi şi adus înapoi la episcop, ca să fie identificate sfeşnicele, iar el apoi osândit. Myriel: vă înşelaţi, oameni buni şi zeloşi slujitori ai legii, sfeşnicele i le-am dăruit eu.

Apare şi în sinaxarul nostru o istorisire analoagă: a proprietarului care-i ajută pe hoţi să-şi salte pe umeri sacii doldora de grâne, furaţi din hambarele sale.

22. Din literatura creştină occidentală, încă trei admirabile figuri: Preotul (nenumit), eroul cărţii *Jurnalul unui preot de ţară* de Georges Bernanos, Părintele Francis Chisholm din *Cheile împărăţiei* de A. J. Cronin şi Preotul (şi el anonim) din *Puterea şi slava* de Graham Greene.

Îi caracterizează că nu ştiu, nu-şi dau seama, nu bănuiesc defel că sunt aproape de sfinţenie. Şi la ei, ca şi la Zosima: sinceritate absolută, simplicitate, smerenie, soluţia asumării (întotdeauna) a vinovăţiei.

De neuitat, în cartea lui Cronin, scena în care preotul îi face cunoscut chinezului (pe al cărui fiu îl vindecase de o boală gravă) ca nu-i neapărat nevoie ca, drept mulţumire obligatorie, copilul să fie botezat (vindecările nu se plătesc, iar Botezul din obligaţie e ca şi cum n-ar fi)[1].

Preotul lui Bernanos (cartea întreagă e numai frumuseţe, gravitate, durere, har şi umilinţă) îşi împlineşte misiunea fiind el însuşi bolnav de boală fără leac (cancer intestinal) cu o neclintire şi o naturaleţe cum suntem în drept a bănui numai la cei dintâi ucenici ai Domnului. Numai pe sine se ceartă, îşi caută zi de zi îmbunătăţirea şi nu duce lipsă de umor, îngăduinţă pentru alţii şi un simţământ acut al relativităţii celor lumeşti.

Preotul anonim din *Puterea şi slava* e un beţiv, un păcătos, un laş, un nevrednic şi un spurcat. Dar e un prigonit, e căutat fără milă şi zăbavă de cei care vor să-l omoare. Şi, cu toate că-i plin de păcate, nu îngăduie păcatului celui mare să-i cotropească sufletul. Nu deznădăjduieşte. Nu deznădăjduieşte şi mai ştie că singurul lucru cu adevărat important în lumea aceasta e să fii un sfânt.

Pentru că e prigonit nu deznădăjduieşte şi e convins că sfinţenia e singurul ţel firesc al omului. Să-mi fie îngăduit să spun că pe beţivul şi păcătosul ăsta de popă nevrednic şi nefericit îl iubesc.

---

[1] Cardinalul J.M. Lustiger: Credinţa vrea să zică să primeşti a fi ales de Dumnezeu; nu vrea să zică să-L alegi tu pe Dumnezeu... Să te faci creştin nu înseamnă să îmbrăţişezi religia lui Hristos, înseamnă să te faci fratele lui Hristos... Să te faci creştin nu înseamnă să Îmbrăţişezi religia lui Hristos, înseamnă să te faci, tu, Hristos.

23. Într-unul din avatarurile sale, Buddha a fost iepure. L-a vizitat un brahman. Neavând cu ce să-l omenească, Iluminatul s-a aruncat pe sine în foc. Să aibă cinstitul oaspete oarecare hrană.

24. Sf. Carol Boromeu şi Michel Eyquem de Montaigne au trăit în aceeaşi vreme (1538–1584 primul, 1533–1592 celălalt) şi au fost: unul arhiepiscop de Milano iar al doilea primar al oraşului Bordeaux. Când, iarăşi la date foarte apropiate, a izbucnit ciuma în cele două oraşe, Carol Boromeu care era plecat în inspecţie prin eparhie *s-a înapoiat* grabnic la Milano; Montaigne, în schimb, *a părăsit* neîntârziat contaminatul port.

Nici cu gândul nu gândesc să emit vreo necugetată critică la adresa marelui şi vestitului sceptic scriitor. Dar nu mă pot opri a face o comparaţie între cele două moduri de purtare şi a constata că „fanaticii" sunt uneori cu nervii mai tari, mai daţi la tăvăleală şi cu simţul datoriei mai acut decât „spiritele tari" (spun francezii, noi spunem: liber cugetătorii).

25. Patriarhul ecumenic Atenagora, omul sărutului de la Ierusalim, îi spunea lui Olivier Clément că mai presus de orice iubeşte libertatea şi că liber merge spre Hristos Care-i iubire.

În acestea două se cuprinde şi prescurtează învăţătura lui Hristos. Nu poate fi credinţă în lipsa lor.

Diata lui Hristos: Credinţă, libertate, iubire.

DĂRUIND VEI DOBÂNDI

Orb, neghiob şi strâmt la minte, cum mă aflu, n-am fost totuşi atât de stupid şi de neştiutor încât să cred că Hristos ne cere să dăm din prisosul nostru: asta o fac doar şi păgânii. Am fost însă îndeajuns de nepriceput şi de rătăcit în beznă spre a cugeta – ceea ce *pare* întru totul conform cu învăţătura creştină – că ni se cere să dăm din puţinul nostru. Ba am şi mers până la a mă învoi cu ideea că din pilda celor doi bani aruncaţi de femeia văduvă în cutia darurilor (Marcu 12, 41–44; Luca 21, 1–4) reiese îndemnul de a da tot ce avem, toată avuţia noastră.

A fost nevoie să nimeresc a citi, acum câtva timp, un text al poetului francez Henri Michaux (1899–1988) pentru a înţelege, cutremurându-mă şi înfiorându-mă, că Hristos ne cere cu totul altceva. Şi anume, să dăm ce nu avem.

Orb, neghiob şi strâmt la minte ce am fost. Şi ferecat în chingile bunului simţ celui mai lamentabil. Cum de mi-am putut închipui că Hristos-Dumnezeul Care a primit, să Se întrupeze şi să moară pe Cruce aidoma celui mai nefericit şi mai ticălos dintre muritori, ne va cere să dăm din prisosul ori puţinul avutului nostru ori chiar avutul acesta întreg? Cum de ne-ar fi chemat la acţiuni atât de simple, de aparţinătoare lumii acesteia, de posibile adică! Paul Claudel nu ni-L definise oare pe Dumnezeu atribuindu-I grăirea: de ce vă temeţi? Sunt imposibilul care vă priveşte.

Hristos, aşadar, aceasta chiar ne cere: imposibilul; să dăm ce nu avem.

Dar să-l ascultăm pe Michaux: în mănăstirea unde ar dori să fie primit se prezintă un candidat la călugărie. Îi mărturiseşte

stareţului; să ştiţi, părinte, că nu am nici credinţă, nici lumină, nici esenţă, nici curaj, nici încredere în mine şi nici nu pot să-mi fiu mie însumi de ajutor iar altora cu atât mai puţin; nimic nu am.

Firesc ar fi fost să fie de îndată respins. Nu aşa însă. Ci stareţul (abatele, zice poetul francez) îi răspunde: ce-are a face! Nu ai credinţă, nu ai lumină; dându-le altora, le vei avea şi tu. Căutându-le pentru altul, le vei dobândi şi pentru tine. Pe fratele acesta, pe aproapele şi semenul tău eşti dator să-l ajuţi cu ce nu ai. Du-te! Chilia ta e pe coridorul acesta, uşa a treia pe dreapta.

Nu din prisosul, nu din puţinul tău, ci din neavutul tău, din ceea ce îţi lipseşte. Dăruind altuia ce nu ai – credinţă, lumină, încredere, nădejde – le vei dobândi şi tu.

„Trebuie să-l ajuţi cu ceea ce nu ai".

„Dând ce nu ai, dobândeşti şi tu, cel gol, cel pustiit, cele ce-ţi lipsesc".

„Cu ceea ce crezi că nu ai, dar care este, care va fi în tine.

Mai adânc decât adâncul sinei tale. Mai tăinuit, mai înfăşurat, mai limpede, izvor năvalnic care circulă fără oprire, chemând, îmbiind la părtăşie".

Da, numai aşa putea vorbi un slujitor al lui Hristos, al Celui tainic: *paradoxal* (precum întotdeauna ne-a învăţat: de vrei să cârmuieşti, slujeşte; de vrei să fii înălţat, smereşte-te; de vrei să-ţi mântuieşti sufletul, pierde-l pentru Mine; de vrei să-ţi recâştigi nevinovăţia, recunoaşte-te vinovat) şi *uluitor* (de vei da ce nu ai vei dobândi şi tu ceea ce ai dat altora).

Nicăieri, în afară de *Evanghelii*, nu cred să se fi vorbit mai răspicat şi mai creştineşte decât în micul poem al lui Michaux care mi-a stârnit stupefacţia şi entuziasmul. Poate în unele fragmente din *Fraţii Karamazov* şi *Demonii*, poate Cervantes făurindu-l pe *El nuestro Señor Don Quijote, El Christo Español*, poate Albert Camus în textul despre Oscar Wilde (intitulat *Artistul în puşcărie)* şi despre mergerea către Hristos nu prin suferinţă şi

durere (cale bună, inferioară totuşi), ci prin exces de fericire şi în chip de euforie (cale superioară). Nicăieri nu cred că vreun poet ori prozator să fi vorbit mai de aproape de Cel neapropiat.

Dând ce nu avem, dobândim prin recoşeu ceea ce – cu nemaipomenită sfruntare – ne-am încumetat a dărui altuia. Lecţia e valabilă pentru orice creştin, cleric sau mirean. Pentru monah îndeosebi. Să nu se îngrijoreze, să nu se sperie, să nu se frământe călugărul care îşi simte lăuntrul deşert, bântuit de neîncredere şi slăbiciune, cuprins de întuneric şi secetă. Să nu ia câtuşi de puţin aminte la acestea toate. Ispite ale deznădejdii, netrebnice şiretenii ale celui rău şi uscat. Să dea celor care vin la el – în chilia lui, în grădina mănăstirii, pe cerdacul arhondaricului, la uşa altarului – ca să afle credinţă, întărire, lumină şi o brumă de speranţă – ceea ce ei aşteaptă de la el şi ceea ce el prea bine ştie că în clipa aceea se poate întâmpla să nu aibă. Să le dea. Şi, dându-le, se vor răsfrânge şi asupră-i, se va milui şi el din pomana făcută altuia.

„Dând lumina pe care nu o ai, o vei avea şi tu".

Nu cumva prin cuvintele lui Michaux ni se lămureşte mai în adâncime textul de la Matei 25 despre Înfricoşata Judecată? Nu cumva cei buni au dat însetatului din apa de care şi ei duceau lipsă; înfometatului din hrana pe care nu o aveau, celui gol haina după care şi ei jinduiau?...

Secretul vieţii călugăreşti se arată a fi: să îndrăzneşti a da ceea ce vremelnic se întâmplă să-ţi lipsească. Iată paradoxul creştin în toată plinătatea, splendoarea şi virtutea lui. Dar iată şi făgăduinţa uluitoare: dând ceea ce nu ai, dobândeşti ce ai ştiut să dai din golul fiinţei tale. Darul suprafiresc se reflectă asupră-ţi, se întoarce la tine ca un bumerang, ca o rază de lumină proiectată de oglindă – şi te înavuţeşte, te împlineşte, te covârşeşte!

Desigur. Nici că se putea alminteri! Cum oare am putut gândi măcar o clipă – necum ani de zile – că Hristos doreşte să dăm din

ce avem: prisosul, puţinul, totul! Mare ispravă, destoinică scofală! Prea omenească, sărmană, jalnică treabă! Altceva ni se cere: ceea ce pare a fi cu neputinţă.

Altceva ni se făgăduieşte: ceea ce nu-i de conceput şi de crezut!

Să piară de la noi, călugării, orice spaimă, nesiguranţă, sfială, teamă de făţărnicie: călugărul e menit a da altora credinţă şi lumină măcar de-i vor lipsi lui vreme mai scurtă ori mai lungă. Chiar de se află în criză de acedie. Chiar dacă s-a făcut vinovat de slăbirea avântului şi statorniciei monahale.

Va putea oare? Va fi în stare a săvârşi minunea? Desigur, dat fiind că este din ceata celor despre care Hristos a spus că „ei nu sunt din lume, precum şi Eu nu sunt din lume" (Ioan 17,16). Şi iarăşi:„Dar nu numai pentru aceştia Mă rog, ci şi pentru *cei* ce vor crede în Mine, prin cuvântul lor" (Ioan 17, 20). Iar la Faptele Apostolilor (20, 35) Pavel aşijderea grăieşte: „Trebuie să ajutaţi pe cei slabi şi să vă aduceţi aminte de cuvintele Domnului Iisus, căci El a zis: Mai fericit este a da decât a lua".

În adevăr, dând peste fire, luăm har peste har. Cel slab, prin urmare, să rostească: dă-mi, Doamne, când sunt descumpănit şi gol, voinţă şi neruşinare ca să pot da din ceea ce nu am. Iar Tu fă ca darul acesta al meu – paradoxal, absurd şi îndrăzneţ – să se întoarcă asupră-mi prin mila la care socoteşte înţelepciunea oamenilor drept nebunie şi adagiul: *„Nemo dat quod non habet"*-aramă sunătoare şi chimval zăngănitor. Tu care ceri numai imposibilul şi făptuieşti numai ce mintea omenească nu poate să priceapă.

O VORBĂ BUNĂ

Hristos e pe cruce, gol: pe cap, o cunună de spini, piroane, străpungându-I gleznele şi încheieturile mâinilor, Îl ţintuiesc pe lemn, trupul e plin de sânge şi vânătăi, secretează numai sudoare şi geamătul surd al cărnii robite. A fost pălmuit, scuipat, îmbrâncit, lovit, batjocorit, a urcat calvarul şi nu o singură dată a căzut sub povara uneltei de chin. Acum aşteaptă agonia şi moartea ruşinoasă, înceată, atroce, sub dublul semn al batjocurii şi al blestemului, îl înconjoară, pe maidanul împuţit de pe dâmbul din periferia oraşului, numai oameni ostili şi un anume număr de curioşi indiferenţi, obişnuiţi amatori de execuţii capitale şi de cruzimi publice. La dreapta şi la stânga Lui alte două cruci, fiecare cu prada ei, doi tâlhari, doi ucigaşi – doi infractori de drept comun, ca să fie obida şi mai usturătoare. E ora amiezii, soarele dogoreşte, setea – esenţă a modului acestuia de nimicire – a început să se manifeste şi totul nu-i decât netrebnicie, înfrângere, deznădejde, durere, istovire.

Ca şi cum n-ar fi de ajuns, iată că trec scribii, cărturarii, fariseii, saducheii, irodienii, bătrâni, toată şleahta câştigătorilor; şi toţi îşi clatină înţelepţeşte căpăţânile cărunte; compătimitor şi ironic Îl sfidează, Îl iau în râs, Îl poftesc să coboare de pe cruce şi să-i convingă. Ei, pasămite, doar atâta aşteaptă: să vadă şi să creadă.

Ba tâlharul din stânga Îl apostrofează şi el, Îl provoacă, Îl ia peste picior, Îl insultă. Cel din dreapta însă nu; cel din dreapta, deşi răstignit şi în chinuri şi-n cumplită aşteptare şi el, găseşte răgazul şi puterea de a-l certa pe cel urâcios şi mai află şi

altruismul şi mărinimia şi noblețea de a rosti cuvinte blajine şi cuviincioase vecinului său. Nu-L poate ajuta cu nimic, nu-L poate desfereca şi scoate de pe cruce, cu nimic nu-l poate schimba groaznica situație, nu-l poate uşura pedeapsa, nu-l poate scurta agonia, nu poate interveni în implacabila desfăşurare a scenariului răstignirii. Nimic, nu poate face, nimic decât îndura şi el chinul până *la capătul nopții*.

Şi totuşi, aşa netrebnic şi neputincios cum încă suflă, ce-i este dat să audă? „Astăzi vei fi cu Mine în rai". De ce această extraordinară şi întru totul minunată făgăduință? De ce oare să fie el – vinovatul, pe bună dreptate osânditul, el cel fără de putere şi mijloace de lecuire – , de ce să-i fie dat lui a intra în rai, deodată cu Stăpânul, în vreme ce dreptul Noe, patriarhul Avraam (receptorul Făgăduinței), Moise (transmițătorul Legii), proorocul Isaia (vestitorul venirii în trup a Izbăvitorului), împăratul David, proorocii toți şi toți drepții din vechime şi toți filosofii în care S-a sălăşluit parțial Duhul Sfânt şi Înaintemergătorul şi Botezătorul Ioan mai lâncezesc încă în iad? De ce această neasemuită cinste, acest har peste har, de ce această imedialitate? *Astăzi!*

Caracterul cu totul uluitor al răsplatei cum se explică? Din ce provine? *Astăzi, cu Mine, în rai!* E în aceste cuvinte o urgență, un elan, o plinătate, un clocot care nu poate stârni decât uimirea.

Unii au căutat să înțeleagă referindu-se la calitatea de *coleg de suferință cu* Domnul a tâlharului celui bun. Da, el s-a învrednicit de onoarea fără seamăn de a fi supus aceleiaşi osânde ca şi Hristos şi de a se afla la câțiva paşi de Sfânta Cruce în ultimele clipe ale vieții. Da, e firesc ca Domnul să fi nutrit simțăminte de milă, simpatie şi bunăvoință față de un tovarăş de pătimire.

Alții invocă demnitatea omului, ținuta sa resemnată şi cuviința în relație cu Hristos, spre deosebire de răcnetele şi hula celuilalt. Da, este şi aici o doză de adevăr şi logică.

Dar nu acestea mi se par a fi explicațiile adevărate. Esențial mi se pare altceva, o faptă (o atitudine mai bine zis) parcă menită a fi lesne trecută cu vederea şi totuşi hotărâtoare: tâlharul n-a putut *face* nimic, dar a putut îmblânzi şi *îndulci* atmosfera aceea sufocantă, doldora numai de amoniac, de răutate, de fățărnicie şi venin. L-a mângâiat anume pe Răstignitul nevinovat cu o *vorbă bună!*

Da, sintagma aceasta simplă, bătrânească, locuțiunea aceasta sumară specifică graiului țărănesc ancestral constituie explicația cea mai plauzibilă a făgăduinței făcute de Domnul, a plinătății, imediatității şi urgenței ei. *O vorbă bună* – şi a fost deajuns! Ca un balsam tămăduitor, ca leac absolut, un orvietan, un miracol.

Acele câteva cuvinte de respect, de afecțiune, de luare de apărare, de încredere, de compătimire au schimbat dintr-o dată totul şi au prefăcut sinistrul maidan, imunda Golgotă, spațiul otrăvit, de nedreptate, cruzime şi răzbunare, în colț de omenie, în anticameră de paradis. Astăzi cu Mine, *în* rai: pentru că şi tu acum, în acest pustiu (acest *waste land,* îl va numi cândva robul Meu T.S. Eliot) al urgiei şi vicleniei ai introdus o picătură de rouă. Pentru că, trecând peste propria-ți năpastă M-ai văzut, M-ai intuit, M-ai recunoscut şi n-ai şovăit să-Mi iei apărarea, să Mi te închini, să-Mi spui vorbe care Mi-au mers la suflet şi Mi-au strecurat miere în inimă, făcându-te cu adevărat părtaş al patimilor Mele. N-ai rămas închis în tine, încuiat în durerile tale, izolat în prea firescul tău egocentrism de om fără de speranță. Nu te-ai plâns pe tine, M-ai tânguit pe Mine. Ai dibuit şi răgazul şi bunătatea şi gingăşia sufletească de a încerca să consolezi şi să alini pe un altul. Cu o biată *vorbă bună* tu ai prefăcut Golgota aceasta şi toate clătinările astea din cap şi toate „hu-urile" lor, toată această odioasă tărăşenie şi locul acesta spurcat în grădină. Ca şi păcătoasa, M-ai miruit cu mirul de mare preț al milei şi luării aminte la necazul aproapelui tău. Mi-ai dat să beau – la

figurat, însă nu mai puțin intens – paharul acela de apă rece despre care am spus că nu va rămâne nerăsplătit.

Așa și noi, se cade să urmăm pilda lui Dismas și să pricepem ce preț poate dobândi în unele împrejurări o vorbă bună. Aur și argint să dăm nu avem, nici obiecte, nici mărfuri, nici un ajutor efectiv oarecare. Înseamnă că suntem sortiți a nu face nimic, a sta țepeni, reci, nepăsători, absenți cu duhul, de gheață și de piatră? Surzi, orbi, cu gândurile aiurea? Departe, rătăcind pe meleaguri ale singurătății în sine învârtoșată?

Ceva, oricând și oriunde, în ciuda împrejurărilor celor mai neprielnice și mai adverse, ne rămâne de făcut: năpăstuitului din preajma noastră îi putem spune *o vorbă bună*. Actul acesta gratuit și neeficace (din punct de vedere, practic), „surplusul" acesta, inutilitatea aceasta nu reprezintă o vorbă *goală*, ci *bună*. Vorba cea bună a tâlharului din dreapta înmiresmează aerul vitriolat al Golgotei și aidoma adierii line care, pe Horeb, i-a vestit lui Ilie apropierea Atotputernicului, sălășluiește pace și dulceață în sufletul omenesc al Mântuitorului.

Constantin Noica a scos în evidență comorile filosofice ale rostirii românești. Expresia *o vorbă bună* ne poate fi călăuză întru înțelegerea fondului duhovnicesc al graiului nostru. Recursul acesta ne rămâne de-a pururi la dispoziție: cu o vorbă bună putem roura sufletul cel mai pustiit al unui semen al nostru. Să nu pierdem, când ni se oferă, prilejul de a șterge sudoarea de pe fața oropsitului, ca milostivnica Veronica ori de a îndulci sufletul unui răstignit printr-un cuvânt de mângâiere și părtășie, așijderea tâlharului celui bun.

O PSEUDOPROBLEMĂ

Frații noștri de altă credință, neoprotestanții, obișnuiesc, vai, să spună că numai ei se pot mântui și să ne apostrofeze pe nepusă masă (cum ar veni), iscodindu-ne ultimativ: crezi că te vei mântui? Este oare bine, mă întreb, ca noi, la rândul nostru, să le răspundem susținând cu aceeași intransigentă îndârjire că numai noi, ortodocșii, avem vocație la mântuire?

A le declara, pe ton proclamator că ei, neoprotestanții și toți ceilalți creștini întocmai ca toți ceilalți oameni trecuți, prezenți și viitori, sunt ineluctabil sortiți flăcărilor iadului constituie un răspuns care prin însăși formularea sa își dovedește atât șubrezenia cât și exaltarea. Mai înțelept și mai cucernic pare a ne lepăda de stilul polemic și a lua în considerație următoarele principii călăuzitoare:

– mântuirea este o taină a cărei dezlegare, de la caz la caz se află *cu* exclusivitate în mâinile Judecătorului Hrislos. Judecata Sa e înfricoșătoare tocmai pentru că nu este perfect previzibilă și nu se face prin referire la dispoziții scrise categorice;

– a te substitui Lui, îmbrâncindu-L și făcându-I vânt de pe tronul Său de Judecător și a te așeza tu, simplu om slab și păcătos, pe acel tron și a hotărî tu, cu neînfrânat orgoliu, cine se mântuie și cine nu, înseamnă a săvârși hulă și blasfemie și a cădea în păcătul mândriei luciferice. Sunt fapte strigătoare la cer și avem a ne feri de ele cu orice preț;

– dacă Domnul numai pentru faptul de a-l numi pe fratele tău nebun ori netrebnic ori dacă te socotește vrednic de judecata sinedriului ba și de gheena focului (Matei 5, 22), cu atât mai

vârtos pentru nespus mai grava aserțiune că acest frate al tău nu va avea parte de mântuire, nu are cum să nu te afle vrednic de altceva decât de iad;

– nu avem dreptul să-l jignim pe aproapele nostru și l-am avea pe acela de a-l îndepărta, cu de la noi putere, din ceata năzuitorilor la mântuire?;

– a prelua de la Hristos – cu otuzbirul – privilegiul Său judecătoresc înseamnă a-I contesta declarația atât de clară: „Datu-Mi-S-a toată puterea în cer și pe pământ" (Matei 28, 18). Iar noi să I-o îngrădim, să schițăm simbolic gestul de a-L izgoni din scaunul Judecății? Noi să cutezăm a-I stabili limite după chibzuința noastră, care nu-i decât cârpă lepădată?

Hulă și blasfemie, ce altceva?

– Hristos nu S-a întrupat și nu a venit pe acest pământ spre a repeta banalități curente și a reafirma biata logică omenească elementară și a face lucruri la care toată lumea se putea aștepta. El a venit printre noi ca să facă lucruri neașteptate, surprinzătoare și scandaloase pentru logica noastră aristotelică și cotidiană, pentru stereotipiile noastre mintale și prejudecățile noastre adânc înfipte în psihii ofilite de rutină. Pe femeia adulteră (Ioan 8, 1–11) firesc și logic era să o lase să fie lapidată deoarece fusese prinsă în fapt și legea era clară; când colo îi cheamă la răspundere pe pârâșii ei.

Logic, de asemenea ar fi fost ca Iisus, întrupat iudeu, să nu aibă nici o legătură cu samarinenii și să-i considere străini și eretici, prin urmare îndepărtați de la mântuire. El, dimpotrivă, își destăinuie calitatea de Mesia unei femei din Samaria (Ioan 4, 26), iar când e vorba să dea pildă de om milostiv sau de om recunoscător se referă la samarineanul căruia, spre deosebire de preot și levit, i se face milă de cel atacat de tâlhari (Ioan 10, 29–37) și la un alt samarinean, singurul recunoscător dintre zece leproși vindecați (Luca 17, 12-19).

Pe femeia miruitoare drept ar fi fost să o certe pentru risipă, cum și făceau ucenicii (Matei 26, 6–12), iar nu să o laude și să-i făgăduiască nemurirea prin veșnica menționare a faptei ei bune. Pe tâlharul din dreapta nu era câtuși de puțin rațional să-l ducă de urgență în rai câtă vreme patriarhii, dreptii și prorocii Vechiului Legământ mai zăceau încă în șeol, dimpreună cu Înaintemergătorul și Botezătorul Ioan. Pe lucrătorii din ultimul ceas (Matei 20, 1 și urm.) nu se cuvenea să-i plătească la fel ca pe cei care îndurară greutatea și arșița zilei. Pe Sine nimerit și cuvios lucru era să Se califice (Matei 11, 19) drept om mâncăcios și băutor de vin? Intrând în casele vameșilor și păcătoșilor, mâncând și bând la aceeași masă cu ei, pe bune a putut să apară multora ca piatră de poticnire. Oare declarația: „Cine iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine" (Matei 10, 37) nu este de natură să iște tulburarea?

Dacă Hristos ar fi venit și S-ar fi mulțumit să confirme obiceiurile, raționamentele și reacțiile omenești, de haram S-ar fi întrupat și ar fi pătimit. Tocmai că săvârșește numai fapte și acțiuni surprinzătoare, mereu altceva decât s-ar fi așteptat buchera logică omenească și bunul simț fariseic să facă. Hristos aduce în lume ceva cu totul nou, vine să ne scandalizeze, să ne scuture, să ne trezească din somnolență și tâmpă chietudine, nu mai puțin decât procedeul *satori* pe începătorul zenist. Când Iisus îi trântește lui Nicodim: „Trebuie să vă nașteți de sus" (Ioan 3, 7) ori Se dezvăluie femeii samarinence (Ioan 4, 26) și orbului din naștere (Ioan 9,37): „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine" sau „L-ai și văzut! Și Cel ce vorbește cu tine, Acela este", El aplică același procedeu ca și zenul;

– certându-ne între noi și discutând cu înflăcărare cine se va mântui și cine nu – fiecare pretinzând că numai el e vrednic de mântuire iar interlocutorul său (și toți ceilalți) numai de întunericul cel mai din afară – facem ca apostolii care se sfădeau

pe drum spre a şti care dintre ei este cel mai mare (Matei 9, 33–35; Luca 9, 46); Domnul îi ceartă pentru nesăbuinţa lor.

Decât să ne sfădim unii cu alţii – la nivel de ambiţie, bârfă şi mahalagism – şi să ne luăm la harţă, mânaţi de pizmă şi arţag, cu privire la sorţii noştri de mântuire, mai cuminte am proceda străduindu-ne din răsputeri să facem fiecare fapte şi roade vrednice de mântuire.

Fiecare, decât să ne aruncăm reciproc anatema, am da dovadă de înţelepciune rugându-ne pentru propria mântuire şi pentru a cât mai multor oameni, conform cu textele: „Mântuitorul nostru care voieşte ca toţi oamenii să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vină" (1 Tim. 2, 4); „Oare voiesc Eu moartea păcătosului şi nu mai degrabă să se întoarcă şi să fie viu?" (Iezec. 18, 23) şi „Eu nu voiesc moartea păcătosului: întorceţi-vă deci şi trăiţi" (Iezec. 18, 32).

Iar cardinalul J.M. Lustiger, arhiepiscopul Parisului spune: Dumnezeul creştinilor vrea mântuirea tuturor, nu numai a aleşilor Săi.

Excluderile acestea mutuale, trădând răutatea, intoleranţa şi mahalaua din sufletul nostru, nu provoacă desigur decât dezgustul, suspinul şi râsul Domnului (de râsul acesta pomeneşte şi psalmistul): de cât de suficienţi, de obraznici şi nerozi se vădesc a fi, când apostolii, uimiţi şi speriaţi de greutăţi, îl întreabă pe Domnul: dar atunci oare cine poate să se mântuiască? textele evanghelice (Matei 19, 25-26; Marcu 10, 26-27; Lc 18, 26-27), arată că Domnul – *privind la ei,* zic Matei şi Marcu (ceea ce nu înseamnă că de obicei vorbea cu ochii închişi ci că îi privea cu osebită atenţie spre a le atrage luarea aminte asupra celor ce rosteşte) le răspunde: „Ce nu este cu putinţă la oameni este cu putinţă la Dumnezeu".

Oare să nu fie prin urmare posibilă mântuirea şi în cazuri când minţii omeneşti i se pare cu neputinţă? (Rămârând firește

în vigoare regula generală formulată la Ioan 3, 5 şi Matei 28, 19;)

– discuţiile acestea oţioase şi zadarnice în jurul mântuirii dovedesc o dată mai mult, cât de răi suntem şi de neîndurători. Dacă ar fi după noi, oamenii, nimeni nu s-ar mântui. Nu de judecata lui Hristos mă tem, zice Marcel Jouhandeau, căci e bun şi milostiv, ci de a mea care de rău ce sunt mă va sorti pierzării. Dacă ar fi după noi, mai spune E. Cioran, mai bine am alege a sta cu toţii pe vecie în iad decât să scape unul dintre noi. Din fericire Dumnezeu e mai bun decât noi şi există pentru noi toţi o nădejde de mântuire, după cum a existat – folosesc cuvintele marelui creştin François Mauriac – şi nădejdea nebună a tâlharului Dismas;

– se cade să nu interpretăm textele Scripturii în mod izolat (cum şi fac neoprotestanţii, oprindu-se numai asupra unui anume verset căruia îi atribuie absolută preeminenţă) şi potrivit unei exegeze literale strâmte, ci în duh creştinesc: să punem mereu duhul deasupra literei şi să nu ne lăsăm ispitiţi de buchii spre a nu cădea în fariseism, căci fariseismul nu este o anumită doctrină proprie unui anume moment al istoriei, unui anume popor, ci o gravă şi permanentă ispită a spiritului omenesc;

– dacă judecăm strâmt şi literal, la nivel de absolutizare a unui anume text izolat din cuprinsul *Scripturii*, urmează că trebuie să devenim cu toţii şi imediat adventişti căci nicăieri în cuprinsul *Evangheliilor,* Hristos nu ne spune să nu prăznuim sâmbăta ci duminica; *n-avem text pentru duminică!* Iată unde ne-ar duce logica unei hermeneutici literale;

– bine ne prinde să reflectăm asupra acestor observaţii ale lui J.-M. Lustiger (citat şi mai sus): când Pascal, scrie el, afirmă că în noaptea lui hotărâtoare L-a auzit pe Hristos amintindu-i: am vărsat pentru tine cutare picătură din sângele Meu, Pascal trebuie să nu fi auzit bine. Hristos nu-i putea declara decât: am

vărsat pentru tine tot sângele Meu şi Mi-am dat pentru tine toată viaţa Mea.

Căci, constată Lustiger în continuare, orice om, oricine ar fi, are dreptul să ceară totul. Fiecăruia, în parte, Mântuitorul i S-a dat în întregime şi fiecare om are dreptul la întregul Hristos, după cum are dreptul la demnitate, la răspundere, la libertate, la nădejde (fie ea nebunească);

– ambiţia aceasta a diverselor grupuri creştine de a stăpâni monopolul mântuirii este simptom de infantilism intelectual, de totală îndepărtare de la ideea chenozei (care-i centrală în hristologie şi în morala creştină) şi de transformare a spiritualismului propriu credinţei în exclusivism politic (dintotdeauna a urmărit să fie, singur deţinător al adevărului).

Dincolo de exegeza literală şi birocratică, rămân nealterate marile afirmaţii fundamentale creştine: respectul pentru celălalt, dragostea de aproapele, sila pentru violenţele verbale, respingerea agresivităţii totalitare, luarea la cunoştinţă a prezenţei Duhului Sfânt în toţi oamenii;

– să nu pierdem niciodată din vedere că la Înfricoşata Judecată (Matei 25, 31–46) nu vom fi întrebaţi decât de lucruri cu totul neteoretice, neorganizate, necatehetice. Numai de lucruri foarte concrete, simple şi relaţionale: cum ne-am purtat cu cei flămânzi, însetaţi, goi, bolnavi, întemniţaţi şi ce am făcut pentru ei;

– nu e de crezut că textele de la Matei 28, 19: „Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh"; Marcu 16, 16, („Cel ce crede şi se va boteza se va mântui; iar cel ce nu crede se va osândi") şi Ioan 3,5 („De nu se va naşte cineva din apă şi din Duh, nu va putea să intre în împărăţia lui Dumnezeu") sau altele asemănătoare pot justifica într-o oarecare măsură sfada dintre creştini cu privire la sorţii respectivi de mântuire.

Dimpotrivă, nu le-ar strica să mediteze îndelung asupra unor texte ca:

„Trestie strivită nu va frânge şi feştilă fumegândă nu va stinge" (Matei 12, 20). „Căci Fiul Omului a venit să caute şi să mântuiască pe cel pierdut" (Matei. 18, 11); „N-am venit să chem pe drepţi ci pe păcătoşi la pocăinţă" (Marcu 2, 17), „căci zic vouă: Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în împărăţia cerurilor" (Matei 5, 20). „Că aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul şi crede în El să aibă viaţă veşnică" (Ioan 6, 40), „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Sau în lume ca să judece lumea ci ca să se mântuiască prin El lumea" (Ioan 3, 17) sau „Şi zic vouă că mulţi de la Răsărit şi de la Apus vor veni şi vor sta la masă cu Avraam, cu Issac şi cu Iacov în împărăţia cerurilor" (Matei 18, 11).

Sau asupra unor parabole ca aceea a lucrătorilor tocmiţi la vie (Matei 20, 1 şi urm.) ori a nunţii fiului de împărat (Matei 22), adevărate lecţii de smerenie şi de circumspecţie pentru cei prea lesne porniţi a crede că şi-au asigurat partea de cer;

– niciodată să nu ne lăsam prinşi în chingile unei mizerabile logici omeneşti pentru a deduce concluzii inchizitoriale (împotriva cărora Dostoievski de mult ne-a pus în gardă), insuflate de amarnica străşnicie sadică a multor oameni ce-şi arogă dreptul de a vorbi in numele Dumnezeului iubirii;

– discuţiile şi sfada aceasta dintre noi (ne place să uităm că nu suntem desăvârşiţi) asupra vocaţiei făpturilor la mântuire se prezintă toate cu un iz de lamentabilă bârfeală şi de spălare a rufelor murdare în văzul satului ori târgului. Ostentaţia, încrederea neruşinată în sine, obiceiul calomniei vecinului, desconsiderarea funcţiei judecătoreşti a lui Hristos le caracterizează. Este de aceea nimerit să fie cu grijă date la o parte şi înlocuite cu frecvente rugăciuni pentru propria mântuire şi a

cât mai multor semeni, precum şi cu fapte şi roade vrednice de mântuire care nici ele, o ştim, nu-s o chezăşie sigură fiindcă mântuirea chiar pentru cel drept şi curat tot din mila Domnului se împlineşte, iar nu automat în virtutea faptelor noastre. Poate că şi aici, ca în atâtea alte privinţe, calea cea mai bună e a smereniei şi a iubirii aproapelui nostru pe care cum putem pretinde că-l iubim dacă, atât de aprig, de iute, de neînvoielnic, îl menim împărăţiei întunericului şi muncilor veşnice?

Şi iacă aşa ne trimitem unii pe alţii în iad, iar Satana se bucură văzând cum prin zelul nostru eshatologic tot creşte numărul robilor săi!

V.
LUX IN TENEBRIS LUCET
– CE-I CREDINŢĂ, CE-I NECREDINŢĂ?
–

LUMINA LUMII

Textul evanghelic de la Sf. Apostol Matei (4, 12-17) este cu adevărat unul dintre cele mai cutremurătoare ale *Noului Testament* de nu chiar cel mai cutremurător. De ce? Pentru că ne vorbeşte despre venirea lui Hristos *în lume,* subînţeles în lumea activă, în lumea întâmplărilor şi evenimentelor, a vieţii cotidiene, în deplina viitoare a vieţii adulte. Pruncul din iesle, copilul care îi uimea pe înţelepţii din templu cedează acum pasul tânărului bărbat care-şi asumă sarcina şi înfruntă imanenţa. Textul evanghelic ni-L înfăţişează şi ca „lumină mare", ca „lumina care a răsărit", aşa cum procedează – stăruind – şi naraţiunea Sf. Apostol şi Evanghelist Ioan. Vestea minunată nu mai este făgăduinţă, ci împlinire, început real, faptă. Iisus e în vârstă de treizeci de ani. Legea şi datina îi îngăduie să propovăduiască şi să proorocească. Aurora s-a făcut dimineaţă, iar dimineaţa s-a făcut amiază însutit roditoare. Şi ia fiinţă, unde? În Galileea neamurilor, ţinutul care-şi trage numele de la cuvântul ebraic *galil,* însemnând aglomeraţie, împestriţare, babilonie. Ce vrea să vădească acesta? Că Hristos a venit pentru toţi oamenii fără excepţie, nu numai pentru iudei, ci pentru neamurile toate şi toată suflarea omenească.

Aceasta-i fruntea propovăduirii lui Hristos, momentul schimbării la faţă a întregii lumi, punctul de răscruce al speciei noastre, revoluţia cea mare, naşterea de-a doua a umanităţii, anul ei zero, noul Început.

E momentul minunii din Cana Galileii – minunea sporirii, belşugului, veseliei – al citirii în sinagogă a textului profetic

despre Mesia, devenit actual (Luca 4, 17), al întâlnirii oamenilor cu Hristos, mai bine zis al trăsnetului întâlnirii, care ori de câte ori se produce se învredniceşte de însuşirile trăsnetului şi fulgerului chiar: iuţeala, instantaneitatea, cutremurarea, uimirea, pârjolul. Întâlnirea cu Hristos negreşit se aseamănă cu o rafală de vânt ce pustieşte trecutul întreg, ca focul căzut din cer, atotmistuitor. Aşa va fi fost pentru Natanael *(Fiindcă ţi-am spus că te-am văzut sub smochin crezi?)*, pentru orbul din naştere (Iar el a zis: *Cred, Doamne, şi s-a închinat Lui)*, pentru femeia samarineancă *(Femeia I-a zis: Doamne, văd că Tu eşti prooroc)*, pentru Marta *(Zis-a Lui: Da, Doamne, eu am crezut că Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Care a venit în lume)*, pentru Simon-Petru *(Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu)*, pentru tâlharul cel bun *(Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru împărăţia Ta)*, pentru Saul din Tars *(Şi el, tremurând, şi înspăimântat fiind, a zis: Doamne, ce voieşti să fac?)*, pentru Maria Egipteanca (încremenită la uşa bisericii din Alexandria).

Căile de acces la Hristos sunt infinit diversificate. El îşi alege drept vase de cinste oameni întru totul feluriţi şi la prima vedere neadecvaţi a-I fi slujitori: un desfrânat ca Fer. Augustin, un ofiţer aspru ca Ignaţiu de Loyola, un vrăjitor ca Sf. Ciprian, un poet vitalist ca Paul Claudel (potopit de har în spatele unui stâlp din catedrala Nôtre Dame a Parisului), un rebel, un contestatar ca poetul Arthur Rimbaud, un răzvrătit ca F. M. Dostoievski (în ocna lui siberiană), ori ca Silvio Pellico (în temniţa lui moravă), ori ca Evghenia Simionovna Ginzburg în lagărul arctic unde i s-a oferit prilejul de a da pâine duşmanului ei, împlinind astfel porunca lui Hristos faţă de anchetatorul care o bătuse şi o chinuise, ajuns apoi şi el să fie deţinut în lagărul acela, o elenistă cunoscătoare profundă a lui Plato ca evreica Simone Weil, o eminentă elevă a filosofului fenomenolog Husserl (ca evreica Edith Stein, mai târziu muceniţă şi canonizată de Biserica romano-catolică), un

ateu cu totul străin de orice preocupări religioase (ca André Frossard, în biserica unde intrase numai ca să se adăpostească de ploaie în aşteptarea unui prieten care întârzia la întâlnire; el e autorul formulei nimicitoare a frazei atribuite lui Laplace – Dumnezeu e o ipoteză inutilă: doar Dumnezeu există, restul tot nu-i decât ipoteză), un iudeu, vrăjmaş declarat al creştinismului ca Alphonse Ratisbonne (asupră-i operează în mod miraculos un medalion al Maicii Domnului, acceptat în silă şi numai din consideraţii de politeţe), un erudit socialist ca Charles Péguy (atras de Hristos următor crizei sufleteşti din vremea unui mare scandal politic şi judiciar şi prin studierea vieţii Ioanei d'Arc, eroina – fecioară a Franţei), un indian ca Sadhu Sundar Singh (a cutezat să-L ameninţe pe Hristos că se va sinucide dacă nu i Se arată – şi Domnul i-a dat ascultare!), o actriţă a teatrelor bulevardiere parisiene (Eva Lavaliere), ori o altă actriţă, spaniola din secolul al XVII–lea, care jucând într-o piesă rolul unei călugăriţe n-a mai vrut să scoată de pe ea haina monahală şi de pe scenă a trecut de-a dreptul la mănăstirea ordinului respectiv, făcându-şi loc printre rândurile de spectatori îngenunchiaţi, un actor (care parodiase la Roma, în vremea prigoanelor, scena botezului creştin şi pentru care simulacrul acela de botez luat în derâdere s-a prefăcut în adevărată săvârşire a tainei Sfântului Botez – şi care a murit martir), un scriitor sceptic ca ilustrul nostru compatriot Eugen Ionescu, ajungând să-L cunoască şi iubească la căruntele pe Dumnezeu, după citirea atentă a Sfinţilor Părinţi şi tot urmărind Lumina.

Căile – prin felurimea momentului, metodei, locului, împrejurărilor, insului – sunt cu adevărat fără număr şi de cele mai multe ori absolut surprinzătoare. Harul, întocmai ca vântul, suflă când şi unde vrea şi aşijderea Fiului Omului se iveşte ca furul şi pe nepregătite. Convertirea numără printre cazurile ei uimitoare câţiva ingineri ajunşi preoţi ori oameni de afaceri,

pictori, poeţi, filosofi cuceriţi – nu în prima lor tinereţe – de Hristos, fără a uita pe mulţi dintre marii fizicieni, matematicieni şi astrofizicieni ai veacului nostru – dintre cei mai mari – care n-au şovăit să-şi mărturisească adeziunea lor la credinţa în Dumnezeu (Einstein, Schrödinger, Hoyle, de Broglie, Heisenberg, Planck...)

Dacă pentru un Arthur Drews, Hristos şi apostolii Săi nu sunt decât un mit solar (soarele şi cele douăsprezece constelaţii), pentru un Ernest Rénan doar un prooroc blând, duios şi paşnic, pentru un Réne Guénon (cel care avea să-şi încheie viaţa ca mahomedan) doar Logosul platonician creator al unui sistem religios echivalent altor întrupări ale aceluiaşi Logos (Budha, Moise, Muhammad, Lao-Tse...), pentru un Bultmann nimic altceva decât Dumnezeu venit incognito pe pământ (iar *Noul Testament*, tradiţia creştină şi învăţătura Bisericii simplă mitologie), pentru noi, ortodocşii, ce este Hristos? Întocmai ca şi pentru marii Săi biografi ori pentru hristologii catolici contemporani (Giovanni Papini, François Mauriac, episcopul Bougaud, Henri de Lubac, Jean Daniélou, Bruckberger, Daniel Rops), ori teologi protestanţi (Karl Barth), El este, precum Însuşi a spus, Fiul lui Dumnezeu şi Fiul Omului (aşa îşi intitulează Stere Diamandi cele două volume consacrate vieţii pământeşti a Domnului), Calea, Adevărul şi Viaţa (Ioan 14, 6), Viaţa şi Învierea (Ioan 11, 25), Unul din Treime întrupat (Ioan 10, 30: „Eu şi Tatăl Meu una suntem"), Mântuitorul lumii (Ioan 3, 17), Uşa oilor (Ioan 10, 7), Păstorul cel Bun (Ioan 10, 11), Pâinea vieţii (Ioan 6, 48 şi 51), Apa vie (Ioan 4, 10), Împăratul nostru, Fratele nostru mai mare, Prietenul nostru (căci prieteni i-a numit pe ucenicii Săi ori şi pe alţii, ba şi pe Iuda!) şi, potrivit pericopei de astăzi şi repetatelor aserţiuni ale Sf. Apostol Ioan (de ex: 8, 12 şi 12, 46): *Lumina lumii*.

Iisus, Fiul Tatălui, Dumnezeul, Izbăvitorul şi Împăratul nostru, Unul din Treime întrupat este – în cel mai înalt grad – tot una cu

HRISTOS este statornicul nostru însoţitor

lumina. Este Acel Care a biruit şi încontinuu biruie întreita forţă negativă: întunericul, moartea şi iadul, tustrele înfăţişări ale beznei, ale ne-luminii, ale informului. Nu în zadar scrie Ioan, ucenicul mult iubit: „Întru El era viaţă şi viaţa era lumina oamenilor" (1, 4). Hristos lumina, este şi nădejdea sărmanei, greu încercatei noastre vieţi pământeşti, Prietenul nostru de nădejde, sprijinul nostru ferm pe valurile agitatei noastre vieţi, întocmai cum a fost şi al ucenicilor pe lacul Ghenizaret pe corabia ameninţată de valuri (Luca 8, 22 şi urm.)

A fi creştin, e bine să nu pierdem din vedere realitatea aceasta, e o fericire, o taină dulce, un minunat secret. Să ştii că Iisus e Fiul lui Dumnezeu şi al Omului, statornicul nostru însoţitor, că îl putem oricând chema, ne ruga, ne încredinţa Lui, a-L avea drept exemplu, a simţi că faţă de El suntem răspunzători de cele ce facem ori nu facem, că nu-L putem trăda şi batjocori prin faptele noastre rele fără a ne ruşina în adâncul sinei noastre, că nu suntem singuri şi părăsiţi la bunul plac al determinismului sau hazardului – ce fericire mai acută poate fi în clipele noastre de restrişte, descumpănire, ispite şi frustrare, ori de linişte şi bucurie?

Frigul şi întunericul ne pot asedia, răul se poate oşti împotriva noastră, dar nu pot înfrânge cu desăvârşire resorturile noastre lăuntrice, nu ne pot devasta sufletul deoarece purtăm în noi focul Botezului. Suntem botezaţi cu apă, desigur, dar apa aceea e Foc şi e Duh, în chip invizibil, tot astfel cum şi pâinea şi vinul din Sfânta Împărtăşanie nu sunt pâine şi vin ci Trupul şi Sângele lui Hristos.

Spre lumină şi foc ne poartă şi ipoteza învăţatului român Ştefan Lupaşcu despre imaginea finală a cosmosului. În cele din urmă, susţine Ştefan Lupaşcu, universul întreg va fi alcătuit numai dintr-un singur soi de particule şi anume din fotoni, corpuscule fără de masă şi purtătorii luminii. Cum va arăta cosmosul de Apoi? Ca o imensitate nefinită de lumină.

Focul Botezului

Lumină va fi universul, şi nimic altceva când toţi constituenţii săi se vor fi prefăcut în fotoni. Ce înseamnă aceasta, ce preînchipuie viziunea aceasta eshatologică şi astrofizică? Împărăţia lui Dumnezeu, desigur, lumea cea nouă a lui Hristos, a luminii atotbiruitoare şi atotcuprinzătoare. Cu adevărat Ştefan Lupaşcu gândeşte cosmosul în faza ultimă ca pe manifestarea definitivă a lui Hristos-lumina lumii. La început a fost Cuvântul („Cuvântul era lumina cea adevărată"), iar la sfârşit tot ea va fi, lumina hristică, lumina taborică, lumina răspândită pe tot întinsul creaţiei. Văd în ipoteza savantului român o dovadă a faptului că ştiinţa, filosofia şi teologia sunt cu mult mai puţin străine una de alta decât se gândeşte şi se afirmă în general.

Hristos, începutul şi sfârşitul, Alpha şi Omega, neasfinţită lumină a lumii!

REFLECŢII DESPRE MOARTE

„Nu-mi este frică de moarte", iată o propoziţie care gândesc că trebuie primită cu multă rezervă, chiar atunci când nu o bănuim a fi fost rostită fără de bună credinţă. Despărţirea sufletului de trup nu-i chiar lesnicioasă şi de două parale. „Amarnic îi este sufletului meu să iasă din acest ticălos şi spurcat trup al meu", aflăm scris în *Rugăciunea pe patul de moarte*. Se produce între suflet şi corp o comuniune, o sudură şi nu-i de mirare ori de ruşine că scindarea lor iscă o angoasă.

Adevărul însă este că substantivul acesta, moartea, acoperă două noţiuni diferite şi că frica de moarte se manifestă şi ea din aceeaşi cauză sub două înfăţişări: moarte înseamnă şi moartea fizică propriu-zisă, somatică, încetarea bătăilor cordului şi a circulaţiei sanguine, despărţirea sufletului de trup, dar mai desemnează şi momentul în care sufletul, slobozit din trup, mânecă spre Hristos şi spre Judecata de Apoi.

Fiind, aşadar, vorba de două înţelesuri deosebite ale unui aceluiaşi cuvânt, fiecare se cuvine a fi întâmpinat în alt fel:

1. Judecata cu spaimă şi cutremur, în desăvârşita smerenie, cu zdrobire de inimă şi bătând umilită metanie;

2. Moartea fizică, însă, în cu totul alt mod: cu semeţie, curaj şi demnitate, în picioare (cum ar veni), ostăşeşte, ca militarul viteaz pe linia de foc, cu sfidare chiar, şi un calm absolut, grija de seamă fiind acum păstrarea ţinutei şi a impasibilităţii.

Distincţia aceasta, absolut necesară, având drept consecinţă adoptarea a doua atitudini adverse – una de supunere şi înfricoşare, cealaltă de fălnicie şi neclintire – ne poartă gândul

spre două vestite morți care și ele nu se aseamănă deloc între ele: moartea lui Socrate, moartea lui Hristos. Cât sunt de contrare, de fundamental antagonice, deși nu puțini filosofi au stabilit o legătură între ele și au făcut din prima o preînchipuire a celei de-a doua! Cred că se înșeală întru totul. Hristos moare ca un nelegiuit și un netrebnic, Socrate ca un semi-zeu. Hristos-Dumnezeu moare ca un om, ca ultimul dintre oameni. Socrate ca un senior și o ființă transcendentală. Moartea lui Hristos e kafkiană și ține de literatura „neagră", a lui Socrate, așa cum ne este relatată într-unul din dialogurile platoniene, parcă e scoasă din *Viețile Sfinților*, dintr-o carte de povestiri pilduitor-edificatoare.

Hristos moare pe o „căpățână", un dâmb, o ridicătură plină de gunoaie, necurății și mortăciuni, la marginea orașului, „afară din tabără", în loc spurcat, „ca un câine" (similar lui K. în *Procesul)*, între doi tâlhari, batjocorit, scuipat, ocărât, purtând cunună de spini, hulit, sfidat și luat în derâdere de trecători *(Huu! Cel ce dărâmi templul și în trei zile îl zidești, mântuiește-Te pe Tine însuți coborându-Te de pe Cruce)*, în chinuri groaznice. De ce soi de sfârșit are parte? De spânzurătoarea pe lemn, care-i moarte blestemată. E țintuit pe crucea infamiei, expus gol (căci brâul care-l înconjură mijlocul e o invenție pioasă a iconografilor creștini, iar din trupul pironit pe cele două scânduri suprapuse, când sunt săltate de pe sol în poziție verticală, întotdeauna țâșnește urina – ce mai distracție și pun'te pe râs pentru spectatori) spre ocară, hulă și rușine. Drept mângâiere oțet, drept privelițte tragerea la sorți a sărmanelor Sale veșminte.

Lui Iisus I-a fost frică de moarte. A așteptat-o rugându-se de trei ori să nu fie silit să bea paharul urgiei, în vreme ce sudoarea picurându-I de pe trup se făcea picături de sânge care picurau pe pământ (Matei 26, 38-44; Marcu 14, 33-36; Luca 22, 42-44). Întristat I-a fost sufletul până la moarte. Și cât a

dorit să nu fie lăsat singur, să mai privegheze cineva odată cu El! Dar nu s-a găsit cine, i-a găsit somnul pe câteșitrei apostolii Săi preaiubiți.

Ca muritorul cel mai de rând și mai speriat și mai sărman ni se arată El în Grădina Ghetsimani. Pe cruce fiind, îi stau alături numai tâlharii (răi amândoi zic Evangheliștii Matei și Marcu, doar unul precizează referatul Sfântului Luca) și ura grăbită (să nu-i apuce sâmbăta cu treaba neterminată) a fariseilor, saducheilor și irodienilor. Și cât de slab S-a arătat! De câte ori, pe drumul calvarului, n-a picat sub povara Crucii! Și n-ar fi fost chemat în ajutor Simon din Cirene de nu era grabă aceea din cauza căreia pramatiile în caftane lungi au fost silite să scurteze un spectacol atât de mult dorit și așteptat! A! moartea Domnului e numai jale, nevolnicie, necinste și sfârșeală.

Cu totul alta e a lui Socrate. Atenianul are parte de o moarte demnă și măreață. Cucuta nu e dureroasă, produce o paralizie progresivă, de la picioare spre inimă. Temnicerul e deferent și respectuos, își face meseria corect. Pe filosof îl înconjoară toți ucenicii săi fideli; ei, spre deosebire de ai lui Hristos, nu s-au zburătăcit care-ncotro. Stau ori șed, îndurerați, atenți, plini de cuviință și iubire, îi sorb cuvintele, îi îndulcesc și înnobilează clipele acestea din urmă. Iar el perorează, ca de obicei, vorbește frumos, liniștit, înălțător, constiința-i este împăcată, ia prea bine aminte că s-a purtat ca un bun și vrednic cetățean care nu și-a trădat convingerile, nici părăsit modul de a fi, poate (ba nu, desigur) și niței semeț (pe bună dreptate dealtfel – ei, viața nu e simplă!). Și tot vorbește, tot filosofează, gura nu-i tace. E în toate acestea, neîndoielnic, o măreție, dar și o doză de pohfală, de teatralism. Pe patul de moarte, în capul oaselor, doar sprijinit de o pernă, Socrate grăiește vorbe elevate, își povățuiește ucenicii, îi învață, îi consolează (el pe ei!). Și cât de falnic și de solemn își ține – în tabloul lui David – brațul stâng ridicat spre cer!

Nu aşa Iisus, nu aşa. Pe crucea blestemată şi scârnavă, cu Itrupul frânt şi capul plecat, El nu teologhiseşte, precum celălalt filosofează! El nu emite sentinţe robile ci vorbe umile, *preaomeneşti* (care desigur nu puteau să nu i se pară de prost gust lui Nietzsche): *Mi-e sete; Dumnezeule, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?* El cunoaşte deznădejdea şi, cu un soi de modestie ţărănesc-gospodărească, se îngrijeşte de soarta locativă a Maicii Sale. Nimic semeţ aici, nimic idealist! Câtă distanţă între nobila tragedie fastuos-teatrală a lui Socrate şi mizerabila moarte a Celuilalt, expus spre ocară în văzul lumii, singur, chinuit, părăsit, îmbiat cu fiere, căruia prea puţin îi arde de filosofie şi nici nu-şi poate ridica braţul străpuns de un ticălos de piron.

Da, Socrate moare ca o fiinţă zeiască, iar Hristos ca un nenorocit.

Însă tocmai moartea aceasta înjositoare şi de nicăieri-îmblânzită dovedeşte deplina întrupare a Fiului lui Dumnezeu şi toată seriozitatea ei. Hristos nu moare aşa cum ar rezulta din spusele dochetist-monofizite. Moare ca om, om nenorocit şi mizerabil, cunoscând suferinţa până la capăt, bând paharul până la fund şi strigând copilăreşte: de ce M-ai părăsit? Suferinţa Lui e totodată fizică (mai cumplită nici că se poate) şi spirituală, deoarece crucea e batjocură. Şi e cu adevărat adevărată pentru că ştiut este că spre a fi integrală şi autentică suferinţa se cuvine, a fi deznădăjduită şi neexplicabilă. De îndată ce are câtuşi de puţină logică într-însa şi îngăduie un cât de slab licăr de nădejde, suferinţa e superficială. De o asemenea suferinţă, Fiul Omului n-a vrut să ştie.

Ce dovedeşte răstignirea? Că întruparea a fost reală şi de bună creanţă; iar moartea nu aparentă, adică mascaradă şi teatru, cum fără voie ori cu voie ar dori monofiziţii să ne facă să credem. Hristos pe cruce suferă ca orice torturat, se zvârcoleşte (în limitele priponirii), îşi pierde încrederea în Tatăl; nu le face ← Maicii, lui

Ioan, celor câteva mironosiţe – semn cu ochiul: „Nu plângeţi, las' că ne vedem duminică!". Astfel comentează Dostoievski tabloul răstignirii pictat de Mathias Grünewald: ca pe o justificare a credinţei apostolilor în putinţa Învierii Învăţătorului lor. Trupul acela immund nu se putea să învieze. Şi tot aşa se deduce şi din Răstignirea pictată de Velasquez, cea de la muzeul Prado. Sfârşitul pare *definitiv:* cum să mai crezi în nemurirea sufletului şi-n înviere pe locul acela atât de zdrobitor de „realist" al Căpăţânii? *Ecce homo!* Iată victoria materiei, destrămarea viselor şi spulberarea iluziilor. Iată deşertăciunea cuvintelor. Mathias Grünewald şi Velasquez au *zugrăvit* necredinţa apostolilor, iar Dostoievski a explicat-o. Nici o minte omenească raţională nu mai putea să-şi făurească aparenţe. Şi aceasta fiindcă de tot ce este dumnezeiesc S-a lepădat Hristos pe Cruce, după cum la tot ce este lumesc renunţase pe Muntele Tabor. Cu adevărat om S-a făcut Iisus nu când S-a zămislit prin Duhul Sf. şi S-a născut din Fecioară ci atunci când a murit impecabil, omeneşte, pe cruce.

Şi totuşi Dumnezeu – Omul atât de *vizibil* învins îl biruie pe semi-zeul Socrate. Nobilă, curată, vajnică figură şi acesta, însă nu lipsit de acea doză de teatralism imanentă firii omeneşti şi preocupat mai degrabă a se arăta „virtuos" decât „om". Autentic uman e Hristos, autentic umană e tragedia-i derizorie, spurcată, sfâşietoare.

Noi însă luând pildă de la amândoi – şi de la Hristos şi de la Socrate şi făcând osebire între cele două înţelesuri ale cuvântului e bine să ne pregătim din vreme a înfrunta:

a) moartea fizică întocmai ca Socrate: cu demnitate, curaj, ţinută militară, duh de samurai, chiar şi cu niţică teatralitate, cât mai bărbăteşte şi mai semeţ;

b) despărţirea sufletului de trup şi pornirea lui către Judecată cu gândul la Hristos: cu sudoare, cu fiori în inimă şi sânge, cu spaimă şi tremur violent.

Să ne rugăm Domnului să ne dea la vremea morţii aceste două daruri: cât priveşte trupul: ţinută şi curaj; cât priveşte sufletul îngenunchere, frică şi neprefăcută căinţă.

PROBLEMA PREDESTINĂRII

Referitor la *Apostolul* zilei (I Tim. 1, 15: „Vrednic de credinţă, e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoşi"), se cuvine să nu mă dau în lături de la o mărturisire:

Cunosc învăţătura Sfintei noastre Biserici cu privire la problema predestinării. Ştiu că respinge predestinarea, că osândeşte pe doctrinarii ei şi că la baza mântuirii aşează laolaltă harul, credinţa şi faptele bune. Părintele Ilie Cleopa, pe bună dreptate, îndrăznesc să cred, merge până într-acolo încât califică teza predestinării drept erezie.

Mărturisesc totuşi că am fost mereu ispitit, impresionat, de nu şi obsedat de unele texte ale *Scripturii*, atât din *Vechiul* cât şi *Noul Legământ* care dau de înţeles că soarta sufletelor noastre este dinainte statornicită. Printre aceste sumbre texte figurează desigur, şi-n primul rând, drasticele declaraţii ale Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* cap. 1, 28–30 şi cap. 9, 15–23. Apostolul neamurilor aminteşte un text din cartea Ieşirii (33, 19) care poate fi folosit în sprijinul teoriei predestinării pentru cât de categoric sună: „Voi milui – grăieşte Dumnezeu către Moise – pe cine vreau să miluiesc şi Mă voi îndura de cine vreau să Mă îndur". (Bine este a observa că fraza la care se referă Sf. Pavel apare altminteri – şi mult mai circumspect, mai neimplacabil redactată – în *Vechiul Legământ*: „Pe cel ce va fi de miluit îl voi milui şi pe cine va fi vrednic de îndurare, de acela Mă voi îndura". Conotaţia este, cel puţin în traducerea autorizată românească, total diferită.)

Textele care însă întotdeauna m-au înfiorat sunt acelea de la Romani 9, 18 şi 9, 20–23 unde Dumnezeu este asemuit unui olar care, după voia sa, făureşte şi vase de cinste şi vase de necinste, acestea din urmă „gătite spre pieire". Dar este bine să recitim întreg pasajul în toată autoritara lui rigoare: „Deci, dar, Dumnezeu pe cine voieşte îl miluieşte, i-ar pe cine voieşte îl împietreşte. Îmi vei zice deci: De ce mai dojeneşte? Căci voinţei Lui cine i-a stat împotrivă? Dar, omule, tu cine eşti care răspunzi împotriva lui Dumnezeu? Oare făptura va zice Celui ce a făcut-o: De ce m-ai făcut aşa? Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeaşi frământătură să facă un vas de cinste, iar altul de necinste? Şi ce este dacă Dumnezeu, voind să-şi arate mânia şi să facă cunoscută puterea Sa, a suferit cu multă răbdare vasele mâniei Sale, gătite spre pieire".

Vasele de necinste, aşadar, sunt dinainte menite a pieri şi a se osândi. Dar aspectul acesta al Domnului sub chip de olar nemilos şi arbitrar nu este el de natură a ne tulbura, spăimânta şi – de ce n-am spune-o făţiş? – a ne scandaliza?

M-am întrebat – nu numai dialectic şi existenţialist, ci cu mintea neprevenită a omului credincios nesofisticat, cu a cărbunarului evocat de Jean-Jacques Rousseau – olar să ni-L închipuim pe Dumnezeu? Dintre toate numele şi simbolurile ce I se pot da – mai mult sau mai puţin adecvat – uitând că de fapt ne aflăm într-un domeniu apofatic, acesta să fie cel mai fericit? Nu este oare Dumnezeul nostru Părinte iubitor de oameni? Oare nu El a trimis pe singurul Său Fiu în lume ca să o mântuiască – şi cu ce preţ? cu preţul morţii Sale pe cruce. Cum poate fi – şi nu fără rezerve şi mâhnire – identificat unui olar care-şi frământă lutul cu distantă nepăsare şi face din el vase şi bune şi rele, de parcă nu ar fi vorba de soarta veşnică, a unor suflete în care sălăşluieşte o părticică de suflu divin? Dumnezeu cel bun şi drept şi milostiv, atâta doar să fie: un meşter olar? Nu este metafora împinsă prea

departe? Nu s-a lăsat Pavel – ucenicul fariseului Gamaliel – prins de o imagistică împinsă cu seninătate până la punctul – formal silogistic îndreptăţit – unde nu s-a mai putut dezbăra de stringenţa ei? Ori dimpotrivă exprimă ea în toată nemiloasa-i asprime şi tot absolutismul ei un adevăr teribil ce depăşeşte puterea noastră de înţelegere?

Şi în cartea lui Iov (cap. 32 şi urm.), cel care curmă îndelungata dispută dintre Iov şi unul din cei trei vizitatori ai săi – pe nume Elihu fiul lui Baracheel din Buz, din neamul lui Ram – e un precursor al tezelor pauliniene din *Epistola către Romani*. Şi pentru el omul nu are nici o calitate spre a pune în discuţie hotărârile lui Dumnezeu. Nu-i rămâne decât să se supună („să-şi ţină gura"), fără a pretinde să înţeleagă, luând drept bune şi drepte cele voite de El. Acestea toate nu se confundă cu teza predestinării, dar nu-i mai puţin adevărat că în felul de a se exprima al lui Elihu (de pildă, Iov 33, 12–1 3: „Dumnezeu este mai mare decât omul. De ce grăieşti împotriva Lui, fiindcă El nu dă nimănui socoteală de toate câte face?") aflăm un iz înaintemergător al stilului folosit în *De servo arbitrio* sau în *Augustinus*, adică în lucrările a doi reprezentanţi de seamă ai strictei predestinări: Luther şi Jansenius.

Mai trebuie să nu ascund că aderarea la teoria predestinării a unor oameni ca Fer. Augustin (în zadar contestă catolicismul caracterizarea aceasta), Luther, Calvin, Pascal, jansenişţii ori Karl Earth mi-a dat mult de gândit. Nu cumva, mi-am spus, maica noastră Biserică, în milostivirea ei, încearcă să nu-şi sperie copiii mitizând şi îndulcind adevărul? Nu le vorbeşte pe faţă pentru a nu le răpi nădejdea, pentru a nu le zdruncina încrederea şi pustii sufletele? Nu cumva avem de a face cu o foarte bine intenţionată şi foarte compătimitoare *fraus pia?*

Aşa înspăimântat şi bântuit de îndoieli şi temeri am rămas până la citirea cărţii *Le choix de Dieu* (1987) – titlu pe care l-aş

tălmăci: *L-am ales pe Dumnezeu* – a cardinalului Jean-Marie Lustiger, arhiepiscopul Parisului, unde socotesc că am aflat soluția dreaptă, adevărată și liniștitoare a problemei care m-a chinuit atâta amar de vreme (și sunt convins că nu sunt singurul).

Lustiger spune: „Dumnezeul creștinilor vrea mântuirea *tuturor* oamenilor, nu numai a aleșilor Săi". Ce înseamnă aceasta? Întâi că Dumnezeu are aleșii Săi (vasele Sale de cinste), sortiți mântuirii, ale căror nume sunt dinainte scrise *în* cartea vieții, confirmându-ne astfel Sf. Pavel. Dar mai înseamnă, în al doilea rând și tot atât de sigur, că toți ceilalți nu sunt cu necesitate și *ab initio* osândiți, meniți întunericului, ci lăsați în regimul de libertate în care își pot alege ei înșiși soarta și nutri nădejdea mântuirii prin credința și faptele lor. Aleșii, prin forța lucrurilor, sunt o minoritate, o turmă mică, ei sunt chemați să împlinească planurile tainice ale lui Dumnezeu. Restul nu-i însă marfă sortită și predată la domiciliu diavolului, ci e ansamblul de suflete care în viața lor pământească își vor agonisi învierea ori moartea.

Astfel totul se lămurește.

Da, există aleși (Rom. 8, 28–29): „Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său... Iar pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat; și pe care i-a chemat, pe aceștia i-a și îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceștia i-a și mărit", dar soarta celorlalți nu e câtuși de puțin dinainte pecetluită, ei nu constituie cum credeau catharii, o *massa damnata*. Dumnezeu voiește mântuirea lor, voiește ca toți să se întoarcă și să fie vii, ba îi și ajută în acest sens, nu-i împiedică, nu-i respinge, nu stinghерește libera lor bunăvoință, nu-i scoate afară dacă vin la El (10, 6 și 37), îi îndeamnă să ceară, să bată, să caute căci li se va da, li se va deschide, vor afla (Luca 11, 9). Numeroase sunt textele care ne dau nădejde: I Tim 1,15: „Vrednic de credință și de toată primirea e cuvântul că Iisus Hristos a venit în lume ca să mântuiască pe

cei păcătoși"; Ioan 3, 17: „Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască prin El lumea"; Ioan 12, 47: „Căci n-am venit ca să judec lumea, ci ca să mântuiesc lumea"; I Tim, 2, 4: „Dumnezeu, Mântuitorul nostru, Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină"; Iez. 18, 23: „Oare voiesc Eu moartea păcătosului, zice Domnul Dumnezeu, și nu mai degrabă să se întoarcă și să fie viu?"; Ier. 33, 11: „Precum este adevărat că Eu sunt viu, tot așa este de adevărat că Eu nu voiesc moartea păcătosului, ci ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa și să fie viu"; Luca 9, 55: „Fiul Omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mântuiască"; Luca 19, 10; Matei 18, 11: „Căci Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut"; Marcu 2, 17: „N-am venit să chem pe drepți, ci pe păcătoși la pocăință".

Acesta este Dumnezeul creștinilor, adică Domnul iubirii, Care nu poate să nu voiască mântuirea făpturilor Sale. Care lasă porțile raiului deschise și nu le preface, împietrit și sardonic, în bariere kafkiene.

(Căci problema, dacă ne este îngăduit a face analogii profane, așa se pune: este omul în situația eroului *Procesului* lui Kafka, a Ioanei d'Arc și a căpitanului Dreyfus: este adică judecat în baza unor dosare secrete și în virtutea unor hotărâri prealabile simulacrului unei judecăți publice?)

Soluția lui J.M. Lustiger mi se pare extraordinară și cu desăvârșire luminoasă pentru că rezolvă cu deplină simplicitate, potrivit intuiției noastre morale și simțului dreptății implântat în mințile noastre de la obârșie de însuși Făcătorul nostru. Și mai este și singura conformă cu măreția, noblețea și mărinimia Domnului.

Iată că, în fond, nimeni nu a greșit: nici Sf. Pavel și urmașii gândirii lui străşnice și nici Biserica noastră care cu dreaptă socotință refuză să subscrie o doctrină după care nu sunt luate în

seamă strădaniile omului spre mântuire şi nici bunăvoirea lui oricât de sinceră şi de trecută în fapte şi roade vrednice de mila Domnului şi de mântuire. Dumnezeu îşi are aleşii: ceea ce de fel nu înseamnă că toţi ceilalţi sunt iremediabil meniţi iadului, ci numai că sunt lăsaţi în deplina libertate de a-şi făuri veşnicia călăuziţi de har. Dumnezeu nu le răpeşte nădejdea mântuirii; dimpotrivă, doreşte ca toţi să se mântuie şi acest „doreşte" ce altceva poate însemna decât că dă fiecăruia lumina necesară ca să poată deosebi binele de rău şi să nu fie refractar primirii harului. Şi chiar dacă omul, de la naşterea sa, trebuie să poarte povara unor infirmităţi ori a unor predispoziţii care dau neîndoielnic impresia că spre pieire a fost zămislit, el încă nu are a se da bătut: ci, ferm încredinţat,de libertatea alegerii şi de dreptul său de a lupta, se va opune „soartei", şi handicapat cum se află, se va războI, cum zice psalmistul, contestând premisele adverse, făcându-şi un dublu îndreptar din îndemnul lui Churchill: „În caz de înfrângere, sfidare" şi din sloganul lui J.P. Sartre: „important nu este ceea ce au făcut din tine, important este ce ai făcut tu din ceea ce au făcut din tine" (pluralul sartrian referitor la „ceilalţi" poate fi înţeles ca desemnând ursita, ereditatea, fatalităţile fiziologice, mutilările suferite accidental sau de la semeni etc. etc.)

Poate că nu este inutil să amintim aici „Cu uşile închise" a lui Sartre: teza impresionantei piese într-un act nu este alta decât o variantă a proverbului: „cum îţi aşterni aşa vei dormi", devenit: „precum îţi va fi fost purtarea în viaţă, aşa vei fi în veci de veci treaz în lumea de dincolo".

Minunata concisă formulă a lui.J.-M. Lustiger m-a liniştit pe deplin: problema predestinării nu mai este pentru mine o capcană, o pricină de angoasă, o piatră de poticnire. (Să fie Dumnezeul nostru, întreb din nou şi tot atât de uluit, să fie un olar nepăsător, să fie un făuritor atât de crud încât să-şi lase făpturile să se zbată

şi chinuiască aidoma unor şoareci prinşi în cursă, ştiind bine că în zadar se zbat de vreme ce sfârşitul lor a fost dinainte stabilit? Să fie dispus a pregăti Satanei un cât mai mare număr de robi şi a-i furniza la domiciliu? Să nu putem vedea în Dumnezeul nostru Cel care S-a întrupat şi chinuit şi răstignit din dragoste pentru noi decât o nouă ipostază a *fatum-ului* şi a moirei? Să fie toată lupta omului pentru curăţire, îmbunătăţire şi mântuire – adeseori atât de patetică, de dramatică – un simplu joc de cărţi măsluite, un biet scenariu dinainte rânduit?

Să nu fie! Şi nici nu este. Dumnezeu Îşi are aleşii Săi, firesc, dar celorlalţi nu le este vrăjmaş ori judecătitor, ci părinte milostiv, care mult doreşte mântuirea tuturor, se bucură de întoarcerea unui păcătos mai mult decât de sfinţenia unei sute de drepţi, de aflarea fiului risipitor cu mai zgomotoasă veselie decât de fidela prezenţă a fiului celui cuminte, şi caută cu neobosită râvnă oaia cea pierdută.

Puţini aleşi, dar toţi chemaţi, toţi luminaţi, toţi ajutaţi, toţi aşteptaţi!

Aşa precum şi limpede glăsuieşte textul evanghelic de astăzi din *Epistola întâi către Timotei*, capitolul 1, versetul 15, care să ne fie temei de nădejde neclintită.

LA PRAZNICUL SFÂNTULUI IOAN BOTEZĂTORUL

Ioan Botezătorul ne este îndeobşte cunoscut pentru marea sfinţenie a vieţii sale. I se spune înger în trup sau om îngeresc, de cât de aspră i-a fost viaţa în pustie şi de cât de intransigentă asceza. Ştim că drept îmbrăcăminte avea o haină din păr de cămilă şi că împrejurul mijlocului purta o cingătoare de curea. De hrănit se hrănea numai cu lăcuste şi miere sălbatică.

Acestea ne sunt cunoscute, aşa încât socotesc că mai de folos ne este a evoca alte însuşiri ale unui sfânt căruia râvna poporului lui Dumnezeu nu a şovăit să-i atribuie aripi de înger, iar iconarii, la rândul lor, n-au pregetat să-l înfăţişeze astfel în multe icoane şi picturi bisericeşti.

Însuşirile la care doresc să mă refer sunt:

– absoluta smerenie;

– capacitatea de a iubi pe un altul nu numai ca pe sine ci şi mai mult decât pe sine;

– capacitatea de a recunoaşte superioritatea altuia;

– capacitatea de a şterge şi anula sinea proprie înlocuind-o cu a altuia.

Viaţa Sfântului Ioan Botezătorul ne este cunoscută în toată simplicitatea şi rigoarea ei. Moartea lui, timpurie, constituie o dovadă a ceea ce istoricilor contemporani şi ilustrului nostru compatriot Mircea Eliade în special le place a numi absurditatea istoriei.

Regele Irod – nu Irod cel Mare, omorâtorul pruncilor nevinovaţi, ci fiul său, Irod Agrippa – îşi luase drept soţie pe femeia fratelui său Filip. Căsătoria aceasta era de fapt un

concubinaj osândit de Ioan Botezătorul cu acele vorbe fără suliman şi acel ton aprig care îi erau proprii. Aşa-zisa nevastă a lui Irod, Irodiada, femeie frumoasă şi inteligentă însă crudă, ambiţioasă şi nerusinată îl duşmănea de aceea pe Ioan şi-i tot cerea regelui să-l stârpească. În cele din urmă izbuti să obţină întemniţarea celui vrăjmăşit de ea: Ioan a fost închis în beciurile palatului. Acolo se afla când i se ivi Irodiadei prilejul de a se descotorosi de acel a cărui viaţă îi era ca un ghimpe în ochi. Fiind ziua de naştere a lui Irod şi sărbătorindu-i-se aniversarea, s-a făcut praznic bogat după cuviinţă, poftiţi au fost toţi dregătorii ţării. Acolo, la praznic, fiica din prima căsătorie a Irodiadei, Salomeia pe nume, a dansat; dansul tinerei frumoase fete într-atâta i-a plăcut şi l-a tulburat pe rege încât, ameţit de băutură şi aprins de poftă, i-a spus: cere-mi ce vrei, până la jumătate din regatul meu, şi-ţi voi da. Şi i-a întărit vorba cu jurământ.

Salomeia, neştiind ce să ceară, s-a sfătuit cu maică-sa. Irodiada nu a stat pe gânduri: cere capul lui Ioan Botezătorul, i-a grăit, acum, aici; să ţi-l aducă pe o tipsie. Regele Irod atunci s-a cutremurat. Nu era deloc dispus să-l omoare pe Ioan despre care ştia că norodul îl socoteşte prooroc; şi apoi nici omul nu-i era cu totul antipatic; în felul lui îl respecta şi consimţise la arestarea lui numai ca să scape de gura muierii. Nerodului, ameţit cum era, i-a fost însă ruşine să-şi calce nesăbuitul jumământ. Ar fi putut prea bine să-i explice fetei: ţi-am făgăduit până la jumătatea regatului meu, dar omul acesta preţuieşte mai mult decât jumătate din regatul meu, astfel, încât nu ţi-l pot da; cere-mi altceva. Dar nu l-a purtat mintea către acest răspuns drept, ci ca netotul a împlinit sălbatica sfruntată cerere: lui Ioan i s-a tăiat capul în chiar beciurile palatului şi cinstitul cap i-a fost adus Salomeii pe tipsie, precum dorise ticăloasa de Irodiada.

Smerenia absolută a Botezătorului reiese cu prisosinţă din textul celor patru *Evanghelii* care folosesc aproape aceleaşi cuvinte centrate în jurul a cinci idei:

– Iisus e mai puternic decât Ioan;

– Ioan nu este vrednic să-I dezlege cureaua încălţămintei;

– Ioan nu poate boteza decât cu apă, pe când Iisus va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc;

– Iisus este anterior lui Ioan;

– Iisus este Cel ce va să vină.

Într-adevăr referatul lui Matei relatează: „Cel Care vine după mine este mai puternic decât mine. Nu sunt vrednic să-I duc încălţămintea. Eu vă botez cu apă spre pocăinţă. El vă va boteza cu Duhul Sfânt şi cu foc".

Iar când Iisus vine la repejuniie Iordanului spre a primi botezul, Ioan exclamă uimit şi copleşit: „Eu am trebuinţă să fiu botezat de Tine şi Tu vii la mine"?

În referatul lui Marcu citim de asemenea: „Vine în urma mea Cel ce este mai tare decât mine. Căruia nu sunt vrednic, plecându-mă, să-I dezleg cureaua încălţămintei".

Şi tot în felul acesta scrie şi Sfântul Evanghelist Luca: „Eu vă botez cu apă, dar vine Cel ce este mai tare decât mine, Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintei.

El vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc".

În textul evanghelic al Sfântului Apostol Ioan găsim lămuriri mai ample: „Acesta este despre Care am zis: Cel ce vine după mine a fost înaintea mea, pentru că mai înainte de mine era"[1].

Botezătorului i se pune întrebarea: „Cine eşti? Eşti tu Hristosul, eşti tu Ilie, eşti tu Proorocul"?

Iar el, ne spune textul evanghelic „a mărturisit şi n-a tăgăduit; a mărturisit: Nu sunt eu Hristosul, nu sunt nici Ilie şi nici Proorocul".

[1] Cp. şi cf.: Ioan 8, 58: „Adevărat, adevărat zic- vouă: Eu sunt mai înainte de a fi fost Avraam".

Cu deplină modestie şi potrivit adevărului, cel întrebat din nou răspunde: „Eu sunt glasul celui care strigă în pustie: îndreptaţi căile Domnului".

Şi iarăşi, tot ca în celelalte referate: „Eu vă botez cu apă, dar în mijlocul vostru se află Acela pe Care voi nu-L ştiţi, Cel Care vine după mine, Care înainte de mine a fost şi Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălţămintei".

De două ori afirmă Ioan, arătându-L pe Iisus: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii". Iar după botezul Domnului în Iordan: „Am văzut Duhul coborându-Se din cer ca un porumbel şi a rămas peste El".

Şi, în acelaşi mod, mai categoric însă: „Acesta este Fiul lui Dumnezeu" (Ioan 1, 34). Iar mai apoi urmează (Ioan 3, 30) una dintre cele mai emoţionante, mai neaşteptate, mai răscolitoare şi mai ieşite din comun fraze din câte se află în *Sfânta Scriptură*: este declaraţia-mărturisire a nobilului Ioan: „Eu trebuie să mă micşorez, iar El trebuie să crească".

Cine oare ar mai glăsui astfel? Care dintre toţi oamenii sălăşluitori vreodată pe acest pământ ar spune despre sine că-şi doreşte să se micşoreze, că i se cade să se umilească în vreme ce aproapelui său i se cuvine să crească, să sporească? Firesc îi este omului raţionamentul cu totul invers: să voiască a creşte şi a propăşi el pe seama şi în dauna celorlalţi. Ceilalţi? Să-l admire, să-l slujească, să-l răsfeţe, să-l ridice în slăvi! Oricât de mult, de fără întrerupere, de nereticent. Sătul de laude, complimente, slujiri şi plecăciuni nu se va declara niciodată. Convins de perfecta-i superioritate nu va înceta în veac a fi. Egocentrismul şi idolatrizarea eului sunt cererile şi dorinţele sufletului omenesc obişnuit, câtuşi de puţin ştergerea şi înfrângerea sinei, recunoaşterea superiorităţii altuia. Ceilalţi îi sunt toţi inferiori, orbi care nu se pricep să-i deosebească însuşirile excepţionale şi să-l aprecieze cum ar trebui.

Şi totuşi Ioan Botezătorul aceasta chiar face, lucrul acesta de necrezut, de potrivnic firii, de scandalos pentru orice psihie normală: pe sine se vrea micşorându-se, pe celălalt crescând, biruind, afirmându-se, împlinindu-se! De aceea şi este fraza de la Ioan 3, 30 atât de nepământească, de fără de pereche, de anevoie asimilabilă minţilor noastre. În cuprinsul *Scripturii* – bogată în formule fascinante şi-n sentinţe vrednice a se întipări în cugetul nostru – , zicerea Botezătorului străluceşte totuşi cu o lumină nespusă şi ni se înfăţişează ca un giuvaier. Ea contrazice atât de făţiş tendinţa oricărei individualităţi de a se socoti centrul cercului înconjurător şi de a considera ca legitim să-şi acorde numai drepturi şi monopolul dreptăţii încât nu poate să nu uimească aşa cum ar face mărul care, sfidând legea universală a gravitaţiei, în loc să cadă la pământ când se desprinde din pom, s-ar înălţa spre cer.

În relaţia dintre Iisus şi Botezător se iveşte problema ucenicilor. Se pare că a existat o rivalitate între ucenicii unuia şi ai celuilalt. *Evangheliile Sfinţilor Matei* (11, 2-5) şi *Luca* (7, 19-22) ne relatează că, închis fiind, Ioan şi-a trimis ucenicii să-L întrebe pe Iisus: tu eşti Cel ce vine, sau să aşteptăm pe altul? Întrebare cât se poate de ciudată pentru că ştim că Ioan îl mărturisise pe Iisus a fi întru adevăr Fiul lui Dumnezeu, Mielul lui Dumnezeu Care ridică păcatul lumii şi Cel asupra Căruia S-a pogorât Duhul Sfânt. Cum putem rezolva o asemenea contradicţie flagrantă? Explicaţia cu precădere plauzibilă o consider a fi aceea care presupune o înţelegere prealabilă (expresă ori tacită) între Iisus şi Ioan. În vederea lămuririi ucenicilor săi şi a potolirii incertitudinilor care-i frământau, Ioan îi trimite la Iisus cu o întrebare ce reprezenta de fapt nu gândul său neşovăitor ci şovăielile şi umbrele din cugetele lor. Iar Iisus, cu acea inteligenţă omenească la care nu se sfia să facă uneori apel (spre pildă în cazul plăţii dajdiei către Cezar ori al femeii măritate cu şapte fraţi

ori al semnului cerut de saduchei), nu se proclamă a fi Hristosul ci, cu multă abilitate şi modestie, le cere să constate faptele, lăsându-le pe acestea să vorbească iar pe învăţăcei poftindu-i doar să tragă concluzia care se impunea. Le arată cele ce se petrec aievea: orbii văd, surzii aud, şchiopii umblă, leproşii se curăţesc, morţii înviază. Desigur că ucenicii nu puteau deduce altceva decât că Acel ce săvârşeşte asemenea minuni este Mesia.

Dar cum apare Ioan văzut de Iisus?

Textul de la Luca 7, 24 şi urm. este edificator şi clar. Zice Domnul către mulţimi, după plecarea ucenicilor pasă-mi-te trimişi de Ioan: „Ce aţi ieşit să priviţi în pustie? Oare trestie clătinată de vânt? Oare om îmbrăcat în haine moi şi scumpe? Oare prooroc?" Şi tot El răspunde cu glas ferm: „Da, zic vouă: şi mai mult decât un prooroc. Acesta este cel despre care s-a scris: „Iată trimit înaintea feţei Tale pe îngerul Meu care va găti calea Ta, înaintea Ta". „Şi încă: „Zic vouă: Între cei născuţi, din femei nu este mai mare decât Ioan; dar cel mai mic în împărăţia lui Dumnezeu este mai mare decât el".

Domnul, aşadar, confirmă caracterul îngeresc al lui Ioan, nu însă fără a adăuga despre omul recunoscut a fi „cel mai mare dintre cei născuţi din femei" tainicele cuvinte: „Totuşi cel mai mic din împărăţia cerurilor este mai mare decât el". Sensul lor cred că nu poate fi decât acesta: Ioan, ultimul prooroc al *Vechiului Testament*, Ioan Vestitorul, Înaintemergătorul şi Botezătorul lui Hristos nu a primit botezul creştin. Aşa fiind, întocmai ca patriarhii, dreptii şi proorocii Vechiului Testament, el va sălăşlui cu sufletul în iad până ce Domnul după răstignirea Sa va fi coborât în acel loc spre a-i slobozi. Ioan nu a primit botezul creştin în numele Sfintei Treimi, iată de ce e socotit mai mic decât oricare dintre locuitorii împărăţiei lui Dumnezeu.

Ne putem întreba acum ce semnifică pentru noi Ioan Botezătorul, prin care însuşiri ale lui ni se arată admirabil, adică

vrednic de mirare şi venerație, prin care ne poate fi călăuzitor şi model?

Prin smerenia sa absolută, desigur. Prin iubirea sa totală față de un altul, respectiv de Hristos, prin puterea de zdrobire a iubirii de sine şi a înlocuirii ei cu iubirea pentru altul. Ioan Botezătorul se trece în umbră, se şterge, parcă s-ar dori invizibil. El devine acel *prieten al Mirelui* de care pomeneşte Iisus în versetul 29 al capitolului 3 din *Evanghelia Sfântului Ioan*, prietenul care se bucură de bucuria Mirelui, care stă şi-L ascultă cu dragoste şi supunere, care nu-şi doreşte nimic altceva decât să-L slujească. Iată ce este Ioan Botezătorul: este minunata pildă de „eu" care iese din sine şi – cu smerenie şi nețărmurit devotament – dobândeşte putința de a-şi iubi semenul mai mult decât pe sine însuşi.

Ioan Botezătorul ne poate fi tuturor îndreptar pe calea strâmtă a înfrângerii trufiei, a neroadei trufii, a egoismului şi egocentrismului nostru ridicol care-şi face râs de noi îndemnându-ne a crede că suntem, fiecare, punctul geometric din chiar centrul lumii şi ne dă ghes a ne încrede numai în noi înşine, a ne închide şi încuia în carapacea bine ferecată a sinei noastre imperialiste.

Ioan ne poate fi pildă sigură de dragoste pentru Mire, adică pentru Hristos şi de slujire neprecupețită a Sa. Dar, vă veți întreba poate, cum de-L putem sluji şi iubi ca pe un prieten pe Hristos care acum nu se mai află în cuprinsul pământului ci S-a înălțat la cer? Cum de-I putem sta alături, a-L asculta şi vădi iubirea noastră?

Răspunsul nu poate fi altul decât: să nu huliți, frați creştini, pretinzând că Hristos nu se mai află pe pământ şi că S-a înălțat la cer astfel încât nu-L mai puteți iubi şi sluji cum a făcut Ioan Bozătorul. Oare ați uitat cele scrise în capitolul 25 al *Evangheliei de la Matei* unde Domnul, vorbind despre Înfricoşata Judecată,

spune că întrucât am hrănit, adăpat, îmbrăcat, vizitat, cercetat şi ajutat pe unii din frații Săi prea mici aflați în necazuri, suferințe, robie sau lipsuri pe El L-am hrănit, adăpat, îmbrăcat, vizitat, cercetat şi ajutat? Pe El, pe nimeni altul.

Hristos e prezent pe acest pământ în Sfânta Euharistie sub chipul pâinii şi al vinului. Şi mai este prezent – la fel de lucrător sub chipul tuturor oamenilor asupriți, obidiți, încercați, ispitiți de suferințe, nevoi şi nedreptăți. Iubindu-i şi slujindu-i pe aceşti foarte mici frați ai Săi, Lui Îi manifestăm dragostea noastră şi pe El Însuşi Îl slujim. Blasfemie este a zice că nu avem cum sluji, întocmai ca Botezătorul, pe Hristos, că El nu mai este de față în lumea sensibilă! Dragostea – virtute creştinească supremă şi singura perenă – este mijlocul fără greş care ne stă la îndemână pentru a ne dovedi umanitatea şi creştinătatea.

Marele nostru compatriot, ilustrul scriitor de limbă franceză Emil (E. M.) Cioran susține că a cere omului să iubească e totuna cu a cere unui virus să iubească un alt virus. Fireşte, cum de am putea, bunăoară, cere virusului cancerului să iubească pe virusul maladiei sida (aids, îi zic anglo-saxonii). Numai că Emil Cioran, în aversiunea sa pentru Hristos şi creştinism, nu ia aminte la faptul că omul nu-i totuna cu virusul patogen; identificarea făcută de Cioran, fiul preotului din Răşinari, e grăbită şi superficială. Omul are, neîndoielnic, trăsături comune cu animalul, însă pecetluirea lui drept virus e (cel puțin) reducționistă, e o simplă butadă de scriitor sceptic şi de cugetător care vrea să-şi facă lectorul praf şi să-l dea gata cu procedee stilistice desigur, scânteietoare şi abrupte însă la fel de şubrede ca jocul de lumini al focului de artificii sau al lampioanelor de hârtie colorată. Ateismul de multe ori îşi împinge aderenții, chiar cei mai talentați, spre enormități şi copilării.

Noi reținem din viața şi jertfa Sfântului Ioan Botezătorul altceva: capacitatea omenească de a ieşi din sine, de a depăşi

strâmtoarea fenomenalității, de a iubi pe un altul. Noi cutezăm chiar a ne face o călăuză (sau măcar un temei de neîncredere în afirmații sumare) din zguduitoarea, admirabila, senina frază de la Ioan 3, 30: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez".

Cu ea în suflet, în inimă şi-n cuget şi-n adâncul sensibilității noastre biruite să părăsim acum, nu fără a mulțumi Domnului, acest sfânt lăcaş.

LA PRAZNICUL ÎNTÂMPINĂRII DOMNULUI

N-am venit să stric Legea, ci să împlinesc", zice Domnul Hristos (Matei 5,17). Numai că pentru a înțelege temeinic aceste cuvinte se cade a ține seama de cele două înțelesuri pe care le poate adopta verbul a împlini în limba română. Într-un prim înțeles înseamnă a executa, a face, a îndeplini o poruncă. Mi se spune: adu-mi o cană de apă. Aduc cana: împlinesc porunca. Sau: adu sapa din curtea bisericii.[5] O aduc, am împlinit porunca. Dar a împlini mai poate avea şi sensul de a desăvârşi, a perfecționa, a ridica la un nivel mai înalt, la un grad superior.

Domnul a împlinit Legea în amândouă înțelesurile verbului. Mai întâi i-a dat ascultare, i s-a supus: primind a fi tăiat împrejur, potrivit Legii, la opt zile după naştere. În al doilea rând fiind adus spre închinare la Templu, tot potrivit Legii vechi care prevede că orice întâi născut parte bărbătească să fie afierosit lui Dumnezeu în ziua a 40-a de la naştere. (Când se face şi curățirea mamei). Astfel s-a procedat şi cu Pruncul Iisus, purtat de Iosif şi Maria la Templu în a 40-a zi de la naştere – adică în ziua de 2 februarie, adică astăzi – şi întâmpinat acolo de dreptul Simeon şi de proorocița Ana a lui Fanuel. Când ajunge la vârsta de 12 ani, Iisus, ca orice tânăr iudeu, merge la Templul din Ierusalim, unde Se va rătăci de părinții Lui şi-i va uimi pe cărturari cu întrebările şi răspunsurile Sale. În sfârşit, Domnul nu începe a predica decât atunci când atinge vârsta de 30 de ani, dând şi în felul acesta ascultare Legii: ea dispunea ca nici un bărbat să nu predice ori proorocească mai înainte de a fi împlinit 30 de ani. S-au întrebat unii ce a făcut Domnul între 12

şi 30 de ani, perioadă asupra căreia referatele evanghelice nu ne dau nici o informaţie. Nu cumva a fost plecat în India, unde a deprins învăţătura yoghinilor şi practicile de magie ale fakirilor? Dar nu este nevoie să recurgem la asemenea ipoteze hazardate şi presupuneri fanteziste deoarece tăcerea evangheliştilor se explică foarte uşor: Iisus n-a început să predice şi să propovăduiască înainte de a fi atins vârsta de 30 de ani pentru că S-a supus imperativului Legii. Iar evangheliile trec sub tăcere această lungă perioadă din pricină că, în conformitate cu obiceiul istoricilor din vechime, nu se realizează decât faptele importante şi momentele semnificative şi nu se dau amănunte asupra perioadelor de pregătire.

Dar Domnul nu a împlinit Legea numai supunându-Se dispoziţiilor ei ci şi desăvârşind-o, perfecţionând-o, ridicând-o la un nivel superior de subtilitate şi completitudine, dând adică verbului *a împlini* înţelesu-i de-al doilea. Ce aduce nou Domnul, care sunt principalele elemente ale viziunii transformatoare?

Răspunsul, ori mai bine zis răspunsurile, la cea dintâi vedere, pot părea surprinzătoare. *Dezbinare* (ori *vrajbă),* zice Domnul, am venit să aduc, iar nu pace (Matei 10, 35; Luca 12, 51–53). Şi tot aşa: *sabie* am venit să aduc, iar nu pace (Matei 10,34). E drept că Domnul afirmă (Matei 26, 52): toţi cei ce scot sabia, de sabie vor pieri, dar în clipele solemne ale Cinei celei de Taină îşi întreabă ucenicii: „Când v-am trimis pe voi fără pungă, fără traistă şi fără încălţăminte, aţi avut lipsă de ceva? Iar ei au zis: de nimic. Şi El le-a zis: acum însă cel ce are pungă să o ia, tot aşa şi traista; şi cel ce nu are sabie să-şi vândă haina şi să-şi cumpere" (Luca 22, 35–36).

Domnul aşează *duhul* deasupra literei, contrar saducheilor şi (mai ales) fariseilor, robi ai textelor, exegeţi strâmţi, minţi incapabile de a depăşi orizontul literal al prescripţiilor. „Duhul, proclamă Hristos (Ioan 6, 63), este cel ce dă viaţă; trupul nu

foloseşte la nimic" (tot aşa Sf. Apostol Pavel: „Litera ucide, iar duhul face viu": II Cor. 3, 6).

Nu numai dezbinare şi sabie aduce Hristos pe acest pământ, ci şi – în aceeaşi tonalitate aprigă, impetuoasă – foc.

Mai înainte chiar de a fi început Domnul să propovăduiască, Ioan Botezătorul declara: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăinţă, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decât mine... Acesta vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc" (Matei 3, 11). Întocmai glăsuieşte şi *Evanghelia Sfântului Luca*: „Eu vă botez cu apă, dar vine Cel ce este mai tare decât mine... El vă va boteza cu Duh Sfânt şi cu foc" (3, 16). Iar Domnul Se exprimă categoric (la fel ca pentru dezbinare şi sabie): „Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş vrea să fie acum aprins" (Luca 12, 49).

Dragostea este aceea care, în învăţătura lui Hristos, înlocuieşte vechea – rece şi aspră – dreptate. Legământul vechi e al dreptăţii, al dreptăţii stricte, cel nou e al dragostei care atât de măreţ şi în cuvinte incomparabile este proclamată de Sfântul Apostol Pavel (I Cor. cap. 13) a fi suprema virtute şi singura menită veşniciei. Iubirea aproapelui este recunoscută a fi o poruncă la fel de mare ca şi cea a iubirii lui Dumnezeu atât de *Evanghelia lui Matei* (22,39) cât şi de a lui Marcu (12, 31). Pe aproapele nostru, Hristos ne învaţă a-l iubi ca pe noi înşine. În *Evanghelia Sfântului Apostol Ioan* aflăm aceeaşi poruncă exprimată în termeni mai hotărâţi, raportaţi la relaţia dintre Hristos şi apostolii Săi şi accentuându-se în chip minunat caracterul ei exemplificator: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiţi unul pe altul. *Precum Eu v-am iubit pe voi,* aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul". Iubirea de aproapele, aşadar, e statornicită la gradul cel mai înalt: ca nu se cade a coborî sub nivelul celei purtate de învăţător ucenicilor Săi. Şi Domnul urmează: „Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sunteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii" (Ioan. 13, 34–35 şi 15, 12).

Dragostea de aproapele e mărturia care nu înşeală, e proba dirimantă. Cei care se pretind slujitorii lui Hristos, dar se urăsc ori defaimă unii pe alţii sunt nişte mincinoşi nerușinați.

Tot în înţelesul al doilea al verbului *a împlini* se cuprind poveţele date de Hristos în *Predica de pe munte* pe care nu şovăi a o socoti atât de vrednică a fi aportul planetei noastre la acel concurs închipuit de marele scriitor şi marele creştin Giovanni Papini ca şi *Fericirile*, de el gândite ca produsul nostru spiritual cel mai de preţ şi apt a ne asigura victoria. Cu *Predica de pe munte* nu avem mai puţini sorţi de a câştiga concursul cosmic.

Întreaga *Predică de pe munte* e o manifestare a împlinirii Legii vechi prin desăvârşire, rafinare şi subtilizare. Impulsul etic din cuprinsul Legii vechi e dus acum până la paroxismul punctului culminant.

Domnul nu este mulţumit cu porunca de a-ţi iubi prietenul, ruda, pe cel de un neam cu tine, pe cel care-ţi vrea binele, pe „aproapele" în înţeles concret. Mergând mult, mult mai departe decât Legea veche, doreşte şi ne cere să-l iubim pe vrăjmaşul nostru (Matei. 5, 43–44; Luca 6, 27 şi 6, 35). „Să nu ucizi" I se pare cu totul insuficient: simpla jignire (cu vorbe ca: nebunule, netrebnicule) a fratelui nostru e considerată a fi vrednică de osândă grea (Matei 5, 22). Cât de nobilă, de mărinimoasă şi de rafinată este povaţa menţionată în versetele 23–24 din capitolul 5 al *Evangheliei Sf. Matei*: „Dacă îţi vei aduce darul tău la altar şi acolo îţi vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul acolo, înaintea altarului, şi mergi întâi şi împacă-te cu fratele tău şi apoi, venind, adu darul tău". Altfel spus după cum nu ne putem înfăţişa lui Dumnezeu cu mâinile pătate de sânge, aidoma nu putem cuteza să ne apropiem de altar cu limba spurcată de vorbe urâte.

Tot atât de nobil, de îndrumător spre smerenia sinei şi de bogat în omenie este îndemnul de a nu vedea paiul din ochiul vecinului

mai înainte de a fi văzut şi scos bârna din propriul tău ochi (Matei 7, 3–5; Luca 6, 42). Celor de demult li s-a spus: „Să nu săvârşeşti adulter"; dar Hristos face un salt până la o înălţime de unde simpla poftire, simplul gând apar egale cu fapta. Nu ajunge să nu săvârşeşti, Iisus ne cere să nici nu ne învoim cu gândul păcătos. Curat să ne fie nu numai trupul, ci şi cugetul: acesta ne poate implica în rele, tot atât de grav ca şi materializarea sa. De asemenea nu ajunge să nu juri strâmb, ci trebuie să nu juri deloc, cu nici un fel de jurământ; să fie cuvântul tău da ori ba. Parcă şi mai departe înaintăm pe calea subtilităţii, dând de aceste recomandări care toate stau dovadă pentru cât de mult preţuia Domnul însuşirea ce se numeşte *discreţie*. Ni se cere să fim întru totul discreţi când ne rugăm: să nu ne facem rugăciunea în văzul oamenilor, în locuri publice, ci în cămara încuiată (Matei 6, 5-6); când facem milostenie, „să nu ştie stânga ta ce face dreapta ta" (Matei 6, 2–3). Când postiţi, ni se spune (şi aici textul evanghelic – Matei 6, 16–1 8 – se ridică la un nivel moral, mitopoetic şi de eleganţă care deopotrivă ne cutremură şi ne încântă): „Nu fiţi trişti ca făţarnicii; că şi ei îşi smolesc feţele, ca să arate oamenilor că postesc... Tu însă când posteşti, unge capul tău şi faţa ta o spală". Deci, nu numai să nu dăm în vileag o faptă virtuoasă, dar să ne şi străduim a o ascunde!

Cu totul proprie Noului Legământ este desigur şi taina Crucii care înseamnă jertfă, suferinţă şi asumare a vinovăţiei. Hristos Se jertfeşte pentru noi şi – nevinovat, neprihănit fiind – ia asupră-Şi păcatele lumii. Hristos Se întrupează pentru a cunoaşte nemijlocit condiţia omenească; nu prin relatări şi informaţii indirecte (prin reportaje) ci prin experienţă personală, existenţială. Şi de ce, de bună voie, se dă Domnul, crucii şi suferinţei? Tocmai pentru că suferinţa este caracteristica definitorie – cu adevărat definitorie – a omului, trăsătura cu totul specifică a condiţiei umane. Creştinismul, spunea Simone Weil

– care s-a apropiat atât de mult de Hristos fără a face însă pasul final – nu ne dă un mijloc miraculos de a scăpa de suferință, dar ne dă mijlocul de a folosi în mod miraculos suferința (de a o preface, adică, în mijloc de cunoaștere – cum spune Dostoievski – , de mântuire și de iubire).

Suferința, Hristos a ținut să o cunoască în forma ei totală și cumplită – și însoțită de batjocură și deznădejde, condimentele necesare oricărei suferințe reale – tocmai pentru a da întrupării Sale un caracter autentic, de bună credință, serios și nesuperficial. Pe ea a socotit-o a fi ce, ne este irecuzabil propriu și prin ea, așadar, a înțeles că e de datoria Sa a trece.

Creștinismul nu este numai Lege, dreptate (să nu uităm vorba paradoxală dar și zguduitoare a Sfântului Isaac Sirul: să nu huliți spunând că Dumnezeu e drept. Un Dumnezeu drept nu L-ar fi trimis pe Cel Nevinovat să piară pe cruce pentru mântuirea păcătoșilor) ori: „tariag" (cele 613 comandamente pozitive și negative în care Talmudul rezumă raporturile dintre om și dumnezeire; împlinirea lor neabătută chezășuiește indubitabil izbăvirea săvârșitorului). Creștinismul e mai ales acestea trei: duh, foc, dragoste, tustrele elemente vădit „dinamice" și subtile.

De aceea, frați creștini, nu-i de ajuns creștinului să meargă duminica și în zilele de sărbătoare la biserică, să aprindă una ori câteva lumânări, să se închine la icoane și, eventual, să bată una ori mai multe metanii. Bune sunt acestea toate și frumoase. Dar cred că nu-s destul. Creștinismul nu-i numai slujbă, cult și ritual. Creștinismul înseamnă *trăire* creștină liberă, zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă. Domnul nu a venit pe pământ spre a întemeia o nouă religie ci pentru a ne da nu nou *mod de viață,* a ne chema la înduhovnicire și îndumnezeire. Hristos S-a pogorât din cer și S-a făcut om ca noi să ne putem înălța deasupra condiției noastre animalice și trupești, să ne putem îndumnezei. Hristos ne cheamă

chiar *deasupra deasuprelor* Vechiului Legământ, întru împlinirea vocației noastre spirituale și cosmice.

Se cuvine să ne stea mereu alături Crucea și Hristos. Creștinismul, osebindu-se de iudaism, islamism, budism și toate celelalte religii orientale, e credință într-un Dumnezeu *întrupat.* Iar dacă Dumnezeul nostru S-a întrupat, nouă ce ne incumbă să facem? Să ne străduim a ne înduhovnici, a ne apropia cât mai mult de El, a ne înălța în limita – ba și peste limita – puterilor noastre omenești; numai astfel vom fi în măsură să ne *împlinim* și noi menirea, să ne arătăm și noi vrednici să-L întâmpinăm pe Hristos în inimile noastre. Căci voi încheia citându-vă o preafrumoasă și adevărată vorbă a unui învățat evlavios: întrebării: „Unde este Dumnezeu?" el îi răspunde: „Acolo unde este lăsat să intre".

– Unde este Dumnezeu?
– Acolo unde este lăsat
să intre.

LA DUMINICA ORTODOXIEI

„Din gura pruncilor şi a celor ce sug ai săvârşit laudă, pentru vrăjmaşii Tăi, ca să amuţeşti pe vrăjmaş şi pe răzbunător".

Psalm 8, 2

Cred că bun lucru fac, în această Duminică a Ortodoxiei, încercând să rezum şi să comentez pentru dumneavoastră o nuvelă aşa-zisă fantastică a ilustrului nostru compatriot Mircea Eliade, nuvelă intitulată *O fotografie veche de 14 ani* şi care de fapt reprezintă un document de deosebită valoare şi importanţă pentru teologia ortodoxă şi pentru gândirea românească.

Eroul povestirii e un tânăr român, Dumitru cu numele, stabilit în Statele Unite. Pe frumoasa lui soţie, Thecla, o letonă, grav bolnavă de astmă, o tămăduieşte în mod miraculos de la distanţă şi numai, prin cuvânt – având în faţă doar fotografia ei – un pastor canadian în a cărui biserică (Biserica Mântuirii) Dumitru a intrat din întâmplare şi încurcând nişte date calendaristice. Pastorul acela, doctorul Martin, opera în mod obişnuit vindecări prin rugăciuni şi concentrare a minţii. Minunea are loc la zece ani după căsătoria lui Dumitru cu Thecla, iar fotografia înmânată doctorului Martin o înfăţişează pe letonă la vârsta de 18–19 ani. În momentul săvârşirii miracolului ea are treizeci de ani.

Patru ani mai târziu, Dumitru se află din nou în oraşul unde obţinuse însănătoşirea nevestei sale. Şi simte nevoia să se ducă să-i mulţumească fierbinte pastorului făcător de minuni. Dar nu-l găseşte la Biserica Mântuirii, unde i se spune că pe Martin îl cheamă în realitate Dugay, că nu e doctor în teologie, că e un fals tămăduitor şi un escroc, un înşelător lipsit de orice puteri taumaturgice, care a stat doi ani în puşcărie iar acum îşi câştigă viaţa lucrând într-un bar ţinut de un cumnat al său.

Şi, într-adevăr, Dumitru dă de fostul pastor la barul cu pricina. Vrea să-i exprime caldele sale mulţumiri şi să-i aducă aminte de ce s-a petrecut cu patru ani în urmă, dar Dugay – Martin nu-i îngăduie să lungească vorba. Sunt un farsor, îi spune, nu am făcut nicicând minuni, vindecarea soţiei dumitale e o simplă sugestie, de altfel „am plătit" pentru minciunile şi înşelătoriile mele cu doi ani de închisoare, cât despre Dumnezeu află că Dumnezeu nu există, Dumnezeu a murit, lasă-mă, nu-mi aminti trecutul, pleacă de la mine. Şi deoarece Dumitru tot stăruie şi-i arată fotografia şi-l copleşeşte cu mulţumirile şi-L slăveşte pe Dumnezeu, Dugay – Martin, exasperat, îi face o profesiune de credinţă în felul următor:

„Cum de se poate mântui cineva într-o Biserică? Dumnezeu S-a retras din lume, a dispărut. Pentru noi, oamenii, e ca şi mort. Putem spune, fără urmă de nelegiuire, că Dumnezeu a murit, pur şi simplu pentru că nu mai e cu noi, nu ne mai este accesibil. S-a retras, S-a ascuns undeva. Acel „undeva" nu face parte din lumea noastră, e ceva pe care filozofii îl numesc transcendent. Dar pentru noi, oamenii, transcendenţa e o formă a morţii. Deci, dacă Dumnezeu a murit pentru noi, cum de mai poate omul să se mântuiască într-o Biserică"?

Acestei răspicate formulări a doctrinei morţii lui Dumnezeu şi a nietzscheismului, cum îi răspunde Dumitru? Prin contra-argumente apologetice, polemizând, tunând şi fulgerând,

debitând o altă declarație de principii? Câtuși de puțin. Ci în modul cel mai neașteptat și surprinzător cu putință: printr-o urare în stil sfătos-isteț, în limbaj popular - țărănesc viu și săltăreț, parcă închipuit de un Creangă de zile mari:

„Să vă dea Dumnezeu noroc, doctore Martin. Noroc și sănătate. Dar degeaba încercați să mă speriați D-voastră cum că Dumnezeu ar trage să moară. Nu mă las eu așa ușor păcălit de o glumă". Și încă: „Nu mă păcăliți cu una cu două".

Vrednice de multă luare-aminte sunt sintagmele: nu mă *speriați D-voastră, nu mă las așa ușor păcălit* și mai cu seamă acel fermecător, acel irezistibil condițional: *ar trage să moară*. Moartea lui Dumnezeu nu poate fi pentru un om sănătos la minte (să fie cât de mare numărul învățaților pedanți teologi care au născocit sloganul morții Sale) decât o glumă și o păcăleală. Iar sărmanului doctor Martin, bunului tămăduitor fără voie, încăput în mreaja unor nocive fantasmagorii, ce altceva i se poate ura decât sănătate și noroc?

Mai târziu când Dugay – Martin, antrenat în discuție, revine și afirmă că nu crede nici în Dumnezeu, nici în diavol, Dumitru din nou, în aceeași tonalitate voioasă, calmă, voitoare de bine și nezdruncinată de bazaconii intelectualiste repetă: „Degeaba vă trudiți D-voastră, doctore Martin, să mă duceți în ispită".

A se remarca: băiatul cuviincios, în ciuda mărturisirii auzite, nu încetează de a-l numi pe Dugay – Martin „doctor", ceea ce în limbaj anglican este echivalent cu „părinte". Apelativul se mai tâlcuiește și așa: orice ar fi, harul nu vi l-ați pierdut.

Doamne ferește! mai exclamă Dumitru făcându-și cruce atunci când Dugay – Martin enunță cu glas parcă mai categoric: „Asta înseamnă că pur și simplu Dumnezeu S-a retras definitiv, adică, într-un cuvânt *a murit*"...

Pe băiatul curat de la Dunăre, pe fiul lui *Mutter Natur*, pe evlaviosul și recunoscătorul tânăr român care drept ripostă la

atâtea blasfemii se mărginește a-și face smerit Cruce, nu-l zdruncină nici una din marile isprăvi recente ale culturii occidentale: nici semantica, nici sociologia, nici zenul (entuziast adoptat de la asiatici), nici Spiritul Absolut și nici limbajul universal. El știe ce știe și nu se sfiește a-și rosti sus și tare crezul: Dumnezeu este, harul e lucrător, suntem înconjurați de taine (și nu se cade a le iscodi cu prea aprigă râvnă), Dumnezeu poate, milostivindu-Se, prin aleșii Săi, face minuni, omul se poate mântui. Vindecarea Theclei, de la distanță și numai prin cuvânt, i se pare cu totul posibilă, iar toate îndoielile și frământările lui Dugay – Martin le dă hotărât la o parte. Cât despre faimoasa teorie nietzscheană a morții lui Dumnezeu – temelie a doctrinei proprie unor teologi anglo-saxoni și germani ai deceniilor șase și șapte – el o socotește o năsărâmbă, năzdrăvănie a minții, curată hulă și divagație ce nu poate fi întâmpinată mai eficace decât prin urări calmante, vorbe de exorcizare (Doamne ferește) și facerea semnului Sfintei Cruci.

Credința simplă, neabătută, necoruptibilă, stă potrivnic față către față în nuvela lui Mircea Eliade nu desigur cu adevărata cultură, ci cu deviațiile, absolutizările și pervertirile ei. Ori de câte ori cultura, prin feluritele ei manifestări, se străduiește să picure în sufletul omului necredința, șubrezirea temeiurilor dreptei judecăți și haosul mintal, ea se cuvine înfruntată de omul cu mintea întreagă. Dumitru nu e un teoretician, un partener într-o discuție abstractă și erudită. E un uimit, un indignat, dar totodată un blajin: orbecăielile psiho-patologice ale bunului doctor Dugay – Martin, vas ales care nu se învoiește a realiza ce este, și a crede că, prin vrerea și cu ajutorul lui Dumnezeu, poate făptui minuni, el le întâmpină cu un surâs înțelegător, cu o politețe impecabilă și un soi de milă pentru cel încăput în lanțurile diavolului, diavol împodobit cu straiele mincinoase ale unui intelectualism scăpat

de sub controlul raţiunii sănătoase, bunului simţ şi dreptei socotinţe.

Dumitru, scurt spus, e un ortodox. Şi mai ales, un ortodox român, Crede în Dumnezeu, har, minuni, în harul preoţesc, în puterea rugăciunii şi în putinţa de mântuire a omului în Biserică. Credinţa această simplă a lui e fermă şi cuprinde înseşi bazele sistemului teologic specific făpturii pe care lui Mircea Eliade îi place a o numi: omul de la Dunăre, un ins nesofisticat dar nu prost, nu uşor de dus cu vorba, de îmbrobodit cu fraze spăimântătoare, de convertit la soluţia deznădejdii prin cuvinte ademenitoare şi goale.

Neîncetata bonomie a lui Dumitru, nedepărtarea lui de la o răbdătoare compătimire pentru bietul pastor vrăjit de teologii şi filosofii abstruse şi izvorâte din minţi rătăcite constituie puterea de atracţie fascinantă a nuvelei. Dugay – Martin se chinuie, stăpânit de remuşcări şi înrobit de concepţii catastrofale, Dumitru însă e senin, stăpân pe sine şi puternic sprijinit de credinţa lui. Lui Dugay-Martin nu-i vine a crede că nu numai că a lecuit-o pe Thecla de astmă – de la distanţă şi prin cuvânt şi cu participarea la rugăciune a tuturor celor prezenţi în biserică – ci a şi întinerit-o: dovadă fotografia aceea, acum veche de paisprezece ani, pe care Dumitru o arăta biruitor pastorului şi clienţilor din bar – în vreme ce o solistă cântă un şlagăr stupid – o fotografie în care *timpul nu a trecut*, căci Dugay – Martin a făcut-o pe Thecla de acum aidoma cu aceea din fotografie, aşa cum se înfăţişa când abia împlinise optsprezece ori nouăsprezece ani.

Dumitru nu se lasă amăgit, ispitit, descumpănit. Dumnezeu este, harul lucrează, minunile sunt reale, mântuirea omului este întru totul posibilă. Nu suntem sortiţi absurdului, lumea are un sens. Crezul lui Dumitru e strict ortodox, el dă glas în barul acela american, atât de altul decât lumea păstorească de unde a plecat, elementelor fundamentale ale cugetului ortodox răsăritean. În

cele din urmă însă, Dugay – Martin, răscolit, cucerit de atâta bună credinţă, căldură, statornicie şi puritate, recunoaşte: „Aşa cum e Dumitru, cu credinţa lui naivă, idolatră şi vană, e mai aproape de Dumnezeul adevărat decât noi toţi. Şi tot el are să-L vadă cel dintâi, când Dumnezeul adevărat îşi va arăta din nou faţa".

Biruinţa lui Dumitru (relativă, ce-i drept, căci pastorul tot îl socoteşte idolatru şi naiv) e în fapt biruinţa Ortodoxiei, aşa cum a fost mărturisită la Chicago, în 1959, nu mai puţin limpede şi tare decât de Petru Movilă şi Sinodul de la Iaşi din 1642.

Iată de ce, când am avut fericitul prilej în vara anului 1970, la Mănăstirea Văratec, să-i solicit lui Constantin Noica îngăduinţa de a-i citi pasajele principale din nuvela lui Eliade, am cutezat şi a formula părerea că adevăratul titlu al fermecătoarei lucrări este: *Mărturisirea Ortodoxă, Chicago 1959*. Mărturisire desigur nu dogmatică, sistematică şi completă, însă autentic ontologică, reflectând în chip desăvârşit fondul psihic, sensibilitatea mistică, câmpul ideativ şi cuantele programatice ale unui popor legat în covârşitoarea-i majoritate de creştinism şi ortodoxie, devenite pentru el adevărate reflexe ale minţii şi simţirii.

Pulsează în *O fotografie* o veselie, o încredere, o statornicie şi o exuberanţă, o prospeţime verbală care farmecă fără greş. Concluzia e optimistă. Există acum o şansă de mântuire şi pentru pastorul - escroc. El vorbeşte din nou cu putere şi înflăcărare, parcă profetic, i se pare lui Dumitru. Nu întăreşte oare versetul din rugăciunea de seară: Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi? Noica însă, la sfârşitul lecturii, îmi spunea: Adevăratul înţeles al propoziţiei „Cu noi este Dumnezeu" iată-l: Dumnezeu este şi cu noi şi cu voi, numai să înţelegeţi lucrul acesta şi să nu vă închideţi, să nu vă baricadaţi, să-I daţi viaţă, să-I daţi crezare.

DUMINICA TOMEI

Ne-am obişnuit să vorbim despre Toma necredinciosul şi despre duminica Tomei, adică a lui Toma cel necredincios.

Pentru că ne sună în minte şi-n urechi versetele mult citite şi deseori citate din *Evanghelia Sfântului Ioan*, capitolul 20, 24–29. Acolo ni se vorbeşte de Toma care a spus celorlaţi ucenici că nu va crede că Domnul a înviat până ce nu va fi văzut în mâinile Lui semnul cuielor şi nu-şi va fi pus mâna în coasta Lui. Acelaşi text ne informează că după opt zile, ucenicii aflându-se toţi laolaltă, Iisus a venit, uşile fiind încuiate, a stat în mijlocul lor şi a grăit lui Toma: adu degetul tău încoace şi vezi mâinile Mele şi adu mâna ta şi o pune în coasta Mea şi nu fi necredincios, ci credincios. Drept care Toma covârşit, răspunde: Domnul meu şi Dumnezeul meu!

Dar dacă nu pregetăm a cerceta şi celelalte *Evanghelii*, constatăm că nu numai Toma a fost necredincios; necredincioşi au fost toţi apostolii, aşa încât duminica Tomei (subînţeles: necredinciosul) s-ar cuveni să se numească a tuturor apostolilor bântuiţi de necredinţă.

În adevăr, referatul Sfântului Marcu (16, 10–14) ne-o arată pe Maria Magdalena mergând să-i vestească pe apostoli că L-a văzut pe Domnul viu şi pe aceştia nedându-i crezare. Mergând alţi doi care-L văzuseră în drum spre o ţarină, Iisus li Se arată şi-i ceartă pentru necredinţa şi împietrirea inimii lor.

Referatul Sfântului Luca (24, 10–43) este şi mai explicit: vestirea celor unsprezece de către mironosiţe are drept rezultat că relatarea lor e considerată a fi o *aiurare* (versetul 11) ori, spun

alte traduceri, *vorbe goale* sau *delir*. Ni se relatează în continuare întâmplarea cu cei doi ucenici care mergeau spre Emaus. Textul ne arată că erau cuprinşi de întristare şi că nu mai nădăjduiau, după *ce* trecuseră trei zile de la răstignire, ca spusele Învăţătorului lor să se realizeze. Şi dânşii, pomenind informaţia transmisă de femei, folosesc un limbaj foarte sceptic *(nişte femei de ale noastre ne-au spăimântat... zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu:)* „nişte femei", „ne-au spăimântat", „zicând că", limbajul este cum nu se poate mai reticent, mai prevăzător, mai neentuziast. De la versetul 36 încolo, *Evanghelia Sfântului Luca* e categorică: atunci când Iisus li Se înfăţişează stând în mijlocul lor, ei – înspăimântându-se şi înfricoşându-se – cred că văd duh. Domnul (vorbind aidoma lui Toma în textul de la Ioan) îi mustră şi-i goftește să se uite la mâinile şi picioarele Lui, să-L pipăie şi să constate că nu e nălucă ori duh. Mai mult decât atât. Spre a-i convinge pe deplin şi a şterge orice urmă de îndoială din mintea lor le cere de mâncare şi mănâncă înaintea lor.

Nu încape, aşadar, dubiu că n-au crezut: toţi, nu doar Toma, n-au crezut pentru că nici nu era de crezut! Într-atâta trebuie să le fi apărut răstignirea, moartea şi înfrângerea lui Iisus drept definitive şi ireversibile. Făgăduinţele învăţătorului lor: vorbe frumoase, iluzii spulberate, amăgiri ale cugetului!

Spre a înţelege mai plastic deznădejdea ucenicilor, e bine să ne referim la două tablouri care, printre mii de altele ale celor mai vestiţi pictori ai lumii, prezintă răstignirea fără sulimane şi fără cruţarea sensibilităţii privitorului. Unul e al marelui pictor mistic german de la sfârşitul veacului al XV-lea şi începutul veacului al XVI-lea, Mathias Grünewald – *Mathias pictorul* îl numeşte compozitorul Paul Hindemith – şi se află acum în muzeul din oraşul (astăzi francez) Colmar. Celălalt e al nu mai puţin vestitului pictor spaniol Velasquez şi-i expus în muzeul Prado

de la Madrid. Le-am văzut pe amândouă şi am să mă străduiesc să vă transmit măcar puţin din oroarca lor. În pânza lui Grünewald fondul e negru; crucea se află pe primul plan, atât *de aproape* de privitor încât pare a-i sta efectiv în faţă (orice „distanţă artistică" fiind anulată); degetele mâinilor şi picioarelor răstignitului s-au prefăcut în tot atâtea gheare răşchirate spre cer, în ţepi încărcaţi cu spasme; cununa de spini dă impresia a fi metalică; trupul e plin de sânge şi în întregime acoperit cu un soi de pustule, de găuri, de ţinte, de vătămături inexplicabile (un soi de *irupţie epidermică* a suferinţei); culoarea trupului e la egală depărtare de negru şi arămiu şi pare şi el – răsucit, contorsionat, încârligat – a fi de metal; capul prăbuşit.

Tâlharii nu se văd, nici ceilalţi martori răuvoitori ai groaznicului spectacol. Doar Magdalena, în stânga (privitorului), în genunchi şi-n rugăciune aprigă. Ceva mai spre stânga, Maica Domnului învesmântată în alb, leşinată în braţele Sfântului Ioan (în mantie roşie). În dreapta, un bătrân cu barbă ţine o carte iar cu arătătorul mâinii drepte îndrumă ochii privitorului spre o cruce: e naratorul, evanghelistul, referentul.

În *Răstignirea* pictată de Velasquez cerul nu este negru, dar tot foarte întunecos şi posomorât. Apar şi tâlharii. Altminteri Golgota este pustie, publicul amator de „scene tari" s-a retras (se grăbesc, vine sâmbăta, le este teamă să nu se spurce – la spurcăciunea ce au săvârşit răstignind un nevinovat nu-i poartă gândul). Doar un personaj, în primul plan, într-o vastă mantie galbenă, un galben mohorât şi vestitor de rele, greu de uitat, purtând parcă în adâncurile faldurilor toate păcatele acestei lumi.

Şi tabloul lui Grünewald (înfiorătoare sunt îndeosebi ghearele şi pecetile durerii care au spuzit pe tot trupul) şi al lui Velasquez explică în modul cel mai izbitor de ce învierea a fost de necrezut şi de ce, prin urmare, apostolii nu au putut să-i dea crezare! Cu privire la Grünewald face marele creştin Dostoievski această

constatare chiar. Comentându-l pe larg nu se sfieşte a încheia: nu era de crezut şi nici n-au crezut!

Prăbuşirea trupească în toată nimicnicia şi grozăvia ei surpase avântul cugetelor şi căldura sufletelor.

Ca şi alte momente de seamă ale *Noului Testament*, acel din prima duminică de după Paşti pune problema credinţei, despre care se cuvine să ne reamintim că a crede nu se confundă cu a vedea, a constata. Greşeala aceasta fundamentală au săvârşit-o fariseii, saducheii, bătrânii şi cărturarii care, pe Golgota, exclamau: „Hristos, regele lui Israel, să Se coboare de pe Cruce, *ca să vedem* şi să credem" (Marcu 15, 32). Dacă vezi, nu-ţi mai rămâne decât să înregistrezi, să constaţi şi să te supui. Dar credinţa tocmai aceasta nu e. Ci, dimpotrivă, „încredinţarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor neyăzute" (Evrei. 11, 1). A crede înseamnă îndeosebi a crede *de necrezutul*. De aceea îi şi spune Domnul lui Toma: „Fericiţi cei ce n-au văzut şi au crezut". Credinţa stă dincolo de limitele minţii omeneşti şi implică o *încredere totală* a credinciosului în cele ce crede. (Încrederea o putem considera a fi ipostaza intimă, viscerală, irefragabilă a credinţei). De această lipsă de încredere totală, ilogică, nepăsătoare de evidenţe (ori şi potrivnică lor) au dat dovadă Apostolii. I-a copleşit realitatea, i-au descumpănit aparenţele.

Şi totuşi, Domnul le face pe voie, lui Toma şi celorlalţi ucenici ai Săi: le dovedeşte învierea Sa pe cale materială, aşa precum a voit Toma; li se supune, le face pe plac, aduce probe pur empirice: mănâncă, le arată mâinile şi picioarele Sale, îi poftеşte să-L pipăie, să-şi pună mâna în coasta Lui. Dacă-i aşa, înseamnă că Toma şi ceilalţi apostoli erau scuzaţi, că Domnul le-a înţeles nedumerirea, că Şi-a dat seama că nu se putea să nu fi fost biruiţi de prea evidentul caracter definitiv şi iremediabil al răstignirii. Îngăduinţa, complezenţa lui Hristos adeveresc că apostolii,

omeneşte vorbind, nu puteau reacţiona altfel decât prin deznădejde, urmare a înjositoarei uciderii a Învăţătorului lor.

Învierea, mister care depăşeşte şi sfărâmă înţelegerea omenească, presupune o credinţă în stare a transcende totul, a trece dincolo de limitele minţii omeneşti, a sesiza ori bănui că ea nu este din lumea aceasta, că stabileşte o legătură directă cu Dumnezeu, a realiza că prin credinţă în ce este de necrezut intrăm – aşa cum enunţa marele nostru Mircea Eliade – în relaţie cu misterele din urmă ale creaţiei şi cu lucrările necreate ale lui Dumnezeu.

În ziua Învierii, în prima zi de Paşti, creştinul are parte de o părtăşanie cu ceea ce se află dincolo de fruntariile înţelegerii omeneşti. Pentru oarecare vreme izbuteşte a nu mai fi nici el „din lumea aceasta". În Duminica Tomei însă revenim cu toţii la nivelul minţii omeneşti. Hristos însuşi recurge la dovezi materiale, brute, simpliste, potrivite vrerii lui Toma, adică ale făpturii: Îşi arată mâinile şi picioarele şi coasta, cere de mâncare ca să demonstreze că nu este duh.

Da, se revine cu desăvârşire la nivelul minţii omeneşti. S-a zis cu săptămâna haric㠹 luminată şi supralumească de după Înviere. Zilele acelea parcă luminate de lumina necreată au trecut. Hristos din nou Se smereşte, Se umileşte printr-o nouă chenoză. După chenoza întrupării,într-o sărmană ţărişoară învinsă şi cotropită, în modesta familie a unui dulgher dintr-un neînsemnat orăşel de provincie desconsiderată, a morţii şi anume a morţii în cumplite chinuri pe lemn blestemat, acum, în duminica Tomei, se smereşte consimţind să Se supună aducerii de probe materiale, ca orice om suspectat a nu spune adevărul şi silit a-şi dovedi buna credinţă prin irezistibile probe concrete. Ceea ce şi face în această ultimă chenoză a Sa.

Zilele de sfârşit ale Mântuitorului aşa ni se înfăţişează, ca o linie sinusoidală care începe în punctul superior al duminicii

Floriilor când e aclamat cu osanele şi numit împărat şi Fiu al lui David; punctul următor e al înfrângerii din vinerea îngrozitoarei răstigniri; îi succede un nou punct superior, maxim – al Învierii! şi el urmat de momentul chenozei probatorii din duminica Tomei (Iisus trebuie să-şi dovedească dumnezeirea chiar ucenicilor Săi), după care vine momentul atotintegrator al Înălţării, care pune capăt liniei sinusoidale şi mişcării pendulate.

Ateii şi criticii creştinismului se folosesc de episodul Tomei şi al celorlalţi pentru a pune în faţa creştinilor ceea ce ei numesc „criza de credinţă". Nu vedeţi, argumentează ei, până şi ucenicii s-au îndoit şi n-au crezut. Cu atât mai vârtos vă putem bănui pe voi toţi că nu sunteţi de bună credinţă, că vă prefaceţi. Şi amintesc şi paradoxala frază a tatălui copilului demonizat: „Cred, Doamne, ajută necredinţei mele" (Marcu 9, 24), expresie şi ea – zic aceiaşi – a unei credinţe ambigue.

Li se poate răspunde: evangheliştii – cinstiţi, realişti, nefăţarnici – n-au falsificat adevărul, nu au ţinut să-l camufleze: au înregistrat momentul de îndoială omenească (şi explicabilă) şi l-au menţionat fără şovăială ori grabă. Dar au consemnat şi declaraţia aceluiaşi Toma: *Domnul meu şi Dumnezeul meu!* care pune lămurit capăt crizei. Criza e acum depăşită, vremelnica necredinţă risipită. Scurta şi absoluta exclamare a fostului „necredincios" anihilează tot ce a precedat-o. (Întocmai cum lacrimile şi strigarea tatălui copilului demonizat rezolvă punctul critic formulat în binomul credinţă – necredinţă).

Aşa şi noi toţi – care credem şi-L mărturisim pe Hristos a fi Domn şi Dumnezeu *(Dominus et Deus* vor spune romanii despre împăraţii lor de la Aurelian încoace, folosindu-se de sintagma apostolului) – Să-L rugăm să Se întoarcă cu îndurare spre noi în această zi, numită duminica Tomei, când ieşim de sub vraja zilelor pascale şi de sub scutul săptămânii luminate şi reintrăm în fruntariile minţii omeneşti şi ale vieţii pământeşti, întru aceasta

să ne dovedim creştini, păstrând viu în noi, în tot cursul anului, duhul credinţei în Învierea Domnului pentru ca neîncetat, pas cu pas, să ne însoţească, să ne ocrotească, să ne călăuzească şi să ne întărească. Dacă, spre a nu fi socotiţi lipsiţi de modestie şi discreţie, nu putem rosti zilnic, ca Sfântul Serafim de Sarov: „Hristos a înviat!", să repetăm tot atât de stăruitor exclamaţia aceasta în sinea noastră, ca pe o variantă a rugăciunii inimii.

CE-I CREDINŢĂ, CE-I NECREDINŢĂ?

Matei 9, 27-35

Din textul acesta evanghelic se desprind, cred, patru idei principale:

1. Punerea la probă a credinţei;
2. Însăşi problema credinţei; ce-i credinţa, ce-i necredinţa?;
3. Porunca ne-vestirii minunilor, singura poruncă dumnezeiască pe care suntem încuviinţaţi (de nu şi obligaţi) să nu o luăm în seamă, să o călcăm;
4. Problema răutăţii absolute, a răutăţii îndârjite, împietrite, ferecate în sine.

Reluând:

1. Constatăm că Domnul pune credinţa orbilor la încercare, întrebându-i în prealabil: *Credeţi voi că pot face aceasta?*

De unde reiese că săvârşirea minunii implică din partea celui în cauză credinţa. Ajutorul Domnului, săvârşirea minunii apar legate de credinţă; operaţia are loc într-un câmp al efectului de rezonanţă.

Domnul, apoi, grăieşte: *După credinţa voastră, fie vouă.* Ajutorul, aşadar, e proporţionat credinţei. Cu cât este credinţa mai mare, cu atât va fi şi ajutorul mai deplin. Hananeancăi, următor manifestării unei credinţe de neclintit şi neabătută de respingere, tăcere şi chiar de o gravă jignire, Domnul îi spune: fie ţie după cum voieşti (Matei 15, 28), pogorământ excepţional motivat de o excepţională tărie de caracter.

2. Textul pune de fapt însăşi problema credinţei şi ne îndeamnă să ne întrebăm: ce este credinţa?

Știm că a crede înseamnă altceva decât a vedea, a constata, a înregistra; că vorbele spuse de arhierei și cărturari la răstignirea Domnului (Matei 27, 42; Marcu 15, 32) – „ca să vedem și să credem" – nu înseamnă numai hulă, batjocură și neîndurare ci și o greșeală de ordin semantic, confuzia dintre două verbe opuse: *A vedea, a crede*. Credința exclude vederea; este încredințarea celor nevăzute, o afirmă în repetate rânduri Sf. Apostol Pavel în mai toate epistolele sale.

Dar spre o înțelegere mai adâncă a noțiunii, potrivit este să luăm aminte la textul din capitolul 9 (versetele 14–27) al *Evangheliei Sf. Marcu* și îndeosebi la versetele 21–24. Acolo, cuvintele *Cred, Doamne! Ajută necredinței mele* par a indica o gravă contradicție și existența unui paradox fără soluție. Cum oare, judecă orice minte sănătoasă, poate cineva totodată crede și-și mărturisi necredința? Nu-i aceasta, pentru filosofii existențialiști și pentru atei în general, justificarea obiecțiunii adresată credincioșilor: sunteți de rea credință, mințiți ori vă amăgiți pe voi înșivă?

Astfel par a sta lucrurile dacă pierdem din vedere felul cum sunt rostite cuvintele de tatăl copilului: textul ne arată că tatăl (1) cere ajutorul Domnului, (2) cu lacrimi și (3) cu strigare.

Credința nu-i lovită de nulitate și fățărnicie, de aparentul paradox deoarece tatăl copilului asumă precaritatea și smerenia condiției omenești (mereu ispitită de necredință), însă o și depășește cerând cu lacrimi și strigare ajutorul Domnului. Paradoxul se rezolvă prin chiar această depășire a momentului critic. Suntem ispitiți de necredință (un soi de umbră a credinței), însă ieșim din contradicție și paradoxal asumându-ne cu smerenie condiția noastră instabilă și incertă și afirmându-ne credința nu cu teoretică, indiferentă răceală, ci cu lacrimi și strigare, adică din adâncurile intimității noastre celei mai necontaminate de convenționalism.

Iată cum înlăturăm obiecțiunea filosofilor care au creat argumentul „relei credințe": nu-i urmă de rea credință în vorbele tatălui, care sunt de fapt ale ființei omenești însăși; e numai smerenia recunoașterii unei situații din care se poate ieși prin actul de voință, nădejde și încredere. Dovadă stând lacrimile și strigarea – ce se numește credință.

Strigăm, vărsăm lacrimi, cerem ajutor, ne umilim, *nu ne rușinăm* și astfel depășim punctul critic socotit de existențialiști a fi fără scăpare, în realitate însă tot atât de transgresabil ca și temperatura de o sută de grade pentru apa pusă la fiert ori viteza sunetului pentru avioanele supersonice.

3. Domnul dă orbilor porunca: „Vedeți nimeni să nu știe". Iar orbii o calcă (Matei 9, 31).

De multe ori dă Hristos această poruncă a ne-vestirii minunilor pe care le-a săvârșit. Unui lepros pe care la vindecat îi spune: „Vezi nu spune nimănui" (Matei 8, 4), unei mulțimi de vindecați „le-a poruncit ca să nu-L dea în vileag" (Matei 12, 16), unui alt lepros: „Și poruncindu-i cu asprime, îndată l-a alungat și i-a zis: „Vezi nimănui să nu spui nimic" (Marcu 9, 43–44). După tămăduirea fiicei lui Iair: „Dar El le-a poruncit, cu strășnicie, ca nimeni să nu afle de aceasta" (Matei 5, 43). Sau, cu același prilej în textul *Evangheliei de la Luca* (8, 50): „Iar El le-a poruncit să nu spună nimănui ce s-a întâmplat".

Dar Domnul calcă El Însuși regula grăind către ucenicii lui Ioan: „Mergeți și spuneți lui Ioan cele ce auziți și vedeți: orbii își capătă vederea și șchiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază și săracilor li se binevestește" (Matei 11, 4–5). Apoi, Domnul se referă în repetate rânduri la marile Sale minuni când Se adresează fariseilor și iudeilor certându-i pentru îndârjita lor necredință.

Oricum, orbii, leproșii, muții, demonizații, toți tămăduiții nu au dat ascultare vrerii Domnului, ci *mai vârtos* au povestit cele întâmplate!

Şi bine au făcut!

Aceasta este singura poruncă a lui Hristos pe care avem îngăduinţă să nu o păzim. Putem chiar declara că suntem ţinuţi a nu-i da ascultare, principala noastră îndatorire fiind să povestim cu glas puternic şi înalt binele pe care ni l-a dăruit Domnul. Să nu tăcem, să nu ascundem binele ori minunea de care ne-am învrednicit. Să-L vestim pe Hristos precum a făcut şi femeia samarineancă (de îndată s-a dus în cetate să relateze tuturor cele ce-i fuseseră spuse), să ne prefacem aidoma ei în vestitori ai Domnului.

Aşa face şi autorul acestor rânduri, scos şi el prin mila lui Hristos din bezna păcatului şi a necredinţei. Niciodată n-a înţeles să pună sub obroc lumina dobânditǎ, să tacă din discreţie greşit concepută, din sfială neîntemeiată. Dimpotrivă, pe cât a putut mai desluşit şi mai cu tărie, a mărturisit harul coborât asupră-i, acum că poate glăsui – la trecut – odată cu psalmistul (Ps. 72, 22): „Că eram fără de minte şi nu ştiam; ca un dobitoc eram înaintea Ta, Doamne".

4. Cum reacţionează fariseii în prezenţa activităţii şi minunilor lui Iisus? Ce explicaţie dau ei numeroaselor şi înfricoşătoarelor Sale minuni?

Una foarte simplă: cu domnul demonilor, cu Beelzebul[1] scoate pe demoni (Matei 9, 34: „Cu domnul demonilor scoate pe demoni"; Matei 12, 24: „Acesta nu scoate pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor"; Marcu 3, 22: „Iar cărturarii care veneau din Ierusalim ziceau că are pe Beelzebul şi că, cu domnul

[1] Contracţie a cuvintelor ebraice *baal zâvuv*, literal: Domnul (sau împăratul) muştelor, unul din numele date (în batjocură) diavolului de iudei. Se manifestă de pe acum intenţia de a-L compromite pe învăţător cu ajutorul armei subtile a batjocurii, triumful căreia va fi folosirea răstignirii ca mod de răpunere a Celui socotit a fi potrivnicul Legii.

demonilor, alungă demonii"; Luca 11, 15: „Iar unii dintre ei au zis: „Cu Beelzebul, căpetenia demonilor, scoate pe demoni").

Iată ce au priceput ei (oameni altminteri nu proşti, nu neînvăţaţi, nu lipsiţi de unele frumoase însuşiri, şi oarecum atraşi de personalitatea lui Iisus pe care-L urmăreau pas cu pas poate nu numai spre a-L iscodi şi ispiti ci pentru că îi fermeca determinându-i să-L poftească în casele lor, să-L invite la cină), iată unde i-a dus mintea lor. Aparţineau desigur acelei categorii de oameni cu inima învârtoşată şi cugetul împietrit, care oricât de mult bine le-ai face şi oricât de bun le-ai vădi nu pot închipui (realiza) binele şi bunătatea. Bunătatea o suspectează, îi atribuie cauzele cele mai egoiste ori mai josnice, iar binele îl pângăresc degrabă, coborând totul la nivelul sufletului lor cufundat în răutate, vulgaritate, venin şi şoricioaică. Orice discuţie e inutilă. Totul e în zadar! Nu pot concepe binele, nu pot intui altceva decât ce ştiu de la sinea lor; ceva care ar contrazice şi uimi haina lor plămădeală. Nu pot ieşi din cercul (magic), din oala, din cazanul, din groapa, din temniţa în care-i închide netrebnicia lor. De cât sunt de răi nu se pot decât, oglindi în ceilalţi, nu pot crede nici binelui celui mai evident. La Hristos atât s-au dumirit să vadă: un şiretlic al diavolului. Dar de ce, îi întreabă Domnul, de ce s-ar fi supărat satana pe el însuşi? De ce ar fi lucrat împotriva propriilor sale forţe? Logicii atât de limpede şi de hotărâtoare a întrebării acesteia i-au răspuns numai prin tăcere.

Zadarnice le sunt argumentele şi evidenţele.

Creştinii nu gândesc tot astfel. Ei pot scăpa din cercul vrăjit al bănuielii, pot da crezare binelui pe care-l văd, pot crede în existenţa binelui ca atare, pot ieşi din ferecătura propriei răutăţi. Fariseii – de vii – s-au încuiat singuri în iadul neîncrederii totale, al suspiciunii mereu alterate, al răutăţii neconcesive, al opacităţii desăvârşite. Şi de acolo scrâşnesc cu dinţii lor. Împroaşcă fiere, rânjesc sarcastic şi neputincios.

Le revine creştinilor a nu judeca pe semenii lor aşa cum L-au perceput şi preţuit fariseii pe Hristos. Şi să nu vadă în ceilalţi oameni numai lucrătura diavolului şi izvoare de energie ale răului. Să contrazică nediferenţiata formulă sartreană: „Ceilalţi, iată iadul"! Diavolul ne stăpâneşte prin neîncredere şi bănuială; această puternicie (de nu atotputernicie) a sa, creştinii o pot contesta, de ea se pot slobozi. Se pot slobozi de neîncredere aidoma ca şi de cealaltă mare intervenţie a demonului: necredinţa.

Pentru creştin *ceilalţi*, semenii lui toţi, nu sunt, neapărat şi negreşit alcătuitorii unui iad pământesc. Ei nu văd în jurul lor numai şi numai răutate şi draci. A! nu înseamnă că se cuvine ca ei să fie proşti şi nătângi, purtând întotdeauna pe buze un surâs mieros şi artificial, clătinând binevoitor şi nerozeşte din cap, blagoslovind prigoane şi nedreptăţi şi fapte strigătoare la cer şi propovăduind că toate-s bune şi frumoase. Ştim prea bine că nu toate-s bune şi frumoase, că există în lume boala, durerea, suferinţa, sărăcia, foametea, tortura, asuprirea, tirania, minciuna, prostia biruitoare, prigoana, sadismul şi câte altele. Le ştim lămurit şi nu ne-ar şedea frumos, în faţa lor, să ne acoperim ochii şi să îndrugăm vorbe dulci şi deşarte. Dar pentru noi creştinii, stăpân al lumii este în cele din urmă Hristos; nu Beelzebul. De aceea minţile şi inimile nu ni-s împietrite, iar ochii şi ochii cugetători ai inimii nu ni-s orbiţi.

Nu fierbem în zeama propriei noastre răutăţi ca într-o oală cu capac, nu suntem robi ai cerbiciei şi neîncrederii vrăjmaşe, în inimile noastre neînvârtoşate – care nu implică şi minţi incapabile fără a sezisa realitatea, înspăimântătoarea ei complexitate şi bogată în manifestări demonice – binele poate pătrunde atunci când e curat şi neprefăcut. Nu ne ferecăm de bună voia noastră în iad încă de pe acest pământ, proiectând în juru-ne zăcămintele păcatului strămoşesc şi rezidurile învoirii noastre la păcat. Păstrăm între spectacolul binelui şi spectacolul răului o stare

echilibrată ce-şi află temeiul în dreapta socoteală. În Hristos noi nu vedem pe tovarăşul de acţiune al diavolului, ciudata sa unealtă strategic autodistructivă ori pe intermediul unui şiretlic al înaintestătatorului răului. Vedem într-Însul pe Fiul lui Dumnezeu venit în lume să o mântuiască şi să facă numai binele. Vedem într-Însul pe Izbăvitorul nostru atotbinevoitor. Aşa vedem, credem şi mărturisim. Aşa să ne ajute Dumnezeu.

VI.
SI SCIRES DOMUM DEI
– JERTFA ȘI ÎNVIEREA DOMNULUI –

MĂRINIMIA DOMNULUI

Din vestita *Pericopă evanghelică* a fiului risipitor (Luca 15, 11–32) îmi propun să reţin sintagmele referitoare la purtarea tatălui (în persoana căruia mai mulţi exegeţi îl recunosc pe Domnul).

Aflăm din text că risipitorul *încă departe fiind,* tatăl îl zăreşte şi se repede spre el. *Aleargă,* zice textul. I se face *milă* de cel căit şi cu un gest de mare iubire *cade pe grumazul* lui şi *îl sărută.* După ce răpeşte în felul acesta iertării răceala unui gest solemn şi îi conferă dulceaţa şi căldura desăvârşitei afecţiuni, tatăl trece la măsuri de ordin casnic şi concret: porunceşte să fie *degrabă* adusă *haina dintâi* a fiului, să i se pună *inel în mână* şi *încălţăminte* în picioare celui înfometat şi sărăcit, desigur desculţ şi îmbrăcat în zdrenţe. Acestea cât priveşte persoana noului sosit; urmează dispoziţiile privind sărbătorirea evenimentului: *junghierea viţelului îngrăşat.* Şi precizarea caracterului cât mai voios, mai îmbelşugat, mai jovial al petrecerii în pregătire: *să mâncăm, să ne veselim.* Aşa se şi întâmplă: când vine acasă fiul cel cuminte se aud *cântece şi jocuri.* Zaiafetul e în toi, fără de reticenţe şi făţarnice farafastâcuri: oamenii, cu inimă bună, râd, chiuie, saltă. Nimic rigid, scorţos, afectat în această explozie candidă a mulţămitei.

Ce rezultă de aici (şi din alte pasaje – afine ca duh cu acesta – din *Evanghelii*)?

– mărinimia Domnului, cred, noblețea, boieria Lui, înfăţişarea-I de cavaler, *gentleman* (zic englezii), gentilom (zic francezii) şi mare aristocrat (în înţeles etimologic), de nobil (în

sens sufletesc şi spiritual). Cum altfel decât ca ale omului superior, mărinimos şi cavaler, ca ale boierului (cu inima şi mintea) pot fi considerate aceste însuşiri certe izbitoare, ale lui Iisus Hristos?

– iubirea de duşmani (stăruitor recomandată – Matei 5, 14) mergând până la rugăciunea de pe cruce, făcută pentru neluarea în seamă a groaznicului păcat săvârşit de cei ce-L răstignesc (Luca 23, 34), care-i totodată şi totală lipsă de ranchiună, răzbunare şi răutate (sentimente josnice, mărlăneşti);

– iertarea: Petru e povăţuit să ierte nu de şapte ori ci de şaptezeci de ori câte şapte (Matei, 18, 22);

– mila: dovadă stau nenumăratele tămăduiri făcute din milă (femeia gârbovă, omul cu mâna uscată, bolnavul de idropică, slăbănogul...) ori şi învierea fiului văduvei din Nain, a fiicei lui Iair, săturarea miilor de oameni în pustiu *(milă îmi este de mulţime)* cu părintescul gând că dacă vor fi sloboziţi flămânzi ar putea să se istovească pe drum ca unii ce au venit de departe (Matei 15, 32; Marcu 8, 2-3).

– discreţia:

când facem milostenie să nu ştie stânga noastră ce face dreapta (Matei 6, 3).

când postim, să ne ungem capul şi să ne spălăm faţa (Matei 6, 17);

– încrederea, semn indubitabil de curăţie lăuntrică şi de noblеţe, numai omul netrebnic fiind bănuitor. De ce? Fiindcă îi judecă pe ceilalţi după propria-i necurăţie şi propriile-i rele porniri, atribuindu-le fărădelegile şi mişeliile pe care le-ar săvârşi ci însuşi în cazul că s-ar afla în locul lor.

Neîncrederea nu-i decât oglinda reflectantă a părţii josnice din sinea bănuitorului, un soi de portret al lui Dorian Gray. Omul cinstit, a cărui putere de judecată nu e coruptă de aprehensiuni ce-şi au sediul într-un subconştient tulbure, mai presus de orice

nu este neîncrezător şi, până la dirimanta probă contrarie, se încrede în semenul său, *îi face credit.* Domnul, în scena furtunii de pe mare (Matei 8,24–27; Marcu 4.37–40; Ioan 8,23-25) mai cu seamă pentru aceasta îşi ceartă ucenicii: pentru că nu au avut încredere în El, în puterea prezenţei Sale alături de ei;

– dărnicia – El înmulţind pâinile şi peştii, săturând o dată patru mii de bărbaţi (Matei 15,38; Marcu 8,9),altă dată cinci mii, afară de femei şi de copii (Matei 14,21; Marcu 6, 44; Luca 9, 14; Ioan 6, 10), îndemnându-şi ucenicii la o pescuire de pe urma căreia nu mai puteau să tragă mreaja de mulţimea peştilor (Luca 5,6; Ioan 21, 6).

Aşa dă Hristos întotdeauna: har peste har, clătinat şi îndesat, răsplătind înzecit, însutit, înmiit, după regula dobânzii compuse. Căci, într-adevăr, cum răspunde, cum dăruieşte, oare dând un bacşiş, azvârlind o şpagă?

O, nu! Ci făcând celui care I-a deschis uşa, cinstea de a cina cu el: „Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine" (Apoc. 3, 20). Ba şi mai mult (Ioan 14, 23): „Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvântul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi vom face locaş la el". Altfel spus, la cel vrednic Dumnezeu va veni nu numai să ospăteze, ba să şi găzduiască. Dar apostolilor ce le făgăduieşte la Cina cea de Taină? „Să mâncaţi şi să beţi la masa Mea, în împărăţia Mea şi să şedeţi pe tronuri" (Luca 22, 30).

Răsplata, aşadar, nu-i alta decât poftirea la cina împărătească. S-ar fi putut referi Iisus la multe daruri, favoruri şi bunătăţi, dar toate acestea – mărunte – nu ar fi fost potrivite cu firea Lui mărinimoasă, nobilă şi nefinită: pe acel care-L iubeşte şi care ascultă de porunci, îl aşează la masa împărătească, îi acordă statut de comesean al Sfintei Treimi, nici mai mult nici mai puţin! şi

păstrându-se în acest fel fericita tradiție inaugurată la stejarul Mamvri.

Prefacerea apei în vin la nunta din Cana Galileii este și ea semn de măreție și generozitate. Iar parabola lucrătorilor tocmiți la vie tot în același spirit cred că trebuie interpretată. I s-au dat tâlcuri diverse, în lucrătorii năimiți doar în ceasul al unsprezecelea și plătiți la fel cu acei din ceasul întâi, unora le place să vadă pe martirii a căror jertfa de sânge este echivalentă cu lunga mucenicie a pustnicilor și asceților. Pe mine unul mă bate gândul că modul de plată uniform al tuturor lucrătorilor, independent de numărul orelor de trudă, se explică prin boieria stăpânului, prin sila sa de contabilitate și socoteli. Să ne amintim de vorba lui Blaga: în rai nu se socotește, în rai a socoti e un păcat. Lipsă de meschinărie și duh negustoresc, de grijă pentru părăluțe și zecimale, iată ce dovedește – mai presus de orice altceva – parabola relatată la capitolul douăzeci al *Evangheliei Sfântului Apostol Matei*. Cuvintele stăpânului (adică ale Domnului) confirmă de altfel ipoteza mea: „Sau ochiul tău este rău pentru că eu sunt bun?" (Matei 20, 15).

Tot lipsa de micime și îngrijorare pentru bănișori vădește și reacția Domnului la ungerea Sa cu mir de către femeia păcătoasă: pe apostoli, *risipa* aceasta îi supără și îi scandalizează. În *Evanghelia Sfântului Ioan* ca supărat și scandalizat e pomenit numai Iuda (Ioan 12, 5). Dar Sf. Apostol Matei ne spune că s-au mâniat *toți* ucenicii (Matei 26, 8), iar Sf. Marcu scrie că „erau mâhniți și cârteau *unii* între ei" (Matei 14, 4). Oricum ar fi, rezultă că apostolii, vai, au reacționat, în general, foarte omenește și lumește, asemenea unor mici gospodari prudenți și sperioși pe care grozav îi irită și-i scoate din răbdări orice mânuire cu dezinvoltură și ușurătate a banilor. Trei sute de dinari, își vor fi zis – totodată mâhniți și înfricoșați – pentru niște mir, pentru o mireasmă din care peste câteva clipe nu o să mai rămână nimic!

Își iubesc, fără îndoială, Domnul și Învățătorul, dar nu pot sta reci și nepăsători în prezența unui act pe care-l consideră a fi mărturie de nesăbuință, se simt jigniți în adâncul ființei lor de oameni cuminți, cu scaun la cap și păstrători. Iisus însă îi mustră, cu destulă asprime și melancolie, ca un mare „boier" cum se află și le expune ceea ce după două milenii avea să constituie temelia *teoriei jertfei* propusă de filosoful francez Georges Bataille; omul se cunoaște după capacitatea lui de jertfă, după cât e în stare să „risipească", să „iroseasca" din avutul și bunurile sale în mod neutilitar, numai pentru plăcerea înălțătoare și euforizantă de a dărui altuia ori de a sărbători cu fast un eveniment, ori a-și acorda sloboda bucurie de a ieși când și când din monotonia și sordidul vieții cotidiene.

Interpretând ungerea cu mir ca o jertfă cu bun miros, ca o manifestare de iubire și ca un simbol al îmbălsămării Sale apropiate, certându-și ucenicii pentru a fi dat în vileag o minte obtuză, o concepție meschină a vieții și un atașament avar pentru arginți, Iisus iarăși ni Se înfățișează ca un adevărat *gentleman* și totodată ca un model pentru toți creștinii care se cade să fie cât mai puțin înrobiți de bunurile trecătoare ale acestei vieți și cât mai convinși că Hristos e vrednic de orice sacrificiu, că nimic nu-i prea bun ori prea mult ori prea costisitor pentru El;

– Iisus e în mod constant *politicos*. „Prietene" ori „prieteni", (ori li) se adresează de obicei interlocutorului ori interlocutorilor Săi. Chiar când e vorba de Iuda, tot apelativul „prietene" e folosit.

Este de asemenea blând, *calm* adică, de mâniat nu au izbutit să-L mânie decât fariseii ca deținători a două însușiri cu prisosință vulgare: minciuna și fățărnicia.

Îl vedem pe Domnul păstrând o *ținută demnă* în toate împrejurările, fie ele oricât de grave, de primejdioase. Spre pildă când e adus în fața sinedriului ori a lui Pilat. Tăcerea aceea, de care se miră dregătorul, ce este ea de nu o manifestare a „ținutei"?

— Şi a *curajului*!

Căci Hristos, Care de bună voie Se urcă pe Cruce, acesta în primul rând este: un viteaz.

Hristos iubeşte curajul, îl predică, pe ucenicii Săi îi vrea îndrăzneţi, îi îndeamnă: nu fiţi fricoşi! nu vă temeţi! nu vă înspăimântaţi! îndrăzniţi!

Domnul disprețuiește frica, o trece printre păcate; pe fricoşi îi menţionează primii printre cei sortiţi iezerului de foc (Apoc. 21, 8). Curajul, principala dintre virtuţile specifice omului superior şi nobil – iată învăţătura şi pilda lui Hristos!

Tot ca mărturie de curaj, demnitate şi altruism socotesc vorbele Domnului în grădina Ghetsimani către cei care veniseră să-L prindă: „V-am spus că Eu sunt. Deci, dacă Mă căutaţi pe Mine, lăsaţi pe aceştia să se ducă" (Ioan 18, 8), văzând grija Celui trădat şi încolţit de a nu-şi implica discipolii şi prietenii în tragedia Sa, de a nu le pune libertarea ori viaţa în pericol;

— Hristos, ca orice autentic aristrocat în sensul etimologic al termenului, Se socoteşte a fi slujitor. „Fiul Omului – declară El (Matei 20, 28; Marcu 10, 45) – n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească". Le spală picioarele ucenicilor Săi pentru ca şi ei să facă aşa unii altora (Ioan 13, 14) şi ca să le fie drept pildă de purtare mereu.

În plan profan există, paralel, formula regelui Frederic al II-lea al Prusiei: „Nu sunt decât primul slujitor al Statului". Osanalelor şi temenelelor le răspundea cu dispreţ; n-avea ce face cu ele. Nu suferea să fie preamărit. Îşi făcuse despre slujirea Statutului o idee înaltă, socotind-o a-i fi datorie absolută care se cere a fi pusă în practică zi de zi. Urma aşadar, în domeniul activităţii statale, învăţătura lui Hristos, Cel ce n-a pregetat să spele picioarele ucenicilor spre a statornici principiul că mai marele unei obşti va să fie în primul rând slujitorul ei.

Ca un nobil mărinimos, discret, modest, curajos, elegant şi demn în purtări, spontan şi darnic în relaţiile cu ceilalţi ni Se înfăţişează Domnul nostru. E bine să ştim, deducând din parabola fiului risipitor, că dacă noi facem un pas către El, El face o sută înspre noi. E oricând gata să ne ierte, să ne cadă pe grumaz, să dea uitării rătăcirile, neroziile şi înstrăinările noastre, să Se bucure de întoarcerea păcătosului cu o bucurie nu mai puţin simplă, sinceră, naivă decât a păstorului care-şi află oaia pierdută ori a femeii care-şi găseşte drahma răzleţită în casă. Aceasta ne dă curaj şi nădejde! deoarece constatăm că Domnul nostru nu-i un socotitor nemilos, un contabil strașnic, un spirit dur şi mărunt, un aprig ţinător de minte al răului. Întocmai ca tatăl din parabola risipitorului, e la orice oră din noapte şi zi dispus să ne primească, să ierte, să uite şi prin urmare să se bucure şi să se veselească. Amănuntul e osebit de important: nu numai că iartă, dar fapta aceasta bună pe care o săvârşeşte fără a sta mult pe gânduri îi este prilej de bucurie şi Lui. Tatăl, adică Domnul, se bucură nu numai pentru că a fost găsit cel pierdut şi a înviat cel mort şi nu doar pentru beneficiarul actului său de clemenţă. Se bucură şi de bucuria pricinuită, se veseleşte odată cu omul căit, ba poate şi mai mult decât acesta şi găseşte că-i nimerit să serbeze fără de zgârcenie şi de falsă pudoare blagoslovitul eveniment. După orice convertire Iisus stă la masa cu metanoizatul (cu Zaheu, cu Levi – Matei), se bucură o dată cu gârbova lecuită, cinează cu soacra lui Petru, cea scăpată de friguri, nu şovăie să junghie viţelul îngrăşat şi să se veselească, jucând şi cântând, la înapoierea acasă a celui după care inima părintească jinduia. Nu ni se cere altceva decât să ne întoarcem la El: fără teamă, fără îndoială, cu nădejde şi încredere; cina e gata, uşile-s deschise, viţelul e mult şi e gras, totu-i frumos orânduit. Să avem numai haină de nuntă, altfel spus: căinţă şi credinţă. Atâta doar să avem! Cu o singură vorbă – aidoma buretelui care curăţă tabla neagră ori gumei care şterge

scrisul de pe hârtie – Hristos desființează întregul nostru trecut, oricât ar fi de întunecat și de murdar.

Din cel din urmă păcătos, El poate face un supraom, adică, de fapt, un om. Căci ne spune cu dreptate eseista Svetlana Paleologu: „supra-umanul nu este decât măsura justă, în esență, a adevăratului uman".

Hristos aceasta chiar face: dezvăluie supra-eul – *ouerselff* - ul zic anglo-saxonii – din noi, cu alte cuvinte omul mascat, obturat de consecințele căderii strămoșești și de toate păcatele, sluțeniile și josniciile proprii. N-avem nevoie, cum credea Nietzsche, să ne răzvrătim împotriva creștinismului, să-L părăsim pe Hristos ca să avem acces la starea de supraom. Cu totul, dimpotrivă, numai Hristos este Acel care ne-o conferă. El ne înnobilează, ne căftănește, ne ridică la vechea noastră stare aristocratică, așa cum și eroul lui Cervantes – *El nuestro Señor Don Quijote, El Cristo Español* – îi concepe pe țăranii și târgoveții din cârciumă ca pe adevărați seniori adunați în sala cea mare a castelului lor.

Aceasta-i „magia" lui Hristos – restauratorul: reașezarea omului în starea lui paradisiacă de altădată, de cea mai nobilă dintre ființe. Parabola fiului risipitor nu-i decât punerea în formă de povestire – cum ar spune Paul Ricoeur și alți critici contemporani – a minunii ce se numește restabilirea omului în fericita lui condiție adamică, în *haina lui dintâi*. Mai fericită de data aceasta, adaugă Dostoievski, dat fiind că risipitorul își va aduce aminte de greșeala sa, din hăul din care a ieșit și va cunoaște o beatitudine superioară celei a raiului inițial.

CINSTIREA SFÂNTULUI ARHIDIACON ȘTEFAN

Se poate oricine întreba de ce îl prăznuiește Biserica pe Sfântul Arhidiacon Ștefan, cel dintâi mărtir al creștinătății, în chiar ziua a treia de Crăciun, numaidecât după Nașterea Domnului și după Soborul Prea Curatei Maicii Sale?

De ce această mare și excepțională cinstire?

Spre a răspunde, bine este a ne opri nițel asupra unei distincții de ordin gramatical; ea ne va ușura tălmăcirea exactă (și descoperirea semnificației adânci) a textului principal referitor la acel pe care-l prăznuim.

Limba noastră cunoaște două verbe vecine, totuși nu identice. *A ședea* vrea să zică în românește a se afla așezat pe ceva (un scaun, o bancă, o laviță...) iar *a sta* înseamnă a se ține în picioare, vertical. Oamenii, în vorbirea curentă, încurcă lucrurile și folosesc nediscriminatoriu (și deci greșit) cei doi termeni. Ei spun, pleonastic, șezi jos ori stai în picioare. Mai zic, vrând să pofticască pe careva să șadă: stați, vă rog ceea ce, din nou,e o eroare. Dar pentru a înțelege cum se cuvine textul de la *Fapte*, capitolul 7, versetele 55–56, trebuie neapărat să luăm aminte la sensul corect al verbelor a ședea și a sta. Ce anume citim la Fapte 7, 55–56? „A văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus *stând* de-a dreapta lui Dumnezeu. Și a zis: Iată văd cerurile deschise și pe Fiul Omului *stând* de-a dreapta lui Dumnezeu".

Cum este caracterizat acel care a vorbit astfel în vreme ce aruncau cu pietre asupra lui. Ca un bărbat plin de credință și de

Duhul Sfânt, plin de har şi de putere, făcător de minuni şi semne mari în popor, înţelept; iar faţa lui „ca o faţă de înger".

Sfântul Arhidiacon Ştefan, căci despre el e vorba, era unul din cei şapte diaconi aleşi spre a sluji la mese. A fost dat în judecata sinedriului în temeiul unor mărturii mincinoase, învinuit a fi rostit cuvinte de hulă împotriva templului şi a Legii şi osândit a fi ucis cu pietre. Ceea ce a şi avut loc, victima rugându-se, întocmai ca Domnul Hristos, pentru iertarea ucigaşilor săi.

De ce, ne întrebăm iarăşi, foloseşte textul *Noului Testament* verbul *a sta*, adică a se afla în picioare, iar nu pe *a şedea?* În icoane, doar, Hristos e mereu înfăţişat *şezând*, de-a dreapta Tatălui, pe tronul Său ceresc. Iar textele liturgice şi exegetice mereu se referă la Iisus şezând în slavă, niciodată stând.

Nu încape îndoială că pentru a primi jertfa primului mucenic al Său, Domnul S-a ridicat în picioare. Şi pentru care pricină? Din respect pentru Arhidiaconul Ştefan şi spre a-i aduce osebită cinstire. La acest dintâi act de jertfă, mărturisire şi curaj, Domnul înţelege să asiste din ceruri într-o atitudine cinstitoare. Domnul îl respectă şi-l admiră pe Ştefan pentru curajul de care dă dovadă, pentru că Îl mărturiseşte şi nu se leapădă şi nu se ruşinează de Mântuitorul său, pentru că şi-a înfruntat potrivnicii şi s-a străduit să le demonstreze adevărul dreptei credinţe.

Iată care este tâlcul, simplu, al prezenţei verbului *a sta* în textul de la Fapte, capitolul 7, versetele 55–56. Nu e o prezenţă întâmplătoare ori o inadvertenţă, o confuzie de vocabule. Verbul *a sta* este preferat celuilalt, obişnuit, tocmai spre a marca voinţa lui Hristos de a da în vileag consideraţia şi iubirea Sa pentru un om curajos şi care nu se ruşinează de El, care-i gata să-şi dea viaţa pentru credinţa pe care, fără sfială, a expus-o. Pentru un om drept şi viteaz.

Ce deducem? Ce concluzie tragem din relatarea de la *Fapte?* Una şi neîndoielnică: Hristos iubeşte curajul, El Care de atâtea

ori a spus: Nu te teme, nu vă temeţi, nu vă spăimântaţi, nu fiţi fricoşi, pentru ce sunteţi fricoşi, îndrăzneşte, îndrăzniţi, Eu am biruit lumea. În vreme ce la *Apocalipsa* dezvăluită Sfântului Evanghelist Ioan, fricoşii sunt cei dintâi menţionaţi (cap. 21, v. 8) printre cei sortiţi iezerului de foc.

Sfântul Ştefan aceasta chiar este: pildă de curaj creştinesc; el crede, îşi mărturiseşte credinţa, nu se leapădă ori ruşinează de Hristos şi primeşte să moară pentru El.

Textele evanghelice fundamentale faţă de care martirul Ştefan şi-a dovedit prin moarte devotamentul sunt patru la număr şi sună cum nu se poate mai limpede, arătând desluşit ce aşteaptă Hristos de la aceia care cutează a spune că-i sunt ucenici. Să le citim în întregime, cu toate că tuspatru exprimă aceeaşi idee:

Matei 10, 32–33: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri. Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor şi Eu mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri".

Marcu 8,38: „Căci de cel ce se va ruşina de Mine şi de cuvintele Mele în neamul acesta desfrânat şi păcătos şi Fiul Omului Se va ruşina de el, când va veni întru slava Tatălui Său cu sfinţii îngeri".

Luca 9, 26: „Căci de cel ce se va ruşina de Mine şi de cuvintele Mele, de acesta şi Fiul Omului se va ruşina, când va veni întru slava Sa şi a Tatălui şi a sfinţilor îngeri".

Luca 12, 8–9: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor şi Fiul Omului va mărturisi pentru el înaintea îngerilor lui Dumnezeu. Iar cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, lepădat va fi înaintea îngerilor lui Dumnezeu".

Textelor acestora le-a dat ascultare deplină Sfântul Ştefan, care nu s-a ruşinat, nu s-a lepădat, şi-a înfruntat acuzatorii şi a rămas neclintit în credinţa sa până la moarte.

Un alt text fundamental pentru problema curajului şi a lepădării de Hristos, îl găsim în *Epistola către romani*, capitolul 10, versetul 10: „Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturiseşte spre mântuire".

Textul acesta pare a-i fi fost călăuză celui pe care-l prăznuim astăzi[1] şi gândesc că trebuie să ne fie şi nouă îndreptar permanent.

Sfântul Apostol Pavel ne învaţă că nu ajunge credinţa lăuntrică, oricât ar fi ea de sinceră, de caldă, de adâncă. Nu ajunge. Mai este negreşit nevoie, de vrem să ne mântuim, de mărturisirea ei cu gura ori de câte ori suntem puşi în situaţia de a vădi cine suntem, ce credem şi ce hram purtăm. Despre această îndatorire a creştinilor am mai avut prilejul să vorbim. Nu strică totuşi deloc să repetăm: dacă nu-L mărturisim pe Hristos cu gura, adică public, cu glas puternic şi neşovăitor oricare ar fi riscurile implicate de această profesiune de credinţă a noastră, în zadar ni se pare că-L iubim pe Hristos şi ne amăgim cu iluzia că suntem creştini. Ori poate că-L şi iubim, în parte, nevolnic, temporar, şubred, necinstit. Sfântul Ştefan ne arată cum se cade să ne purtăm şi în ce fel, ca să ne dovedim, la nevoie, creştinătatea.

Textul de la Romani 10, 10 vă invit, fraţi creştini, să-l luaţi foarte în serios şi-n înţelesu-i cel mai categoric. Nu vă îmbătaţi cu apă rece rostind în sinea voastră: Îl iubesc pe Domnul în taină, nu îndrăznesc a-L mărturisi cu glas tare, de va fi nevoie mă voi şi lepăda de El, Îl voi lepăda pentru ca să nu mi se întâmple necazuri ori să întâmpin greutăţi. „De formă" nu există, e o iluzie, un şiretlic pe care vi-l pune la îndemână diavolul, o minciună a sa. Dacă – în orice fel – Îl tăgăduim pe Hristos în faţa oamenilor, a semenilor noştri, dacă le dăm acestora impresia că nu suntem tari în credinţa noastră, că ne jucăm cu ea de-a v-aţi ascunselea,

[1] Deşi îi este ulterior.

că o schimbăm ca pe o haină, L-am şi lepădat pe Hristos fără a mai fi nevoie să aducem jertfe idolilor. A lua, bunăoară, parte la adunări ateiste, a susţine o doctrină ateistă (ori a şi achiesa la formularea ei), a ne feri să facem acele gesturi ori a rosti acele cuvinte care ne vădesc a fi ceea ce suntem, înseamnă a ne ruşina de Hristos şi prin urmare a ne meni să fim lepădaţi de El în ziua Judecăţii.

Să nu uităm, să nu uităm niciodată că Hristos iubeşte curajul, că S-a ridicat în picioare spre a-l cinsti pe viteazul martir Ştefan; că ne cere să fim netemători, îndrăzneţi, neînfricaţi şi nestăviliţi de necazuri, suferinţe, ba şi de moarte.

De nu, va fi vai şi amar de noi: vom fi înrobiţi şi batjocoriţi în lumea aceasta, ne vom pierde libertatea pe pământ prin laşitatea noastră dată pe faţă şi ne vom pierde şi mântuirea, dându-ne nouă înşine cea mai grea şi mai jalnică lovitură ce poate fi, osândindu-ne singuri la ocară şi obidă în viaţa aceasta şi la osândă în viaţa de dincolo. Crezând că-L putem păcăli pe Dumnezeu – mare nerozie – pe noi ne lipsim dintr-o odată de tot binele, şi pe pământ şi în ceruri. Să nu fie aşa! Să reţinem lecţia Arhidiaconului – mărturisitor: pentru cei curajoşi şi neruşinaţi de El, Hristos se ridica în picioare, cu dragoste şi respect, pe cei fricoşi ori căldicei, ori făţarnici, ori cu două sau mai multe feţe, ori crezând în viclenii ieftine de tipul „am făcut-o numai de formă", îi leapădă, Se ruşinează de ei, îi ştie că se sortesc de bună voia lor iezerului de foc. Să fii creştin înseamnă, în istorie, să asumi anumite riscuri, să poţi înfrunta pericole de pe poziţii de tărie sufletească. Curajul, fraţi creştini, se dovedeşte până la urmă a fi şi calea cea mai înţeleaptă, şi e nu numai o virtute, ci şi o datorie creştinească.

Suntem întrupaţi şi trăim în lume. De aceea relaţia noastră cu Hristos nu este numai de ordin pur intim. Ea presupune legătura dintre suflet şi Mântuitorul său dar îmbracă şi chipul legăturii

indirecte ins – comunitate – Dumnezeu. Ne îndreptăm, ne curățim și ne înălțăm crezând cu inima; ne adeverim însă ființa și credința prin mărturisire în fața oamenilor; nu putem face abstracție de „ceilalți". Domnul ne spune desluşit, şi pilda strălucită a Sfântului Ştefan confirmă dumnezeieştile cuvinte relatate de evanghelişti.

DOUĂ EVLAVII CE NU SE CUVINE A FI PĂRĂSITE: CINSTIREA CRUCII ŞI A MAICII DOMNULUI

Nu socotesc utile – şi nu intră în obiceiul meu să le practic – discuțiile contradictorii cu aceia cărora lumea le dă îndeobște numele de „sectanți", cu frații noştri de altă credință adică. Este fiecare liber a crede ce vrea, să meargă pe calea pe care-l poartă inima şi-l îndeamnă conştiința, urmând, firește, a purta răspunderea alegerii făcute. Învățătura lui Hristos pe aceste două entități chiar se întemeiază: pe libertatea deplină a insului, pe întreaga lui răspundere în ziua Judecății celei mari.

Sunt însă două evlavii de care cu adâncă părere de rău constat că stau departe frații noştri de altă credință, lipsindu-se astfel de două mari şi minunate consolări şi săvârşind totodată, sunt convins, două imense greşeli.

Despre Cruce se afirmă, sub o formă ori alta, că a fost un simplu mijloc de tortură şi ucidere, pe care ce rost ar avea să-l proslăvim şi venerăm? (Trecând uşor peste preînchipuirile din *Vechiul Testament*: năhuştanul lui Moise, Iacov proptit în toiagul său şi binecuvântându-şi fiii, armata israeliteană biruitoare numai atâta vreme cât Moise sta cu brațele întinse[1].) La ce bun să ne închinăm unei abjecte unelte de chinuire şi executare a criminalilor, folosită de romani şi de iudei? Ba ni se dă de înțeles că semnul crucii şi crucea însăşi sunt cu adevărat profanări ale

[1] Susținut de doi oameni, unul de-a dreapta altul de-a stânga, spre deosebire de Hristos, singur pe cruce, îndurându-şi durerile până la moarte, sub privirile neputincioase ale tâlharilor.

cultului creştin. Crucea prin urmare e înlăturată din casele de rugăciune şi din viaţa spirituală a fraţilor noştri de altă credinţă.

Rău fac, greşit procedează, la bun şi puternic sprijin renunţă. Crucea, pentru Hristos, nu-i simplu şi degradant instrument de tortură şi moarte. E *sfânta*[2] Cruce stropită şi sfinţită de scumpul şi preacuratul sânge al Mântuitorului nostru. E altar, e locul sacru al suferinţei Nevinovatului, al Răscumpărării omenirii şi al ruperii zapisului ce apăsa asupra noastră de la Adam încoace. Pe cruce s-a săvârşit Cel care, ascultând de porunca Tatălui şi pentru mântuirea noastră, S-a deşertat de a Sa dumnezeire şi a primit moartea, şi încă moartea pe cruce. Pe cruce s-a oficiat o slujbă şi o jertfă şi un act de reaşezare a omenirii în situaţia ei de necorupţie originară.

Hristos, fratele, prietenul, însoţitorul nostru, dar şi Cel ce Şi-a aflat sfârşitul pe lemnul blestemat, sub privirile ironice şi biruitoare ale unor duşmani neînduplecaţi, setoşi de spectacolul zvârcolirilor bietului trup sortit morţii. Cel defăimat, învins, pradă a unui obiect neînsufleţit care-şi împlineşte – rece şi dur – groaznica-i menire. Şi acesta e Hristos. Pe acesta să-L trecem cu vederea?

Chenoza Crucii e dovada cea mai limpede si mai puternică a totalităţii şi seriozităţii întrupării lui Dumnezeu. Afost ales un popor mic, sărac şi subjugat, a fost preferată familia modestă a unui teslar (nu a unui nobil, unui bogătaş, unui cărturar, unui preot). Ba mai mult decât atât, spre a da întrupării caracterul ei ireversibil totalitar, autentic, cinstit, neprecupeţit s-a recurs la moartea pe cruce, chin cumplit, prelung, supliciu ruşinos şi

[2] Celor ce obiectează ortodocşilor şi catolicilor că se închină la două lemne suprapuse, li se poate răspunde: nici gând să se închine la două lemne suprapuse! Se închină la cu totul altceva: La crucea pe care a şiroit, sfinţindu-o, scumpul sânge dumnezeiesc.

socotit blestemat infamie supremă: spre a preface întruparea divinităţii în *acceptarea completă a condiţiei omeneşti*. Parcă s-a prevăzut cartea lui André Malraux, *Condiţia umană* (acolo unde prizonierii sunt azvârliţi de vii în cazanele locomotivelor) şi tot şirul de chinuri atroce născocit pe durata eonilor de mintea inventivă a omului, nu mai puţin fertilă şi sadică decât a dracilor. Domnul a ţinut să cunoască în deplină realitate condiţia umană în forma ei cea mai necamuflată, maximală, exasperată. Adevărul adevărat, *Capătul nopţii*. Iar noi să-dăm uitării şi să trecem neatenţi pe lângă acest fapt de iubire de neînchipuit şi de părtăşie fără seamăn a nesulemenitei noastre incertitudini omeneşti! Câtă nedreptate, nesimţire, ingratitudine, împietrire, învârtoşare şi dispreţ ar fi din partea noastră! Cum de ne-am înfrăţi cu toţi acei care treceau clătinându-şi bărbile şi rânjind sarcastic pe dealul Căpăţânii?

Să tăgăduim, să uităm, să ne prefacem neştiutori! Oare nu am deveni ucenicii bătrânilor şi cărturarilor care-şi râdeau de chinul unui semen (cum socotea el) al lor, amestecând făţarnica milă cu năvalnica bucurie şi rostind: să se dea acum jos de pe cruce ca să vedem şi să credem? A nu pomeni Crucea, a ne feri de amintirea celor petrecute pe Golgota e, parcă, tot una cu a minimaliza fapta lui Iisus, a o relega printre alte jalnice amănunte istorice, a voi cu tot dinadinsul să uiţi un incident neplăcut. Au mai fost prooroci, învăţători, filosofi şi doctrinari de seamă care au predicat şi enunţat lucruri frumoase, înălţătoare, minunate. Dar care-i acela care şi-a pus la bătaie trupul şi s-a dat de bună voie unei morţi îndelungate şi cumplite? Nici unul nu s-a învoit să moară „ca un câine", aidoma eroului lui Kafka. Şi tocmai caracteristica aceasta a lui Hristos să fie refulată în adâncurile conştiinţei noastre susceptibilă şi stăpânită de grija îngropării accidentelor (sau, fie, erorilor) supărătoare pentru chietudinea noastră sufletească? Să eliminăm esenţa, fapta capitală,

neegalabilă, inimaginabilă pentru psihia noastră mai presus de orice auto-compătimitoare?

Crucea, geometric şi simbolic vorbind, e semnul întretăierii celor două planuri, e unirea dintre spiritual şi material, e metafora dublei noastre naturi: duhovnicească şi pământeană. Ea ne rezumă, ne recapitulează, ne reprezintă grafic şi cardinal, ne expune în dubla – paradoxala, perpendiculara, fundamentala – noastră solemnă şi derizorie situaţie de făptură care deopotrivă ţine de lume şi de cer.

De ce, ne putem întreba, a fost aleasă crucea drept mijloc de tortură şi omorâre a Fiului lui Dumnezeu? Probabil pentru că presupune o lungă agonie (de natură a mulţumi ura, invidia şi ticăloşia osânditorilor – siliţi totuşi să iuţească spectacolul ca să nu-i apuce sâmbăta şi nu cumva să se răzgândească dregătorul, motiv pentru care a şi fost solicitat Simon din Cirene: uşurează-se patima amăgitorului numai să-L vedem mort!); apoi pentru că prezenta un mod de executare ruşinos, rezervat în genere sclavilor şi tâlharilor. Legea veche socotind spânzurarea pe lemn a fi gen de moarte blestemata, iar romanii execuţie infamantă (Răstigneşte-L!). Îmi închipui însă că adevărata explicaţie adâncă, *psihanalitică* ne-o dă *verticalitatea* ei: omul, fiinţa înduhovnicită, bipedul, singura creatură care păşeşte mereu vertical, e pedepsit prin această însuşire a sa chiar: e pedepsit fiind expus ocării, batjocurii, înjosirii; el, fiinţa cu simţul ruşinii, pudoarei şi demnităţii, e despuiat întreg (brâul din jurul coapselor Mântuitorului e o ficţiune picturală), e defăimat şi luat în râs tocmai prin ceea ce îl defineşte şi deosebeşte de celelalte animale şi îl separă, îl înnobilează. E ţintuit (el, fiinţă superioară, nobilă, activă, slobodă, el capabil de a privi firmamentul şi pe Ziditor faţă către faţă) pe un nenorocit şi împuţit de lemn şi lăsat să moară prin şi din însăşi verticalitatea sa: organele intră în ptoză, setea devine chin atotstăpânitor, e expus gol privirilor reci, indiferente

sau batjocoritoare ale semenilor (nimeni nu ne spun *Evangheliile* că a procedat ca bunii cetăţeni din Coventry când a fost plimbată goală prin oraşul lor regina Godiva: şi-au întors feţele către zidurile caselor). Omul răstignit e distrus de ceea ce i-a fost podoaba şi unicitatea. Nu i se adaugă nimic crucii. Chinul e *pur*; provine din ce are omul mai propriu, mai vrednic de uimire şi tărie. Ce triumf pentru vrăjmaş, cu mâinile nepătate de sânge, absolvit de folosirea vreunui artefact! Pe cruce omul nu e propriu-zis chinuit: e numai scos din mişcare şi libertate. Caracteristicile acestea ale fiinţei – coordonatele sale psihofizice – sunt întoarse împotriva lui. Eşti vertical? Vertical vei muri, din pricina însăşi a verticalităţii tale. Eşti doar fixat, imobilizat, *tel quel*. În deplina însingurare şi intensificare a însuşirilor tale primordiale. Batjocura stă nu atât în goliciune şi imobilitate, cât în parodierea celor două axe – orizontală şi verticală – care descriu starea de trăsătură de unire a coordonatelor universului, prefăcând-o în caricatură de figură centrală a durerii şi derâderii. (Biciuirea, cununa de spini, piroanele sunt de altfel superfetatorii şi de origine romană. Fariseii şi cărturarii îşi pot spăla şi ei mâinile; nu-ţi facem nimic, te legăm de lemn şi te lăsăm să mori.)

Scoaterea lemnului crucii din locaşurile de cult creştin, evitarea facerii semnului sfintei cruci, tăcerea în jurul jertfei supreme sunt tot atâtea dovezi de nerecunoştinţa flagrantă, de ipocrizie istorică şi de complexă (psiho-patologică) voinţă de a uita finalitatea vieţii pământeşti a lui Hristos, Care neîncetat şi în cele mai diverse prilejuri S-a referit la moartea de care avea să aibă parte.

Un creştinism fără cruce este identic celui propus într-una din cele mai teribile povestiri ale *Martorilor Patimilor* de Giovanni Papini: (Marele rabin oferă Papei convertirea tuturor evreilor cerând în schimb ştergerea din *Evanghelii* a episodului Răstignirii.) Prin jertfa Sa pe cruce S-a dovedit Iisus Hristos Fiu

al lui Dumnezeu şi Fiu al Omului. Pentru aceasta I S-a dat puterea de a judeca lumea, fiindcă a cunoscut-o cum nu se poate mai temeinic, mai nemijlocit: prin suferinţă, prin suferinţa rezervată celor mai netrebnici dintre oameni. Socrate, omul, a murit înconjurat de discipoli fideli, tratat cu deferentă, sorbind din cupa cu otravă nedureroasă, filosofând, senin şi demn, ca un zeu. Hristos – Dumnezeu şi-a ales partea cu tâlharii şi netrebnicii (die *Geächtchen).* A murit părăsit de ai săi, expus gol, plin de răni, de vânătăi şi de sânge, pe un dâmb spurcat, luat în derâdere, provocat, aparent de-a pururi biruit şi compromis, exemplificând – vertical şi exasperat – condiţia umană.

Care nu e numai a Sa. E a noastră a tuturor. Acoperind-o, ne mințim pe noi înşine, ne trădăm, ne lipsim de lucrul acela prin care s-a înfăptuit mântuirea noastră. Măreţia lui Hristos, spre deosebire de mult onorabilul sfârşit a lui Socrate, este de a fi consimţit să moară ca ultima dintre făpturile Sale, nemângâiat, cunoscător al deznădejdii (şi ce ar fi suferinţa omenească lipsită de simţământul deznădejdii, altceva decât o pseudo-suferinţă?), zdreanţă omenească prinsă în cuie spre dispreţul, ocara şi distracţia adversarilor Săi (sau a numeroşilor amatori de spectacole tari). Socrate moare ca un zeu, imperturbabil şi distins, Hristos ca răufăcătorul cel mai vulgar. Aceasta e dovada divinităţii Sale, a integralităţii şi integrităţii întrupării Sale. Fără de cruce şi răstignire, Hristos ar fi fost un mare şi nobil propovăduitor; numai prin ele Se mărturiseşte Fiu al lui Dumnezeu, Fiu al Omului, şi Izbăvitor.

A ne lepăda de cruce – chiar fără intenţii rele şi hulitoare – înseamnă a nu înţelege misiunea pământească a lui Hristos, voinţa Sa de a Se *identifica* soartei omeneşti, de a o cunoaşte în forma sa cea mai neprefăcută. *Ecce homo,* vorba aceasta a lui Pilat Îl identifică pe Fiul lui Dumnezeu cu omul şi destăinuie omului cât de mare *a* fost dragostea Ziditorului pentru făptura Sa. Pe cruce

s-au unit dumnezeirea şi omenirea – indisolubil – şi s-a pecetluit îndumnezeirea făpturii. Aşezând crucea la loc de cinste în biserică şi în casă, purtând-o sub chip de cruciuliţă pe trupul sau veşmintele noastre, ne afirmăm de fapt co-dumnezeirea, aducem prinos de cunoaştere condiţiei omeneşti care nu-i decât vrerea de teandrie.

Cât despre Maica Domnului, a o da la o parte este curată aberaţie şi ciudăţenie cum mai greu de priceput nu poate fi!

Pe intercesoarea noastră, pe blândeţea însăşi, pe aceea pe care cu bună, modestă şi moderată dreptate catolicii o clasifică: *o clemens, o pia dulcis virgo Maria!* Care cu puterea nevinovăţiei, supuşeniei, curajului şi blândeţii ei înfruntă legile cauzalităţii şi simpla dreptate absolută şi mecanică a universului acestuia împlătoşat în stricta-i dreptate! Pe ea, care-i poate tot una cu afirmaţia – dorinţă a lui Dostoievski: ca doi plus doi să facă uneori şi cinci. Pe *femeia cu broboada* din piesa lui Diego Fabri *(Procesul lui Iisus)* care nu şovăie să acopere cu mahrama ei de femeie simplă până şi capul ticălosului care nesilit şi netorturat – şi-a vândut prietenii şi camarazii de luptă. Pe aceea care neîncetat se roagă pentru dreptate (cum crede Sfântul Isaac Sirul), pe apărătoarea cazurilor disperate, pe neîncetata rugătoare pentru toţi păcătoşii, vinovaţii, greşiţii, marginalii! Pentru desconsideraţi, ocărâţi, pentru cei de tot singuri, pentru cei care nu au cine să-i iubească, să-i miluiască, să le surâdă (oricât de fugar), să se roage pentru ei!

Cum de-am alunga de la noi (sau am trata-o cu politicoasă indiferenţă) pe aceea care mereu se află în preajma oropsiţilor, ca în cântecul lui Georges Brassens; lângă femeia nevinovată, crunt bătută de un soţ beţiv, lângă copilul alungat din casa părinţilor, lângă schilodul lovit şi ocărât pe stradă de o ceată de derbedei, lângă infirmul nevindecabil pe care nu are cine-l îngriji, lângă torturatul care tocmai nu mai rabdă şi e gata să cedeze...

Nu subtilităţile teologice interesează şi frământă pe oamenii de rând care cred în Maica Domnului şi nădăjduiesc în ajutorul ei suprafiresc. Nu dacă a fost imaculată din clipa zămislirii ei (dogma imaculatei concepţiuni sau neprihănitei zămisliri, 1854) ori numai din clipa când a răspuns îngerului vestitor *fie* şi S-a sălăşluit într-însa Necuprinsul. Nu dacă s-a înălţat cu trupul la cer prin propria ei putere (dogma *Ascensio corporae Beatae Virginis Mariae ad caelum,* 1950) ori a fost înălţată prin puterea Fiului ei. Aceste subtilităţi teologice trebuie lăsate în grija cărturarilor competenţi.

Pentru marea masă a oamenilor Maica Domnului e maica mereu gata să ierte, să se roage, să îndrăznească a cuprinde pe Domnul cu temeritatea ei de mamă şi să-L roage pentru sărmanii muritori. Căci – zice textul – mult poate rugăciunea mamei pentru îmblânzirea Stăpânului. Maica Domnului e izvorul lacrimilor, e neobosita apărătoare (avocată), neruşinata (fără de ruşine, de sfială) şi stăruitoarea noastră solitoare împotriva dreptăţii stricte. Reprezintă în cer dulceaţa feminină şi nemărginita dragoste maternă.

Păcat de cei care o nesocotesc. Li se aplică vorba răposatului cardinal Ottaviani despre atei: ateii nu sunt păcătoşi, sunt nenorociţi. Nu-mi este ruşine să mi-o închipui pe Maica Domnului zbătându-se, cerând, implorând, intervenind, stăruind; după cum nu-mi este ruşine a mi-o închipui copilăreşte – dar nu eretic – alergând la poarta raiului cu o chisea de argint în mână şi cu mahrama pe braţ ca să întâmpine pe mucenicii Fiului ei, să le ureze bun venit, să-i îmbie cu neînchipuit de bună dulceaţă şi să le şteargă sudoarea frunţii şi sângele cu mahrama ei cea sfântă. Tare trebuie să se simtă siguri de fariseica lor virtute-dreptate şi tare trebuie să-şi facă râs de milă şi de îndurare, să se prezinte cu fruntea semeaţă la porţile raiului cei care din Maica Domnului fac o „simplă femeie credincioasă". Bravo lor. Noi cei de jos,

păcătoşii, noi nesigurii de soarta ce ne aşteaptă, noi temătorii de Judecata de Apoi (şi de ispitele şi primejdiile ce ne înconjoară, pe acest pământ bogat în capcane), cum de nu ne-am simţi fericiţi peste măsură că ne putem număra printre cei care cred în milostivirea pururea Fecioarei Maria, bucuria tuturor celor necăjiţi?

De aceea bună socotim rugăciunea creştinească dinainte de culcare, cea care uneşte cele două evlavii: „O, preacinstită şi de viaţă făcătoare crucea Domnului! Ajută-mi cu Sfânta Doamnă Fecioară Născătoare de Dumnezeu şi cu toţi sfinţii în veci, Amin".

FEMEIA GÂRBOVĂ
(Duminica a 27-a după Rusalii)

Ca şi altor pătimitori, Domnul, din proprie iniţiativă şi nesolicitat, îi vine în ajutor femeii gârbove pe care o află printre enoriaşii unei sinagogi într-o zi de sâmbătă. Din milă şi bunătate; întru mărirea lui Dumnezeu; ca să se vădească puterea Tatălui şi a Fiului. O vede, o cheamă, o vindecă – totul în pripă, cu iuţeala fulgerului. Textul istorisirii evanghelice nu-i mai puţin concis şi ritmat decât al celebrei scrisori prin care, din Orient, Cezar vestea senatului: veni, vedi, vici.

Este în capacitatea aceasta a Mântuitorului de *a vedea* suferinţa celorlalţi, a lua aminte la ea, a o zări de *îndată* şi de a se concentra asupră-i, o imensă milă şi totodată o sensibilitate (omenească) de natură a iuţi bătăile inimii celui care citeşte *Evanghelia* aceasta (Luca 13, 10–17), ori *Pericopele* paralele: Matei 12, 9–14; Marcu 3, 1–5; Luca 6, 6–11 (toate trei se referă la omul cu mâna uscată, sau Luca 14, 1–6, referitoare la bolnavul de idropică) şi a isca într-însul nebănuite simţăminte de înfiorare şi compătimire. Curând, însă, măreţia şi tăria înduioşătoare a tabloului evocat de Sfântul Evanghelist Luca sunt parcă înceţoşate de veninoasa intervenţie intempestivă a maimarelui locului. Ca o rugină, ca o pecingine, ca o lepră ce s-ar depune pe suprafaţa curată a pielii, ori a zidului, ori a metalului şi ar păngări-o. Simultan cu mânia acestuia sunt date în vileag toate principalele caracteristici ale fariseilor: legalismul strâmt şi miop (care-i diferit de legalitate şi de cuviincioasa ei respectare); el întotdeauna izbuteşte să

micşoreze lucrurile, problemele, situaţiile, dilemele, să le reducă la proporţii liliputane şi să le insufle un spirit de meschinărie, de avariţie, de panică stârnită de pericole imaginare sau ridicole; procedurismul literal şi mărunt, al arhivarului reumatic, îmbătrânit printre hârţoagele decolorate şi dosarele mucegăite, cu ochelari cârpiţi cu sfoară şi mânecuţe zdrenţuite, bun numai să bombănească şi să boscorodească, supărat, acru, îndârjit; aşezarea cu perseverenţă a literei deasupra duhului, neputinţa depăşirii nivelului literal în toate cele (şi mai cu seamă în cele importante), un soi de imobilizare a minţii şi sufletului la acest palier, pe această treaptă de jos a scării ce urcă spre libertate şi înţelegere; tendinţa fermă de a reacţiona, ori de câte ori se iveşte prilejul, înghiţind cămila şi strecurând cu grijă ţântarul; făţărnicia absolută, neşovăitoare, neruşinată de lume, de ea însăşi, de evidenţă şi de bun simţ (Domnul ne arată doar că nu se codesc să-şi dezlege şi să-şi adape, sâmbăta, boul şi asinul, ori în celelalte referate: să scoată oaia căzută în groapă ori boul ori fiul căzut în fântână); invidia, semeţia, răutatea (nedespărţita şi statornica lor triadă); transformarea sabatului – a zilei-regine, de odihnă, sărbătoare şi bunăvoire întru Bunul Dumnezeu – în serii nesfârşite de superstiţii şi mărunţişuri, oprelişti şi prevederi draconice, asuprire şi blestem (cu adevărat pricepem de ce s-a putut vorbi de blestemul Legii: fariseii, ca nici unii, au fost meşteri în treaba prefacerii Legii în basm şi a sabatului în zi de încleştare şi zăpuşală); absurdul (căci ce poate fi mai absurd decât ţipetele ascuţite şi virtuoasele scrâşniri din dinţi ale acestor legalişti care-şi dezleagă şi adapă boii şi asinii şi scot vita din groapă sau din fântână în zi de sărbătoare, dar mai că le vine rău şi simt că piere lumea şi se prăbuşesc stihiile pentru că e tămăduită în prezenţa lor o nefericită legată de neputinţa gârboviei care de 18 ani nu ajungea să se ridice nicidecum în sus?).

Cu toate acestea, cineva de bună credință și-ar putea pune întrebarea: dar de ce ține Mântuitorul cu tot dinadinsul să-i înfrunte? De ce vindecările și minunile acestea au loc cu predilecție sâmbăta și în locașuri sfințite? Nu-s ele acte de provocare? Nu ne poartă gândul a bănui că Iisus Hristos își găsește plăcerea înfruntându-i tocmai sâmbăta neapărat în sinagogă, zgândărindu-i, nedându-le pace?

Răspunsul nu poate să fie decât unul: ba da, întocmai! Sunt acte de provocare, de voită înfruntare și bine chibzuită sfidare. Da, îi înfruntă cu bună știință sâmbăta și în sinagogă, pentru că dorea ca lecția să fie mai usturătoare, zguduirea mai aspră, trezirea din amorțire mai rapidă. Și pentru că înțelege să dea atacul frontal, chiar asupra centrului adversarilor și în punctul lor cel mai întărit. Domnul se dovedește și aici mare strateg. Un fel de precursor al vestitului teoretician al strategiei militare, generalul prusian Carl von Clausewitz. Cartea acestuia va fi scrisă abia după 1800 de ani, dar Hristos ca Unul din Treime o cunoștea mai înainte de a fi scrisă. Atacul – rostește von Clausewitz – se dă mai eficace și mai cu sorți prielnici acolo unde se află tăria însăși a inamicului. Riscul e mare; mare este însă și deruta celeilalte părți, în caz de victorie, ca și cum s-ar nărui pilonul de susținere al turnului întărit. (E un act de curaj, fără doar și poate: Hristos nu avea să dea în lături).

Ca un mare și neînfricat strateg, ca unul ce știe că defensiva cea mai bună e însăși ofensiva, dar și ca un medic bun și netrândav care nu stă mult pe gânduri ca să intervină, să opereze, să lecuiască, El a văzut-o, a chemat-o, a vindecat-o. Dar și ca un om de bun simț. De ce n-am face binele în zi de sabat? *Mai ales* în zi de sabat s-ar cuveni să-l facem omorând fanatismul logic care de la noțiunea de odihnă trece la aceea de neintervenție în conflictul dintre bine și rău, în lupta dintre sănătate și boală. De ce nu am săvârși binele acum și aici, cât de urgent? *Hit et nunc!*

ziceau latinii, fără de amânare, de răgaz, de îndoială, fulgerător. Așa lucrează mereu Iisus Hristos, grăbit când e vorba de a milui, poruncitor, nerăbdător, indignat: ție îți zic, scoală-te, ridică-te, ia-ți patul tău și umblă, du-te acasă, ești vindecată, îndrăznește! S-ar zice că tremură: de cât Îl doare necazul altuia, de cât Îl irită boala și neputința, de cât nu are timp pentru reașezarea lucrurilor în starea lor normală, adică de sănătate și putere. Are desigur în vedere cuvintele de la Ioil 4, 10: „Cel slab să zică: eu sunt viteaz"!

Domnul, strateg de mare clasă, doctor fără de zăbavă, dar și domnul abilității la nivelul minții omenești, căci argumentul cu boul, asinul, oaia, fiul, groapa și fântâna este cum nu se poate mai bine ales și e irecuzabil. Domnul este deasupra micimilor, invidiei mărunte, pizmei intrate pe furiș în suflete, procedurismului, meschinăriei care se lăfăie în văzul lumii cu nerușinare de paparudă și ifose de cărturar isteț. Domnul este și slujitor vrednic al sabatului, pentru că îl socotește a fi ceea ce este: zi de mărire, de bucurie, de cât mai multe vindecări, de binefaceri fără număr și cu nemiluita. Un sabat al sănătății, belșugului și bunelor vestiri, cu totul îndepărtat, cu totul ostil și străin sabatului sec, mohorât și tiranic, al falșilor săi apologeți zeloși: fariseii, fanaticii logicii absurde, în inima cărora nu-și află loc îndurarea, în mintea cărora nu poate intra acea puțină lumină, acel pic de bun simț, acea fărâmă de milă, fără de care orice literă de lege se preface negreșit, neapărat și neîntârziat în oțet, cucută și semeție.

Nu așa este la Domnul. Totul la Domnul este numai simplicitate, bunătate, compătimire și urgență în biruirea răului, a bolilor, a neputințelor, a suferinței. Și totodată spre măreție, veselie, ieșire din necazuri și sâcâieli. El este Domnul puterii, Domnul biruințelor, Domnul milostivirii neobosite și al înlăturării piedicilor scornite de anumite minți în calea libertății. (Căci boala, întocmai ca păcatul e robie). Domnul ne învață că suntem

şi trebuie să fim slobozi a face binele şi a veni în ajutorul aproapelui nostru: nici o lege, nici un regulament, nici o formă de orice fel, nici o precauţie sau teamă, nici un motiv de tipul „să nu se spună că...", ori „să nu pară că..." nu ne poate fi stavilă, pretext, justificare.

Ce îi interesează şi preocupă pe farisei? Să se îmbuibe şi să se ghiftuiască, să-şi rotunjească pântecele şi să-şi lăţească cefele. Ceilalţi? Ceilalţi care poate rabdă de foame şi sunt năpădiţi de griji, necazuri şi nevoi? Îi priveşte, descurce-se cum pot, cum ştiu! Menirea lor e să facă temenele fariseilor, de îndată ce-i văd cum se lăfăie pe uliţe, cum se reped la locurile dintâi la ospeţe şi în sinagogi, şi să le cânte osanale în chiar clipa când deschid gura spre a grăi şi a-i împovăra şi mai mult.

Fariseii, desigur, l-ar fi aprobat pe acel general de care pomeneşte scriitorul francez Léon Daudet: venit să inspecteze, înapoia frontului, un spital militar, e oprit de colonelul comandant al bolniţei, în dreptul patului unde zace un ofiţer care şi-a pierdut în luptă braţele şi picioarele. Generalul privise cu atenţie jalnicul trunchi, cât a mai rămas din trupul eroului, şi părea dus pe gânduri. Se reculege, desigur, se înfioară, se pregăteşte să rostească vorbe de compătimire şi glorificare. Dar nu, se întoarce către colonel şi spune: foarte bine, dar de ce nu e tuns, regulamentul prevede că spitalizaţii trebuie să fie tunşi!

De astfel de fariseisme şi ororibirocratice (şi sunt din aceeaşi lume ca şi protestul împotriva tămăduitorilor prin cuvânt în zi de sabat) creştinului îi este mare silă şi groază. Învăţătorul său nu a propovăduit bucherismul, puţinătatea, domnia literei şi triumful mărunţişurilor. Domnul înmulţirii pâinii şi peştilor i-a dat numai pilde concepute de *un duh* gata a dărui belşugul, bucuria, sporirea, sănătatea. Pe aceasta din urmă nu încape îndoială că Domnul a iubit-o; ne putem, aşadar, oricând ruga pentru sănătate şi a fi convinşi că Hristos Mântuitorul este şi

Hristos Tămăduitorul, neiubitor de tristeţe, puţinătate, sărăcie şi ferecare.

Pericopa femeii gârbove (ca şi cele ale omului cu mâna uscată şi bolnavului de idropică) ni-L arată pe Hristos ca Biruitor. Aici mai ales, în textul evanghelic, fariseii ies ruşinaţi; mânia maimarelui sinagogii e înfrânată şi făcută de basm şi de ocară, în vreme ce toţi ceilalţi participanţi şi gârbova se bucură şi preamăresc. Adversarii Domnului au fost învinşi, birocraţia a pierdut partida; binele, sănătatea şi voioşia au pus deplină stăpânire pe terenul unde s-a dat lupta. Scena întreagă este de mare dramatism, iar lecţia – dublă – e limpede: mereu este vremea de a săvârşi binele, pe loc fără nici o amânare, nici o căutătură a minţii ori a ochiului şi în altă parte decât într-acolo unde se află răul, ori durerea, ori necazul ce urmează a fi stârpite; mereu suntem datori a ţine piept îngustimii şi răutăţii. În episodul acesta al activităţii Sale pământeşti – de unde fariseii nu scapă cu faţa curată, ci se împrăştie, parcă îi vedem, asemenea unor bufniţe îmbufnate şi zgribulite, unor cobe afurisite – Mântuitorul ni se înfăţişează ca Iisus Biruitorul în toată măreţia şi puterea Lui vindecătoare şi milostivnică. În bucuria mulţimii prezente şi în a tămăduitei îmi pare că se reflectă ceva din lumina Taborului şi din mărirea Înălţării.

CAZUL ZAHEU

Duminica a 32-a după Rusalii

„Iisuse, Care ai înviat din morți,
Înviază și sufletele noastre"
(Acatistul Învierii Domnului).

Zaheu a fost ticălos. De lucrul acesta se cuvine să fim ferm convinși și pe acesta trebuie să-l avem mai întâi în vedere, dacă ne este vrerea să tălmăcim în adâncime textul evanghelic (Luca 19, 2 și urm.) unde el este pomenit. Era bogat – asupra punctului acestuia se opresc îndeobște comentatorii, pornind, de altfel de la text. Dar nu aici aflăm esența. Nu toți bogații sunt răi și nemilostivi, nu toți săracii sunt buni și nepizmași.

Zaheu era vameș – iată trăsătura principală. Vameș, adică slujitor al ocupantului roman, trădător de neam, colaboraționist —cum se spune în veacul nostru, și tocmai termenul acesta recent ne ajută să pricepem cum nu se poate mai deslușit situația. Se vânduse cotropitorilor țării sale, îi slujea, se făcuse slugoiul lor. De aceea era și vrăjmășit și disprețuit, nu întrucât era bogătaș, ci ca vânzător și om de încredere al unei puteri străine și invadatoare, străduindu-se a-i procura venituri, taxe, biruri prin orice mijloace și punându-se fără preget la dispoziția ei.

Este adevărat că Zaheu, de îndată ce se schimbă, ia hotărâri bănești: dăruiește jumătate din avere săracilor, declară că va despăgubi împătrit pe cei nedreptățiți de el. Dar aceasta din pricină că setea de avuții reprezenta viciul său major – abcesul

purulent al unei maladii interne. Pe cale monetară avea, așadar, să se manifeste mai întâi prefacerea prin care trecuse. Tămăduirea operează cu precădere tocmai în locul cel mai sensibilizat și mai infectat.

Căci în interval de câteva ceasuri, Zaheu nu numai că se vindecase de patima bănească (de fapt consecutivă unei patologii mai cuprinzătoare), ci devenise un alt ins; nu pierise numai arghirofilia, se cutremuraseră înseși profunzimile ființei sale. Și aceasta este minunea: dispariția omului vechi ivirea omului nou.

Și tot aceasta, în general vorbind, este marea și uimitoarea minune a lui Iisus Hristos. Nu vindecarea slăbănogilor, muților, surzilor, gârbovilor, leproșilor, orbilor, muribunzilor; nu înmulțirea pâinilor, umblatul pe mare, tămăduirea demonizaților și nici chiar învierea morților. Minunea cea mare și fără seamăn aceasta este: prefacerea totală a omului, săvârșită atât în vremea cât a trăit El pe pământ cât și după înălțarea Sa la cer, de-a lungul veacurilor, prin șirul practic infinit de mucenici, sfinți, convertiți și transfigurați. Este metanoia, pe care am numit-o: totala dezintegrare a omului păcătos și imediata lui metamorfozare în subiect de jertfă. Iată cea mai uluitoare minune a Domnului, neîntrecută, care pe toate celelalte le lasă în urmă și le pune în umbră, oricât de cutremurătoare ar fi și ele. Dar metanoia, pentru cine știe ce este viața și cunoaște firea omenească, se arată cu mult deasupra frângerii legilor naturale de către Mântuitorul. Căci legile naturii sunt deterministe, cauzale și pasive și se supun Făcătorului lor, pe când ființa înzestrată cu darul gândirii și conștiinței este liberă și, pentru a-i determina schimbarea, divinitatea însăși are de înfruntat dreptul de liberă alegere dăruit omului. De data aceasta, ea nu poruncește, scurt, ci numai acționează pe calea harului îndrumător.

Este nevoie în lumea morală, din partea divinității, de o lucrare energetică mai subtilă și mai radicală decât în lumea

fizică, în a slobozeniei decât în a legităților. Așa fiind, Hristos poate face din cel mai din urmă și mai înrăit întru păcate, un om nou. Hristos nu este numai bun, milostiv și smerit cu inima, ci e și puternic (Luca 5, 24) pentru a vindeca tot soiul de boli și beteșuguri trupești, dar lucrările acestea pălesc în fața marii minuni a prefacerii omului. *Ea* dă dovadă în chip incontestabil și irezistibil despre atotputernicia și divinitatea Celui ce o săvârșește. *Căci împărăția lui Dumnezeu nu este în cuvânt, ci în putere* (I Cor. 4, 20). Prin cuvântul-putere al lui Hristos (în filosofia profană Alfred Fouillée a conceput idei-forțe), omul cel vechi moare, se naște un om nou, viu întru Domnul, un om scos din robia păcatului și de sub stăpânirea satanei, cumpănit de alte coordonate psihice și etice. N-a intervenit vreun element material, nimic faptic, nici o acțiune a celor de pe țărmul creațiunii: misterul e deplin și se produce între cer și pământ, în acel spațiu magnetic dintre cei doi electrozi cosmici supraîncărcați, în zona transdetectabilă de dincolo de orice coercițiune și silire, consecința fiind că insul își impune sieși un mod de viață, o scară de valori și o trezvie a cugetului. El poate spune acum: „Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi. La loc cu pășune, acolo m-a sălășluit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors, povățuitu-ne-a pe căile dreptății pentru numele Lui" (Psalmul 22, 1–3), sau poate conjuga la timpul prezent: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi" (Psalmul 50, 8).

Puterea Domnului de a replămădi omul vechi și de a făuri dintr-însul o ființă nouă s-a dovedit și la chemarea lui Levi-Matei (un vameș și el), a lui Saul-Pavel pe drumul Damascului, a Mariei-Magdalena (sau a femeii ori femeilor păcătoase), a tâlharului celui bun de pe cruce. Aproape la fel se petrec lucrurile cu femeia samarineancă, orbul din naștere, demonizatul din ținutul Gherghesenilor, al celui de-al zecelea lepros și alți tămăduiți care de-îndată Îl urmează, preamărindu-L pe Hristos (fără a pierde însă

din vedere că în aceste cazuri din urmă, metanoia cunoaște și temeiuri explicative, o logică omenească izvorâtă din recunoștință).

„Deci, dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă", spune Apostolul (II Cor. 5, 17); omul vechi a murit împreună cu faptele lui. Și ne-am îmbrăcat în cel nou, dezbrăcându-ne și dezpovărându-ne de viețuirea cea veche. Hristos ne înnoiește întru totul, ne îmbracă în omul nou, ne face fii ai luminii, ca semn și izvor de naștere: „Să vă dezbrăcați de viețuirea voastră de mai înainte, de omul cel vechi, care se strică prin poftele amăgitoare; și *să vă înnoiți* în duhul vieții voastre; și să vă îmbrăcați în *omul cel nou*, cel după Dumnezeu, zidit întru dreptate și sfințenia adevărului" (Efeseni 4, 22-24).

Puterea lui Hristos se vădește mai ales prin *învierea celor vii*, prin trecerea lor de la întuneric, robie, deznădejde și păcătoșenie, la libertate, lumină și bucurie: „Fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi dimpreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat în cel nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit" (Coloseni 3, 9–10). Cuvântul „îmbrăcat" nu face referire la o acțiune de suprafață, ci are sens de „contopit cu", fiind sinonim cu „întrupat", ca și în cutremurătoarea formulă: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat". Sf. Apostol Pavel subliniază „baia nașterii celei de-a doua prin înnoirea Duhului Sfânt" (Tit 3, 3–7), iar Sf. Apostol Petru scria: „Fiind *născuți din nou*... prin cuvântul lui Dumnezeu cel viu și care rămâne în veac" (I Petru 1, 23).

Celui mort în păcate, Domnul îi spune: fii viu; și-l răpește de sub stăpânirea morții spre a-l da vieții, iar celui acum viu îi rostește: mori vieții acesteia trecătoare spre a fi viu întru Mine.

Prin botez și prin pocăință, Hristos refăurește făptura cea veche, pe omul unei lumi care aparent este aceeași, dar care ia cu totul altă înfățișare și poartă cu totul alte sensuri pentru cel căruia i s-au deschis ochii inimii și cugetul. Botezul este cu adevărat o

sfântă şi înfricoşătoare taină, câtuşi de puţin o simplă ceremonie, ci actul care face din cel botezat o altă fiinţă. La orice botez se deschid cerurile, oferind o sfântă şi extraordinară bucurie. Dovadă şi ospeţele care în referatul evanghelic mai întotdeauna însoţesc convertirile: în casa lui Matei, în casa lui Zaheu... Instantaneitate şi veselie – iată principalele caracteristici ale naşterii din nou. Ospăţul – iată firescul accesoriu; potopul fericirii şi al înnoirii – iată consecinţa imediată. Pentru toţi botezul lucrează la fel, la orice vârstă, în toate cazurile când are loc naşterea de-a doua, adică aceea harică, spirituală. Fericiţi sunt cei care nu au rămas în întuneric şi au văzut totuşi lumina, mai devreme sau mai târziu.

Duhul e foc şi fulger, o dată cu fiecare creştinare ia fiinţă un cer nou şi un pământ nou. Uimirea, bucuria şi binecuvântatul tremur al lui Zaheu nu vor fi fost mai puţin intense decât ale lui Adam în ziua a şasea a Facerii, când a deschis ochii şi a contemplat zidirea.

Prin botez şi metanoie (care e reîmbrăcare în haina curăţiei) se dovedeşte *puterea* lui Hristos. Pruncul creştinat (şi observaţia e valabilă şi pentru convertitul ulterior la credinţa în Hristos) nu mai este o simplă vieţuitoare, înzestrată doar cu însuşiri mintale superioare; el se naşte a doua oară din apă şi duh, precum i-a spus Domnul lui Nicodim, marcând net deosebirea dintre animalitate şi omenire. Procesul înnoirii implică atât interiorul celui renăscut cât şi posibilitatea perceperii în alt sens a lumii morale, de parcă s-ar ridica văluri, s-ar risipi întunecimi şi s-ar ivi temeiuri nebănuite ale universului.

Să mulţumim cu toţii, cu emoţie adâncă şi inimă voioasă, că suntem ai lui Hristos, fie de la naştere, fie de mai târziu, cu toţii însă născuţi din duh, născuţi de sus, în numele lui Hristos Iisus, pentru vecie.

PREDICĂ ÎN DUMINICA DINAINTEA MARELUI POST

Ce este predica? O lecţie pe care, asemenea profesorului în clasă, preotul ori monahul o dă, iar enoriaşii, asemenea elevilor, o ascultă? Cred că nu. Predica nu este numai un „cuvânt de învăţătură", ci şi o profesiune de credinţă a celui ce o rosteşte, o mărturisire a sa, care-i dă în vileag părerile, firea, personalitatea. Este şi o lucrare în doi, o conlucrare, o împreună lucrare a vorbitorului şi publicului, un crez grăit pe două glasuri: unul, ce-i drept, mut, dar făcându-şi simţită cu putere prezenţa.

Aşa fiind, cer voie ca astăzi, în ajunul Marelui Post al Paştilor, să cutez a da „cuvântului de învăţătură" un caracter mai intim; să fie, măcar în parte, şi o destăinuire a unor întrebări care i se pun monahului din faţa domniilor-voastre şi o împreună reflecţie asupra întrebărilor iscate atât de textul evanghelic, cât şi de cel apostolic al zilei.

Rădăcina textului evanghelic se află în capitolul 6 al referatului Sfântului Matei şi are drept temelie una din marile, nobilele, împărăteştile însuşiri ale Domnului: discreţia. Ne este poruncită şi nouă în trei cazuri:

- când faci milostenie, zice Domnul, să nu ştie stânga ce face dreapta. Altfel spus, milostenia să-ţi fie cunoscută numai ţie, miluitului şi lui Dumnezeu;

- când te rogi, mai grăieşte Domnul, să nu o faci în locuri publice unde să te poată vedea şi lăuda lumea, ci numai în cămara ta, având grijă ca în prealabil să închizi uşa. De ce să te încui? Ca

nu cumva deschizând oarecine uşa să te găsească în rugăciune şi taina faptei tale să se piardă;

- când posteşti, ne mai spune în sfârşit Domnul, să nu reici pilda fățarnicilor, smolindu-ţi faţa şi arătându-te trist, să vadă oamenii că posteşti, că-ţi este greu, că săvârşeşti o ispravă ce nu stă la îndemâna fiecăruia. Dimpotrivă, suntem chemaţi, atunci când postim, să ne spălăm faţa, iar capul să ni-l ungem; să sfidăm adică, povara postului.

Iată desăvârşita noblețe a Mântuitorului: o neabătută şi deplină discreţie în făptuirea binelui.

Cât priveşte postul, care îndeosebi ne interesează astăzi, să vă amintesc şi o povaţă a Patericului: decât să spui altora că posteşti (să te făleşti cu postirea, să o proclami), mai de folos îţi este ţie (monah ori mirean) să mănânci de trei ori carne pe zi.

Trecând acum la textul apostolic – se află în *Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel,* în importantul capitol 16 (căruia şi Karl Barth îi acordă multă atenţie, în amplul său studiu asupra scrisorii acesteia) –constatăm că este mai întâi nevoie să facem deosebire între două feluri de porunci: absolute şi relative. Primele sunt obligatorii şi indiscutabile. Celelalte nu au aceste caractere, ţin mai mult de obiceiul locului, de rânduiala unui anume aşezământ ori a unor anumite meleaguri ori de convigerea insului.

Absolute sunt:

Cele zece porunci, adică decalogul primit pe muntele Horeb de către proorocul Moise de-a dreptul de la Atotputernicul Dumnezeu.

De unde reiese că sunt valabile şi acum şi obligatorii pentru creştini, că nu au fost astfel numai pentru iudei, pentru cei aflaţi sub Lege?

Din chiar cuvintele Domnului: *Evanghelia Sfântului Matei* (19, 16-17) arată că venind un tânăr la El şi întrebându-L: ce

bine să fac să am viaţa veşnică?, Hristos răspunde: de vrei să intri în viaţă, păzeşte poruncile. Este, prin urmare, limpede că poruncile Vechiului Legământ sunt încă întru totul valabile şi pentru creştini.

Mai prezintă, apoi, caracter de obligativitate cele două mari porunci la care se referă Domnul în *Evanghelia Sfântului Luca* (10, 25-28). Învăţătorului de lege care-L întreabă ce să facă spre a moşteni viaţa de veci, El îi cere să spună ce stă scris în Lege. Iar când aude răspunsul: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată puterea ta (unele texte spun: vârtutea ta, e tot una) şi din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuţi", Hristos încuviinţează: drept ai răspuns.

Au, deci, acelaşi caracter absolut şi aceste două porunci, egale între ele, îngemănate: a-L iubi pe Dumnezeu din tot sufletul, toată inima, toată puterea şi tot cugetul nostru, iar pe aproapele nostru ca pe noi înşine.

În sfârşit, în al treilea rând, este absolută şi recomandarea făcută de Hristos Apostolilor Săi la Cina cea de taină: „Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiţi unul pe altul. Precum v-am iubit pe voi, aşa şi voi să vă iubiţi unul pe altul."

Ne putem însă întreba : de ce ţine Domnul să accentueze: poruncă nouă? Oare nu şi Vechiul Legământ (Levit. 19, 18) prevede întocmai? Oare n-am văzut adineaori că dubla poruncă are în vedere şi iubirea aproapelui? De ce zice, totuşi, Domnul poruncă nouă?

Din pricina răutăţii şi uscăciunii noastre. Capacitatea noastră de a iubi este atât de mică, încrâncenarea, îndârjirea şi acreala din sufletul nostru atât de stăpânitoare, încât nici noi înşine nu suntem uneori în stare să ne iubim; darmite pe altul! De aceea Domnul nu voieşte să lase iubirea de aproapele la cheremul unui simţământ care poate lipsi cu desăvârşire din structura noastră

psihică pustiită de arşiţă şi ariditate. Drept model ne dă dragostea pe care Şi-a dovedit-o El faţă de apostolii Săi şi faţă de întreaga omenire: o dragoste care a mers până la jertfa de sine şi la urcarea pe cruce. Aşa se cade să ne iubim unii pe alţii: nu pe măsura plăpândei noastre capacităţi de a iubi, ci până la jertfă, precum şi Hristos ne-a iubit.

Acum că ştim deosebirea dintre poruncile absolute şi cele relative, putem purcede la exegeza capitolului 14 din *Epistola către Romani*. În versetul 14, al acestui capitol, găsim enunţat principiul călăuzitor al poruncilor relative. Apostolul scrie: „Ştiu şi sunt încredinţat că nimic nu este întinat prin sine, decât numai pentru cel care gândeşte că e ceva întinat; pentru acela întinat este".

Ce spune Apostolul neamurilor? Că lucrurile toate, în sinea lor, nu sunt câtuşi de puţin întinate, spurcate. Dar dacă eu gândesc în cugetul şi conştiinţa mea că un anume lucru, o anume faptă sunt întinate, pentru mine întinate chiar sunt şi se cuvine să nu mă apropriu de acel lucru, să nu săvârşesc acea faptă. Dacă însă nu cred astfel, lucrul şi fapta nefiind deloc spurcate prin ele însele, nu am a mă opri şi întina.

Şi Pavel ne dă trei pilde clare de asemenea porunci relative: tăierea împrejur, mâncarea, ţinerea zilei (adică a sâmbetei, a zilei de odihnă).

Despre tăierea împrejur, el declară (I Co 7, 19): „Tăierea împrejur nu este nimic şi netăierea împrejur nu este nimic; ci paza poruncilor lui Dumnezeu." Problema aceasta a tăierii împrejur nu mai este astăzi de actualitate; dar în vremea când vorbea şi scria Sfântul Pavel, era un subiect de aprige şi aprinse discuţii: este oare nevoie ca bărbaţii convertiţi la creştinism să se supună Legii şi să se taie împrejur? Problema este rezolvată în conformitate cu principiul relativităţii: tăierea împrejur este o tradiţie fără caracter absolut pentru cei aflaţi sub har; prin urmare,

nu este obligatorie, iar tăierea ori netăierea împrejur nu prezintă vreo însemnătate şi nu implică nici un fel de consecinţe soteriologice.

Tot aşa mâncarea: şi aici ne aflăm sub regimul relativităţii. În versetele 3 şi 6 ale aceluiaşi capitol 14 ni se spune cum mai lămurit nici nu se poate: „Cel ce mănâncă să nu dispreţuiască pe cel ce nu mănâncă; iar cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit" şi „Cel ce mănâncă pentru Domnul mănâncă, căci mulţumeşte lui Dumnezeu; şi cel ce nu mănâncă pentru Domnul nu mănâncă şi mulţumeşte lui Dumnezeu". Textul, atât de clar şi explicit prin el însuşi, nu necesită nici un comentar.

Şi tot aşa cât priveşte ţinerea zilei, a sâmbetei. Citim în versetul 6: „Cel ce ţine ziua, o ţine pentru Domnul; şi cel ce nu ţine ziua, nu o ţine pentru Domnul". Se aplică aici criteriul întinat-neîntinat.

Din câteştrele pilde ce putem deduce? Că există în afara poruncilor absolute şi altele, relative, care depind de cugetarea noastră: le păzim dacă potrivit socotinţei noastre a face altfel e întinat, nu le păzim dacă în sinea noastră nu le atribuim un caracter absolut obligatoriu.

Iar acum putem trece la expunerea câtorva cazuri de conştiinţă specifice vieţii monahale, dând astfel predicii de astăzi înfăţişarea unei destăinuiri a predicatorului, după cum am vestit la început. Voi face câte o scurtă referire la zece dileme:

1. Spălatul. Sunt monahi care cred că a face baie este un păcat pentru oricare din tagma lor. Ei îşi spală numai faţa şi mâinile.

Potrivit principiului întinat-neîntinat, liberi sunt să nu facă baie. (Deşi din imputarea adresată lui Simon leprosul, din faptul că spală picioarele ucenicilor Săi şi din cuvintele „Cel ce a făcut

baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele" nu rezultă că Hristos să ne fi oprit de la îmbăiere.) Cei însă care ca mine gândesc că baia nu e un lucru întinat, ci o necesitate trupească, se pot îmbăia fără să-i mustre conştiinţa şi fără a şovăi. Din punct de vedere spiritual, îmbăierea nu-i nimic şi neîmbăierea nu e nimic. E o chestiune pe care orice monah caută să o rezolve în libera sa conştiinţă.

2. De asemenea, curăţenia în camere şi în chilii. Sunt călugări convinşi că se cade să nu dea prea mare însemnătate curăţirii şi dereticării camerelor. Prea bine, să nu dea. Fără a pierde totuşi din vedere că în încăperile comune, care-s locuri de libertate, se impune a păstra desăvârşita curăţenie, deoarece eu nu pot impune părerea mea altora: libertatea este baza creştinismului, iar „în casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt" (Ioan 14, 2). Ca atare, în bucătărie, la trapeză, în cancelaria mănăstirii, în arhondaric, la closete, regula să fie: deplina curăţenie. Nu pot impune altora o convingere personală.

3. Lungimea bărbii sau a părului, socotită de mulţi monahi drept un semn de îmbunătăţire şi sfinţenie, stă sub imperiul relativităţii. Monahii care din când în când îşi taie puţin ori îşi potrivesc barba şi părul nu se fac vinovaţi cu nimic. Lungimea bărbii nu-i defel dovadă de însuşiri duhovniceşti speciale. E, cum spun catolicii, un lucru indiferent. Desigur că, potrivit tradiţiei ortodoxe, se cuvine ca monahii să poarte barbă, dar lungimea şi lăţimea ei va să ţină numai de bunăvoinţa fiecărui monah. Ele nu semnifică nimic, sunt foarte respectabile, fără a trimite neapărat la desăvârşire.

4. Tot astfel cât priveşte lungimea veşmintelor (a rasei, a reverendei): nici aceasta nu are vreo însemnătare ori semnificaţie. E treabă strict estetică şi comoditate, rezolvată de fiecare ins potrivit gustului şi nevoilor sale.

5. Unii monahi şi mulţi mireni par a fi convinşi că făcând la repezeală cât mai multe cruci dau dovadă de multă evlavie şi săvârşesc o faptă duhovnicească.

Se înşeală. Facerea semnului Sfintei Cruci la iuţeală şi înghesuit, de-a valma, nu este lucru cuviincios. Semnul Sfintei Cruci se cade a fi făcut încet, calm, fără pic de grabă; să ne ferim de-a da impresia că luăm parte la un concurs de viteză. Liniştea, buna rânduială, simţul cuceriniciei trebuie să ne călăuzească: să nu banalizăm, bagatelizăm şi desconsiderăm semnul Sfintei Cruci prin iureşeală, transmiţând altora senzaţia de automatism şi artificialitate.

6. A nu coase vinerea, cum cred că e poruncă absolută multe femei credincioase, nu-i în adevăr decât deprindere, de nu şi superstiţie. Vinerea e ziua răstignirii Domnului şi ca atare bine este ca în acea zi să mâncăm de post (ori să ajunăm) şi să ne oprim de la desfătări. Dar a coase nu e o desfătare.

Necoaserea vineri nu are nici un temei. Cine, firește, crede în cugetul său că nu trebuie să coase, să nu o facă; dar să nu se smintească văzând că alţii ori altele cos. După cum nici în privinţa ţinerii zilei şi a mâncării nu trebuie să dispreţuiască pe cei care nu ţin ziua ori mănâncă.

7. Îşi închipuie unii monahi că-şi manifestă starea călugărească şi sfinţenii vietii cu ajutorul unei căutături încruntate şi unei feţe posomorâte. Ei uită ce ne spun *Patericul* şi *Vieţile Sfinţilor* despre Sf. Antonie cel Mare, pustnicul, Sf. Serafim de Sarov, fala ortodoxiei, Sf. Moise Arapul fostul tâlhar şi mulţi alţii: erau veseli, senini, cu faţa mereu luminoasă şi oricând bucuroşi de oaspeţi. (Să ni-l amintim şi pe starețul Zosima al lui Dostoievski, şi el neînciudat.) Adevăratul monah (ori mai bine zis adevăratul creştin) nici nu poate fi îmbufnat şi acru: nu este el oare ucenicul Celui care a dat lumii vestea cea bună? Cum de-ar fi, prin urmare, bosumflat?

Nu se cuvine, desigur, nici o exagerare în sens contrar: seninătatea şi lumina au voie să se prefacă în veselie de prost gust, pălăvrăgeală, chicote exuberanţă necontrolată. Dreapta socotinţă ne este şi aici călăuza cea mai de încredere.

8. Despre muzică ştim că în Muntenia, Moldova şi Oltenia se cântă îndeosebi psaltică; în Ardeal şi Maramureş îndeosebi Cunţan.

Nici una nu poate revendica precăderea. Celor ce invocă tradiţia le reamintim că Palestrina, Haydn, Mozart, Bach şi Beethoven - autori de muzică sacră – au lucrat la vremea lor sub semnul inovaţiei. Iar pe compozitori contemporani ca Messiaen sau Paul Constantinescu (autorul unor frumoase oratorii de Paşte şi de Crăciun) nu-i putem învinui de a fi desconsiderat tradiţia. Până şi Roman Melodul, iniţiatorul muzicii bisericeşti ortodoxe, a fost şi el un făuritor de muzică nouă.

Clasică, modernă, psaltică ori în stil cunţan, muzica depinde numai de sensibilitatea auditivă a celor ce o ascultă şi de capacitatea ei de a intra în rezonanţă cu sufletele lor. În multe biserici din Statele Unite, Anglia şi alte ţări se slujeşte în ritm de muzică folk, jazz ori sincopată. Întreaga operă „Jesus Christ Superstar" e construită pe muzică folk şi teme de jazz Dixieland; ceea ce nu o împidică să fie o lucrare de puternică intensităţii fervoare creştinească. Catolica biserică a Sfântului Severin din Paris adăposteşte cele mai noi instrumente ale muzicii hot.

Să nu ne mirăm, să nu smintim, să nu ne scandalizăm, spre a nu păţi ca *regina* Micol, fiica regelui Saul şi soţia regelui David: văzându-şi soţul care mergea jucând şi cântând înaintea chivotului Domnului, a găsit că se dă în spectacol, se face de râs şi de basm şi se aseamănă cu golanii. Nu a înţeles, biata de ea, că David cânta şi juca de prea plinul dragostei lui pentru Dumnezeu.

Orice muzică dăruită cu însuşirea de a incita auzul credincioşilor şi de a le înălţa sufletul este bună şi sacră.

9. Întocmai stau lucrurile şi pentru feluritele graiuri. Limba greacă nu este mai sfântă decât limba latină şi limba latină nu este superioară limbii elene. Creştinii din occident şi-au concentrat viaţa sufletească în jurul Romei şi au adoptat limba latină; cei din Orient şi-au concentrat duhovnicia în jurul Bizanţului şi au adoptat limba greacă. Nici unul din cele două graiuri nu deţine vreo superioritate intrinsecă. Tot astfel nici celelalte graiuri: ebraica, siriaca, slavona, cocta etc. etc. Bună este, precum stabileşte Sfântul Apostol Pavel, acea limbă pe care o iubeşte poporul, aceea care îngăduie să urmărească slujba şi să-şi întărească evlavia.

Nici feluritele alfabete nu pot justifica o precădere. Călugăriţele din ţara noastră mai folosesc cărţile de cult cu litere chirilice, crezând că sunt mai „sfinte". O pot face, dar nu închipuindu-şi că alfabetul pe care îl preferă deţine o putere ascunsă, vreo sacralitate specială.

Alfabetul latin e mai simplu. S-a făcut următoarea experienţă: s-a dat spre citire unui om, care cunoştea deopotrivă de bine cele două alfabete, acelaşi text scris şi cu slove chirilice, şi cu litere latine. Pe acesta din urmă l-a citit mai repede. Caracterele latine se disting mai uşor.

Alfabetul, ca şi calendarul e doar o unealtă. Să nu cădem în greşeala stiliştilor care vorbesc de „sfântul nostru calendar" şi cărora pe drept cuvânt Părintele Arhim. Ilie Cleopa le arată că ar putea tot atât de bine vorbi de „sfânta mătură", simplă unealtă şi ea.

10. În rânduiala Sfintei împărtăşanii există o deosebire între Muntenia, Oltenia şi Moldova pe de o parte şi Maramureşul pe de alta. În Maramureş, după ce au primit Sfânta Împărtăşanie, oamenii se aşează în genunchi, în celelalte părţi ale ţării stau în picioare, pe baza consideraţiei că primind Trupul şi Sângele Domnului au devenit purtători de Dumnezeu, theofori, iar

theofori fiind, ce rost ar mai avea să-şi plece în ziua aceea genunchii?

Eu unul cred că raţionamentul acesta e drept. Dar ce fac? Când mă împărtăşesc la Bucureşti, stau în picioare ca toată lumea; când mă împărtăşesc la mănăstire în Maramureş, mă aşed în genunchi, ca toată lumea. Important este cum primim Sfânta Cuminecătură, cu câtă credinţă, dragoste, frică, evlavie, cutremur şi curăţie. Că după ce am primit-o rămânem în picioare ori îngenunchem e cu totul lipsit de importanţă: criteriul aici nu poate fi altul decât al obiceiului locului.

Din textul evanghelic de astăzi am tras frumoasa învăţătură a discreţiei. Celui apostolic îi datorăm înţelegerea deosebirii esenţiale dintre poruncile absolute şi relative, îndemnul de a nu da caracter absolut unor datini, unor forme, unor suferinţe personale. Bun şi prea frumos lucru e să meargă omul la biserică, să aprindă una ori câteva lumânări, să se închine în faţa sfintelor icoane, să bată şi câteva metanii. Dar nu-i deloc deajuns. Ni se cere să-L avem întotdeauna pe Hristos alături de noi, în gândul nostru, în sufletul nostru, în faptele şi purtările noastre.

Hristos nu a venit în lume să ne înveţe o serie de noi forme, ci să ne propună un nou mod de viaţă. Nu cine-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în împărăţia lui Dumnezeu – enunţă Mântuitorul – ci acel care împlineşte voia Tatălui ceresc. Nu la Ierusalim ori pe muntele Garizim se cuvine să vă rugaţi, mai spune, ci în tot locul, în duh şi adevăr.

Să ne apropiem, aşadar, de post cu mare smerenie, înţelegând că nu-i decât o foarte lumească şi foarte modestă cale de înaintare spre Hristos. Dacă ne înfrânăm numai de la unele bucate, fără a însoţi postul de strădania îmbunătăţirii şi înduhovnicirii noastre, a prefacerii fiinţei noastre lăuntrice (spre a face dintr-însa, cum scrie Sfântul Apostol Pavel, o făptură nouă, căci Hristos cu adevărat poate face din fiecare o asemenea făptură nouă), postul

nostru nu va fi privit altfel decât ca o cârpă lepădată. Numai însoţind postul, adică abţinerea de la mâncare, cu înduhovnicire, îmbunătăţire şi prefacere lăuntrică îi vom da caracterul de jertfă cu bun miros care să-l poată face primit de Acela pe Care-L iubim şi în Care credem.

PREDICĂ LA DUMINICA A IV-A DIN POSTUL MARE

Rânduiala tipicului bisericesc prevede că în această a patra Duminică a marelui Post să fie citite *Pericopele de la Matei* 4, 25–5, 1-12 şi *Marcu* 9, 17-23.

Cer voie să mă opresc în acest scurt cuvânt de învăţătură asupra referatului din *Evanghelia Sfântului Marcu*, depăşind însă textul prescris cu încă un verset, al 24-lea. Pentru că tocmai el mi se pare esenţial şi de natură a ne permite să dezvăluim, în parte, misterul credinţei, care va constitui însăşi tema vorbirii noastre de astăzi.

Credinţa, aşa cum reiese din numeroase locuri ale *Sfintei Scripturi* şi din exegezele principalilor ei comentatori, ni se prezintă ca un mister şi un paradox. Ca pe un mister şi ca pe un paradox ne este înfăţişat actul de credinţă – mai acut şi mai tainic decât oriunde altundeva – la Marcu 9, 24. Căci răspunsul tatălui la mustrarea Domnului (i s-a atras atenţia că acelui ce crede toate îi sunt cu putinţă): „Cred, Doamne! Ajută necredinţei mele" nu pare mai puţin contradictoriu şi indescifrabil decât „problema încuietoare", cunoscută în logică drept paradoxul cretanului. Toţi cretanii sunt mincinoşi este premisa de la care se porneşte; o afirmă un cretan. Dar de vreme ce este cretan, înseamnă că şi el minte şi că – prin urmare – afirmaţia sa nu este adevărată, altfel spus, nu toţi cretanii sunt mincinoşi. Dacă însă cretanul căruia i se pune întrebarea: cu adevărat sunt toţi cretanii mincinoşi? dă un răspuns negativ, ce deducem? Că, fiind şi el mincinos ca toţi

cretanii, răspunsul lui negativ înseamnă că de fapt cretanii toţi rostesc neapărat neadevăruri. Descurcă-se cine poate!

Paradoxul acesta logic a dat mult de furcă filosofilor de-a lungul veacurilor. Chestiunea e pe larg expusă de logicianul român Anton Dumitriu într-un studiu din anul 1965, reprodus în volumul *Ştiinţă şi Cunoaştere* (1984). Nu vom intra în amănunte şi nici nu vom arăta cum ajung specialiştii contemporani să afle o soluţie a problemei prin teoria zisă a nivelelor de vorbire logică.

Reţinem doar că fraza rostită de tatăl copilului, în versetul al 24-lea din capitolul 9 al *Evangheliei Sfântului Marcu* nu este şi ea decât un teribil paradox înzestrat cu toate aparenţele insolubilităţii. Căci din două una: ori crezi – şi atunci la ce bun să mai ceri să ţi se dăruiască credinţă, ori nu crezi – şi atunci cum de îndrăzneşti să zici fără pic de ruşine „cred"! Ce fel de credinţă este aceasta care este şi nu este, care se afirmă dar se şi recunoaşte nevoită a cere ajutor? Ce joc mult prea subtil ori din cale afară de făţarnic se desfăşoară aici? Nu cumva răspunsul tatălui întăreşte argumentarea filosofului ateist Jean Paul Sartre care-i învinovăţeşte pe credincioşi a fi de rea credinţă fiindcă textul de la Marcu 9, 24 aceasta chiar vădeşte: incertitudinea, şubrezenia, duplicitatea lăuntrică a pretinsului act de neclintită credinţă? Pentru Sartre şi existenţialiştii din şcoala sa, credinţa nu poate fi decât un limbaj confuz, auto-amăgire (autosugestie), vorbă lipsită de acoperire (în sensul în care aurul din depozitul băncilor de Stat acoperă, garantează moneda de hârtie) sau, pur şi simplu, neadevăr (inconştient ori, mai adeseori, de rea credinţă).

Textul evanghelic de astăzi ne aminteşte însă nu numai de acuza lui Sartre ci şi de o altă celebră spusă a filosofului, francez şi el, Blaise Pascal. Acesta, precursor al existenţialismului, nu ateu, ci profund creştin, pune în gura Mântuitorului care se adresează necredinciosului dornic să creadă, însă neizbutind să-şi

împlinească dorința, și necutezând a face pasul hotărâtor, un răspuns cu totul neașteptat: nu M-ai căuta dacă nu M-ai fi găsit! Răspuns și el teribil, paradoxal, tainic și amețitor. Să cauți ceea ce ai și găsit! Să însemne căutarea ta, strădania ta, angoasa ta nimic altceva decât dovada inutilității întregii tale frământări – ba și a orbirii tale – de vreme ce L-ai găsit pe Cel căutat! (Dar și ce bucurie: drahma era în buzunar, oaia zisă pierdută nu fusese decât o greșeală de numărătoare!).

Răspuns teribil, paradoxal și tainic, totuși deopotrivă lămuritor și definitiv, punând pentru totdeauna capăt validității ispitelor unei logici a dilemelor stringente. Ni se cere numai curajul de a constata că omul frământat, chinuit, obsedat de vocația credinței a devenit prin însăși starea sa căutătoare, un credincios. Cine pornește spre Hristos – și cât de lungă, de întortocheată, de nesigură i se arată a fi calea – L-a și întâlnit! Oare *încă departe fiind el, nu l-a văzut și, alergând, nu i-a căzut pe grumaz, sărutându-l?*

Sartre, de altfel, recunoaște că acel care merge să ceară sfatul unui ofițer dacă să urmeze ori ba cariera militară, a și luat în sinea sa hotărârea. Tot așa omul care-și expune îndoielile cu privire la vocația sa ecleziastică unui preot, el a și ales: nu ar solicita avizul unui slujitor al lui Hristos dacă nu L-ar fi aflat pe Acesta.

Un caz recent și edificator este al ilustrului nostru compatriot, Eugen Ionescu, scriitor de limbă română și franceză, trăit de peste 40 de ani în Franța, membru al Academiei Franceze. A fost o bună parte a vieții sale cu totul străin de preocupări religioase. Cu timpul însă problema existenței (folosesc substantivul acesta deoarece este de uz curent; mult mai corect ar fi să spunem: ființării) lui Dumnezeu i s-a impus din ce în ce mai stăruitor, mai aprig, parcă și mai impacient. Citirea atentă a Sfinților Părinți și misterul fenomenului care i se părea cel mai

ciudat din câte sunt în univers – lumina – l-au apropiat (cu încetul, anevoie, și nu fără pași înapoi, rezistențe, icniri ale deznădejdii și intervale în care biruința se arăta a fi de partea deprimării) de râvnita credință în Dumnezeu. Iată că acum, la bătrânețe (e născut în anul 1912, ca și mine) a făcut gestul echivalent cu arderea punților lăsate în urmă de oastea care nu mai vrea să știe de verbul *a da înapoi*. „S-a declarat", cum îi plăcea lui Jean Giraudoux să spună. În recenta sa carte *La quête intermittente* (cuvîntul *quête* l-aș tălmăci print-un complex de termeni românești: investigație, cercetare, cale, căutare, pelerinaj), apărută la sfârșitul anului trecut, după ce expune, cum mai deschis nici că se poate lunga-i călătorie către Hristos, încheie afirmându-și credința, nuanțând-o totuși cu verbul *a nădăjdui*. În cine cred? – zice. Și-și formulează, ca mare dramaturg ce este, o replică scurtă axată pe una din virtuțile teologale: În Iisus Hristos, sper!

Acum că autorul a dat lucrurile pe față, îmi este îngăduit, cred, să divulg și eu că în 1980, la Paris, mi-a cerut să mă rog pentru el ca Dumnezeu să-i dăruiască harul credinței. În volumul pe care l-am citat se mai întreabă încă, plin de îngrijorare și potrivit exigenței corectitudini care-l caracterizează: oare nu cumva cred doar că eu cred? Nu cumva credința mea e o părere, o iluzie, o făurire a minții mele obosite, ceea ce englezii numesc *wishful thinking*, adică o certitudine ce-și află temeiul într-o năzuință a spiritului, în voința insului, într-un soi de visare a sa, într-o irealitate luată drept realitate?

Mi-am îngăduit să-i scriu lui Eugen Ionescu și să-i spun că formula „dar poate că doar cred că eu cred" este varianta frazei pascaliene și a textului de la Marcu 9, 24. „Poate că doar cred că eu cred" este totuna cu: „Nu M-ai căuta dacă nu M-ai fi găsit" și cu; „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele". De ce se teme sau rușina, Eugen Ionescu nu are, se alătură câtorva mari artiști și

gânditori biruiți de Hristos: Dostoievski, Claudel, J. K. Huysmans, Bergson, Péguy, Werfel, Papini, Chesterton.

Dar cripticului fundamental verset 24 trebuie să-i mai dăm un răspuns, se cuvine să-l decodăm și din punct de vedere practic. Cum depășim punctul critic, incertitudinea, acuza de rea credință, cum efectuăm saltul de la necredință, orbecăială și tumult interior la credință, liniște și fermitate? Drumul *ni-l dă* (în sensul vechi al sintagmei, cel preferat de Constantin Noica: *ni-l arată*) același verset 24: *„Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi."*

Iată cheia, iată cifrul, iată dezlegarea. Însăși inferioritatea condiției noastre omenești decăzute supune chiar și credința incertitudinii, fluctuațiilor, acedici, trecerii prin conuri de umbră. Suntem ființe osârduitoare dar și slabe, oricând predipuse a ne poticni, de nu și a pica. Fer. Filip Nerri n-a grăit oare: Ține-mă Doamne de urechi că altfel te vând ca Iuda! Dar dacă *strigăm*, ca tatăl copilului demonizat, dacă într-adevăr ne *rugăm* cu *lacrimi*, altfel spus din străfundurile ființei noastre, dacă realizăm că nu suntem decât trestii firave și biete feștile fumegânde, ieșim din capcana trufiei, din chinurile incertitudinii și din labirintul paradoxelor. Strigătul însoțit de lacrimi al tatălui e mai înainte de toate un act de *smerenie:* el recunoaște și mărturisește ticăloșia condiției sale omenești; îngâmfarea nu-l mai oprește să ceară ajutorul interlocutorului său. Prin smerenie, lacrimi și rugă, el (și o dată cu el tot omul) trece de la starea complexă (dubioasă, apăsătoare) de credință – necredința la starea stabilă de credință.

Ce dovedește aceasta? Că e nevoie de har. Ființa omenească nu este îndeajuns de puternică pentru a putea ieși singură din paradoxalitate, dispersiune și fluctuație. Îi este însă larg deschisă poarta smereniei (rugăciune + lacrimi+ „strigare"); ea duce la credință, spre deosebire de ferecata poartă a marelui, tragicului Kafka (pentru a cărui mântuire nu mă îndoiesc că se va fi rugat și Pascal și Kierkegaard și Dostoievski).

Acum că Mircea Eliade a murit, pot mărturisi că și el mi-a adresat aceeași rugăminte ca și Eugen Ionescu. Își dorea să fie nu numai – cum l-a numit Emil Cioran – cel mai activ propagandist al lui Dumnezeu, ci și un umil credincios al Său. Acest neîntrecut istoric al religiilor jinduia să fie, după modelul lui Claudel („un poet la picioarele Crucii"), mai mult decât naratorul unei evoluții: să fie încredințat că istoria sentimentului religios se încheie pe Golgota. Modestia, bunătatea și mărinimia îl pregăteau pentru aceasta.

Cât privește pe un alt ilustru reprezentant al generației mele (am fost: Eliade, el și cu elevi ai aceluiași liceu bucureștean – Spiru Haret), mă refer la Constantin Noică, sunt sigur, după cele auzite din gura I. P. S. Sale Mitropolitului Antonie Plămădeală la înmormântarea săvârșită într-o zi de iarnă senină și blândă în imediata apropiere a schitului de la Păltiniș, că marele meu prieten și binefăcător, părinte de călugăr ortodox, a murit împăcat cu Dumnezeu. Cred că și lor, câteștrei, întocmai ca în pericopa zilei de astăzi, Domnul le-a dat răspuns tămăduitor: de neliniști lui Eugen Ionescu, de întuneric și îndepărtare lui Eliade[1] și Noica. Pentru că au strigat – fiecare în felul său, în graiul intelectualității sale specifice, potrivit matriței talentului său și tonalității inimii sale: Cred, Doamne, ajută bietei mele necredințe omenești.

Și mă mai încumet a crede că întreag generație „trăiriste!" a tinereților mele – care a luat viața în serios, a disprețuit fățărnicia, a luptat, a nădăjduit, a greșit, a suferit – Domnul îi va arăta nu Fața Sa dreaptă și aspră, ci Fața-l blândă și milostivnică.

Să ne fie și nouă tuturor de folos cele ce – poate în mod prea personal și dezlânat – am tâlcuit și povestit. Să ne străduim a ne întări mereu credința, oricât am socoti-o de nestrămutată, să o consolidăm prin rugăciune stăruitoare, prin smerenie, prin

[1] Ulterior am putut afla cu toții că Eliade a murit spovedit și împărtășit.

chemarea dulcelui Nume al lui Iisus, prin păstrarea în adâncul sinei noastre celei mai intime a pildei consemnate de Sfântul Evanghelist Marcu în capitolului 9 al referatului său, adevărată piatră unghiulară a creştinismului.

ADMIRAȚIILE DOMNULUI

Domnul, de cele mai multe ori, acționează (tămăduiește ori redă viața) din milă (față de văduva din Nain, de femeia gârbovă, de omul cu mâna uscată, de orbi, de leproşi, de tot soiul de bolnavi, demonizați ori suferinzi). Dar sunt – după cât îmi dau seama – în cuprinsul *Evangheliilor* şapte cazuri unde imboldul săvârşirii minunii nu-l constituie mila, ci un simțământ cu totul diferit (şi surprinzător), anume admirația! Admirația resimțită de Fiul lui Dumnezeu pentru o vremelnică şi firavă ființă omenească.

1. Cazul sutaşului roman (Matei 8, 5–1 0; Luca 7, 2–10), pe a cărui mult iubită slugă o vindecă pe loc şi de la distanță, din admirație pentru credința şi smerenia lui. (Credința: „ci numai zi cu cuvântul şi se va vindeca sluga mea"; smerenia: „Doamne, nu sunt vrednic să intri sub acoperişul meu...") Drept care şi admirativa constatare a lui Iisus; „Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credință".

2. Cazul slăbănogului din Capernaum, purtat de patru inşi pe un pat spre a fi pus înaintea Domnului. Neputând, din pricina mulțimii, să pătrundă în casa unde se afla El, au desfăcut acoperişul şi printre cărămizi au coborât patul. „Văzând credința lor", zice textul, adică de fapt *admirând* prietenia însoțitorilor pentru slăbănog, devotamentul lor, perseverența, iscusința, hotărârea de care au dat dovadă, Iisus îl vindecă pe cel neputincios (Matei 9, 2; Marcu 2, 3; Luca 5, 18).

(Se-nțelege că nu au spart tavanul prăvălind cărămizile peste cei din încăpere, ci – probabil – au deschis chepengul care în

casele din Orient duce spre terasa de deasupra clădirii, dar şi treaba aceasta numai uşoară nu va fi fost: să ridici patul sus pe acoperiş, să-l cobori prin chepeng, să-ţi croieşti drum prin îmbulzeală manevrând o brancardă şi având grijă de un trup rigid... totul reprezintă o *performanţă* care a stârnit înduioşata admiraţie a Tămăduitorului.)

3. Cazul hananeancăi (Matei 15, 22–28).

Pentru câtă credinţă, străduinţă, stăpânire de sine, bună cuviinţă şi strălucită inteligenţă (răspunsul ei îmbină smerenia, înţelepciunea, sfătoşenia şi abilitatea la un nivel mintal de ordin cu totul superior) mărturisite, Domnul – pătruns de admiraţie – o răsplăteşte spunându-i (numai ei, dintre toţi cărora se adresează în *Evanghelii*): O! femeie, *mare* este credinţa ta! Vocativul *O!* şi adjectivul *mare* nu apar în nici un alt caz asemănător. Şi tot astfel cuvintele *fie ţie după cum voieşti,* care ţin loc obişnuitei formule: fie ţie după credinţa ta. (Rezultatul, firesc, e acelaşi, însă nuanţa este semnificativă).

Nu încape îndoială că Domnul e fermecat de purtarea hananeancăi şi că, la sfârşit, îi vorbeşte cu uimită admiraţie, consecinţa fiind folosirea acestor trei cu totul osebite menţiuni: O!, mare, cum voieşti.

4. Cazul femeii care-L unge cu mir (Mat, 26, 7–13; Marcu 14, 3-9; Luca 7, 37-48; Ioan 12, 3-8).

Pe ucenicii scandalizaţi şi supăraţi de risipa făcută (Sf. Ioan îl arată scandalizat şi indignat numai pe Iuda, însă la Matei ni se spune că toţi ucenicii s-au mâniat, iar la Marcu aflăm că „unii între ei" erau mâhniţi), Domnul îi ceartă: „Pentru ce faceţi (şi pluralul acesta vine în sprijinul afirmaţiilor lui Marcu şi Matei) supărare femeii? Căci lucru bun a făcut ea faţă de Mine". Iar pe femeie, tot în tonalitate admirativ-recunoscătoare, o răsplăteşte cu *nemurirea,* căci declară: „Oriunde se va propovădui *Evanghelia* aceasta, în toată lumea, se va spune şi ce-a făcut ea,

spre pomenirea ei". Din vorbele acestea, admiraţia se lasă neanevoios presupusă.

„Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor *vedea* pe Dumnezeu" (Matei 5, 8).

5. Dar cazul cel mai izbitor este fără îndoială al orbului din naştere (Ioan 9, 1–38) pe care Hristos îl răsplăteşte ca pe nimeni altcineva.

De ce oare? Pentru că află că orbul vindecat s-a purtat frumos şi cu deplin curaj, s-a arătat demn şi recunoscător, L-a apărat pe Acel care-l tămăduise, i-a înfruntat pe farisei şi din pricina aceasta a fost ocărât, jignit şi alungat, suferind aşadar, ca un slujitor şi un mărturisitor al lui Iisus Hristos.

Domnul, de aceea, vrea neapărat să-l răsplătească. Dar cum? Cu ce? în care fel?

Aur şi argint să-i dea, nu are.

I-a dat vederea. Ce lucru mai de preţ i-ar putea dărui? Parcă L-am vedea pe Domnul căutând în jur, gândindu-Se ce anume i-ar putea oferi neînfricatului şi vrednicului bărbat care-I stă acum în faţă. Ce semn de admiraţie pentru perfecta ţinută de care a dat cu prisosinţă dovadă? I-a înfruntat pe farisei. Nu a consimţit să dea declaraţie cum că binefăcătorul lui păcătos, potrivit dorinţei lor. Le-a spus, celor care ţineau morţiş să tot repete că nu ştiu de unde vine Acela: păi tocmai aici e minunea, că voi nu ştiţi de unde este şi El mi-a dat vederea. L-au luat în râs, l-au ameninţat, l-au dat afară, dar a rămas neclintit.

Domnul, pricepem, parcă *simte nevoia* să nu-l lase fără de răsplată, să-şi manifeste admiraţia. Dar cum? În care fel? Prin ce?

Şi-atunci, tot căutând, concepe o idee cu adevărat extraordinară în mintea Sa dumnezeiesc-omenească. Şi face un lucru, un gest ce-şi află echivalentul (pe plan profan) cu al regelui care pe câmpul de luptă ar desprinde de la gâtul său ori de pe

pieptul său o decorație și-ar prinde-o pe pieptul unui viteaz, ori în al lui Buddha, când iepure fiind, într-unul din nenumăratele sale avataruri, se arunca în foc pentru ca să-l poată ospăta pe obositul brahman care venise la el. Ori și în al femeii care din recunoștință pentru un bărbat, neavând ce-i dărui, pe sine se dăruiește.

Așa și Domnul, neavând ce anume da, pe Sine *Se dă* fostului orb, *dezvăluindu-Se* ca Dumnezeu. I se *arată*, I se *descoperă*, îi *destăinuiește* dumnezeirea Lui. „L-ai și văzut! Și Cel ce vorbește cu tine, Acela este".

Iată darul, cum mai scump nu poate fi.

Iată actul ce-mi pare că este cel mai admirativ dintre cele săvârșite de Hristos pe acest pământ, poate exprimând o și mai mare admirație decât pentru hananeancă. Neavând ce să-i dea, i Se dezvăluie, își descoperă identitatea, iese din anonimat și – suprem omagiu – îi spune Cine este.

Ce altceva fără seamăn îi putea oferi decât această repetare a scenei de pe Tabor: Hristos, pentru fostul orb, își manifestă din nou dumnezeirea, mai albă ca omătul, mai strălucitoare decât o mie de sori, îi pune adică la îndemână Măreția, Splendoarea și Absolutul, acel *Ding an sich* pe care Kant îl socotea nerevelabil. Convorbirea dintre Iisus și fostul orb mai recapitulează și descoperirea făcută lui Moise la Horeb: *Eu sunt Cel ce sunt* (Ieș. 3, 14).

Dar vor fi poate invocați Petru și Marta. Într-adevăr, nu le ascunde nici lor „lucrul în sine", însă lor li se confirmă numai răspunsul dat următoarei întrebări puse. Pe când fostului orb Domnul din proprie inițiativă, drept *dar* i Se descoperă, i „Se dă". Se despoaie pentru el de straiele Lui lumești și de înfățișarea Lui omenească și-i oferă spre contemplare pe Dumnezeu.

Ne mai putem întreba: De ce i-a dat Hristos vederea omului despre care știm că nici el, nici părinții lui n-au păcătuit? Ca să

vadă cele lumești, lumea fenomenală? Desigur, dar mai cu seamă ca să vadă pe Dumnezeu față către față, așa cum nu le-a fost dat lui Moise, ori lui Ilie: Pe Hristos-Dumnezeu despuiat de toate atributele Sale pământești. Drept care și omul tămăduit I se închină până la pământ.

6. Tâlharului celui bun (Luca 23, 40–43), Domnul îi răsplătește mărinimia, extraordinara capacitate de a ieși din sine (conform îndemnului Său însuși): pe Cruce fiind și îndurând chinuri atroce, tâlharul mai găsește răgazul, răbdarea și puterea de a lua apărarea altuia, de a-l certa pe tâlharul cel rău, de a-și recunoaște vinovăția și de a cere ajutorul Nevinovatului. Se mărturisește, se smerește, își dovedește părtășia la durerea aproapelui. Răsplata e proporțională cu altruismul manifestat: i se făgăduiește, pentru aceeași zi, raiul.

7. Mai este și cazul femeii din Samaria, paralel cu al orbului din naștere: „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine" (Ioan 4, 26). Numai că lângă fântâna lui Iacov, Domnul nu răsplătește, ci pune capăt unei discuții pe care am cutezat să o asemăn cu un duel (cf. *Apa cea vie)*. La samarineancă Domnul admiră o natură puternică, tare de cerbice, curajoasă, ironică, mândră, înfiptă, inteligentă și arțăgoasă. Și un fel de a vorbi deschis nereticent, pe șleau, de nu și obraznic. Admiră, cred, un caracter.

În textul mai sus citat am scris: „Samarineanca e un admirabil exemplu al felului cum lucrează Domnul în calitatea Sa de vânător (de oameni). Este îndeosebi atras de vânatul dificil, de ucenici și ucenice *de caracter,* care opun rezistență, dar și sunt în stare ca *acum chiar* (nu după o zi ori un ceas ori un sfert de oră) să I se predea în duh și adevăr. I-au fost pe plac un prigonitor ca Saul din Tars, o desfrânată din pasiune ca Maria Egipteanca, un vameș înrăit ca Zaheu, o sfădăreață ca samarineanca; nu i-au plăcut fețele palide, călăii, plângăreții, strecurătorii de izmă, chimen și untariță, fățarnicii, purtătorii de caftane și ciucuri lungi,

zeloşii aprinzători de lumânări. Pe Simon-Petru l-a iubit fiindcă era din speţa inşilor înfocaţi, intempestivi, nerăbdători".

Totuşi, în cazul celei ce va deveni Sfânta Fotini dezvăluirea nu este numai produsul admiraţiei cât mai ales o tactică de luptă, modalitatea de a învinge şi a da „lovitura de graţie". Samarineanca nu e miluită, e învinsă. Aşa încât descoperirea făcută celui ce a avut de pătimit deoarece a fost vindecat şi apoi s-a „ţinut tare" ni se arată a fi, o spun iarăşi, cel mai explicit act admirativ săvârşit de Domnul pe acest pământ al nostru, unde cu predilecţie a preţuit curajul, fidelitatea, statornicia, gratitudinea, „eleganţa", „ţinuta", refuzul de a denunţa, de a-ţi vinde prietenii şi a te vinde pe tine pentru un blid de linte, voinţa de a nu te păngări prin jalnice fapte de mârşăvie şi netrebnicie, adică, în realitate, ce este mai nobil şi, aş spune, mai glorios în noi: părticica de scânteie divină sălăşluitoare în noi toţi – fii ai lui Dumnezeu în măsura în care, singuri, nu ne predăm de zor întunericului şi scârnei.

SFÂNTUL PROOROC ILIE

Sf. Prooroc Ilie – despre care *Vechiul Testament* ne informează pe larg în capitolele 17–22 din *Cartea a treia a Regilor* şi în capitolele 1–2 din *Cartea a patra a Regilor* şi la care *Noul Testament* face în repetate rânduri aluzie (de ex.: Matei 16, 14; 17, 11–12; Marcu 8, 28; Lc, 4, 25-26; 9, 8 şi 19), atât Ioan Botezătorul cât şi însuşi Hristos fiind luaţi drept reapariţii ale vechiului profet – ni se arată ca „un om de la munte" (e din Tesba Galaadului, ţinutul muntos dintre Iordan şi deşertul arab) şi cu înfăţişare de aspru şi straşnic ascet, întocmai ca Sf. Ioan Botezătorul căruia îi este mereu asemuit în *Noul Testament*. Poartă părul lung, cingătoare de curea împrejurul mijlocului şi manta din piele de oaie, un „cojoc" precum spun unele tălmăciri, de fapt un soi de pelerină miţoasă şi lungă, fără mâneci, specifică păstorilor de la munte, o tundră adică, o sarică. Este iute în mişcări şi tăios în rostiri, totul în vorbirile, purtările şi gesturile sale produce o impresie ce poate fi rezumată numai în termeni ca foc şi pară, tunete şi fulgere, mânie şi urgie.

Omul acesta, cu înfăţişare frustă de nu şi sălbatică, nu umblă cătuşi de puţin cu jumătăţi de măsură ori cu mănuşi şi cu săru' mâna. E un ins dintr-o bucată, are o fire de luptător. Vorbeşte pe şleau, opreşte ploaia pe vreme de trei ani şi jumătate, aduce foametea în ţară şi junghie dintr-o dată nu mai puţin de patru sute cinzeci de preoţi ai lui Baal, după ce i-a luat copios în derâdere că în zadar şi-au chemat dumnezeul, au sărit în jurul jertfelnicului şi s-au înţepat cu săbii şi lănci: „strigaţi mai tare... poate stă de vorbă cu cineva, sau se îndeletniceşte cu ceva sau

este în călătorie sau poate doarme: Strigaţi tare să se trezească!" (3 Regi 18, 27).

Râvnitor ca nimeni altul pentru Domnul Savaot (ce se tâlcuieşte Dumnezeul oştirilor), nu se cruţă, ştie deopotrivă să asculte şi să dea porunci, se bucură de darul săvârşirii minunilor, învia copilul mort al văduvei din Sarepta Sidonului şi-i este dat să stea pe muntele Horeb înaintea feţei divinităţii, care i Se dezvăluie nu în chip de cutremur şi de foc şi nici ca vijelie, ci în ipostaza-I cea mai tainică şi mai subtilă: ca adiere de vânt lin[1].

Ilie urăşte minciuna, făţărnicia şi nedreptatea şi nu ştie ce-s acelea: slăbiciunea, compromisul, eufemismele, frazele mieroase şi expresiile în doi peri. Lui Ahab şi Izabelei – ticăloasa pereche regală a Israelului, „stăpânii cei tiranici şi cu nărav de fiară" (spre a folosi calificativele din *Acatistul Maicii Domnului*) – le vesteşte fără înconjur de ce fel de sfârşit vor avea parte: câinii vor linge sângele lui Ahab şi tot ei o vor mânca pe Izabela. Şi aşa a şi fost.

Împilarea, asuprirea, samavolnicia, făţărnicia mai ales îl scot din sărite. Izabela nu e numai o nemernică, o jefuitoare, o duşmancă a norodului, e şi o mincinoasă fără seamăn, o ipocrită inveterată care se vrea ceea ce nu este şi se dă drept ce nu s-ar cădea măcar să îndrăznească a gândi. Spre a-l spolia, şi nenoroci pe bietul nevinovat Nabot şi a-i răpi via şi pământul, această falsă cuvioasă ordonă să se ţină post înaintea depunerii unor mărturii mincinoase, împerechind astfel nelegiuirea cu luarea în batjocură a unui obicei sacru şi făcând-o, ticăloasa şi netrebnica, pe mironosiţa şi pe sfânta. Şi ce poate fi mai jalnic, mai caraghios şi mai revoltător decât să pretinzi că eşti ceea ce prea bine se ştie de către toţi că nu eşti (şi oamenii ştiu că tu ştii că ei ştiu) şi să

[1] Firesc pentru logica noastră omenească, ar fi fost ca unui astfel de om, Domnul să i Se fi manifestat în mod violent, dar paradoxia cosmică a vrut ca impetuosul Ilie să-L vadă pe Dumnezeu ca Putere blândă şi senină.

ceri, să pretinzi, să impui a fi recunoscută ca atare! Ca să prostească lumea, ca să fie aclamată drept evlavioasă şi cucernică, scelerata aceasta, nemulţumită cu săvârşirea cinică a strâmbătăţii, mai vrea să se şi justifice şi izbuteşte doar să se dovedească mare specialistă în scenografii, regie, procese montate şi osândiri cu forme legale şi întru totul proceduriste ale celor fără vină.

Capcana aceasta urzită împotriva lui Nabot – spre a-l lipsi de pământul lui strămoşesc, de sfoara lui de vie, de peticul lui de ţară – premeditată, organizată, grijuliu şi amănunţit meşteritâ, strădania aceasta de a conferi unui act de silnicie aspect respectabil şi legalitate nu poate să nu irite până în adâncul rărunchilor pe un om din fire rănit de ce este făţuială, perfidie, mascară. Scandalos şi respingător la Ahab şi Izabela – nedespărţită, întru mişelie pereche – este îndeosebi minciuna, sfruntata înşelăciune, pornirea de a prosti oamenii, osârdia în urmărirea scopului principal: a-i face pe oameni să dea mai multă crezare unor vorbe deşarte, unor palavre decât realităţii flagrante.

Ahab şi Izabela par a preînchipui dura zicală românească atribuită muierii ticăloase care spune: Nu crede, bărbate, ce vezi cu ochii, crede ce-ţi spun eu.

Ilie nu suferă nici trădarea adevăratului Dumnezeu. Când Ohazia, urmaşul lui Ahab, e bolnav şi găseşte de cuviinţă să ceară ajutorul idolului Baal-Zebub din Ecron, cum se poartă proorocul cu trimişii regelui, cărora le iese înainte? De două ori îi arde cu focul din cer: Pe două căpetenii şi pe de două ori câte cincizeci de trimişi. Au doară nu are Ohazia cui să ceară ajutor? Au doară nu este Dumnezeu în Israel?

Esenţial la Ilie este purtarea faţă de mincinoşi, răi, asupritori şi nelegiuiţi de tot felul. Mereu glăsuieşte deschis şi dur, mereu crede neclintit în dreptate şi într-un Dumnezeu pedepsitor şi fără părtinire. Nu ştie de cruţare, de glumă, de îngăduinţă: focul să vă

ardă, câinii te vor mânca! Acesta e stilul şi, stilul, o ştim de la Buffon şi de la Blaga, reprezintă sinea însăşi a omului. Ilie nu recurge niciodată la parafraze, la ocolişuri. Nu se înduplecă, nu se lasă cucerit, ademenit, îmbrobodit, speriat, mituit. Ameninţările ori măgulirile puterii îl lasă stană de piatră. Prea puţin îi pasă. Distinge net între bine şi rău, pe unul ca el nu-l poţi prosti, ori amăgi cu discursuri ticluite şi cu scorniri; crede ce vede cu ochii, nu ce i se spune, osândeşte răul, îi stă împotrivă cu fapta, nu se face că nu-l ia în seamă şi ţinteşte la centru, la izvorul urgiei, în rău credincioasa, născătoarea de năpaste pereche atotstăpânitoare Ahab şi Izabela, cauza tuturor dezastrelor şi nenorocirilor, vrăjmaşi neînduplecaţi ai propriului lor popor, de care îşi bat joc, pe care îl împovărează şi-l prigonesc, folosind neîncetat cele mai felurite soiuri de grăiri mincinoase şi de tertipuri străvezii.

Ilie îşi încheie viaţa de făcător de minuni, de prooroc, de „om al lui Dumnezeu" (cum este unanim numit), de aprig şi neînfricat luptător şi căuzaş al binelui, dreptăţii şi adevărului (iar drept ucenic, urmaş şi purtător de „cojoc" îl ia pe nu mai puţin zelosul, decât dânsul, Elisei) potrivit stilului său de a fi şi acţiona. E ridicat la cer, viu fiind, în car de foc tras de cai de foc şi în vârtej de vânt: el care prin rugăciunea lui şi sîrguinţa sa pentru Unul Dumnezeu i-a ars cu foc de sus pe cei netrebnici şi L-a înduplecat să coboare foc pentru ca să mistuie jertfa cea dreaptă, spre ruşinea şi pieirea idolatrilor. Neostenit, bătăios, nepotolit, pleacă – prin mila Atotputernicului – din lumea aceasta întocmai cum a şi trăit: în iureş şi în slavă. Lutului nu-i este îngăduit să-l cuprindă, să-l strice. E luat la cer în plină vigoare şi petulanţă, ca un bun şi vrednic ostaş al lui Dumnezeu şi un viteaz premergător al Botezătorului, ca unul menit a fi vestitorul celei de-a doua veniri a lui Hristos.

Trei sunt figurile care fără îndoială fac legătura între *Vechiul* şi *Noul Testament*. Ele sunt: Ioan Botezătorul, ultimul prooroc al

Vechiului Legământ; Isaia „evanghelistul Vechiului Testament", Ilie pe care Domnul Hristos îl identifică lui Ioan (Matei 11, 13–14: „Toţi proorocii şi Legea au proorocit până la Ioan. Şi dacă vreţi să înţelegeţi, el este Ilie, cel care va să vină". *Id.:* Matei 17, 10–13; Marcu 9, 11–13), care stă de vorbă cu Domnul pe Tabor la *Schimbarea la Faţă* (Matei 17, 3; Marcu 9,4; Luca 9, 30) şi este evocat pe Golgota (cu prilejul strigării cuvintelor *Eli, Eli...*, interpretate de unii participanţi ca o chemare a lui Ilie). (Matei 27, 47–49; Marcu 15, 34–36). Ilie cel întotdeauna *prezent* în Noul Legământ, odată cu Ioan, alături de Hristos, biet cioban de munte în sarica lui, în „cojocul" lui făcător de minuni şi el (strâns vălăturit desparte apele Iordanului), îndărătul căruia clocoteşte inima unui mare râvnitor pentru Dumnezeu şi aprig vestitor al lui Hristos.

Să ne fie nouă tuturor pildă de neînfricare, sinceritate, dragoste de Dumnezeu, vorbire neprefăcută, silă de minciună şi de idolatrie, scârbă de făţărnicie şi uimită silă atunci când ne întâmpină pe calea întortocheată a vieţii scârbavnica impostură.

SFÂNTA MÂNIE

În aceste scurte şi sobre cuvinte pe care Iisus i le adresează slăbănogului de la scăldătoarea Vitezda – *Scoală-te, ia-ţi patul tău şi umblă* (Ioan 5, 8) – următor mărturisirii bolnavului că zace de treizeci şi opt de ani şi că nu se află om să-l bage în apa tulburată, mie îmi pare a discerne un indubitabil accent de mânie. Mi-L închipui pe Domnul cu ochii ţintă la patul acela respingător, infect şi spurcat, la zdreanţa aceea omenească, neputincioasă, pironită zice-s-ar ca şi bătută-n cuie pe ticăloasa targă (aşa cum aveau să-L ferece şi pe El de lemnul blestemat al Crucii) şi, parcă peste măsură de scârbit, mohorât şi indignat de starea la care poate coborî o făptură a Sa, nu mai pierde timpul cu întrebări de tipul: „Crezi tu că pot Eu face aceasta?" ori cu grăiri circumstanţiale, gen: „Fie ţie după credinţa ta". Ci se răsteşte în tonalitate *militară* insului ce-l stă în faţă, şi spre a pune imediat capăt înrobirii omului de către obiect îi dă porunca: Scoală-te şi ia-ţi patul.

Patul e reaşezat în condiţia-i obiectivă, firească de *lucru,* de rob – simplă, împuţită unealtă *confecţionată* a omului, fiinţă liberă şi purtătoare de suflu divin. Se curmă astfel scandaloasa, revoltătoarea situaţie, veche de zeci de ani, în care omul fusese un soi de anexă, de accesoriu al unor scânduri sau unor sârme neînsufleţite. Hristos ni Se dezvăluie zbuciumat, grăbit, oţărât. Drept care şi trece peste obişnuitele formule: „Iertate îţi sunt păcatele" ori „Fii tămăduit de nevoinţa ta"; explicându-se totodată şi intonaţia militară a celor ce – aspru şi precis – cuvântează nefericitului de pe năsălie. Hristos îl ştia că a păcătuit

şi nu s-a arătat vrednic să-şi agonisească un prieten, un salvator, dar n-are a face: Într-atâta Îl supără şi-L răscoleşte condiţia mizerabilă a unei fiinţe omeneşti, adică a unuia în care pâlpâie totuşi Duhul Sfânt, încât nu mai dă ascultare decât milei mânioase dintr-Însul, clocotului de compătimire şi groază şi, sărind peste orice fel de rostiri antecedente săvârşirii unei minuni, trece fulgerător la esenţă şi strigă: Ridică-te şi umblă! Menţiunea specială *luându-ţi patul* îşi are cauza în aceea că era de trebuinţă să fie în sfârşit scoasă zidirea de sub jugul obiectului, din înjositoarea şi cumplita postură în care pătimea de atâta amar de vreme. Patul trebuia „învins" şi ce dovadă mai bună a capitulării poate fi decât că e acum purtat de mâna fostului captiv?

Tonul, aşadar, este milităresc şi-i limpede că mocneşte, în adâncul vorbelor, mânia. Mânie în cazul celuilalt slăbănog, cel din Capernaum (Matei9, 6; Marcu2, 11; Luca 5, 24), nu discernem. Mai curând mila şi emoţia provocată de credinţa paraliticului şi a celor ce l-au coborât prin chepengul care în casele din Orient duce la acoperişul – terasă. Dar şi la Capernaum stilul e concentrat, vorbele puţine la număr, cadenţa tăioasă: *Scoală-te, ia-ţi patul şi mergi la casa ta.* Se cade a nu pierde din vedere pe *zic ţie* din textul lui Marcu ori pe *ţie îţi zic* menţionat de Luca şi exprimarea aceasta directă, peremptorie denotă o ascuţime a privirii, o dispoziţie poruncitoare – legate desigur de cârtirea celor ce gândeau: Cine-i Acesta Care huleşte şi-Şi arogă dreptul de a ierta păcatele? *Zic ţie* mai înseamnă şi stabilirea unei relaţii tainice de tip Eu – tu între Dăruitor şi receptor.

Mânia se dă însă neîndoielnic în vileag şi rezultă din însuşi textul referatului evanghelic în cazul omului cu mâna uscată, vindecat în zi de sâmbătă în sinagogă. Scena relatată de câteştrei Evanghelişti sinoptici (Matei 12, 9–13; Marcu 3, 1 şi urm.; Luca 6, 6–10 şi 14, 1–4) e de izbitoare autenticitate şi puternic dramatism şi nu-i cu putinţă să nu impresioneze chiar şi inimile

cele mai pustii. Hristos e în sinagogă, toți stau cu ochii îndreptați asupră-I, plini de maliție, invidie, fanatism fundamentalist și zeloasă fățărnicie. Îndrăzni-va să calce sâmbăta în locașul acesta de cult? Iar omul cu mâna uscată se găsește și el acolo. Tăcut, probabil, și sfios și plin de nebunească nădejde. Liniștea va fi fost deplină, atmosfera încărcată și grea. Hristos ordonă celui cu pricina: *Treci în mijloc,* în mijlocul sălii adică, al naosului cum ar veni, de fapt în centrul cercului de căutături și cugetări ostile. Și făcând o ultimă încercare, depunând o ultimă strădanie, îi întreabă pe cei nepăsători de suferința din imediata lor apropiere, dar foarte atenți la prilejul ce li se oferă de a-L învinui pe tămăduitor: se cuvine a face sâmbăta bine sau a face rău? Iar ei, înțepeniți, crispați, cufundați, încremeniți în răutate și dobitocie, nu dau nici un răspuns. Tac asemenea unor pietre, a unor vite, a unor înăbușiți de propria lor fiere și propriul lor venin. Atunci, zice textul – și la ce patetică înălțime ajunge – , Hristos *privindu-i cu mânie* (Marcu 3, 5) și întristându-se de împietrirea inimii lor, spune schilodului: *Întinde mâna ta.* Și deîndată mâna se face sănătoasă, aidoma celeilalte.

Ce zguduitoare și măreață scenă! Nu mă pot opri a repeta și a-i repera o iuțeală, o împlinire, o tărie sintetizatoare ca în tragediile teatrului clasic. Sinagoga e de bună seamă plină (Iisus e un „punct de atracție" și de „scandal"). Toți sunt numai ochi și urechi, se uită ca hipnotizați la cei doi protagoniști: Proorocul și infirmul, care abia de mai îndrăznește să respire. Iar Hristos măreț, calm, falnic, imperativ, clocotind de mirare și supărare, *dumnezeiesc,* glăsuiește sfidător și provocator: *Treci la mijloc* (pentru ca totul să se petreacă solemn și fățiș, luminos și proclamatoriu) și imediat apoi: *Întinde mâna ta!* (le-a rupt gura!).

În textele de la Matei și Luca – spre deosebire de cel al lui Marcu – nu se face referire la mânie, dar la Luca 6, 6–10 apare o altă indicație scenografică importantă: Înainte de a porunci

întinde mâna ta, Hristos *privește împrejur* de parcă nu i-ar veni să creadă că oamenii pot aievea fi atât de îndârjiți, de stupizi și de stăpâniți de un formalism așa crud. *Privește împrejur* nu-i un simplu amănunt, dovada unei relatări exacte; este expresia unei uimiri (din care nu va fi lipsit speranța că se va înălța, totuși, măcar un glas al desolidarizării de colectiva netrebnicie).

Evanghelia Sfântului Luca mai pomenește de un caz asemănător, succint relatat – al tămăduirii omului bolnav de idropică, tot sâmbăta și tot pe fundalul mutenicei absolute a fariseilor și învățătorilor de lege. Dar textul din capitolul al 13-lea (versetele 10–17) al aceleiași *Evanghelii* este mai simplu și evocă încă o vindecare a femeii gârbove, chinuită de optsprezece ani de această neputință. Iisus o vede, o cheamă, o dezleagă de neputința ei – în plină sinagogă și în zi de sâmbătă și pe dânsa[1]. Cel care se mânie de data aceasta e mai-marele sinagogii (vorbește fără doar și poate în numele întregii enorii), care nu concepe să fie vindecat cineva în ziua sâmbetei. Domnul îi numește pe toți cei prezenți fățarnici și-i rușinează amintindu-le că toți își dezleagă boul sau asinul și-l mână la adăpătoare.

Mânia Domnului e manifestată în numeroase puncte ale narațiunii evanghelice. Când I se aduc copiii ca să Se atingă de ei, iar ucenicii îi ceartă pe acei care-i aduc, Domnul Se *mânie* (Marcu 10, 14) și rostește: *Lăsați copiii să vină la Mine* (Matei 19, 13–14; Luca 18, 15–16) însă fără a se face pomenire expresă de mânie. De mânie, desigur, va fi fost însuflețit Domnul – de mânie aprigă și aprinsă atunci când i-a alungat din templu pe cei

[1] De ce mai ales sâmbăta și tocmai în sinagogă? Nu-i o sfidare? Răspuns nu încape decât aceasta: Da, ca să-i înfrunte, să-i cutremure, să-i scandalizeze. Ca să știe că se întâmplă ceva cu totul nou și fără asemuire, că formalismul legalist trebuie răpus acolo chiar. Și chiar atunci când se socotește mai sigur de sine. E un *atac asupra centrului operațional al potrivnicului.*

ce vindeau (Matei 21, 12-13; Marcu 11, 15; Luca 19, 45; 2, 14-16) şi a răsturnat mesele schimbătorilor de bani şi scaunele neguţătorilor de porumbei. Biciul făcut din şireanguri, vărsarea banilor, doborârea meselor şi scaunelor, scoaterea boilor şi oilor, răspândirea pe jos a monedelor, tumultul, vociferările, zăpăceala, alcătuiesc un tablou vădit aşezat sub semnul celei mai necruţătoare mânii. Alungarea din templu a neguţătorilor reprezintă momentul de supremă dezlănţuire a dreptei mânii care mocnea în sinea Domnului. La fel şi cât priveşte pe farisei: Întreg capitolul 23 al primei *Evanghelii* şi versetele 39–52 din capitolul 11 al *Evangheliei Sfântului Luca* – adevărate Filipice şi catilinare – transmit senzaţia unei mânii teribile, neostoite şi folosesc termenii cei mai neechivoci *(vai vouă – ca* refren, apoi *făţarnici, nesocotiţi, călăuze oarbe, nebuni* şi *orbi, pui de viperă* şi câte altele.) Mânia aici se revarsă ca o lavă, nestingheritä, potopeşte şi zdruncină din temelii vasta schelărie a trufiei şi vicleşugului.

Smochinul neroditor (Matei 21, 19; Marcu 11, 13–14) are şi el parte de mânia Domnului şi rămâne blestemat pe veci de veci. Mai întâlnim şi în alte locuri ale *Evangheliilor* substantivul *mânie* şi verbul *a se mânia* ori expresii echivalente, uşor fiind a înţelege că de fiecare dată textul trimite de fapt la Hristos. Astfel, bunăoară, la Matei 18, 34: „Şi *mâniindu-se* stăpânul lui, l-a dat pe mâna chinuitorilor până ce-i va plăti toată datoria". Ori tot la Matei 22, 7: „Şi auzind împăratul acela *s-a mâniat"*. Mânioase ca limbaj şi simţământ sunt formulări ca: „Iar pe acei vrăjmaşi ai mei, care n-au voit să domnesc peste ei, aduceţi-i aici şi *tăiaţi-i* în faţa mea" (Luca 19, 27); „Mai de folos i-ar fi dacă şi-ar lega de gât o piatră de moară" (Luca 17,2). „Veni-va stăpânul slugii aceleia în ziua în care ea nu se gândeşte şi o va *tăia în două"* (Luca 12, 46); „Cine va cădea pe piatra aceasta se *va sfărâma,* iar pe cine va cădea *îl va zdrobi"* (Matei 21, 44). Şi în pilda talanţilor ori în a lucrătorilor din vie, a nunţii fiului de împărat ori a cinei celei

mari se simte mânia (expres menţionată de Evanghelistul Luca 14, 21: „Atunci *mâniindu-se* stăpânul casei", ca şi în numeroase locuri din *Evanghelia Sfântului Apostol Ioan* (de ex: 5, 28 şi 47; 8, 21–24 şi 49), „Pui de vipere" exclamă nu numai Sfântul Ioan Botezătorul (Matei 3, 7), ci şi Domnul (Matei 12,34), Cel Care nu a şovăit să-i spună lui Petru: *„Mergi înapoia Mea, satano"* (Matei 16, 23; Marcu 8, 33) ori să declare: „Orice, pom care nu face roadă bună se *taie şi se aruncă în foc"* (Matei 7, 17; Luca 4, 8), Care apostrofează cu tărie Horazimul, Betsaida, Capernaumul, Ierusalimul; şi dă de ştire: *Să nu credeţi că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie.*

Iată Domnul e blând, îndelung-răbdător şi mult milosârd. Dar nici mânia nu-I este străină când îşi află rostul, utilitatea. Resemnarea, bunătatea, îngăduinţa şi îndurarea sunt desigur virtuţi creştine majore. În proximitatea neroziei trebăluitoare, a prostiei îngâmfate, a răutăţii, făţărniciei, nedreptăţii strigătoare la cer, a nepăsării de durerea şi nevoia altuia, a ticăloşiei, nemerniciei, formalismului încrâncenat şi cinic, a setei de sânge, a vrăjmăşiei nepotolite, creştinul se cuvine să urmeze pilda Domnului şi Învăţătorului său şi să se umple de legitimă şi sfântă mânie. Să nu stea resemnat, bleg, nepăsător (ca preotul şi levitul din parabola samarineanului milostiv, ca bogatul în faţa casei căruia săracul Lazăr se perpelea pe gunoaie), încuiat în sine, orb, rece, dezumanizat. I se cere creştinului a fi bun şi blajin, dar cu discernământ *(vero distinguo falsum* zicea poetul latin) şi dreaptă socoteală, ca în toate problemele ce-i sunt puse înainte de complicata şi pestriţa viaţă. Sunt neîndoielnic situaţii unde sănătoasa şi de priinţă reacţie nu poate fi alta decât indignata şi întristata mânie.

Din cele de mai sus deducem o învăţătură substanţială, anume că există două feluri de mânie, net osebite între ele: Mânia ca păcat – personală, egoistă, prostească, încăpăţânată, ridicolă de

cele mai multe ori, izvorâtă din ură, pizmă, nestăpânire de sine, resentiment, necugetare. Şi mânia legitimă – sfântă, dezinteresată, stârnită de spectacolul sfâşietor al răutăţii dezlănţuite, al strâmbătăţii triumfătoare, al nedreptăţii făcute semenului meu ori semenilor mei sau al ocărârii, asupririi şi batjocoririi lui ori a lor. Mânia aceasta de-a doua, nu e câtuşi de puţin un produs al agitaţiei lăuntrice, al zvâcnetului temperamental, ci e cu totul raţională şi e declanşată din afară[2]. Afirmaţia făcută de Nicolae Berdiaev privitor la caracterul de „materialitate" al grijii pentru pâine ne ajută cum nici că se poate mai bine pentru stabilirea distincţiei dintre cele două mânii. Dacă mă tot plâng că nu-mi ajunge pâinea dau dovadă că sunt mai mult ori mai puţin rob pântecului. Pâinea *pentru mine* este – în sens defăimător – o problemă „materială", trupească. Dacă însă mă preocupă şi mă frământă problema pâinii aproapelui meu şi mă îngrijorez că nu-i este îndeajuns, pâinea încetează a fi „problemă materială şi trupească" şi devine o datorie spirituală. Pâinea *mea* e o chestiune fiziologică, pâinea *celuilalt* e pentru mine o datorie spirituală şi o îngrijorare perfect legitimă. Astfel, întocmai, şi mânia. A mea – egoistă, sălbatică, avându-mă în vedere numai pe mine, pricinuită doar de considerente proprii eului meu imperialist şi trufaş de iritabilitate, irascibilitate, nervozitate şi susceptibilitate – e un păcat urât. A mea, iscată de erupţiile prostiei şi răutăţii în juru-mi, de suferinţa nemeritată a fratelui meu, de nedreptatea ce i se face, de formalismul deşănţat, de minciuna nerușinată, de disprețul pentru om, discriminări,

[2] Limba franceză deosebeşte mânia inferioară *colère* de cea care-i de ordin superior şi altruist *courroux*. Oare în românește substantivul *furie* şi adjectivul *furios* nu se referă mai ales la primul aspect al reacţiei noastre psiho-neurologice, iar *mânia* şi *mânios* la cel de-al doilea? Domnul ni se înfăţişează câteodată îmboldit de mânie, furios însă nicicând. Furia, viscerală şi tâmpă, nu poate fi generoasă şi sfântă, mânia da – cu prisosinţă.

necesitate, înşelăciune, palme peste ochi date celui nevinovat, asuprirea celor lipsiţi de apărare, batjocorirea celui slab şi altele asemenea lor nu mai este un păcat, ci o virtute – o datorie chiar. Şi-i bună, sfântă şi dreaptă. Acest soi de înflăcărată mânie a fremătat şi în sufletul Domnului şi-i cuviincios şi înţelept să ne aducem aminte de un adevăr deseori dat uitării, spre a nu deforma în mintea, inima şi cugetul nostru înţelesul justiţiar şi clarvăzător al creştinismului.

Creştinul nu-i prin definiţie un-nătâng şi un prizărit, un insensibil, grijuliu numai de sufletul şi tihna lui, un adept al subterfugiului: „Ce-mi *pasă* mie?". Lui, cu precădere, îi pasă de ceilalţi.

Învrednicească-ne Domnul de sfânta mânie împotriva tuturor formelor răului şi dăruiască-ne voinţa şi vitejia de a le înfrunta cu puterea Sfânt Numelui Său.

SE POATE VORBI DESPRE NEDREPTATEA LUI DUMNEZEU?

Fraza Sfântului Isaac Sirul – *nu huliți spunând că Dumnezeu e drept* – ni se arată desigur la prima vedere ca stranie, revoltătoare, de neînțeles. Nu este oare dreptatea relevată pe tot cuprinsul *Vechiului Legământ* (și pe al *Psaltirii* cu osebire) a fi unul din atributele majore ale divinității? Nu tot astfel o consideră teologii toți și credincioșii fără excepție?

Și totuși aflăm în *Noul Legământ* confirmări temeinice ale aserțiunii Sfântului Isaac Sirul, așa ultragiantă cum pare să fie. Dreptatea aici nu mai transmite impresia că deține primordialitatea recunoscută ei în prima parte a *Scripturii;* s-ar zice că, într-un mod uluitor pentru mintea omenească, i se substituie însuși contrariul ei.

❑ Drept făptuiește cumva Dumnezeu trimițând la moarte pe cruce și în chinuri cumplite pe Fiul Său Cel nevinovat și neprihănit pentru a mântui gloatele de păcătoși? Știind prea bine că reacția unei omeniri adânc afundate în rele va fi țintuirea pe lemnul blestemat al dumnezeirii? Întruparea (spre suferință, batjocură și răstignire) a Cuvântului – de dragul și cu scopul izbăvirii unor înrăiți în păcate – cum altminteri poate fi calificată, decât act de nedreptate vădită?

❑ Dar purtarea tatălui în parabola fiului risipitor? Este de două ori deplin nedreaptă: față de fiul cel cuminte, care niciodată

nu i-a călcat porunca și căruia în veac nu i-a dat un ied să se veselească cu prietenii săi. A socotit firești truda și ascultarea băiatului de treabă și nu s-a sinchisit cândva să-i manifeste mulțumirea ori afecțiunea-i părintească. Nu l-a tratat altfel decât ca pe un simbriaș ori o unealtă. Iar dacă purtarea tatălui față de fiul cuminte e izbitor de rece și nepăsătoare, de flegmatică și distantă, apoi față de celălalt – desfrânatul și risipitorul – e scandalos de entuziastă și iertătoare. Nu numai că-i îngăduie să se întoarcă acasă, dar, văzându-l de departe, aleargă la el, îi cade pe grumaz, îl sărută; poruncește apoi să i se dea haina lui cea dintâi, inel în mână, încălțăminte în picioare; în sfârșit, înjunghie vițelul cel îngrășat și se veselește cu toți căsenii, mâncând, jucând și cântând.

Numai dreaptă nu poate fi numită această părtinire a vinovatului. De înțeles ar fi iertarea, însă bairamul, zaiafetul, tămbălăul (căci se auzeau cântecele și tropăiturile de la depărtare) – mai ales raportate la foarte zgârcita afecțiune dovedită celeilalte odrasle – nu pot să nu surprindă și să nu iște în cugetul cititorului ori ascultătorului parabolei serioase nedumeriri cu privire la felul cum înțelege tatăl dreptatea.

❑ Pilda lucrătorilor tocmiți la vie este și mai edificatoare. Nu degeaba au cârtit lucrătorii din ceasul întâi văzând că primesc tot un dinar, ca și cei în ceasul al unsprezecelea. Munca se cade a fi retribuită potrivit cantității și calității ei. De vor fi fost cei din ceasul al unsprezecelea mai iscusiți și mai harnici, tot rămâne discrepanța strigătoare la cer, raportul fiind de unul la doisprezece. Și deopotrivă este să lucrezi un ceas în răcoarea serii ori să trudești douăsprezece ore trecând prin arșița și năduful zilei?

Pilda lucrătorilor tocmiți la vie în momente diferite ale zilei și primind aceeași simbrie mărturisește o concepție neegalitară

a salarizării, adică o nedreptate. Argumentul că tariful de un dinar, stabilit la început, a fost respectat e pur formal.

❑ Dar parabola smochinului neroditor? Aici nedreptatea e şi mai clară şi iscă neapărat uimirea. Ni se spune doar foarte desluşit că „nu era timpul smochinelor" (Marcu 11, 13). De ce atunci să aibă parte de blestem un sărman pom nevinovat care-i supus soroacelor rodirii? Smochinul e atât de aspru şi de iremediabil pedepsit pentru o situaţie de fapt care nu ţine de libera voinţă, iar ştiut este că răspunderea implică libertatea alegerii.

❑ Şi în puterea Domnului faţă de Marta desprindem o serioasă doză de nedreptate.

Marta „se sileşte cu multă slujire" (Luca 10,40), iar Maria, în acelaşi timp, şade la picioarele Domnului ascultându-L. Marta, copleşită de treburi, Îi cere să i-o trimită pe Maria în ajutor. Domnul nu numai că nu face astfel, dar o şi ceartă pe Marta şi o laudă pe Maria. Şi aceea care se pregătea de „ospăţ mare" (cum zic unele tălmăciri) va rămâne singură şi certată, înapoindu-se foarte probabil cu amărâtă inimă la cuptorul şi cratiţele ei.

❑ Dar femeia adulteră! E prinsă asupra faptului, vinovăţia ei este neîndoielnică, iar textul legal referitor la păcatul săvârşit se citeşte limpede: uciderea cu pietre.

Hristos însă ce face? Cum rosteşte sentinţa? În mod cu totul neaşteptat: pârâşii sunt supuşi judecăţii, nu femeia vinovată. Ea scapă de osândă, iar ei pleacă mustraţi de cuget şi ruşinaţi.

❑ Şi încă o constatare: Hristos vădeşte o statornică preferinţă şi îngăduinţă vameşilor, desfrânatelor, păcătoşilor (Precum este cazul şi în Evanghelia de astăzi: nu rugăciunea fariseului celui drept, care nu-i răpitor ori adulter, care posteşte de două ori pe săptămână şi dă zeciuială din izmă, din mărar şi din chimen şi

din tot ce câştigă este primită, ci a vameşului celui păcătos.)

La cine găzduieşte Iisus, cu cine stă la masă, mănâncă şi bea? Dreptatea voia să se ferească de păcătoşi, să nu intre în casele lor, să nu cineze cu ei. Dar El nu! Parcă dinadins sfidează dreptatea şi cumsecădenia şi-şi petrece vremea numai printre păcătoşi şi desfrânate; în casele lor îi place a zăbovi cu apostolii Săi, neşovăind a sta la mesele unde ei vin în număr mare. (Matei 9, 10: „Şi pe când şedea El la masă, în casă, iată mulţi vameşi şi păcătoşi au venit şi au şezut la masă împreună cu Iisus şi cu ucenicii Lui.")

❑ Mai ciudate şi enigmatice, cred, se înfăţişează textele de la Matei 13, 12 şi 25, 29; Marcu 4, 25; Luca 8, 18 şi 19, 26 care toate spun în esenţă acelaşi lucru: „Celui ce are i se va da şi-i va prisosi, iar de la cel ce nu are (ori i se pare numai că are) şi puţinul ce are i se va lua". Iată un enunţ care nu poate să nu tulbure conştiinţa omului raţional, cum s-a şi întâmplat cu acei care l-au auzit în parabola minelor.

❑ În sfârşit, drept este oare ca Hristos să-Şi absolve ucigaşii şi să ne ceară să ne iubim vrăjmaşii?

Pentru ce-i ce-L răstignesc, Hristos Se roagă (Luca 23, 34), iar pe vrăjmaşi ne cere să-i iubim (Matei 5, 44; Luca 6, 27) în vreme ce vrea (Luca 14, 26; V. şi Matei 10, 37) să ne urâm tatăl, mama, femeia, copiii, fraţii, surorile, sufletul, casa, ţarina şi averea! Ba şi de mormintele părinţilor doreşte să nu ne pese prea mult. Cereri mai nefireşti şi mai nedrepte nici că-şi poate închipui mintea omului deşart!

Este acum necesar să explicăm ce pare straniu, revoltător şi de neînţeles.

Pentru a lămuri exemplele de mai sus, trebuie să înţelegem lucrul esenţial: creştinismul reprezintă o trecere de la dreptate la

dragoste. Între *Vechiul* şi *Noul Legământ* deosebirea din acest punct de vedere este totală: întregul Vechi Legământ ni se descoperă axat pe ideea dreptăţii, iar cel Nou pe al dragostei şi smereniei. Se trece dintr-o tonalitate într-alta, de pe un tărâm pe altul. În *Noul Testament* trăieşte o cu totul altă lume. Legea, dreptatea, poruncile *(tariagul,* cele 613 porunci pozitive şi negative ale sinagogii) sunt date la o parte şi înlocuite cu suflul atotbiruitor al dragostei. În numele şi în virtutea ei îşi trimite Tatăl ceresc Fiul pe pământ spre a pătimi şi mântui fiinţe atât de puţin vrednice de mântuire. Tot aşa procedează şi tatăl din parabola fiului risipitor: se bucură peste măsură de întoarcerea păcătosului, fiindcă îi este milă de el şi dragostea covârşeşte simţul de mai mică intensitate şi mai puţină valoare al dreptăţii. Stăpânul viei plăteşte celor din ceasul al unsprezecelea la fel ca truditorilor din ceasul întâi pentru că e mărinimos, darnic şi nobil, şi nu însufleţit de un spirit meschin de contabil şi socotitor. N-are vreme şi nici chef de calcule şi nu înţelege supărarea nedreptăţilor, o ia drept răutate („Sau ochiul tău este rău, pentru că sunt bun?" – Matei 20, 15). Smochinul este blestemat fiindcă în realitate el reprezintă şi simbolizează pe omul care-şi caută scuze şi alibiuri în soroace şi termene spre a nu sluji oricât pe Dumnezeu, a răspunde în orice clipă (cu „Da, Doamne", „Iată-mă, Da") chemării Lui. Marta e dojenită deoarece nespus mai de preţ este să asculţi cuvintele lui Hristos decât să trebăluieşti la bucătărie şi să întinzi masa (fie cu intenţiile cele mai lăudabile). Femeia adulteră scapă de pedeapsă spre a i se da putinţa să se căiască, iar pârâşilor li se acordă o salutară lecţie de smerenie şi îngăduinţă. Hristos trage la vameşi, la păcătoşi, la întinaţi pentru că nu drepţii au nevoie de îndreptare, ci păcătoşii, după cum doctorul e de folos bolnavilor, nu sănătoşilor.

Ce înseamnă „are" în textele – aparent scandaloase – unde se spune că tot celui ce are i se va da? Înseamnă „are credinţă",

credincios este acela care-şi sporeşte mereu credinţa, căruia, stăruind în credinţă, harul i-o tot înmulţeşte (de unde şi pentru noi lecţia: să ne întărim credinţa, să o rodim). De ce să ne iertăm vrăjmaşii şi să-i iubim? De ce să ne urâm rudele cele mai apropiate şi bunurile cele mai legitime? Pentru ca să prisosească dragostea de Hristos şi dragostea de aproapele nostru, oricare ar fi el, pentru că numai astfel ne putem osebi de păgâni şi primi integral învăţătura Domnului.

Norma cea nouă e dragostea, nu mai e strictă, riguroasă, searbădă, îngrădită dreptate şi cu atât mai puţin suprameticuloasă, oarba împlinire a celor şase sute treispreţece porunci. Iată ce nu au înţeles fariseii. Caracterul paradoxal ce stă la temelia noi învăţături ei nu l-au mai putut nici constata, nici asimila. Leon Bloy însă – care L-a iubit pe Hristos şi a intuit existenţial tâlcul parabolelor Sale – a putut scrie: „O! Hristoase, care-i iubeşti pe cei ce Te răstignesc şi răstigneşti pe cei ce Te iubesc". Aşa şi este: pe ucigaşii şi hulitorii Săi îi iartă, iar pe apostolii, ucenicii, credincioşii Săi îi meneşte răstignirii, sfâşierii de către fiare, arderii pe rug, strujirii cu gheare de fier, prigoanei şi tuturor soiurilor de chinuri, suferinţe şi scârbe. Pentru primii se roagă Tatăl, pe ceilalţi, pe ai Săi, îi sfătuieşte să-şi ia crucea şi să-L urmeze pe calea calvarului.

Creştinismul, faţă de Legea veche, ca *mod de viaţă,* e ceva cu totul nou, e altceva, cu totul *altceva:* trecerea de pe un domeniu pe altul, de la o axiologie la alta produce un efect pe care fizicienii îl numesc efect de zoom: situaţia e răsturnată, perspectiva se desfăşoară din cu totul alte puncte de orânduire a câmpului vizual, şi din cu totul alte puncte de reper. Creştinismul faţă de legea veche se află într-o postură asemănătoare cu a fizicii infraatomice şi cuantice faţă de mecanica newtoniană: într-atâta e dragostea diferită de simpla dreptate, într-atâta o depăşeşte, deschizând ochilor noştri uimiţi alt orizont, o altă lume cu alte

legi – paradoxale, precum prea bine a priceput şi a afirmat un ne-teolog ca Lucian Blaga. Iată de ce nici paradoxul Sfântului Isaac Sirul nu trebuie să ne smintească ori să ne sperie.

Dimpotrivă, se cuvine să ne fericească şi liniştească. Bucuroşi să fim că Dumnezeu nu este drept. De vom fi judecaţi numai după dreptate, suntem pierduţi.

Căci zice Psalmistul (nimeni altul decât acest vajnic apologet al dreptăţii): „De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?[1] (Ps. 129, 3) şi „Să nu intri la judecată cu robul Tău, că nimeni dintre cei vii nu-i drept înaintea Ta" (Ps. 142, 2).

De intră cu noi la judecată dreaptă, osândiţi vom fi până la unul. Din fericire pentru noi însă, Dumnezeu nu judecă numai după dreptate ci şi după milă, dragoste şi îndurare – adică, de fapt, după nedreptate. Dumnezeu, spune zicala populară (care grăieşte mult mai adânc şi mai teologal decât am fi dispuşi a crede) – Dumnezeu *înşeală la cântar* întru ajutorarea noastră, căci ce „nu este cu putinţă la oameni este cu putinţă la Dumnezeu" (consemnează câteştrele *Evangheliile sinoptice* Matei 19, 26; Marcu 10, 27; Luca 18, 27). Domnul oricând poate chema pe crendicioasa-I slugă, Arhanghelul Mihail, şi-i porunci să-şi arunce spada în acel taler al balanţei care să însemne înfrângerea puterilor întunericului. Dragostea de oameni a Domnului, puterea scump sângelui Său vărsat pe cruce, îndurarea Sa (pe care oamenii nu se pricep a o numi altfel decât dreptate), pot săvârşi minuni.

Aşa încât spusa Sfântului Isaac Sirul, departe de a ne buimăci ori a ne fi pricină de sminteală şi scandal, ne este numai izvor de fericită nădejde a mântuirii.

[1] Ori: cine va putea sta înaintea Ta?

VII.
HAEC SCRIBIMUS VOBI UT GAUDEATIS
– DAI LI –

CREZ ORTODOX

Cred în Sfânta Treime.

Cred într-Unul Domn Iisus Hristos Care neschimbat, din milă şi iubire pentru noi, S-a întrupat spre-a-ne mângâia, a ne veni în ajutor şi a ne da simţul demnităţii şi nobleţei. Care pentru noi oamenii S-a urcat vitejeşte pe cruce deoarece n-a fost numai bun, blând şi smerit cu inima ci şi, mai presus de orice, curajos. Care a mers către moarte nu numai ca un miel dus la junghiere, ci şi ca un leu hotărât să înfrunte chinul. Care n-a vrut să pătimească măreţ şi solemn, ci să fie batjocorit şi ocărât şi să rabde până la capăt agonia cea mai cumplită şi mai înjositoare din câte pot fi. Pentru ca astfel să asume cel mai caracteristic dintre elementele condiţiei omeneşti: suferinţa.

Care pe cei drepţi îi iubeşte şi de cei păcătoşi se îndură, însă celor netemători le poartă o trainică şi nedezmînţită afecţiune, fie ei încărcaţi cu grele trecute poveri. Care nu uită că a fost şi El om pe pământ, unde Şi-a primit stigmatele şi a dobândit o silă anume faţă de turnători, funcţionari strașnici şi birocraţie.

Cred în Duhul Sfânt, care suflă unde şi când vrea, spre scandalul şi zăpăceala fariseilor, angeliştilor şi habotnicilor, care, ca şi Tatăl şi Fiul, vrea altceva decât numai forme, filosofie, dovezi istorice şi scripturale. Căruia îi este lehamite de ţapi şi viţei sub orice chip, pricepându-se a-i deslusi şi identifica în formele lor cele mai moderne şi mai neaşteptate. Carele nu grăieşte pilduitor, serafic şi preţios, Carele ne călăuzeşte modest şi sigur, după dreapta socotinţă şi nu apreciază în mod deosebit stilul voit onctuos, mâinile cucernic împreunate şi morala ostentativă.

Credința noastră, sunt convins, nu se confundă cu „înalta spiritualitate", nu urmărește o cunoaștere ocultă, o igienă mintală ori constituirea unei prime de asigurare la Județul de Apoi și este străină de unele intransigențe naive ca de pildă: orice ar fi, eu nu mint (pe când monahul îmbunătățit din *Pateric* minte pentru a salva, la nevoie, viața unui om). Și nu se potrivește cu o concepție pur organizatorică a Bisericii – organizare juridică și rece și, până la urmă, inchizitorială: frunți încruntate și grumaji țepeni; după cum nici cu hlizeala prostesc serafică ori neorânduiala și neastâmpărul. Nu se lasă înfrântă și convinsă de toate silniciile, durerile, nedreptățile și cruzimile lumii; crede în Dumnezeu adversativ: împotriva, în ciuda, în pofida lor, deși ele, vai, există cu prisosință.

Mărturisesc un botez spre iertarea păcatelor și dezrobirea de sub jugul prejudecăților, micimilor și meschinăriei, spre adoptarea unor reacții creștinești în iureșul vieții de toate zilele, faptelor și evenimentelor ei.

Nu aștept ca Dumnezeu să ne rezolve treburile noastre lumești, a căror înțeleaptă chivernisire ne revine nouă ca ființe înzestrate de El cu minte rațională și o inimă fierbinte. Nu dau treburilor acestora lumești mai multă însemnătate decât se cuvine, dar nici nu le disprețuiesc deoarece țin de creația divină. Iar viața, defăimându-i deșărtăciunile, o iau în serios, pentru că într-însa și printr-însa ni se joacă soarta de veci.

Cred în Biserică și în Sfintele Taine, mă aștept ca Biserica să nu se amestece unde nu-i șade bine a interveni și să păstreze cu sfințenie cele duhovnicești spre întărirea noastră. Totodată, contradictoriu și paradoxal, n-o vreau nici oarbă și nepăsătoare la păsurile credincioșilor și la complicațiile existenței.

Dau puțină importanță filosofiei, argumentelor istorice, moralismului, estetismului și erudiției, care toate nu-s de o ființă cu dreapta credință liberă, nemotivată, pascaliană: Nu-mi fac

iluzii, i-am citit pe existențialiști, dar nici nu văd totul numai în negru, știu că lumea e neunitară și surprinzătoare, că totul – în bine ca și în rău – se poate petrece în cuprinsul ei.

Mă rog fierbinte să fiu cucerit de Domnul Hristos și slobozit din mrejele părelniciilor și de frică, să mă port bine cu semenii, să mă învrednicesc de o ținută nimerită unuia ce poate fi oricând numit prieten al Domnului și să-mi fie nu numai faptele ci și gândurile curate și onorabile.

Cred în minuni (ca și eroul lui Mircea Eliade în *O fotografie veche de 14 ani)* și că Iisus Hristos, cu instinct de vânător, se va milui de mine, deși mă las atât de greu răpus de nesfârșita Lui iubire.

Aștept, mort de spaimă și plin de nădejde, Judecata de Apoi, știu că nu știu nimic, n-am nici o dovadă, nici un argument și nici o îndreptățire și singurul lucru pe care-l știu este că Domnul e Calea, Adevărul și Viața. Aflat pe Golgota în vremea răstignirii sunt sigur că nu I-aș fi cerut Domnului să coboare de pe cruce spre a crede că e Împărat. Ci, odată cu Dostoievski, cred că măcar de-ar fi adevărul altceva decât Hristos, eu tot voi rămâne, orice s-ar întâmpla, cu Hristos.

Mulțumesc puterilor cerești că m-am învrednicit a crede, că mi s-a făcut această neasemuită onoare și din tot sufletul rostesc, strigând cu lacrimi ca la Marcu 9, 24: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele".

REFLECȚII CĂLUGĂREȘTI

1. Aș spune fraților mei întru călugărie: nu fiți habotnici, nu fiți tipicari.

Sau fiți, dacă așa vă este firea; dar cu măsură, stăpâniți-vă, înfrânați-vă de la un zel care când se împăunează riscă a se apropia de fariseism. Străduiți-vă să înțelegeți că Hristos nu a venit în lume ca să întemeieze o nouă religie, încă o religie, ci să ne descopere un nou mod de viață *(a way of life* se spune în presa și literatura anglo-saxonă și în cea occidentală în general). Creștinismul astfel, mai ales, îl concep ca mod de viață cu totul nou, cu totul original, de origine vădit suprapământească. El trebuie învățat în școli de către viitorii teologi și teologhisit de preoți; ceilalți (ba și specialiștii de mai sus) trebuie mai ales să-l trăiască, să-l pună în practică. Creștinismul este dintre substanțele care *in vitro* se veștejesc, care propășesc și proliferează numai *in vivo.*

Le-aș mai spune: partea grea la mănăstire nu-s posturile metaniile, ajunările, privegherile. Astea-s floare la ureche. *Greu, cu adevărat greu este, ca în orice obște închisă, să trăiești în pace și armonie cu ceilalți viețuitori, să le înduri felul particular de a fi, a se purta și a trăi; să le rabzi inevitabilele ticuri, manii, reacții instinctuale, să te insensibilizezi cât privește propriile-ți reacții nervoase la mediul înconjurător.* Relații interumane, iată piatra de încercare! Dragostea frățească ori măcar bunăvoința, răbdarea, îngăduința și voința (iar dăm de ea!) de a păstra prietenia între frați; acestea dovedesc autenticitatea unei trăiri creștine, a unei vocații monahale... Numai ele

omologhează folosirea denumirii de „mănăstire". De nu, totul nu-i decât paradă și panoramă. Și sunt, însușirile menționate, doar ascultarea cuvintelor Domnului: „Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa să vă iubiți unul pe altul. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13, 34–35). Nimic, nici o însușire oricât de înaltă, nici o asceză, nici o știință teologică, nici o nevoință, nici o mucenicie nu pot înlocui această poruncă *absolută.*

Și aș adăuga: dacă nu puteți, dacă dragostea nu vă este accesibilă, măcar stăpâniți-vă nervii și mânia, măcar *purtați-vă ca și cum ați iubi – ca și cum, als ob* zic filosofii germani, e și aceasta o modalitate acceptabilă, de ordin inferior firește, însă cu sorți de a fi pregătitoare a formei superioare și a se preface cu vremea în iubire, fiind un caz al procesului calificat de Constantin Noica: devenire întru ființă.

2. În predici (mai cu seamă), în articolele teologice (de asemenea) să nu săvârșim gravă eroare de a confunda platitudinea stilistică cu ortodoxia. Demonul lozincăriei și al stereotipiei ecleziastice este la fel de real și de virulent ca geamănul său din literatură; pândește pe toți arhiereii, preoții și monahii, umblând fără odihnă și căutând pe cine să înghită, să compromită, să sterilizeze. Cele mai bune și mai frumoase simțăminte ori mai folositoare învățături sunt anihilate de tipizarea verbală, care-i simptom de lene, frică și uscăciune a inimii. Tot atât de dușmănoase sunt stilul pilduitor – edificator – onctuos, stilul emfatic, stilul grandilocvent sau deprinderea comodă de a reduce predica la repetarea *Pericopei evanghelice. Cazania* e frumoasă, dulce și îmbietoare, totuși nu poate înlocui cuvântul viu. Să nu ne fie teamă a găsi metafore originale, a folosi o vorbire pitorească, pe șleau, pe înțelesul tuturor, a înlocui cenușiul tern al atâtor predici morocănoase cu vioiciunea

culorilor puternice. Niţel fauvism n-ar strica, cutez să afirm făcând o fulgerătoare incursiune în domeniul artelor plastice.

3. Strâns legată de năpasta platitudinii şi a vorbirii standardizate aflăm urgia rămânerii în urmă, a zăbovirii în trecute vremi, adică a predicilor care uită că se adresează unor contemporani, iar nu unor credincioşi de acum câteva decenii ori veacuri, de nu şi milenii. Pildele, exortaţiile, sfaturile, mustrările se cuvine să fie mereu actualizate. Acesta-i adevăratul *aggiornamento!* Dogma este cea neclintită, nu imagistică, nu captarea, după cum în viaţa profană morala nu se schimbă, dar sensibilitatea poetică ia mereu alte înfăţişări şi dialoghează cu alte regiuni ale sinei. Nu trebuie trecut cu vederea că fiecare epocă istorică îşi are păcatele ei predominante; acestea se cade a fi combătute, nu altele vechi, căzute în desuetudine, atenuate de mersul înainte al istoriei. Actualizarea pildelor şi a temelor poate singură feri cuvântul de învăţătură de căderea în monotonie şi plictis şi de transformarea sa în osândă pentru enorie. Cel care vorbeşte în penultimul deceniu al veacului al XX-lea nu se poate referi la aceleaşi păcate, năravuri şi situaţii ca Sfântul Ioan Gură de Aur, Veniamin Costache ori Antim Ivireanul. Sunt, acum, alte boli, alte racile, alte primejdii, alte ispite! Pe acestea să le avem în vedere dacă vrem să fim ascultaţi cu adevărat (iar nu din obligaţie şi politeţe şi cu mâini discret duse la gură spre a tăinui căscatul), urmăriţi cu atenţie şi după ieşirea din biserică, socotiţi drept dascăli utili, nu drept roboţi şi portocale mecanice. Nu mai are rost, bunăoară, a se lovi cu asprime şi cu stăruinţă în setea de avuţie ori în neplata la timp a slugilor ori în amănunte ale vieţii sociale şi economice demult dispărute. Monahii şi preoţii de mir sunt deopotrivă datori să cunoască nevoile, greutăţile şi necazurile zilelor noastre, să le vorbească ascultătorilor ca un contemporan al lor, nu ca o mumie, ca o fantomă, ca un patefon. Călugărilor nu li se cere să fie la curent cu filmele, comediile şi

meciurile radiodifuzate ori televizate, dar le revine datoria de a fi perfect informaţi despre durerile şi suferinţele celor „din lume".

Modul de vorbire al monahului să nu fie distant, mândru, „oficial", adică sleit, adică sterp. Nu aşa a vorbit Domnul, ci mereu prietenos, apropiat, cu imagini clare şi mai toate extrase din viaţa de zi cu zi a păstorului, a plugarului, a pescarului, a vierului şi omului de rând.

4. Ilabotnicia strâmtă şi zăvorâtă în sine este şi ea o moştenire fariseică, aşadar, o calamitate. Adevăratul monah nu se cunoaşte după lungimea răvăşită a bărbii ori după necurăţia veşmintelor, chiliei, privăţilor. Am oare drept ideal pe monahul dichisit şi spilcuit? Da de unde! Aceasta-i replica de arguţie avocăţească, înţelege oricine că grija de curăţenie nu-i tot una cu fandoseala.

Murdăria poate fi o nevoinţă, ca atâtea altele, dar numai strict personală, ea nu se bucură de valoare obştească. Spre a se învrednici de nobilul calificativ de nevoinţă, de jertfă, trebuie, mai întâi să nu izvorască din lene şi neglijenţă, ci să se datoreze unor consideraţii şi convingeri principiale, cu alte cuvinte să implice o renunţare: sacrificarea dorinţei firești a omului de a trăi în curăţenie.

În al doilea rând este neapărat necesar să se ţină seama:

a) de spusa Domnului că în casa Tatălui Său multe locaşuri sunt (Ioan 14, 2)

b) de principiul libertăţii care este însăşi temelia creştinismului. Nimeni nu vine cu sila la Hristos, nimeni nu poate impune altuia punctul său de vedere. Călugărul doritor a practica nevoinţa nespălării o va putea face asupră-şi în cadrul chiliei sale. Dar nu o va putea răspândi cu otuzbirul şi în jurul său, adică a o preface în regulă pentru alţii care, ei, nu consideră calea murdăriei ca ducând fără greş la izbăvire. În locurile de libertate, deci în sălile comune, la trapeză, la cuhnii, la veşmântărie, la

privăți regula va fi respectarea riguroasă a curățeniei. Nicicând nu va putea fi invocată aici autoritatea murdăriei. Fiecare e slobod să-și aleagă mortificarea socotită a fi mai adecvată, căci în casa Tatălui multe locașuri sunt și nici un muritor nu are căderea să atribuie unei anume (relative) modalități de pătimire caracter de generalitate și preeminență.

Cât privește spălarea trupului esle nimerit a ne aminti cele spuse de Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* la capitolul 14. Nespălarea nu-i câtuși de puțin dovadă de îmbunătățire duhovnicească, deoarece apostolul neamurilor arată (14, 14) că nimic nu este întinat prin sine, decât numai pentru cel care gândește că e ceva întinat, pentru acela întinat este. Pentru acel care nu socotește că a te spăla și îmbăia e o întinare, spălatul nu-i păcat, iar murdăria și jegul nu-s acte chezășuitoare de mântuire.

Tot la capitolul 14, Pavel mai scrie (v. 3 și 6): „Cel ce mănâncă să nu disprețuiască pe cel ce nu mănâncă, iar cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, fiindcă Dumnezeu l-a primit" și „cel ce ține ziua, o ține pentru Domnul; și cel ce nu ține ziua, nu o ține pentru Domnul. Și cel ce mănâncă, pentru Domnul mănâncă, căci mulțumește lui Dumnezeu; și cel ce nu mănâncă, pentru Domnul nu mănâncă și mulțumește lui Dumnezeu".

Cu spălatul prin urmare e ca și cu mâncarea ori cu sabatul: cine nu mănâncă ori ține sabatul să nu osândească pe cel care mănâncă ori nu ține ziua. Iar cel care nu socotește lăutul a fi păcat, să se spele și să mulțumească lui Dumnezeu și să nu se sinchisească de mutrele acre și ofuscate ale vrăjmașilor apei și săpunului. Am întâlnit monahi care nu se spală, dar își dau cu parfum ori apă de colonie ca să acopere putoarea trupului. Asta îmi aduce aminte de o spusă din *Pateric*: decât să te lauzi că posteşti mai de folos îți este ție să mănânci carne de trei ori pe zi.

Tot așa: decât să întrebuințezi parfumul ori colonia mai bine faci baie de trei ori pe zi.

Țin să observ – în aceeași ordine de idei – că Domnul a spălat picioarele ucenicilor Săi, ba le-a și grăit: Cel ce a făcut baie n-are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci este curat tot (Ioan 13, 10), de unde reiese că Hristos nu oprește nici spălatul, nici îmbăierea. Iar pe Simon leprosul Îl ceartă că nu I-a dat apă să-și spele picioarele (Luca 7, 44). Pe iudei îi învinovățește că fac din spălarea mâinilor înainte de masă un ritual, un act cu valoare și înțeles soteriologic, o ceremonie sacră; nu măsura de elementară igienă o respinge El. Cât despre interdicțiile din secolele II–IV, au în vedere termele greco-romane și promiscuitatea lor, nu spălarea în sine.

5. Fanatismul fundamentalist de orice fel îmi este odios și-mi pare stupid, iar faptul că-i adoptat și practicat de unii călugări creștini (foarte puțini la număr, după cât îmi pot da seama) nu mi-l face câtuși de puțin mai simpatic. Simt, dimpotrivă, că monahul zelator al fanatismului fundamentalist nu-i decât un creștin *în travesti* și un ortodox străin de credința pe care, pasămite o profesează și o mărturisește, dintotdeauna cunoscută pentru statornicia ei dar și pentru sila ei față de ce nu ține de blândețea creștină și de strămoșeasca dreaptă socotință. Să-mi fie permis a mă referi la celebrul caz Dreyfus din Franța de la sfârșitul veacului trecut. Pui la îndoială onoarea unor ofițeri francezi? era întrebat cel care, convins că regulile procedurale ale oricărui proces penal nu fuseseră respectate, punea sub semnul întrebării valabilitatea sentinței de condamnare a căpitanului Dreyfus. Eu unul aș fi răspuns așa: nici gând, cu totul altceva pun la îndoială: calitatea de ofițeri francezi a unor oameni care nu respectă prevederile legii procedurale și hotărăsc o pedeapsă osebit de gravă în temeiul unui dosar secret. Îi asemăn cu martorii unui duel unde nu s-a vegheat la aplicarea întocmai

a ceremonialului, dacă se întâmplă să moară unul din combatanți, cred că se cuvine să fie dați în judecată pentru asasinat.

Fanatismul fundamentalist – care vădește deopotrivă răutatea, ridicolul și neghiobia – întotdeauna duce la erezii, schisme, sectarism, supremația literei, forme religioase naive ori teroriste, îndârjiri formaliste (stiliștii) și compromiterea în ochii oamenilor cu scaun la cap a fenomenului religios. Întotdeauna l-am preferat pe Zosima lui Terapont.

Călugărul îmbufnat, oricât i-ar fi barba de lungă și de sălbatică, iar reverenda și rasa mânjite, nu-i nici el călugăr decât de ochii lumii.

6. Pe chipul călugărului e bine să se poată citi, deopotrivă, blândețea, bucuria, smerenia și noblețea.

Iar cât privește purtarea sa și atitudinea față de cele ce se petrec în juru-i (în imediata-i apropiere sau mai departe), se cade să nu uite că a fi creștin nu înseamnă a da dovadă numai de blândețe, ci și de fermitate și curaj. Curajul e o virtute creștină esențială. Apar, până și în viața cea mai retrasă și mai desprinsă de cele ale lumii, momente când devine obligatoriu să te pronunți: să arăți de ce parte ești și ce hram porți. Atunci (iar pilde aflăm din belșug în perioada prigoanei politeiste ori a împăraților iconoclaști) calități dominante ajung acestea: curajul, demnitatea, neșovăiala; modelul în asemenea împrejurări va să fie blândul Iisus mergând netemător și dârz către Golgota. Trupul da, se prăbușește sub povara crucii; dar forța morală (omenească) nu se lasă învinsă.

Astfel, *arta de a fi călugăr* se confundă cu (deloc ușoara) îmbinare a dulcții cu asprimea, a molcomelii cu tăria, a supunerii cu neclintirea.

7. Nu ascund nici faptul că am părerea mea (cu totul personală) despre nebunii pentru Hristos, de ruși (la care proliferau) numiții *iurodâvâi*.

Îi privesc cu mare și gravă rezervă.

Mai întâi pentru că facerea lor este curată fățărnicie și total neadevăr. Nu-s nici nebuni, nici smintiți, nici nerozi. Se prefac că sunt. Asta-i minciună și farsă. Adevăru-i că, spre deosebire de farisei (și emulii lor) care se pretindeau (ori se pretind) mai buni decât erau (sunt), nebunii pentru Hristos se complac în a nu se făli, ci a se arăta mai răi, mai nătângi, mai vrednici de scârbă și dispreț decât sunt. Dar în amândouă cazurile, situația e una și aceeași: neadevărul. Și unii și alții joacă teatru. În feluri diferite, dar tot cabotini sunt.

Apoi: este oare minciuna (fie ea cauză de mortificare pentru actor) un mijloc demn de a-L slăvi pe Hristos? Așa oare să-I dăm cinstire, prefăcându-ne, înșelându-i pe cei din jur, vădindu-ne preferința pentru rolul de măscărici? Să fie aceasta jertfă cu bună mireasmă și plăcută unui Dumnezeu, care nu este al neorânduirii?

În al treilea rând (și aici dăm de esență, de nucleu, de punctul sensibil și grav): nebunul pentru Hristos se preface nătâng, țicnit, buimac, nesuferit spre a-i exaspera și scoate din sărite pe frații săi și a fi insultat, batjocorit, prigonit și ocărât de ei. Altfel spus, *îi incită la păcat* spre a-și asigura lui și martirajul și mântuirea. Ce fel de izbăvire e aceasta la baza căreia stă provocarea la păcat a semenului tău? Așa vrei să te mântui, călcând în picioare sufletul și soarta veșnică a celorlalți?

Iurodâvâiul *se așteaptă* (dorește, scontează) să fie bruftuit, jignit, disprețuit, făcut troacă de porci și tratat ca pleava omenirii. Altminteri tot jocul lui și-ar pierde rostul, nu i-ar mai aduce nici un câștig.

Tare mă tem că nu în felul acesta dorește Hristos să ne vadă luptând către desăvârșire!*

---

* Fer, Tereza din Avila: Nebunia Evangheliei e o nebunie calmă.

Orice ins, ne învață Dostoievski, are dreptul la fericire. Dar nu pe seama și spre ponosul și paguba altuia. Să și-o făurească singur, de poate, nu pe calea exploatării aproapelui său; adică nu prin furt, adulter, înșelăciune, denunț. Cu atât mai vârtos nu făcându-l, prin provocare și ispitire, să cadă în păcatul mâniei, insultării, disprețuirii.

Mai există – lumește vorbind – pericolul ca „nebunul" tot jucând teatru să ajungă a-și pierde întru adevăr mințile – de tot ori în parte – , să i se prefacă jocul în năravi. Așa au pățit mulți dintre tinerii populiști ruși trimiși să facă propagandă la sate, prin cârciumi: au devenit, ei înșiși alcoolici.

(Pe nebunii pentru Hristos, pe intransigenții nespălatului, pe sâmbătari, pe stiliști, îi văd ca pe niște naivi, niște reducționiști, niște simpliști. Din pogorârea Fiului lui Dumnezeu pe pământ, din toată învățătura lui Hristos, din Decalog, din Fericiri, din Predica de pe munte, din parabole, din Jertfa de pe cruce, ei atâta au înțeles și au reținut: circul, jegul și scârnăvia, „sfântul calendar", suprematizarea numărătorii ordinale (ziua a șaptea – sâmbăta) în dauna numărătorii semantice (sabatul – zi de odihnă).)

8. Călugăria e ostășie, deci ținută, demnitate. Să nu uităm că suntem slujitorii, „prietenii" unui mare Senior, unui Cavaler care ne-a lăsat drept moștenire discreția (când postim, când ne rugăm, când facem milostenie), iertarea, puterea de a uita răul ce ni s-a făcut, nobila putere de a ne ruga pentru cei ce ne urăsc, dărnicia, sila de contabilitate și socoteli, de grija pentru bănuți și părăluțe, care când Iuda și apostolii toți s-au indignat că se risipește bunătate de mir în valoare de 300 dinari i-a dojenit și învățat, a deosebi risipa de jertfă, care lui Iuda i S-a adresat cu apelativul „prietene", care nu a tremurat și nu a bolborosit vorbe de scuză în fața sinedriului ori a dregătorului, care mereu a dăruit și răsplătit boierește, clătinat și îndesat, har peste har, însutit, înmiit,

a înmulțit pâinile, peștii și vinul, a binecuvântat și a iubit belșugul. Călugărul nu poate, prin definiție să fie zgârcit, meschin, îngrijorat, alarmat. Degajarea și detașarea sunt două mari virtuți monahale, cărora li se adaugă, – paradoxal – dragostea de viață (adică de Dumnezeu) și netemerea de moarte (adică de despărțirea sufletului de trup). Celor din tagma aceasta nu le este îngăduit a se văita, a geme, a regreta bunurile pierdute, lor se cade să le fie mereu la îndemână fraza lui Eugen Ionescu (acum împăcat cu Dumnezeu): „Să fim oricând în stare să pierdem totul de la o clipă la alta". Călugărul, desigur, e și el boier în felul său, căftănit ca atare prin dragostea și harul lui Hristos. Și nu-i strică să-și repete cuvintele rostite de Al. O. Teodoreanu fostului cleric Damian Stănoiu (care se indignase că-n vitrina unei librării cărțile sale fuseseră așezate mai la margine decât ale lui Păstorel): Arta, să știi domnia ta, Părintele, că e boierie. Așa și monahismul: boierie este!

9. În controversa liberului ori servului arbitru și cu privire la argumentul olarului folosit de Sf. Apostol Pavel în *Epistola către Romani* (9,18 și urm.) și apoi reluat de augustinieni și protestanți: „Oare făptura va zice Celui care a făcut-o: De ce m-ai făcut așa?... Sau nu are olarul putere peste lutul lui, ca din aceeași frământătură să facă un vas de cinste iar altul de necinste?" – nu i se poate răspunde: oare Dumnezeul nostru care Și-a trimis Fiul în lume ca să fie răstignit pentru mântuirea noastră e un olar nepăsător și un fabricant de unelte neînsuflețite sau e Dumnezeul iubirii și făcătorul unor făpturi cărora le-a dat suflare de viață din chiar suflul Său?

Iar lui Elihu, fiul lui Baracheel din Buz, din familia lui Ram, care pune autoritar capăt lungii discuții dintre Iov și prietenii săi, proclamând *(Iov,* 32 și urm.) atotputernicia arbitrară a lui Dumnezeu și dovedind că El nu dă socoteală nimănui de toate câte face, nu i s-ar putea prezenta respectuoasa observație că

pare a fi preînchipuit zicerea: „când vorbeşti cu mine, să taci din gură"!

Călugărul, cred, dispune de două mari doruri: slujba miezonopticii şi o acută senzaţie (cu totul ne-augustiniană, ne-protestantă) a liberei capacităţi de alegere între bine şi rău. Soluţia ortodoxă a mântuirii (har+credinţă+fapte bune) i se arată, pe măsură ce trăieşte mai multă vreme în mănăstire,a fi conformă cu dreptatea, cu adevărul, cu dreapta socotinţă.

Momentul cel mai frumos al vieţii călugăreşti – şi acel cu adevărat propriu ei – îl simt a fi al miezonopticii. Dulceaţa Sfintei Liturghii o putem gusta în orice biserică, de mănăstire ori de mir. Miezonoptica însă e bucuria, taina şi centrul orarului călugăresc. E apanajul nostru, ceasul nostru de Singurătate şi Solemnitate, acela când ne bănuim în nelumesc, totuşi cu adevărat de strajă şi de veghe pentru lume.

10. Încă o definiţie a monahului: e omul care nu e niciodată mulţumit cu sine.

Altă definiţie: călugărul e omul îndeosebi ştiutor şi realist.

Din pricina păcatului strămoşesc, el ştie că în tot insul există nu numai o fărâmă de suflet divin, ci şi un cert impuls demonic. Cunoaşterea aceasta îi asigură o superioritate mintală asupra multor artişti, savanţi şi gânditori naivi şi neştiutori, care plutesc în ceea ce am putea numi irealitatea imediată.

11. Comunicativitate:

La catolici altarul e deschis. La noi, închis. Sensibilitatea noastră mistică s-a obişnuit cu iconostasul despărţitor dintre naos şi altar şi gândim că e mai bine să fie aşa.

Odată însă ce Sf. Liturghie a fost săvârşită în taină, zidul despărţitor dintre clerici şi mireni nu mai are nici o noimă. Între ei relaţiile cată a fi acum bazate pe comunicativitate, ceea ce în multe cazuri nu are loc. La Rohia, din fericire, se practică o caldă şi continuă comunicativitate între personalul preoţesc şi mireni:

nu numai la spovedanie, ci şi la primirea pomelnicelor, în conversaţii, în lungi convorbiri duhovniceşti... E o formă de activitate misionară, legată de ideea (binecuvântată) a participării slujitorilor altarului la viaţa de toate zilele a credincioşilor. Doar şi unii şi alţii fac parte din Trupul mistic al lui Hristos.

Să repet o remarcă mai veche făcută cu privire la Mircea Eliade, pe care din pricina hărniciei lui fără pereche şi a programului de lucru ce-şi impunea fără cruţare, reducându-şi asemenea unui călugăr ascet somnul la cel mult trei ori patru ore din ciclul diurn-nocturn, l-am denumit „monahul mirean". Am enunţat atunci că adevărata trăsătură cu totul proprie călugărului nu este – cum gândesc mai toţi oamenii – credinţa, pe aceasta o au şi mulţi mireni, ci un amestec de voinţă (de fier), de răbdare fără margini, de rezistenţă (neobosită) la frecuşul de zi cu zi al vieţii de mănăstire (monotonă şi extenuantă). Anii mei de călugărie mi-au confirmat pe deplin părerea. Călugărul aceasta chiar e: un om cu voinţa oţelită, răbdare de neînvins, hotărâre de nezdruncinat. Cel mai judicios el poate fi asemuit nu unui înger în trup, ci unui sportiv în perioadă de cantonament sau unui ostaş în perioadă de instrucţie. Aptitudinile lui de bază, de aceea, sunt: sănătatea, puterea de îndurare, renunţarea la susceptibilităţi, capacitatea de călire a caracterului. Am scris că monahismul este echivalentul (moral) al temperaturii de 300 milioane grade. N-am mințit. Dar şi mai bine, mai plastic, mai uşor de realizat este a zice: monahul e o tijă de oţel fierbinte, acum scoasă din cuptor, o pară de foc (de fapt) brusc scufundată în apa îngheţată. Credinţa – ca şi postul, metaniile etc. etc., – e lucrul de la sine înţeles, ferice şi uşor. Dar viaţa mănăstirească concretă, cotidiană e luptă, cantonament, călire, strunire. *Bulldog training,* zic englezii: educaţie de câine mops care, minune, va trebui la sfârşitul dresurii să se dovedească porumbel.

osmotice, pot coabita fără greș; sunt perfect paralele, afine, geamăne. Călugăria e – *per excellentiam* – viață militară, iar călugărul mai presus de orice „un bun ostaș al lui Hristos".

Aceeași grijă pentru „ținută", același simț al răspunderii, aceeași nevoie de curaj, perseverență, supunere. Aceeași „tăiere a voii", același impact al unei vieți comunitare. Sinele *(Self-ul* spun englezii) e deopotrivă înfrânt și exaltat, menținut în condiție slujitoare și eroică. Slujirea exaltată, dar disciplinată e lozinca amânduror tabere. În cărțile religioase cuvântul „vrăjmaș" apare de cel puțin tot atâtea ori ca și termenul „inimic" (așa e corect, de la latinescul „inimicus" – dar forma *inamic* s-a impus în limbajul curent), în cele militare. Către acesta, către vrăjmaș, stă ațintită privirea și trezvia monahilor, cu el poartă nevăzutul război care-i însăși esența stării pe care au adoptat-o și rostul întregii lor activități.

Întocmai ca viața militară, călugăria își are măreția dar și acele servituți despre care a scris Alfred de Vigny (*servitudes et grandeurs militaires.*) Biruirea frecușului cotidian e probabil partea cea mai grea a situației în ambele cazuri, întrecând eroismul pe câmpul de luptă ori sfințenia vieții. Acestea, eroismul și sfințenia, se întâmplă să țină de chiar firea insului și ca atare nu sunt „grele". Dar lupta de zi de zi cu tipicul și stăpânirea de sine în relațiile (sartriene) cu „ceilalți" reprezintă, gândesc, partea „eroică" (și meritorie) a celor două profesiuni.

Nu-i câtuși de puțin probabil ca prestigiul de care s-au bucurat de-a lungul vremilor și se mai bucură încă uniforma militară ori rasa călugărească să fie datorat unor superstiții. El provine desigur din straturi mai adinci ale psihiei, manifestă uimirea față de oameni care izbutesc să se înfrângă pe ei înșiși, să-și impună un mod de viață riguros și independent de impulsurile și capriciile temperamentului individual. Jurământul ori votul odată depus, militarul și călugărul nu-și mai aparțin loruși pe de-a-ntregul;

s-au „rânduit"; obiectul slujirii nu mai este eul, ci o entitate care depășește limitele individualității.

Militarul și călugărul au de luptat cu „vrăjmașul", dar în primul rând și cu osebire au de învins dușmanul lăuntric, „eul" care concepe slobozenia numai sub forma deplinei zbenguieli și nutrește oroare față de orice îngrădire.

În cele din urmă, militarului și călugărului li se cere a fi „mereu gata": a lupta, a rezista, a sfida înfrângerile, a găsi soluții adecvate feluritelor moduri de atac. Obligativitatea aceasta le dă o acuitate a firii care o întrece pe a mireanului (civilului). Viața militar-călugărească e de aceea mai eroică, mai expusă primejdiilor. Formula nietzscheană tradusă în italienește – *vivere pericolosamente* – rezumă două moduri paralele de viață.

Poate că mai drept ar fi să desprindem riscul, lupta, vitejia în orice viață omenească doritoare a transcende oricât de puțin trăirea strict trupească, străduindu-se a-i afla un sens, o noblețe. Vedem cu ochii noștri trupești, vedem în juru-ne o masă cenușie de oameni; iar cu acei cugetători ai inimii reperăm nenumărați eroi și sfinți necunoscuți. Modești, anonimi, nu poartă straie deosebitoare. Să-i salutăm plini de smerenie, în cuget și-n simțire, pe acești frați ai noștri știuți numai de Dumnezeu.

TABĂRA MĂGURA ŞI MĂNĂSTIREA CIOLANU

Despre atât de originala – şi de răpitor de chipeş – falnica tabără de sculptură de la Măgura s-a scris, cum şi firesc este, mult (Vezi îndeosebi volumul ilustrat tipărit în 1980 de Comitetul judeţean de cultură şi educaţie al judeţului Buzău.)

N-ar avea rost să repet ceea ce alţii mai destoinici şi mai competenţi decât mine au spus.

Gândesc că tot ce-mi este îngăduit a face este să expun cât mai pe scurt şi cu simţământul acut al vulnerabilităţii scrisului meu ce reprezintă pentru sufletul şi mintea mea ansamblul acesta cumpănit între măreţie, graţie şi uluire şi, la prima vedere, cu valoare strict estetică. Nu-i contest, desigur, capacitatea de a isca intense emoţii ce-şi au obârşia în frumuseţea locului şi a operelor. Dar îmi pare că zguduirea privitorului, înariparea imaginaţiei, zdrobirea afectelor vin din mai tăinuite şi mai adânci regiuni ale sensibilităţii.

Dăm, la Măgura, de lumea aceea megalitică pe care poetul Ion Gheorghe s-a priceput să o evoce atât de percutant, reînviată şi dăruită cu energie captivantă în sculpturile englezului Henry Moore. Iar pietrele de la Măgura nu sunt simple pietre sau numai iscusite lucrări de artă, sunt pietre înduhovnicite, sunt steme deţinătoare de duh radiant. Cum adică, e logic să fiu întrebat. Pot pietrele deveni receptacole de duh sfânt? Şi mă grăbesc a răspunde: neîndoielnic.

De-a dreptul, într-o oarecare măsură, ca făuriri ale naturii zămislitoare de taine şi frumuseţi şi mai ales indirect, prin

intermediul mâinii sculptorului care poate fi (el sau ea) fiinţă din belşug înzestrată cu Duhul Sfânt şi creator. Marmura ori piatra lucrată de Michelangelo, de Brâncuşi, de Houdon nu e doar marmură sau piatră, ci material înduhovnicit. La Măgura se vede clar că piatra poate adăposti duhul, că-i poate fi cercată gazdă. Zburătăcite aidoma stelelor pe firmament sau proiectilelor înăuntrul clopotului lui Gauss, răzeţite de un calcul savant şi zvelt al probabilităţilor pe întinsul unui vast luminiş la margine de pădure şi printre copacii înşişi sculpturali, alcătuiesc o galaxie totodată de sine stătătoare şi interpătrunsă de mediul înconjurător precum şi un spectacol al cărui fantastic înşfacă de îndată pe orice privitor neferecat de insensibilitate şi vrerea de a se împotrivi cu dinadinsul magiei zonelor frontaliere dintre mit, legendă şi spirit. Într-atâta este regia aceasta natural – făcută de stupefiantă şi de afină desăvârşire, de cu totul neaşteptată şi de picată parcă din alte posibile combinări ale particulelor elementare încât greu e a crede că performanţa se desfăşoară aievea ochiului mai întâi perplex apoi nesăţios.

Creştinismul cosmic, la care îi plăcea lui Mircea Eliade să se refere adesea, aici se înfiripă în realitate şi actualitate. S-ar zice că suntem fulgerător transplantaţi în vechea Europă pre-indo-europeană, în codrii mitologiei, pe meleagurile ciclopeene, în neolitic, în vreun metoc sau abruptă metamorfoză a Stonehengeului, printre Pelasgii în care a crezut Nicolae Densuşianu, într-o lume nibelungico-pre-homerică, într-o Europă cumva mai larg deschisă către blândeţe, natură şi contemplaţie decât aceea ulterioară împrăştierii noroadelor ariene. Oare nu este, cine ştie, Măgura, locul unde au cântat, jucat sau gândit Orfeu, Dyonisos şi Pitagora, tărâmul în cuprinsul căruia au oficiat mai cu tărie şi mai cu fierbinte inimă slujitorii dintâi ai lui Phoebus-Apollon, şi nu a fost ea rampă de pornire pentru daimonul care mai apoi s-a sălăşluit în sufletul – plin de înţelepciune dialectică şi scuturătoare a coordonatelor cugetului

omenesc trândav în mânuirea celor ale minții – atenianului Socrate?

Sculpturile Măgurei așa sunt fermecătoare, solide, tainice, totuși pline de surprize, de aluzii, alegorii, metafore și *trimiteri* la altceva, la adâncimi, la înălțimi, la *fascinosum* și la *misterium*. În imediata lor apropiere stă un așezământ ce pare a le integra, simboliza, cuprinde și semnifica pe toate. A le transmite de-a pururi și instantaneu un singur suflu. Crucea mănăstirii Ciolanu este semnul la care de fapt ele toate duc, iar celui care se oprește zăbavnic pentru a se uita mai cu atenție și mai dispus a nu respinge tâlcurile imediate i se dezvăluie că meșteritele pietre ale Măgurei nu sunt decât prevestiri, pregătiri, presentimente și preînchipuiri ale Crucii care le este moment (matematic) de întâlnire convergentă, reîntrupare, finalitate; adică punct Omega.

Crucea le include (covârșindu-le) și le îmbrățișează, le recapitulează, aș zice, le dă avânt, pulsație, numitor comun, noima, temei, prefăcându-le în tot atâtea pietre de altar și drumuri spre un, de ele (poate) neștiut, țel comun și minunată împlinire. În modul acesta se împletesc sacrul și profanul (așa-zisul profan care nu-i decât ipostaza atenuată și lină a celuilalt termen al cuplului, a înfricoșătorului, aprigului „sacru"), într-o reflectare a aceleiași lumini taborice.

Exemple de acest fel de trimiteri la marea taină megieșă există indubitabil în numeroase dintre slăvitoarele (cu știință, sau fără de știință) pietre cioplite. În *Tatăl și Fiul* – de George Apostu, în *Floarea de câmp* a Alinei Enache sau în *Floarea măgurei* de Elod Kocsis, *Întâmpinare* și *Piatră de izvor* de Gheorghe Coman, *Altar eroului necunoscut* de Dumitru Pasima, *Semn* de Antoaneta Andrei sau *Melcul* lui Mihai Buculei sau *Ziua și Noaptea* lui Cristian Dedivan sau *Veghea* Lianei Axinte. Dar nu amănuntele acestor opere distincte și nici chiar integralitatea fiecăreia justifică și omologhează caracterul de vector spre cruce pe care

îl descopăr (și mă bucur a-l proclama) sculpturile de la Măgura; ci totalitatea lor ni se arată deținătoare de sens și îndeplinitoare a rolului de semnificant; ansamblul (cu pădure cu tot), cu spațiile dintre unități și cu subtila lor zburdălnicie; cu varietatea distanțelor, cu diversitatea grupajelor, cu jocul încântător al imprevizibilelor; cu absoluta libertate a traseelor marginale, cu divina dezinvoltură a întocmirii planului general este acela care încinge cu putere, hotărăște și transsubstanțiază tabăra de sculptură (de facere artistică așadar) în proorocia și în prologomen (sau pridvor) al locașului de alături. Creștinismul cosmic, cursa după soare a megalitelor, dibuirile, intuițiile și descoperirile mentalității străvechi dobândesc astfel concretețe și vestesc Răsăritul Cel de sus și lumina cunoștinței.

Departe de a considera vecinătatea Măgurei cu Mănăstirea Ciolanu (exemplar de curată, de armonios proporționată, ca însăși ansamblu de clădiri felurite ce descriu un cerc-elipsă nu lipsit de arierplanuri metarhitectonioe, obiect, de specială grijă din partea Episcopiei Buzăului și titularului ei, Prea Sfințitul Episcop Epifanie Norocel), ca întâmplătoare ori ca pe o fericită întâmplare, mă desfăt cu certitudinea că se află așezate una lângă alta spre a se vădi liniaritatea unei căi, coerența unui plan, complementaritatea a două moduri de contemplație, înțelesul numenal al două tangențe doar părelnic supuse capriciilor sau legităților capricioase ale hazardului. Între Ciolanu și Măgura relațiile sunt nu numai de spațialitate ci și de rezonanță, reciprocitate, diacronie; țin în cele din urmă de teleologie: a doua duce spre cea dintâi, îi oferă omagiul frumuseților sale orante ca să fie binecuvântate și miruite cu atotputernicia lemnului pe care S-a jertfit Cel ce întru podoabă Se îmbracă înainte de a împărați și al Cărui atribut din urmă Dostoievski în cuvinte răspicate l-a precizat a fi biruitoarea, absoluta Frumusețe. Nu-i oare aceasta o altă față, o altă denumire a dragostei chezășuită de Sf. Apostol

Pavel a fi singura ce va dăinui după trecerea şi pierirea existenţelor?

Iar dacă, stăvilind filiaţia temporală, ideativă şi structurală dintre tabăra-muzeu şi mănăstirea-împlinire, mă las purtat dincolo de linia separaţiei genurilor şi a orizontului cel împreună călător cu noi, vina o atribui excesclor facultăţii fabulatorii şi asociative ale firii mele şi cer să nu-mi fie tăgăduită iertarea, căci dau glas cu bună şi neclintită credinţă unor impresii resimţite din primele clipe ale contactului cu două miracole şi presupun că este de datoria mea să le mărturisesc întocmai.

O PICĂTURA DE SÂNGE

În ultima şi destul de recenta sa carte – *Le choix de Dieu* (1987) – cardinalul Jean-Marie Lustiger, arhiepiscopul Parisului, citează cuvintele despre care Blaise Pascal spune că i-au fost rostite de Hristos în noaptea marelui său extaz mistic de la 23 noiembrie 1654. Hristos, relatează Pascal, mi-a grăit: din sângele Meu vărsat de Mine pe cruce, o picătură a fost pentru tine.

În *Cugetările* marelui scriitor, filosof, om de ştiinţă şi teolog aflăm: „Mă gândeam la tine în agonia Mea, am vărsat cutare picătură de sânge pentru tine". Comentatorii trimit de obicei la textul din *Evanghelia Sfântului Luca*, cap. 22, v. 24.

Pascal, opinează J.M. Lustiger, desigur că nu L-a auzit bine pe Hristos. Hristos nu i-a putut spune: am vărsat *o picătură* (ori câteva anume picături) din sângele Meu pentru tine. Hristos nu i-a putut spune altceva decât: *tot* sângele Meu l-am dat pentru tine, tot trupul Meu omenesc, toată sudoarea Mea însângerată, toată pătimirea Mea.

(Şi într-adevăr nu Hristos e Acela Care să dăruiască mărunţind, zdrumicând, drămuind, cântărind, precupeţindu-Se, calicin-du-Se. Când dă, El boiereşte dă, împărăteşte dă; celui vrednic de mila şi iubirea Sa nu-i azvârle un bacşiş, o şpagă, un bănuţ bine socotit şi scos cu degete tremurânde din pungă; dă clătinat şi îndesat, însutit şi înmiit, disproporţionat; celor din ceasul al unsprezecelea ca şi celor din ceasul dintâi, har peste har, nu răsplăteşte chibzuit şi calculat, cătuşi de puţin, ci entuziast şi exaltat, cu poftirea la Cina împărătească ori cu găzduirea Sfintei Treimi în casa miluitului!)

În firea lui Hristos, stăruie Jean-Marie Lustiger, nu era şi nu este să zică: ţi-am dat o picătură din sângele Meu, ci numai: întreg Mi te-am dat. Hristos ni S-a dat nouă tuturor *întreg:* întreg şi *fiecăruia* dintre noi în întregime, fiecărui ins în parte nu o picătură ci tot sângele Lui, toată suferinţa Lui nedespărţită şi neîmpărţită, în bloc, nefragmentată, netrecută prin sistemele noastre numerative şi de măsurătoare. (Întrebării: dar cum Se poate da întreg la atâtea miliarde da oameni? îi putem răspunde, la fel de naiv aşa: dar atunci cum îşi poate distribui sângele, şi el limitat, în nesfârşite miliarde de picături? Sau raţional şi chibzuit: nu Se dăruieşte El oare întreg şi la infinit în Sfânta Euharistie?) Fiecărui ins tot sângele şi toată suferinţa, dar şi toată biruinţa Sfintei Învieri, toată apoteoza, toată răscumpărarea, toată înfrângerea puterilor întunericului, toată dezrobirea!

Ce rezultă de aici? – se întreabă J.-M. Lustiger. Şi găseşte un răspuns admirabil, de o simplicitate, de o logică şi de o cutezanţă ce poate stârni doar uimirea şi clocotul în sufletele noastre timide şi călduţele, un răspuns care e un *Te Deum*, un strigăt de victorie, un ecou al cuvintelor: „Şi veţi cunoaşte adevărul şi adevărul vă va face liberi" (Ioan 8, 32). De vreme ce Hristos ni S-a dat întreg fiecăruia dintre noi înseamnă că avem toţi (şi fiecare dintre noi) dreptul la Hristos întreg. Dar de vreme ce avem dreptul la Hristos în întregime, urmează – căci El e Stăpânul, Pantocratorul, Cel prin care toate s-au făcut, Alfa şi Omega, Restauratorul, Răscumpărătorul, Recapitulatorul – că avem dreptul la *toate* şi la *tot.* Aşa se exprima înaltul prelat francez. Avem, prin urmare, în primul rând dreptul incontestabil şi legitim la: *libertate, dreptate, fericire, cunoaştere, liberă alegere, răspundere, nădejde.* (Libertatea alegerii între bine şi rău, dreptul de a cere şi a ne aştepta să fim trataţi cu dreptate, dreptul de a cunoaşte, potrivit formulării din *Vechiul Legământ* – Pilde 25, 21: slava lui

Dumnezeu este să ascundă lucrurile iar mărirea împăraţilor[1] e să le cerceteze cu de-amănuntul, libertatea de a fi deplin răspunzători de cele ce am făcut ori n-am făcut, dreptul de a nădăjdui că vom fi mântuiţi, că această nădejde, oricât de îndrăzneaţă, nu ne este tăgăduită ori limitată de o prealabilă hotărâre ursitoare).

La toate acestea – în principal – avem dreptul şi-l avem întreg, eminent (în sens juridic feudal).

Creştinul, în virtutea scumpului sânge vărsat de Hristos pe cruce pentru el, se bucură deci de toate drepturile esenţiale. Nimeni nu i le poate – cum atât de bine arăta episcopul Vartolomeu al Râmnicului când s-a discutat în Parlament articolul 5 al vechii Constituţii din 1923 – contesta ori mărgini ori smulge. Ele sunt nu numai fireşti (naturale), ci şi sfinte, sfinţite prin obârşia lor suprafirească. Creştinismul are mai ales dreptul de a lua foarte în serios condiţia sa omenească (deopotrivă profană şi sacră, materială şi spirituală, căzută şi răscumpărată) şi vocaţia sa cosmică (de spiritualizare a cosmosului), aşijderea şi dreptul-datorie de a fi socotit şi a se socoti răspunzător de tot ceea ce face.

Căci după cum, pe bună dreptate s-a spus, străini şi călători suntem pe acest pământ, străini şi călători *dar nu turişti*[2], avem dreptul (şi desigur, corelativ, şi datoria) de a lua în serios toate cele ale lumii unde ni se hotărăşte mântuirea ori osânda, toate problemele ei, chemarea noastră de a spiritualiza cosmosul. Nu ne putem îngădui a fi nepăsători faţa de fenomenalitate tot atât de puţin pe cât ne este permis de a ne dezinteresa de viitorul sufletului nostru. Suntem adânc implicaţi în cele ale lumii acesteia

[1] „Împărat" aici este sinonim cu „om". Omul, împăratul creaţiei.

[2] *Apud* Simone Weil (această platoniciană cu vocaţie creştină neîmplinită): Lucrurile (în sensul cel mai larg al termenului) de care suntem legaţi sunt ireale şi iluzorii *(maya);* dar lanţurile care ne leagă de ele sunt perfect reale.

unde S-a întrupat Hristos pentru a cărei izbăvire Şi-a vărsat sângele, a îndurat batjocura, defăimarea, chinurile şi moartea.

Sângele lui Hristos nu numai ne-a spălat de păcat ci şi ne-a căftănit, ne-a consacrat (încă o dată şi mai cuprinzător decât la Facere 1, 28) stăpâni ai pământului şi al universului (Ioan 14, 2): „în casa Tatălui Meu multe locaşuri sunt"; Apoc, 21, 6: „Eu sunt Alfa şi Omega, începutul şi sfârşitul", în totala libertate şi neasemuită, teribilă răspundere.

Ca atare nimeni, în numele unui creştinism greşit înţeles, bigot ori din rea credinţă, interpretat ori cu nepricepere asimilat, nu ne poate contesta dreptul la libertate, la cunoaştere, la fericire (atât de limpede scos în vileag ca o facultate creştină capitală de oameni ca Dostoievski, Albert Camus, François Mauriac), nădejdea de a fi mântuiţi.

Fiecăruia dintre noi, prin jertfa Sa, prin scump sângele Său, Hristos i S-a făcut izvor şi chezaş de drepturi depline şi de îndatoriri grave.

Când e vorba de Hristos, picăturile şi fărâmele ori pregetările, şovăielile, limitele şi temerile sau îngustimile şi mărunţişurile, întoarcerile înapoi şi grijile mărunte, prudentele şi orbecăirile nu au ce căuta. Totul e pe viaţă şi pe moarte, pe capre sau pe oi, pe da sau ba, pe *întreguri*. Lui Pascal însuşi, unul dintre precursorii ciberneticii şi teoreticianul pariului, concluzia aceasta binară, solemnă, mânuitoare numai de numere întregi sunt sigur că nu i-ar fi displăcut.

Hristos, ar fi trebuit să o înţeleagă şi el şi onorabilii domni de la Port Royal, e prea mărinimos, nobil şi pardoxal ca să poată fi bănuit (hulit, adică) că ar dori cu zgârcenie – El! – mântuirea numai a aleşilor Săi. Ne revine nouă înfricoşătoarea sarcina de a nu dezamăgi pe Cel oricând gata a veni alergând spre noi, a cădea pe grumazul nostru şi a ne săruta.

DEMONISM ŞI SECULARITATE

Fie că a fost vorba *de* ţinutul Gadarenilor ori al Gherghesenilor, de unul ori doi demonizaţi, textul evanghelic al zilei (apare în trei variante la Matei 8, 28-34; Marcu 5, 1-19; Luca 8, 26-39) evocă, socotesc, cinci idei fundamentale;

Prima: Sufletul unui om face mai mult decât o turmă de porci, fie ea de două mii de capete. De nespus mai mare valoare este mântuirea unui om decât orice valoare materială, oricât de însemnată.

Unii şi-au pus întrebarea: de ce oare a îngăduit Hristos demonilor să intre în porci? Oare n-a prevăzut că animalele se vor arunca în apa lacului şi vor pieri? N-a fost Domnul lipsit de prevedere şi nu S-a arătat nepăsător de paguba pricinuită locuitorilor?

Răspunsul nu poate fi decât: Domnul a ştiut prea bine ce se va întâmpla. Dinadins a îngăduit pieirea porcilor pentru ca să se afirme cu străşnicie mai marele preţ al unui suflet omenesc decât acel al unor oricât de numeroase animale.

A doua: Frica e pricină de alungarea lui Hristos. Când gherghesenii (Luca 8, 37) sunt „cuprinşi de frică mare" ce fac? „Îl roagă pe Hristos să plece de la ei". Aşadar, efectul dintâi al fricii este alungarea lui Hristos, lepădarea de El. Domnul întotdeauna şi-a învăţat ucenicii şi adepţii să nu fie fricoşi: nu vă temeţi! le zice, nu fiţi fricoşi! de ce sunteţi fricoşi? nu vă spăimântaţi! îndrăzneşte fiică; îndrăzniţi, Eu am biruit lumea.

În *Apocalipsă* (21, 8) fricoşii sunt cei dintâi menţionaţi printre meniţii iezerului de foc şi de pucioasă.

Frica este un păcat, iar curajul este o virtute creştinească. Nici că se putea să fie altminteri într-o religie al cărei întemeietor S-a urcat vitejeşte pe cruce.

A treia: din textele evanghelice reiese că demonii Îl cunosc pe Hristos, ştiu cum nu se poate mai limpede Cine este: Fiul lui Dumnezeu Cel Preaînalt (Matei 8, 29; Marcu 5, 7; Luca 8, 28). Rezultă de aici că şi demonii sunt creştini de vreme ce-L cunosc pe Hristos şi-L recunosc ca pe Fiul şi Sfântul lui Dumnezeu? Desigur că nu, deşi s-ar părea că da. Demonii cunosc (altfel spus: cred) şi se tem. Dar cunoaşterea şi teama nu ajung pentru a conferi calitatea de creştin. Se mai cere neapărat pentru ca să se învrednicească a fi numit cineva creştin încă două însuşiri: iubirea şi ascultarea. Să-L iubească adică pe Hristos şi să-I facă voia, să-I împlinească poruncile, să se străduiască din răsputeri a le împlini întocmai.Numai iubirea şi ascultarea alcătuiesc *laolaltă* dovada creştinităţii.

A patra este legată de răspunsul dat de către demon întrebării lui Hristos: care-ţi este numele? Răspunsul fiind (Marcu 5, 9) „legiune (ori oştire, ori leghion) este numele meu, căci suntem numeroşi". (Legiunea, unitate militară romană cuprindea după cum se ştie cca. 5–6 000 de oameni.)

Rezultă de aici că dacă îngăduim unui singur păcat să pună stăpânire pe trupul şi sufletul nostru, altfel spus unui singur demon să pătrundă înlăunlrul fiinţei noastre, suntem pierduţi. Acel unic demon se va înmulţi, va prolifera (cum se spune în limbaj medical); mulţime mare de draci va veni asupră-ne buluc, grămadă, potop. Păcatele şi dracii se înmulţesc întocmai ca microbii patogeni care pătrund în corpul nostru, şi ne îmbolnăvesc, sălăşluindu-se într-un teren prielnic.

Înmulţirea dracilor şi intrarea noastră sub stăpânirea lor se mai aseamănă şi cu înrobirea toxicomanului de către un halucinogen (stupefiant, drog). Fie că drogul se numeşte haşiş,

morfină, cocaină ori heroină, rezultatul e acelaşi: dependenţa toxicomanului de acel drog. Medicii zic dependenţă, dar vorbind pe româneşte substantivul trebuie tălmăcit robie. Vor fi oameni care vor grăi: dar dacă încerc de curiozitate, numai o singură pastilă ori îmi torn doar zece picături într-un pabar de apă, ori folosesc doar o singură doză de substanţă injectabilă, o singură seringă ori trag pe nas un pic de praf halucinogen, ce-are să fie? Nu va fi nimic!

Va fi. Căci de îndată se creează obişnuinţa, celulele trupului se îmbină cu stupefiantul respectiv şi din ce în ce mai frecvent şi mai poruncitor vor cere cantităţi din ce în ce mai mari dintr-însul. Ajuns în starea aceea, toxicomanul va recurge la orice mijloc pentru a-şi procura substanţa stăpână: va fura, va ucide chiar, va săvârşi orice fărădelege. Iar cura de dezintoxicare este extrem de grea, dureroasă, costisitoare şi aleatorie: ea nu dă în general decât rezultate parţiale şi vremelnice; curând toxicomanul va cădea din nou sub imperiul halucinogenului şi-şi va petrece viaţa între spitalul de dezintoxicare (nespus mai rău şi mai lugubru decât orice închisoare) şi scurte perioade de chinuită hălăduire în lumea celor sănătoşi şi neînlănţuiţi de diavol.

A cincea: Pericolul demonismului. Dostoievski în *Demonii,* Thomans Mann în *Doktor Faustus* şi Heimito von Doderor într-o carte ce poartă acelaşi titlu cu a lui Dostoievski, demonstrează limpede existenţa demonului în care cei mai mulţi oameni ai veacului nostru refuză să creadă şi-şi scutură umerii: în Dumnezeu, da, cred, dar în draci, în demoni, în Scaraoţchi... şi surâd semnificativ.

Se înşeală şi se amăgesc. Demonismul, vai, e o realitate. Pe planul vieţii publice se manifestă prin două extreme, două hăuri: sau tirania puterii, dictatura, opresiunea, totalitarismul, sau, dimpotrivă, la celălalt capăt, prefacerea libertăţii în nebunie, desfrâu, dezmăţ şi anarhie. Ambele extreme sunt nefireşti,

primejdioase şi demonice. Dreaptă şi izbăvitoare este numai calea de mijloc, a dreptei socotinţe, a echilibrului. Dacă libertatea se preface în anarhie va fi nevoie ca statul să intervină pentru a restabili ordinea şi o va face potrivit cu mijloacele coercitive de care dispune, ceea ce pentru indivizi va însemna a fi cârmuiţi cu biciul şi gârbaciul întocmai ca nişte animale, ca nişte porci ce vor fi devenit de bună voia lor; iar porcii nu cunosc libertatea şi nu au nevoie de ea.

Se verifică mereu, de-a lungul istoriei, câtă dreptate a avut marele jurist francez Maurice Jauriou când a scris: dacă este alungată morala, alungată va fi libertatea. Cuvintele acestea s-ar cuveni să le fie de învăţătură tinerilor care poate că nu înţeleg de ce desfrâul şi dezordinea sunt potrivnice libertăţii şi de ce morala e o condiţie esenţială a existenţei ei.

Porcii! Întreg textul evanghelic de astăzi pare a se referi la ei, a se învârti în jurul lor!

Şi într-adevăr, mai există un text evanghelic în care e vorba de porci şi care prezintă pentru noi o deosebită valoare practică. În referatul Sfântului Apostol şi Evanghelist Matei, la capitolul 7, versetul 6 se află o frază bine cunoscută de toată lumea: „Nu daţi cele sfinte câinilor, nici nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare şi, întorcându-se să vă sfâşie pe voi". Atâta doar că mai toţi oamenii o citează trunchiat: nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor. Dar Hristos nu a grăit numai atât ci a completat: ca nu cumva să le calce în picioare şi, întorcându-se, să vă sfâşie pe voi.

Aşa, întocmai, fac şi ne-oamenii. Căci lumea se împarte în oameni şi ne-oameni. Aceştia din urmă răsplătesc binele ce li s-a făcut atacându-şi şi sfidându-şi binefăcătorii. Ni se cere de aceea multă atenţie. Bune şi frumoase sunt bunătatea şi mărinimia, dar nu faţă de oricine. Nu-i drept şi cuminte să ne lăsăm înşelaţi, batjocoriţi şi exploataţi de ne-oameni. Bunătatea şi mărinimia

nu se confundă cu orbirea, prostia şi naivitatea. Naivitatea, zicea Léon Daudet, e bună şi frumoasă la prunci, la copii, la tineret. Oamenilor maturi şi bătrânilor le şade bine să fie inteligenţi, înţelepţi, prudenţi, călăuziţi de ceea ce vechile noastre texte bisericeşti numesc atât de pertinent: trezvie.

Niciodată bunătatea şi mărinimia nu trebuie sa se prefacă în acea jalnică şi absurdă slăbiciune care să îngăduie ne-oamenilor să calce în picioare cele sfinte şi mărgăritarele.

Concluziile care se pot deduce din textul evanghelic al zilei sunt, cred, în număr de patru. Vedem că Domnul ne cere:

1. Să punem cele sufleteşti (spirituale, duhovniceşti) deasupra celor materiale, trupeşti. Hristos nu osândeşte cele materiale, creştinismul nu-i maniheist, nu consideră materia blestemată. Dar se impune fără doar şi poate o ierarhizare: întâi cele duhovniceşti, apoi cele materiale. Întâi mântuirea demonizatului, apoi grija pentru turma de porci;

2. Să-L iubim şi să-L mărturisim cu glas tare şi înalt, să nu ne lepădăm şi ruşinăm de El, ca nu cumva şi El să fie silit să Se lepede şi ruşineze de noi în ziua Judecăţii. Credinţa lăuntrică, oricât de sinceră şi de fierbinte nu ajunge, trebuie spre a ne mântui să-L mărturisim pe Domnul „cu gura" (Rom. 10, 10);

3. Să fim şi inteligenţi (nu proşti, nu orbi, nu naivi) şi curajoşi (frica fiind nu numai ruşinoasă, ci şi păcătoasă);

4. Să fim conştienţi de oricând posibila demonizare a sufletului nostru.

Dostoievski în *Demonii* şi *Fraţii Karamazov* – nu numai prea frumoase romane, dar şi adevărate cărţi de învăţătură creştină (pe care eu unul nu mă sfiesc a le aşeza imediat după *Sfintele Evanghelii* şi *Scrierile Sfinţilor Părinţi*) – a descris cu putere şi cum nu se poate mai convingător (şi în mod profetic) trei tipuri de demonizaţi: Nikolai Vsevolodovici Stavroghin, Piotr Stepanovici Verhovenski şi Ivan Feodorovici Karamazov.

Profetice, întru adevăr, apar aceste portrete făurite acum mai bine de o sută de ani într-o lume ca aceea a sfârşitului nostru de veac în care terorismul, lagărele şi tortura par a prolifera nu mai puţin decât demonii şi microbii de care s-a făcut vorbire mai sus.

Care sunt caracteristicile vizibile ale demonismului? Două mai ales: sadismul rece şi răutatea gratuită. Sadicului nu-i trebuie nici bucate alese, nici băutură, nici bani, nici satisfacţii trupeşti. Un singur lucru îl poate mulţumi şi bucura: suferinţa aproapelui său, privelişteа acestuia chinuindu-se, perpelindu-se, zbătându-se de moarte într-o cât mai lungă agonie. Păcătosul comun măcar fură, denunţă, ucide, înşeală cu o oarecare (netrebnică) motivare logică: să-i fie lui mai bine, să mănânce, să bea, să agonisească mai mult ş.a.m.d. Dar sadicul lucrează *dezinteresat,* el nu caută un profit material, singura voluptate pe care o poate gusta e spectacolul suferinţei celuilalt, spectacol pe care-l priveşte la rece, cu inima îngheţată.

La rece şi îngheţat! Dante în *Infernul* presupune în iad, dincolo de vipii, flăcări, foc, apă clocotită şi smoală fierbinte, un miez care-i un imens bloc de gheaţă. Acolo, în centrul iadului, sălăşluiesc în veci de veci Brutus şi Cassius, ucigaşii lui Cezar (Dante era ghibelin moderat), precum şi Iuda. Sufletul sadicului, al demonizatului este un asemenea bloc de gheaţă. Răutatea lui este gratuită: nu urmăreşte o satisfacţie personală ci numai obţinerea spectacolului desfătător între toate; suferinţa cât mai completă a semenului.

Hristos ne spune în Apocalipsă (3, 20): „Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine". Dar la uşă nu stă numai Domnul Hristos; stau şi diavolii, la pânda, doar-doar să prindă momentul şi să se furişeze în sufletul nostru prin uşa întredeschisă. Dacă se întâmplă să nu păzim uşa, să o lăsăm întredeschisă, ei dau năpristan năvală iar noi trecem sub stăpânirea lor. "

Să fim atenţi: să păzim cu trezvie şi prudenţă uşa sufletului nostru. Să nu o deschidem decât Domnului, dracilor niciodată şi nici măcar foarte puţin (preţ de o pastilă ori de o seringă ori de zece picături), căci şi aceasta le-ar permite să se strecoare şi să prolifereze. Ferească-ne Domnul de una ca asta, mai năprasnică nenorocire nu ni se poate întâmpla!

FELURIMI

Încerc prin cuvântul acesta să traduc *Variétés* al lui Valéry si să precizez chipul în care oamenii îl slăvesc pe Domnul Hristos. Dumnezeu fiind infinit, întru totul firesc este să se arate fără de capăt şi numărul drumeagurilor pe care Îi vădim dragostea, încrederea şi devotamentul nostru. Aşa stând lucrurile, de la sine înţeles e că modalităţile înşirate mai jos nu au câtuşi de puţin caracter limitativ, ci strict exemplificator.

Îl slăvim pe Hristos mai întâi săvârşind cele menţionate de El însuşi în textul referitor la înfricoşata Judecată de Apoi (Matei 25, 35-36): Dând să mănânce flămânzilor, dând de băut însetaţilor, primind pe cei străini, îmbrăcând pe cei goi, cercetând pe bolnavi şi mergând să-i vedem pe cei ferecaţi în temniţă;

Tot astfel crezând neîndoielnic, proclamând precum a şi spus, El este Calea, Adevărul şi Viaţa;

Postind, rugându-ne, priveghind, făcând milostenii, înfrânându-ne;

Dar şi iertând pe greşiţii noştri, alungând de la noi ţinerea de minte a răului ce ni s-a făcut, iubind pe aproapele nostru (şi nu numai iubindu-l ci şi îngăduindu-i a fi aşa cum este, nepretinzându-i să fie aidoma nouă, în caz contrar contestându-i orice drept, până şi pe acela de a trăi), binecuvântându-ne (ori, de ne vine peste poate, măcar neblestemându-ne) vrăjmaşii;

Dovedindu-ne blânzi şi smeriţi cu inima, făcători de pace, nearţăgoşi, neînfumuraţi, păstrători de cuget curat, aplicând şi chiar *depăşind* (după cuvântul Domnului: Matei 5, 20 şi urm.) cele zece porunci, împăcându-ne cu pârâşii noştri;

Făptuind binele în taină, mâniindu-ne doar pe foarte scurtă vreme, nu mai târziu de apusul soarelui, oricând gata a ierta şi a ne domoli, neîngrijorându-ne cu exces de cele ale lumii şi ale trupului. Făcându-ne muţi şi surzi când suntem zădărâţi, neînvoindu-ne facilei ispite de a mustra şi dojeni când simţim că avem dreptate, nejudecând pe nimeni (anevoioasă dar meritorie virtute);

Netemându-ne, alungând frica, socotindu-o ca pe un păcat de moarte (Apoc. 21, 8), ca pe năpasta lumii, îndrăznind, mereu dând dovadă de bărbăţie, de ostăşie;

Adăpostind pe călători, neurmând, exemplul celor din Viflaim care n-au găsit un locşor pentru Maica Domnului şi au lăsat ca boii să-i încălzească (pe ea şi pe Noul-Născut) cu suflarea lor blândă şi prietenoasă, ajutând pe cei slabi – Scriptura de obicei îi aşează sub genericul: văduve şi orfani. Primind cu bucurie pe slujitorii Domnului, necerând (cu făţarnică nepărtinire şi vicleană înţelepciune) semne şi minuni, neispitindu-L pe Domnul cu cereri nesăbuite, ridicole sau neobrăzate;

Nefiind formalişti, bucheri şi pierduţi în mărunţişuri, nepunând litera deasupra legii, nescandalizându-ne că Domnul vindecă pe bolnavi în zi de sâmbătă, cunoscând că Iisus e Domn şi al sâmbetei.

Ci privind lucrurile, de fiecare dată, cu spirit larg şi tolerant, izbutind a ieşi din noi înşine, a ne vedea, judeca şi aprecia *din afară*, aşa cum ne-ar surprinde (fotografia) privirea rece şi neprevenită a unui terţ;

Neacceptând a fi robi patimilor (spre a ne face de basm şi de batjocură demonilor), dar nici textelor. Şi ferindu-ne ca de foc de încăpăţânatele şi obtuzele exegeze literale;

Nelăsând bogăţia (ori pofta de bogăţie ori arghirofilia care poate locui şi în cel neavut) să ne stăpânească, nepunându-ne toată încrederea în cele vremelnice: „Nebune! În această noapte

FELURIMI

Încerc prin cuvântul acesta să traduc *Variétés* al lui Valéry si să precizez chipul în care oamenii îl slăvesc pe Domnul Hristos. Dumnezeu fiind infinit, întru totul firesc este să se arate fără de capăt şi numărul drumeagurilor pe care Îi vădim dragostea, încrederea şi devotamentul nostru. Aşa stând lucrurile, de la sine înţeles e că modalităţile înşirate mai jos nu au câtuşi de puţin caracter limitativ, ci strict exemplificator.

Îl slăvim pe Hristos mai întâi săvârşind cele menţionate de El însuşi în textul referitor la înfricoşata Judecată de Apoi (Matei 25, 35-36): Dând să mănânce flămânzilor, dând de băut însetaţilor, primind pe cei străini, îmbrăcând pe cei goi, cercetând pe bolnavi şi mergând să-i vedem pe cei ferecaţi în temniţă;

Tot astfel crezând neîndoielnic, proclamând precum a şi spus, El este Calea, Adevărul şi Viaţa;

Postind, rugându-ne, priveghind, făcând milostenii, înfrânându-ne;

Dar şi iertând pe greşiţii noştri, alungând de la noi ţinerea de minte a răului ce ni s-a făcut, iubind pe aproapele nostru (şi nu numai iubindu-l ci şi îngăduindu-i a fi aşa cum este, nepretinzându-i să fie aidoma nouă, în caz contrar contestându-i orice drept, până şi pe acela de a trăi), binecuvântându-ne (ori, de ne vine peste poate, măcar neblestemându-ne) vrăjmaşii;

Dovedindu-ne blânzi şi smeriţi cu inima, făcători de pace, nearţăgoşi, neînfumuraţi, păstrători de cuget curat, aplicând şi chiar *depăşind* (după cuvântul Domnului: Matei 5, 20 şi urm.) cele zece porunci, împăcându-ne cu pârâşii noştri;

Făptuind binele în taină, mâniindu-ne doar pe foarte scurtă vreme, nu mai târziu de apusul soarelui, oricând gata a ierta şi a ne domoli, neîngrijorându-ne cu exces de cele ale lumii şi ale trupului. Făcându-ne muţi şi surzi când suntem zădărâţi, neînvoindu-ne facilei ispite de a mustra şi dojeni când simţim că avem dreptate, nejudecând pe nimeni (anevoioasă dar meritorie virtute);

Netemându-ne, alungând frica, socotindu-o ca pe un păcat de moarte (Apoc. 21, 8), ca pe năpasta lumii, îndrăznind, mereu dând dovadă de bărbăţie, de ostăşie;

Adăpostind pe călători, neurmând, exemplul celor din Viflaim care n-au găsit un locşor pentru Maica Domnului şi au lăsat ca boii să-i încălzească (pe ea şi pe Noul-Născut) cu suflarea lor blândă şi prietenoasă, ajutând pe cei slabi – Scriptura de obicei îi aşează sub genericul: văduve şi orfani. Primind cu bucurie pe slujitorii Domnului, necerând (cu faţarnică nepărtinire şi vicleană înţelepciune) semne şi minuni, neispitindu-L pe Domnul cu cereri nesăbuite, ridicole sau neobrăzate;

Nefiind formalişti, bucheri şi pierduţi în mărunţişuri, nepunând litera deasupra legii, nescandalizându-ne că Domnul vindecă pe bolnavi în zi de sâmbătă, cunoscând că Iisus e Domn şi al sâmbetei.

Ci privind lucrurile, de fiecare dată, cu spirit larg şi tolerant, izbutind a ieşi din noi înşine, a ne vedea, judeca şi aprecia *din afară*, aşa cum ne-ar surprinde (fotografia) privirea rece şi neprevenită a unui terţ;

Neacceptând a fi robi patimilor (spre a ne face de basm şi de batjocură demonilor), dar nici textelor. Şi ferindu-ne ca de foc de încăpăţânatele şi obtuzele exegeze literale;

Nelăsând bogăţia (ori pofta de bogăţie ori arghirofilia care poate locui şi în cel neavut) să ne stăpânească, nepunându-ne toată încrederea în cele vremelnice: „Nebune! În această noapte

vor cere de la tine sufletul tău". Făcându-ne din legea relativității, principiul incertitudinii și doctrina instabilității celor lumești întreitul temei al unui reflex instinctiv când vor să ne subjuge cu strălucirea lor;

Nepizmuind (pilda lucrătorilor tocmiți la vie să ne rămână prezentă în minte spre a nu ceda acestei urâte, răspândite și stăruitoare porniri a subconștientului nostru. Neațintindu-ne ochii asupra semenilor noștri, asupra greșelilor și inevitabilelor lor cusururi omenești ci mai vârtos asupra alor noastre (paiul și bârna – cu observația că măcar de nu este bârnă în ochiul meu, paiul propriu e zgândărit de celălalt pe care orizontul meu strâmt și incapacitatea mea de a concepe ceva diferit de mine îl preface în bârnă);

Neluând numele lui Dumnezeu în deșert. Rodindu-ne talentul ori talanții ori fracțiunea de talant. Nedovedindu-ne meschini și urâcioși, oțărându-ne, bunăoară, că s-a făcut risipă cu mirul turnat pe capul Domnului;

Neîngăduind ca strâmtoarea, prigoana, grijile veacului, înșelăciunea avuției și poftele să înăbușe rodirea Cuvântului în noi. Neînspăimântându-ne (precum gadarenii) de puterea lui Hristos, fiind statornici în credință, neinvocând diverse pretexte (fie ele cinstite, raționale) spre a nu da urmare chemării Domnului;

Lăsând nevinovăția copilăriei să ne roureze sufletul și să ne vindece de uscata respectabilitate, întocmai ca Zaheu care, om în toată firea, nu s-a rușinat să se cațere în pom ca să-L vadă mai bine pe Iisus;

Veghind, păstrându-ne treji nepunând mare preț pe tăria noastră, știind că duhul nostru e osârduitor însă trupul nevolnic, iar noi oricând capabili de slăbiciune, de cădere (n-a grăit Fericitul Filip Nerri: ține-mă Doamne de urechi că altminteri te vând ca Iuda?);

Fiind recunoscători (asemuindu-ne nu celor nouă leproși vindecați care și-au văzut de drum, ci celui de-al zecelea care s-a întors ca să mulțumească), iubindu-L pe Domnul din toată inima, tot cugetul, tot sufletul și toată virtutea noastră;

Ferindu-ne de șovăială și impunându-ne a fi statornici în hotărâri;

Luptându-ne cu lăcomia (păcat poate minor și cu înfățișarea naivă, dar insidios);

Neidolatrizând cele trecătoare și nici chiar virtuțile, ci numai pe Unul Dumnezeu. Considerate una câte una, separat, nu laolaltă și sub oblăduirea Duhului, virtuțile pot deveni obsesii de nu și ispite și chipuri idolești, cum se întâmplă uneori la protestanți și neoprotestanți. Atunci ele se prefac în forțe oarbe și, sfidând dreapta socotință, ajung a provoca abțerații. Fiind înțelepți (ca șerpii, nu numai blânzi ca porumbeii) nu-i de ajuns – dovadă parabola despre iconomul necredincios, dând întâietate când ne aflăm în dilemă, monahicești însușiri a dreptei socotințe, neosteniți în rugăciune (văduva stăruitoare și judecătorul nedrept), răbdători;

Crezând neclintit în Cuvântul lui Iisus (Ioan 4, 50) păzindu-l (Ioan 8, 51), mâncând și bând la vremea potrivită preacuratul trup și scump sângele Domnului, dându-ne bine seama: cât de fericiți suntem că ne învrednicim de aceasta, că niciodată n-a vorbit un om cum vorbește Hristos (Ioan 7, 46), că ne putem numi prieteni ai Săi. Citind cu atenție *Vechiul Testament* și înțelegându-i valoarea profetică și prin urmare că nu creștinii sunt cei care nu-l venerează ci acei care nu dau crezare proorocirilor sale;

Rugându-ne, postind, priveghind, milostivind – neapărat. Dar și prin simple vorbe bune sau gesturi de compătimire, cum ar fi cuvintele rostite de tâlharul cel bun către Iisus (n-au fost numai cutremurătoare, mărturisire ci și vorbă mângâietoare, act de

compasiune, de solidarizare şi – îndrăznesc a spune – de încurajare, arătându-I-se Răstignitului că nu este înconjurat doar de vrăjmaşi, hulitori şi batjocoritori, că-I stă alături un om care *înţelege* ce se petrece acolo pe Golgota), ori gestul atât de gingaş, de blajin, de umil al Veronicăi;

Grăind asemenea vorbe bune ori săvârşind asemenea gesturi chiar şi faţă de semenii noştri, de simpli oameni, în ocaziile cele mai întâmplătoare şi mai mărunte, nesfiindu-ne a fi politicoşi, a schiţa un zâmbet binevoitor până şi unui străin, spre exemplu insului care, după ce fără de voie ne-a lovit cu cotul, îşi cere scuze, descoperindu-ne capul când salutăm, răspunzând negrăbiţi când ni se pune o întrebare, când ne cere cineva să-i arătăm drumul – lucruri mici, profane, de nu şi triviale! Dar din categoria celor care prisosesc stricta dreptate şi în consecinţă plăcute lui Hristos: El nu a venit să strice Legea ci să o împlinească şi ce înseamnă a împlini de nu a adânci, a rafina, a cere mai mult, a dori desăvârşirea, a trage consecinţe mai subtile?;

Fiind modeşti, având cunoştinţă de limitele fiinţei noastre psiho-somatice, proporţionând somnul şi rugăciunea în aşa fel încât niciodată să nu stăm la rugăciune picotind (le-ar prinde bine intransigenţilor să citească declaraţiile făcute Părintelui Ioanichie Bălan – în- *Convorbiri duhovniceşti* – de Părintele Teofil Părăian de la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus);

Aducând Domnului acele daruri pe care suntem în măsură să le aducem: aur, smirnă şi tămâie, dacă suntem regizori numai ungându-L cu mir ori spălându-I picioarele, ori măcar dându-I apă să-şi spele mâinile şi picioarele (cum, vai, nu a făcut Simon leprosul).

Ori – ca păstorii – fluierând, căci *magii cu steaua călătoresc* iar *îngerii cu păstorii slavoslovesc,* căci oricare pornire din inima e primită şi păstorii nepricepându-se de altceva mai înalt şi nedispunând de averi îşi vădesc dragostea şi bucuria fluierând

şi îndoială nu încape că primit a fost spontanul şi voiosul lor sărman fluierat;

După cum primite vor fi fost şi giumbuşlucurile măscăriciului de la Nôtre Dame (din nuvela lui Anatole France), acela care seara, după o zi de trudă şi tumbe, intră în măreaţa catedrală, îşi scoate din traistă uneltele lui de pehlivan şi începe a înghiţi foc şi a face tot soiul de năzdrăvănii în faţa icoanei Maicii Sfinte cu pruncul în braţe, spre indignarea paraclisierului care se pregătea să-l alunge cu aspră admonestare dacă nu ar fi văzut, înfiorându-se, cum Prea Curata coboară din icoană spre a-i şterge saltimbacului sudoarea de pe frunte cu propria-i mahramă, în vreme ce Pruncul rîde şi bate din palme;

Fiindcă toţi într-un fel ori altul suntem măscăriciul de la Nôtre Dame şi toţi slăvim pe Hristos numai pe măsura darului, puterii şi priceperii noastre, potrivit *stilului* nostru ar zice Blaga;

Iar Părintele Brown al lui G. K. Chesterton dezleagă încâlcite probleme poliţiste şi o! de-ar da bunul Dumnezeu să ne învrednicim toţi a fluiera cu tot atâta curăţie şi în focare ca păstorii din jurul peşterii de la Viflaim!;

Şi-l mai slăvim pe Domnul poftind la cină pe cei desconsideraţi, nu numai cei sărmani ci în general cei care nu se bucură de atenţia şi cinstirea semenilor; cei uitaţi sau părăsiţi: acestora să le dovedim gentileţe, cuviinţă, solicitudine;

Prin acte de curaj, de vitejie, făcându-ne – e bine să ne-o tot repetăm – regulă şi lege şi crez din socotirea fricii drept mare şi grav păcat;

Prin orice fel (cât de neaşteptat, de neconformist) de faptă bună, prin bucurie gratuită, linişte, împăciuire, bonomie analoagă celei a preacreştinului personaj al lui Dickens, nemuritorul domn Picwick (Dostoievski îl aşeza pe aceeaşi treaptă cu eroul lui Cervantes);

Prin vizitarea celor prigoniţi de puternicii zilei (măcar noaptea, pe ascuns, întocmai ca Nicodim);

Oprindu-ne de la păcate, devenind adevăraţi creştini, orice am fi fost înainte de trezire, cu oricare urâte ori scârbavnice păcate ne-am fi murdărit (ca arhiepiscopul Becket, cel ucis în altar din porunca regelui englez Henric al II-lea – fostul său tovarăş de petreceri – fiindcă odată hirotonit arhiereu n-a mai vrut să ştie de prieteşugurile şi rătăcirile de altădată), conform textului de la I Cor. 6, 11;

Sărutând pământul, fără pricină, din euforie şi extaz, ca Alioşa Karamazov;

Luptându-ne cu morile de vânt, mânaţi de gândul ajutorării urgisiţilor, ca Don Quijote *(El nuestro Señor Don Quijote* îl numesc spaniolii *El Christo Español)*;

Scriind, pictând ori compunând (cei care pot) capodopere. Toate au fost şi sunt create numai în starea harului sfinţilor (Sf. Iustin: „Toate câte filosofii şi legislatorii le-au gândit şi le-au spus frumos, le-au elaborat graţie părţii de Logos aflătoare în ei" – citat după Pr. Prof. G. I. Coman, *Patrologie, I,* pag. 39);

Sărutând pe cei leproşi, termenul acesta *lepros* fiind luat în cel mai cuprinzător înţeles, ca în *Sărutul dat leprosului* al lui François Mauriac ori ca echivalent cu acel *Geächtchen* despre care a scris Ernst von Salomon: orice ins izolat, prigonit, ocărât pe nedrept, de care căpătuiţii, rostuiţii, fricoşii, chivernisiţii, slugarnicii se feresc şi se tem, e un lepros vrednic a fi sărutat;

Refuzând a ne zgâi la cel în suferinţă şi descumpănire, urmând exemplul dat de James A. Balfour care se destăinuia: îmi fac un imperativ din a nu mă holba la oricine se află, în prezenţa mea, într-o situaţie penibilă ori în stare deznădăjduită (ceea ce implică sila şi uimirea faţă de toţi spectatorii care dau buzna la execuţii capitale, torturi, trageri pe roată, arderi pe rug ş.a.m.d.);

Rugându-ne aşa cum ştim, chiar dacă nu cunoaştem la perfecţie tipicul rugăciunilor (şi poate nici *Tatăl nostru*, ca în povestirea cu cei trei sihastri de pe insulă care nu-l ştiau dar umblau pe mare);

Crezând că Iisus e Hristos, aşa cum L-au mărturisit Petru, Marta, Natanael, orbul din naştere, samarineanca..., făcând voia Tatălui (Ioan 1, 49), lasând oricând toate baltă şi de izbelişte spre a-I urma lui Hristos (ca pescarii Ioan şi Iacov, ca vameşul Matei...);

Ascultându-i cuvântul, ca Maria, dar şi slujindu-I la masă ca Marta, ca soacra lui Petru;

Neîncetând a reflecta asupra adevărului că ideile de bază ale învăţăturii lui Hristos sunt două: dragostea (Ioan 13, 34 şi 15, 12-13) şi libertatea (Ioan 8, 31-32);

Neprecupeţindu-ne vremea, zăbovind ca samarineanul cel milostiv pentru a veni în ajutorul păgubiţilor, accidentaţilor, nenorociţilor;

Aducându-ne mereu aminte că în orice semen a-l nostru sălăşluieşte suflarea lui Dumnezeu, adică o fărâmă de spirit divin (care-i infinit aşa încât şi fărâma se împărtăşeşte din infinitate). Şi nepurtându-ne cu el ca atare, nebatjocorindu-l, nedenunţându-l, nevânzându-l pe un număr anume de arginţi ori pentru necurata plăcere de a-l vedea cum suferă, neurmând faţă de el pilda lui Iuda.

Căci altminteri săvârşim păcatul (fără iertare) de hulire a Duhului Sfânt aflător în orice om: ocărârea aproapelui (să nu ne mai mire că Domnul sorteşte judecăţii sinedriului pe cine zice fratelui său: netrebnicule, şi gheenii focului pe cine îi zice: nebunule!), luarea în râs a celui aşezat pe Cruce (aşa cum au făcut arhiereii, căpeteniile, cărturarii, ostaşii şi trecătorii: Matei 27, 39–43; Marcu 18, 29; Luca 23, 35), predarea refugiatului în mâinile prigonitorilor săi, rânjetul îndreptat spre suferinţa altuia, bucuria pricinuită de necazul vecinului (germanii o numesc

Schadenfreude), împietrirea inimii, învârtoşarea cugetului, semeaţă birocraţie, tâmpa indiferenţă ori cruda retragere în sine când e vorba de nevoia celor din jurul nostru.

Enumerarea, am spus-o, e strict exemplificatorie. Să nu se îngrijoreze nimeni: oricui îi este oricând dat – nu numai în momente eroice – a-L mărturisi pe Domnul. Şi poate că această mărturisire zi de zi, în împrejurări modeste şi mărunte, nu-i deloc mai uşoară decât cea eroică de care nu toţi avem parte (asupra adevărului acesteia a stăruit Fericita Tereza din Lisieux). Să nu ne înşelăm gândind că deoarece nu ni se iveşte prilej de mucenicie nu avem cum să-L mărturisim şi slăvim pe Domnul nostru, Care-I prezent nu numai în cer şi în iad, în slava cerului ori în adâncurile mării ci şi în fiecare clipă şi la orice pas al vieţii celei mai obişnuite. Ştergura Veronicăi, măscăriciul de la Nôtre Dame, banalul zâmbet al omului de bunăvoie, vorbuliţa caldă spusă omului necăjit ajung spre a ne convinge că suntem neîncetat îmbiaţi cu posibilitatea de a ne recunoaşte şi vădi ucenici feluriţi şi neabătuţi ai lui Iisus Hristos.

Bucureşti, 25 mai 1988

Iubite Părinte Iustine,

Într-un extraordinar text al poetului francez Henri Michaux - am dat de el de curînd - este vorba de un candidat în călugărie care-i mărturiseşte starețului (de atunci) mănăstirii unde ar dori să fie primit : să ştiţi, Părinte, că nu am nici credinţă nici lumină, nici esenţă, nici încredere în mine şi nici nu voi avea să-mi fie cu putinţă să-mi fiu mie însumi de ajutor şi cu atît mai puţin altora. Nu am nimic.

Răspunde starețul :

Ce-ar a face ! Nu ai credinţă, însă dîndu-o altora, o vei avea şi tu. Căutînd-o pentru altul, o vei dobîndi. Pe fratele acesta, pe aproapele tău trebuie să-l ajuţi cu ceea ce nu ai. Nu din prisosul, nu din puţinul tău, ci din neavutul tău. Dăruind altuia ceea ce nu ai - credinţă, lumină, încredere, speranţă - le vei dobîndi şi pentru tine.

" Trebuie să-l ajuţi cu ceea ce nu ai . "

" Dînd ce nu ai, dobîndeşti şi tu ceea ce ai dat altuia. "

Nu-i aşa că e minunat ? Nicăieri în afară de Evanghelii , de unele texte din Dostoievski, din Don Quijote şi din textul lui Cezar despre Oscar Wilde şi mărturisea spre Hristos nu prin suferinţă ci prin exces de fericire, nu s-a vorbit, cred, mai conform cu învăţătura lui Hristos.

Ceea ce spune Michaux ne lămureşte, poate, mai în adîncime textul referitor la înfricoşata judecată. Dai de băut însetatului apa pe care poate nu o mai bei tu, dai de mîncare înfometatului hrana care şi ţie-ţi lipseşte, îmbraci pe cel gol cu o îmbrăcăminte după care jinduieşti şi tu ...

* Scrisoare trimisă de la Bucureşti de către Părintele Nicolae Steindardt - la Mănăstirea Rohia Părintelui Justin († Justin Sigheteanul)

" En la donnant (la lumière), tu l'aurais. En la cherchant pour un autre. Le frère à côté , il faut que tu l'aides avec ce que tu n'as pas. "

Nu-i aceasta secretul vieţii călugăreşti ?

Iată paradoxul creştin în toată plinătatea, puterea şi splendoarea lui.

Iată ce ne cere Hristos : ce pare absolut imposibil ! Să dai ceea ce nu ai ! Dar iată şi făgăduinţa nebună, răscolitoare, cutremurătoare : dînd ceea ce nu ai, dobîndeşti, tu, ceea ce ai dat din golul fiinţei tale. Darul supranatural făcut altuia se reflectă asupră-ţi şi te umple pe tine, te înavuţeşte , te preface, te încreştinează.

Desigur ! Nici că se putea altfel ! Cum oare am fost atît de orb şi de neghiob încît să-mi închipui că Hristos ne cere să dăm ce avem - mult ori puţin ! Mare scofală ! Altceva ne cere, imposibilul : să dăm ce nu avem. Cum şi El, Dumnezeu fiind, ne-a dăruit moartea Sa de om muritor.

Şi Claudel : De ce vă temeţi ? Eu sunt Imposibilul care vă priveşte.

Să piară din noi orice frică, nesiguranţă, deznădejde : călugărul e chemat să dea altora credinţa şi lumina chiar dacă lui îi lipsesc. Şi să nu se îngrijoreze : dînd va dobîndi.

Întru Domnul,

Avva Nicolae

Cuprins

Întemeiere întru cuvânt 5
Argument 7
Cuvânt înainte 9
Ce-I datorez eu lui Hristos 10

I. PROLEGOMENA VERBIS
– TIMPUL SMOCHINELOR –

Nicodim 19
Vocaţia monahală 24
Nunta de la Cana Galileii 31
Timpul smochinelor 37
Femeia hananeancă 45
Înfricoşătoarea Judecată 51

II. VERBUM DEI
– APA CEA VIE –

Falsul idealism 59
Doamne, să văd! 64
Mărturisirile Domnului 70
Apa cea vie (Femeia Samarineancă) 78
Curajul 85
Pilda magilor şi nepilda lui Irod 92
Sfântul Antonie cel Mare 98
Lepădare de Hristos 105

III. GENERATIO HAEC SIGNUM QUAERIT
– TRAGEDIA LUI IUDA –

Înrederea 115
Verbul a crede 121
Tragedia lui Iuda 130
O contribuţie la problema Epifaniei 135
Se va lua de la voi 141

IV. PROBET AUTEM SEIPSUM HOMO
– DĂRUIND VEI DOBÂNDI –

Iertarea 149
Domnul a venit să ne mântuiască şi să ne scandalizeze 157
Fantomele din ceaţă (Matei 18, 23-35) 167
Despre milă 173
Sfinţi şi oameni iubiţi 183
Dăruind vei dobândi 197
O vorbă bună 201
O pseudoproblemă 205

V. LUX ÎN TENEBRIS LUCET
– CE-I CREDINŢĂ, CE-I NECREDINŢĂ? –

Lumina lumii 215
Reflecţii despre moarte 221
Problema predestinării 227
La praznicul Sfătului Ioan Botezătorul 234
La praznicul Întâmpinării Domnului 243
La duminica Ortodoxiei 250
Duminica Tomei 256
Ce-i credinţa, ce-i necredinţa? (Matei 9, 27-35) 263

VI. SI SCIRES DOMUM DEI
– JERTFA ŞI ÎNVIEREA DOMNULUI –

Mărinimia Domnului 273
Cinstirea Sfântului Arhidiacon Ştefan 281
Două evlavii ce nu se cuvine a fi părăsite: cinstirea crucii şi a Maicii Domnului 287
Femeia gârbovă 296
Cazul Zaheu 302
Predică în duminica dinaintea Marelui Post 307
Predică la duminica a IV-a din Postul Mare 318
Admiraţiile Domnului 325
Sfântul prooroc Ilie 331
Sfânta mânie 336
Se poate vorbi despre nedreptatea lui Dumnezeu? 344

VII. HAEC SCRIBIMUS VOBIS UT GAUDEATIS
– DAI LI –

Crez ortodox 353
Reflecţii călugăreşti 356
Tabăra Măgura şi Mănăstirea Ciolanu 372
O picătura de sânge 377
Demonism şi secularitate 381
Felurimi 388

Scrisoare 397

Cuprins 399

Mănăstirea Rohia
435612 - Rohia nr. 18
Maramureş
www.manastirea-rohia.ro
cancelarie@manastirea-rohia.ro

Redactor: Protos. Macarie Motogna
Tehnoredactare: Nicolae Kerekes

*Să **vorbeşti** despre trecerea de la o credinţă la alta, să **lămureşti** prin semne şi semnificaţii ceea ce ţine numai de har, inefabil şi taină este oare cu putinţă? Să spui **de ce**, să dai un răspuns precis şi clar? E tot atât de puţin verosimil şi probabil să izbuteşti pe cât este să explici pentru care pricină există universul ori ce vrea în ultimă analiză să zică **eul** acela în numele căruia vorbim şi făptuim, ciudata entitate naţională aflată în circulaţie sub denumirea de conştiinţă a conştiinţei... (Inedit)*

N. Steinhardt

Pentru mine creştinarea se confundă cu o poveste de dragoste: o dublă îndrăgostire de Biserica creştină şi de neamul românesc. (Inedit)

N. Steinhardt